

Ceremoniale

van de Benedictinessenabdij van Kortenberg

Transcriptie van het manuscript van Zuster Elizabeth Zoete, “doen wij te mechelen waren ghevlucht” in april tot juli 1578.

Jef Van den Bergh - Turnhout - mei-okt 2024

Inhoud

1) Beschrijving	pagina 2
2) Bezitters	pagina 2
3) Taal, en leestekens	pagina 4
4) Inhoud, en historische duiding	pagina 5
5) Afkortingen in het handschrift	pagina 6
6) Electronische beeldvorming	pagina 7
7) Inhoudstafel	pagina 7
8) Eigendomskenmerk	pagina 8
9) Andere bronteksten, en een latere kopie	pagina 8
10) Transcriptie	pagina 9
 Bijlage : tabel nummer foto en bladzijde van het manuscript	 pagina 223

1) Beschrijving

Hoogte kaft : 21.0 cm

Breedte kaft: 15.5 cm (zonder slot)

Dikte boek: 3.8 cm

Gewicht: 832 gram (*digitale keukenweegschaal*)

Papier: hoogte 198 mm, breedte 146 mm

Bladspiegel: h 145 mm, b 99 mm (indicatief)

Inkten: zwart, rubrieken in rode inkt evenals sommige (hoofd)letters, zwart-rode letters..

Aantal beschreven bladzijden : van blz. 1 tot en met blz. 374 zonder enige blanco dus in totaal 374 beschreven bladzijden,. Op blz. 375 staat een moderne notitie in potlood.

De algemene staat van het boek is goed, bladzijden vertonen weinig tot geen sporen van gebruik, kaft met oorspronkelijk 2 sloten, één slothaak (boven) ontbreekt, houten kaft met fijn gestempeld sierleder bekleed. Het papier vertoont enige vergeling. Het manuscript is niet gefolieerd, noch is er bladnummering.

Katernen: worden aangegeven rechtsonder met hoofdletters A tot en met R in rode inkt:

blz.	letter	aantal blz.
1	A	12
13	B	16
29	C	24
53	D	24
77	E	24
101	F	24
125	G	24
149	H	24
173	I	24
197	K	24
221	L	24
245	M	24
269	N	24
293	O	24
317	P	24
341	Q	34
375	R	

Totaal blz. : 374

2) Bezitters

2.1 Allicht was het boek in het bezit van de **Abdij van Kortenberg**.

Op binnenzijde van de kaft (*lezing onzeker*) staat geschreven:

Florentina Del [Can]

Religie[u]sen in de abdij van

Cortenbergh

2.2 **Tot 1933** maakte het deel uit van het privémuseum van **Frans Claes** (1860-1933) in zijn neogotische stadsvilla "De Gulden Spoor" te Antwerpen. Claes was tevens directeur van het oudheidkundig museum Vleeshuis in Antwerpen. Zijn verzameling omvatte allerlei voorwerpen en documenten over de geschiedenis van Vlaanderen.

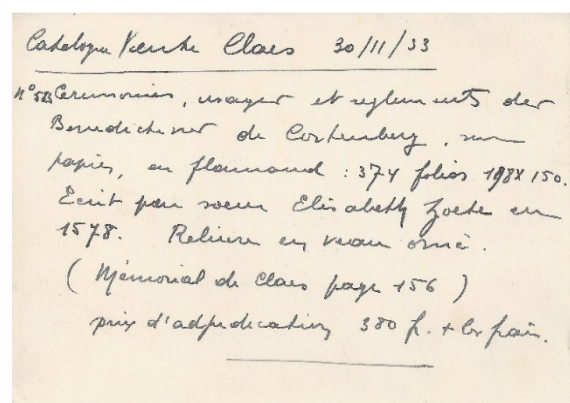
In 1932 verscheen een 'Gedenkboek' met daarin een (onvolledige) beschrijvende inventaris van het museum. Bij de handschriften staat onder nummer 9 (blz. 156) beschreven: "Ceremonien, gebruiken en reglementen der zusters benedictinensen der abdij van Cortenberg". 198 x 150 mm, 374 bladzijden (band 210 x 150 mm).

2.3 (bron: Steven Van Impe, Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen).

Na Claes' dood werd zijn collectie op 30-11-1933 geveild. In de veilingcatalogus (lot nr. 583) is sprake van 374 folio's, wat 748 bladzijden zou zijn. Dat lijkt me een vergissing (die ook niet is overgenomen in latere referentiewerken).

Het handschrift werd op de veiling blijkbaar gekocht door een antiquaar, een zekere **Ch. Van Hove**. Dat weten we omdat oudheidkundige J. Van Herck in 1933 in de veiling aanwezig was, en de naam "Van Hove" naast nr. 583 in zijn exemplaar van de veilingcatalogus schreef. Sindsdien zijn onderzoekers het spoor bijster, en wordt naar het handschrift verwezen als "Olim Claes U 1"

2.4 In het boek zit een losse postkaart. Hieruit is op te maken dat de Turnhoutse **kanunnik E.H. François Misonne** (niet te verwarren met zijn broer kanunnik Joseph Misonne) rond 1935 het boek kocht van de voormelde Ch. Van Hove.

2.5 Het boek kwam vervolgens in het bezit van **François Boone** (Turnhout).

De huidige eigenaar Hubert Boone deelde volgende informatie mee:

" Joseph Misonne (die met Jeanne Boone trouwde) was de broer van François Misonne, kanunnik. Zeker is echter dat mijn vader (François Boone) het petekind was van oom François Misonne en dat hij dit boek van zijn peter moet hebben gekregen".

2.6 Na het overlijden van François Boone kwam het boek door erfenis in het bezit van zijn zoon **Hubert Boone**.

3) Taal, en leestekens

- Gebruikt woordenboek : Historische woordenboeken Nederlands en Fries, Middelnederlands woordenboek, <https://gtb.ivdnt.org/search/?owner=MNW>.
-
- Het manuscript is zeer vermoedelijk mede een kopie van oudere tekst(en) en overlevering. Sommige woorden vonden we terug in het Oudmiddelnederlands Woordenboek en/of in het Vroegmiddelnederlands Woordenboek.
- Wordverklaring: de Historische woordenboeken boden niet steeds een antwoord. Vaak kon een contextuele duiding helpen. Zo bvb. a) bij 'gheslaghen vier seghenen voor den outaar' (blz. 124) : gheslaghen vier: vuurslag, een werktuig om vuur te slaan en vier: vuur en b) (ibidem) 'Dan sal die priester aenghedaen sijn': ontroerd, bewogen ?
- Het handschrift is sober, regelmatig en helder. Afgezien van enige sierlijke hoofdletters in rode inkt – en wel de beginletter van de eerste zin van een capittel – wordt geen enkel sierelement aangetroffen.
- De omgang met de in het handschrift voorkomende leestekens (punt, en komma) was vaak onzeker. Een punt aan het einde van een zin wordt niet gebruikt in het handschrift; in de transcriptie werden het einde van een zin dan ook aangegeven met 3 spaties. Zo bvb. “ veerse Ende..” in plaats van “ veerse. Ende...”
- Soms echter lijken leespauses aangegeven te worden door een letter in zwarte inkt die met rode inkt is bijgekleurd (deze worden hier soms maar zeker niet steeds aangegeven.) Deze tweekleurige letters worden niet precies weergegeven in deze transcriptie, wel worden ze soms in het rood voorgesteld.
- Het onderscheid tussen een kleine letter in zwarte+rode kleur enerzijds en een hoofdletter anderzijds kon niet steeds met zekerheid gemaakt worden.
- Naast hoofdletters en kleine letters lijken ook middelgrote letters voor te komen. Het onderscheid tussen deze drie kon niet steeds met zekerheid opgemaakt noch weergegeven worden. Ook het onderscheid tussen de letters 'J' en 'I' (Joannes of loannes) is vaak onzeker.
- Maior, minor of: maius, minus ? het komt voor dat beide worden gebruikt.
- Het gevaar bestaat steeds dat een woord, en meer nog één der talrijke afkortingen, in het handschrift verkeerd gelezen of begrepen of geïnterpreteerd werd door de transcriptor. We bevelen de gebruiker dan ook aan om bij de minste twijfel het oorspronkelijke tekstdeel na te lezen.
- In het manuscript worden symbolen gebruikt voor het aangeven van antifoon , responsorium en psalm .

4) Inhoud, en historische duiding

- Het manuscript is volledig gesteld in de volkstaal, in de tekst 'Dietsch' genaamd. Aan de basis hiervan lag allicht de wens om de regels voor de liturgie evenals de vele praktische regels voor het dagelijks kloosterleven ook toegankelijk te maken voor zowel kloosterzusters als conversen die het Latijn niet machtig waren.
- De abdij had zich aangesloten bij de in circa 1445 ontstane Unie van Bursfelde; deze streefde naar een liturgische en disciplinaire uniformiteit in Benedictijnenkloosters. We verwijzen onder 9. hierna voor de andere bronteksten.
- Afgezien van de inleiding (blz. 1 tot 5) kunnen drie inhoudelijke delen worden onderscheiden:
 - 1) Regels voor de goddelijke dienst: 156 bladzijden (blz. 6 tot 161; 42 %),
 - 2) De vele regels, voorschriften en a.h.w. ook een handleiding voor de vele aspecten van het dagelijks kloosterleven: 183 bladzijden (blz. 162 tot 345; 49.5 %),
 - 3) Over de conversinnen en donaten: 20 bladzijden (blz. 346 tot 365; 5,3 %)Volgt nog de inhoudstafel 8 bladzijden (blz. 366 tot 373), en op blz. 374 de vermelding van de schrijfster (of kopiïste) : zuster Elizabeth Zoete.
- Functies en ambten komen voor in zowel mannelijke en vrouwelijke vorm. Zo 'custersse' maar ook 'custer, 'abt' en ook 'abdis'.
- Merkwaardig : op foto 185, blz. 363 is een klein stukje tekst afgeplakt. We vermoeden dat het stukje papier werd gekleefd door de schrijfster zelve om een drietal fout bevonden schrijfliijnen af te dekken (anders dan op perkament kan op papier een fout niet 'geschraapt' worden). Evenzo op foto 143.
- Nota over lichaamstaal: de uitdrukking van houding en van gevoelens door lichaamstaal wordt frequent voorgeschreven: buigen, neigen, knielen, venie doen, ten aanschit, zich keren tot, oetmoedich, de voetwassing, het altaar kussen Wij menen hier de term choreografie te mogen gebruiken: meer bepaald hier voor welke houding en bewegingen de zusters in het koor geacht worden aan te nemen.

5) Afkortingen in handschrift

all'a:alleluia

amē:amen

an:anteffene ; ant:antifoon (variant: antiffene)

ant: anteffene

apli:apostoli

aut:autem

--d' = --der (bvb: and'=ander)

bta: beata

come°: commemoratio
 cōpleeten: compleeten
 dnica: dominica
 dz: dat
 d'a=daer/dan
 d':der
 dnica: dominica
 dniclit': dominicaliter
 due't: duert
 dz=daer/dan/dat
 ē=en] *kleine letter e met macron*
 algemeen: een klinker met een bovenstreepje = an-, en-, in-, on-, un-, maer soms ook
 -om (bvb: cōpleeten= compleeten)
 eñ : kleine letter n met macron ñ: ende
 epi : episcopi
 gl'a pri: gloria patri
 h'a: haer
 hn: heiligher
 he=heijlighe
 hē: hem
 jhs: jhezus
 lxx^a : septuagesima
 m'a: maer
 mie : misericordie
 mr : mater
 mz: met
 nz: niet
 oes: omnes
 oim: omnium
 ond: onder
 ops: omnipotens
 pfessien: professien
 pronis: patronis
 pdefunctis: prodefunctis
 priarcha : patriarcha
 pmo: primo
 prne: paterne
 pr nr : pater noster
 ppheet=propheet
 ppheta: propheta
 ppheten: propheten
 pmu: primum
 psalm
 qsm: quaesimus
 rē: responsorium
 r: responsorium
 Scd'a: secunda

scl'a:saecula
scl'ru: saeculorum
scdm :secundum
sond': sonder
spu: spiritu
spum:spiritum
sup:super
algemeen: een 'v' met een bovenstreepje = ver-
Sta: Sancta
vgini:virginis
v'or:voor
vl:vel
w'a:waer
wed':weder
woorduitgang -hz (zo bvb. ghelegenthz:ghelegentheijt
xpi:christi
xpm:christum
xpo:christo
d' of 8:der
9- in samenstellingen, bvb 9vent:convent, en 9sent:consent
-9 in samenstelling, als bvb mai9: maior, maar ook De9: Deus
-hz=heijt

6. Electronische beeldvorming

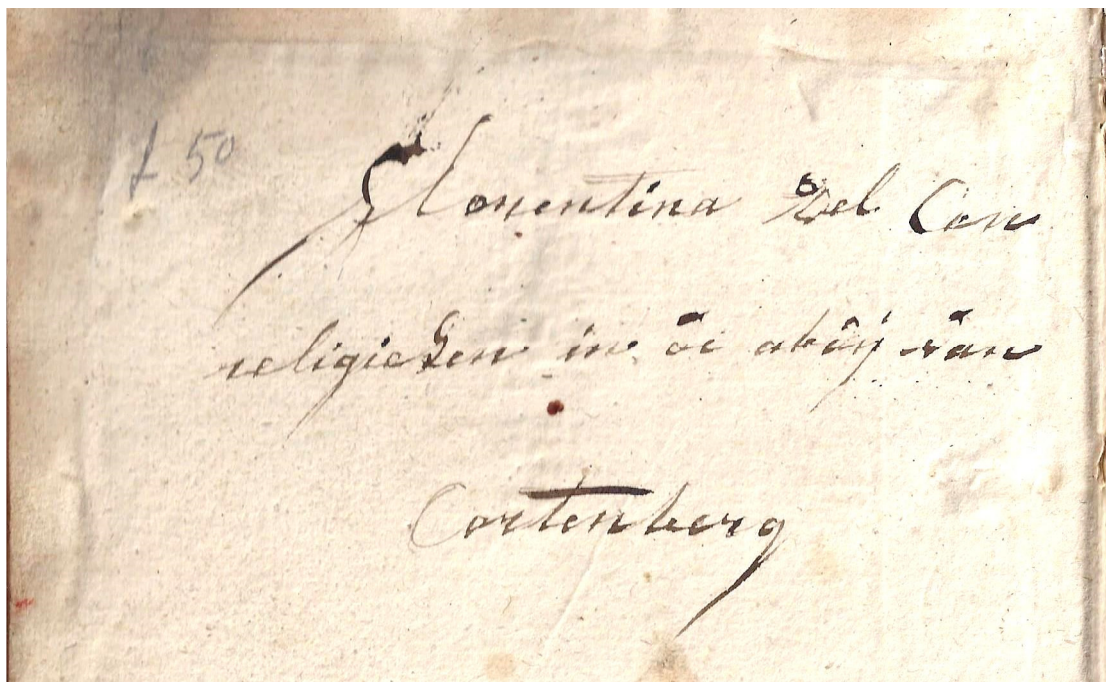
Boek ingescand op Officejet Pro 8600, flatbedglas, in jpg. formaat (fotoformaat) door en ten huize van Jef Van den Bergh op woensdag 29 mei 2024.
Per foto: 2 bladzijden. Definitie 300 dpi (dots per inch).

NB: de folio's in het boek zijn niet gefolieerd; daarom werd een tabel opgesteld (in bijlage) met de overeenstemming tussen het nummer van de foto en het volgnummer van de bladzijde (beide nummerreeksen gegeven door Jef VdB).

7. Inhoudstafel

Het manuscript eindigt met een inhoudstafel, en wel op blz. 366 tot blz. 373. Deze tafel omvat 117 capittels genummerd in Romeinse cijfers en gevolgd door nog eens 6 capittels genummerd 1 tot 5, waarbij de nummer van het 6^e niet in het manuscript is aangegeven. Te noteren valt dat de bewoording van de capittels in deze inhoudstafel wel eens licht afwijkt van deze in het manuscript zelf.

8. Eigendomskenmerk

*S Lorentina Del Can
religieusen in de abdij van
Cortenbergh*

9. Andere bronteksten, en latere kopie

9.1 In de Bibliothèque nationale de France bevindt zich een manuscript 'Cérémonial et statuts de Bursfeld' met referentie 'latin 13925'. Het is afkomstig uit de St. Adelbertabdij gelegen in Egmond-Binnen (NL) en gedateerd anno 1502.

Internetbron: <http://telma.irht.cnrs.fr/outils/liturgie/notice46/>

De tekst omvat een 139 of 140 capittels en vormt zeer waarschijnlijk de brontekst voor het Middelnederlandse 'Ceremoniale van de Benedictinessenabdij van Kortenbergh'. Inderdaad stemt de indeling van van het eerste veertigtal capittels quasi volledig overeen.

En aantal (een 17-tal) kapittels komen dus niet overgenomen in het Kortenberghse Ceremoniale. Zij hebben ondermeer betrekking op voorschriften voor priesters enerzijds en anderzijds op een zestal regels voor donaten. Merkwaardig is dat het Kortenberghse Ceremoniale wel (cap. 115) handelt "Vander kiesinghe ende herwijnghe eens neuen abts" en ook dat de term 'abt' bovendien een 128 maal voorkomt tegenover de 213 maal 'abdis' of abdisse'.

9.2 In de digitale collectie van de Universiteit van Dusseldorf vindt men de "Statuta ordinum: Constitutiones Benedictinae Congregationis Bursfeldensis" afkomstig uit Marienthal, Fratres clerici Vitae Communis], [1474-75].

Internetbron <https://digital.ub.uni-duesseldorf.de/ink/content/titleinfo/1997042>

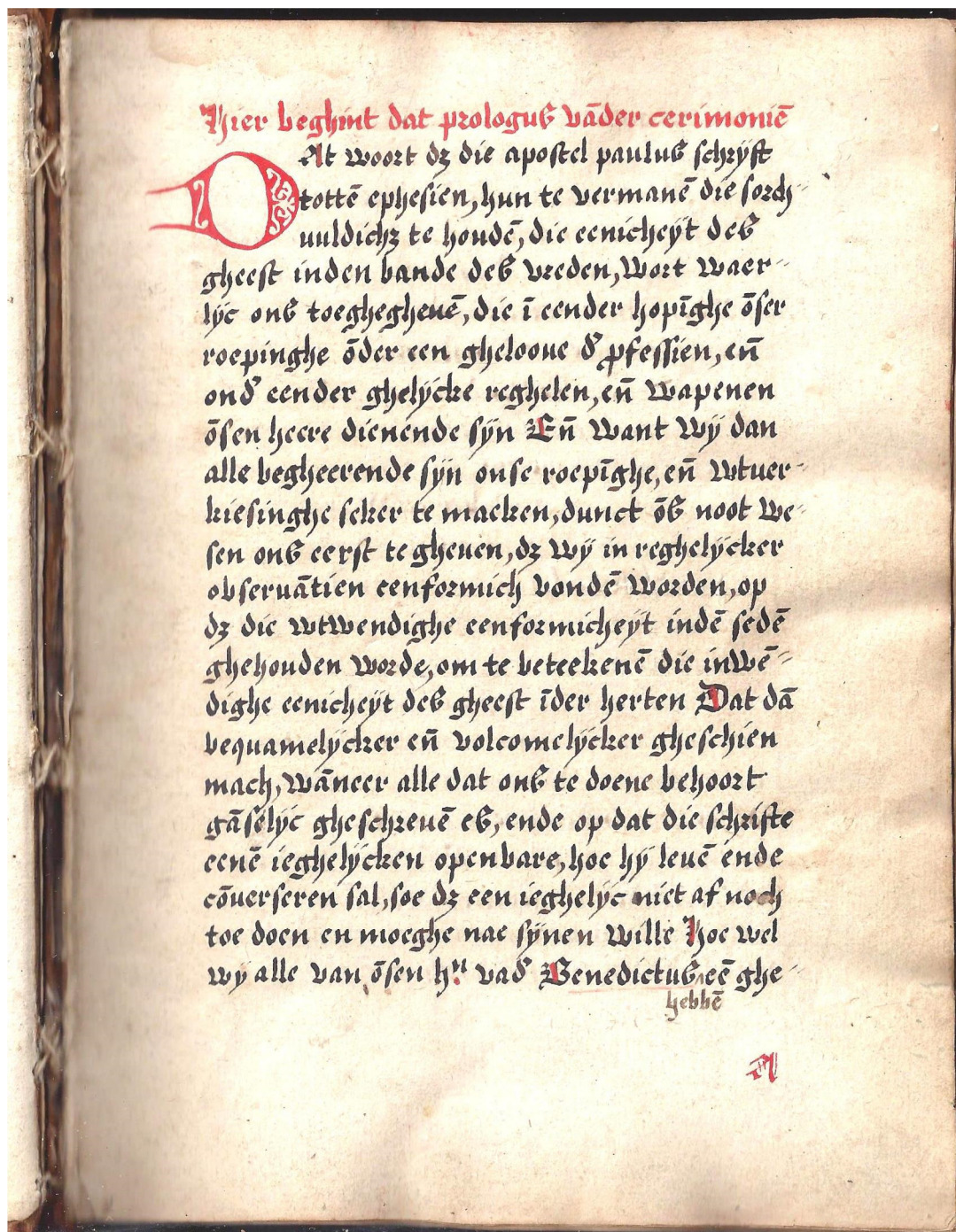
Deze tekst omvat een 75 capittels die we terugvinden in zowel 9.1 als in het Kortenbergse Ceremoniale.

9.3 Een latere kopie en vergelijkbaar manuscript bevindt zich in het Rijksarchief Leuven (Archief Abdij Kortenberg, nr 5901) met de titel "Seremonien oft statuten die men onderhout in de abdye van Kortenberg, ghenomen uit het statut vande reformatie vande brufelden in Duijtslant".

Het is een kopie uit vermoedelijk de 17^e eeuw, doch bevat slechts 100 capittels van de 123 voorkomend in het hier beschreven manuscript uit 1578. Niet overgenomen zijn de nrs 12 tot 26, 28, 48 en 49, 67, 69, 82, 114 en 115.

De rode rubriekletters bij het begin van de tekst van een capittel werden ingevuld tot en met blz. 107; in die zin is dit latere manuscript onafgewerkt gebleven. Evenmin - of mede daarom - is de naam van de kopiïste niet aangegeven.

10. Transcriptie

(nr 1 op foto 4 rechts); rechtsonder 'A': begin eerste katern

Hier beghint dat prologus vander cerimonien

Dat woort dat die apostel paulus schrijft
totten ephesien, hun te vermanen die sorch=
=vuldicheijt te houden, die eenicheijt des
gheest inden bande des vreden, wort waer=
=lijc ons toeghegheven, die in eender hopinghe onser
roepinghe onder een gheloove der professien, ende
onder eender ghelijcke reghelen, ende wapenen

onsen heere dienende sijn Ende want wij dan
 alle begheerende sijn onse roepinghe, ende uutver=
 =kiesinghe seker te maeken, dunct ons noot we=
 =sen ons eerst te gheven, dat wij in reghelijcker
 observantien eenformich vonden worden, op
 dat die uutwendighe eenformicheijt inden seden
 ghehouden worde, om te beteekenen die inwen=
 =dighe eenicheijt des gheest inder herten Dat dan
 bequaemelijcker ende volcomelijcker gheschien
 mach, wanneer alle dat ons te doene behoort
 ganselijc gheschreven es, ende op dat die schrifte
 eenen ieghelijcken openbare, hoe hij leven ende
 converseren sal, soe dat een ieghelijc niet af noch
 toe doen en moeghe nae sijnen wille Hoe wel
 wij alle van onse heijlighen vader Benedictus hebben een ghe=
 rechtsonder : **A**

bequaemelijck: aangenaam; nuttig

converseren : omgaan, verkeren

(blz. nr 2 op foto 5)

=wijsde reghele gheschreven te leven, die niet al=
 =leene een beghin en es der bekeringhen, als
 ons heijlighe vader oetmoedelijc bekennende es, maer
 sij wijset hare naevolgheren, die summe der gan=
 =ser volcomenheijt Nu sijn die ghelovers die
 onder der selver reghelen strijdende sijn, in haren
 tijden ghevonden, ende insettinghe in veel ste=
 =den een onghelijcke houdinghe, sonderlinghe in=
 =den dinghen die openbaerlijcken inder reghelen
 niet en sijn uitgheleijt, als vanden ambacht
 der heiligher missen, met welcker eerweerdicheijt ende
 sedicheijt men dat eenformelijc volbringhen
 sal, *[[gewist]]* inden tijden Hoe wel ons
 heijlighe vader inder reghelen die hij ons gheordineert
 heeft ghelijc te houden, dat alsoe verre *[[gewist]]*
 onghelijck es soe datmen in gheene oft seer
 weijnich cloosteren, ende oock in ghereformeer=
 =de cloosteren, inden eenen niet en hout als inden
 anderen, dat inden anderen ghereformeerden or=
 =den niet en gheschiet **E**nde voort ander punten
 inder heijligher reghelen gheruert, die van veele niet
 ghelijc verstaen begrepen noch ghehouden en
 worden **D**aer om, soe verhueden ende vermeij=

insettinghe: gebod, voorschrift, statuut

(blz. nr 3 op foto 5)

=den menichvuldicheijt ende onghelijckheijt der seden,
 die dan sijn verstoorende den vrede, in des sel=

=ven vredens vrien om te begriipen, dat es een=
 =formicheijt hebben wij onsen vliet ghegheven eender
 gheheelder beschrijvinghe onser gheestelijcker ceri=
 =monien, ende ghewoonten, ende hebben uut veel
 ghewoonten gheestelijcker orden, ende sonder=
 =linghe die onder onsen voorschrevender reghelen levende
 sijn, neerstelijc besien ende ondersocht **N**iet te
 versmaen ander levende, oft lovelijcke ghewoon=
 =ten, maer met ondersochten welbedachten rade,
 van veel aendachtigher gheleerden eerweardi=
 =gher gheestelijcker vaderen ons ordens, des
 bestedichden capittels borfelden, ende vander
 heilighen stoel van roome duersocht, ende vastelijcken
 toeghelaten, ende met costelijcke privilegien
 ghevrijet, daer om hebben wij uut veelderleij
 ghewoonten eenformicheijt te samen gheset, ghe=
 =lijckerwijs als die bien, die van veelderande
 bloemen, honich in een vat te samen bringhen=
 =de sijn **D**aer om hebben wij aenghenomen die
 lovelijcke ghewoonte, die alder naest der reghe=
 =len ende gheestelijcker ghemaniertheijt insettinghe

vrien: bevrijden, verlossen, ontlasten

vliet: vlijt

lovelijcke: lovenswaardige, deugdelijke

aendachtigh: eerbiedig, vroom; jegen Gode andegtig

borfelden: Congratie van Bursfelde, reformatie

bien: bijen

(blz. nr 4 op foto 6)

der seden sijn, ende salich sijn den zielen ende lichaem,
 beijde gheslechten der menschen, met voorpruevin=
 =ghe der ghelegentheijt, ende omstant deser teghenwoor=
 =digher tijt, ghebrec der menschen ende gheleghent=
 =heijt der steden **E**nde hebben dat nutste uut veele
 ghenomen vlietelijc versaemt, welcke ghewoon=
 =te duer die voorschreven gheestelijcke vaders
 capittelariter vergadert, met den hoochsten
 alder merckelijcsten deel ende rade in veel clooste=
 =ren onser ordenen, eenformich ingheset sijn te hou=
 =den, als dat die selve eerweerdighe gheestelijc=
 =ke vader des voorseijden capittels van bur=
 =felden, vanden ghemeijnen consilio te basel, ende
 vanden heilighen stoel van roome, bevel ende volle
 macht ghegeven was, ende noch es **B**ehoude=
 =lijcken doch eenen ieghelijcken abt ende visitator
 die macht te dispenseren, oft sommighe steden
 ende persoonen waren, die in sommighe poeijnten
 dese hier nae geschreven eenformicheijt der seden,
 niet ganselijcken ghehouden en mochten om ghe=
 =leghentheijt wille der tijt, der persoonen, ende
 steden, nu oft hier namaels **W**elcke dispensa=
 =cie niet lichtelijcken sonder merckelijcke saken

(blz. nr 5 op foto 6)

toe ghelaten en sullen worden Ende duer nie=
=mant anders dan duer ons, ende onse nacome=
=linghen, ende oft anders gheschiede, dat sal inder
visitacien voortghebracht worden Ende om
troost der twijfelachtigher, ende om vreedtsamer
conscientien, willen wij ende declareren, dat die over=
=treders ende versumende dese voorschreven sta=
=tuten, ende ordinantien, hier nae geschreven,
ende bescheedelijcken gheset, niet verbinden en sullen
tot eenighe gheestelijcker pijnen der zielen,
dan alleene tot lijfelijcker boeten, ende peniten=
=cien **het en waer aenclevende die drij princi=
=pael gheloften, oft dat eenighe suster dat god ver=
=hueden moet, met versmadenisse ende opset
swaerlijcken, ende met bedachten moede, dese
hier nae gheschreven cerimonien bestonde te
breken, ende te vernielen Want dat niet sonder
swaer soude wesen en mach, als die versume=
=nisse die uut hooverdijen haren oorspronck heeft,
in haer selven es Met hoedanigher sedicheijt
ende reverentie den goddelijcken dinst ghedaen sal worden Dat i.ca.
Nae dien dat wij sonderlinghe voor ander
mensen tot den goddelijcken dienst uut=**

(blz. nr 6 op foto 7)

vercoren sijn, ende in betalinghe onser gheloften schul=
=dich sijn, den almachtighen god den offer onser
lippen, in lovene ende singhen, op dat dan god aenghe=
=naem worde onsen dienst Soe eest noot dat wij
den heere altijt voor ooghen hebben, ende eerende
sijn den heiligen inghelen, die daer sij in die teghen=
=woordicheijt gods Ghelijc dat ons alderheilich=
=ste vader Benedictus vermanende is, daer hij
spreect, alsoe sullen wij staen ten dienst gods,
dat onse ghedachten eendrachtich sijn metter
stemmen Ende ghelijc ons ooc een ander heijlich
vader des vermaent, strengheijcken, ende puer=
=lijcken inden love gods te sijne Totten eersten
strengheijcken Dat es, alsoe eerlijcken als wij
staen, alsoe vrolijcken sullen wij oock den heere
daer singhen Niet traegheijcken, niet slapperlijc=
=ken, niet gheewende, oft sonder noot te spuwen,
oft hoesten Niet die stemmen te schoonen Niet
met ghesneden, oft ghecorten woorden Niet die

gheewende: geeuwende

woorden te overloopen Niet met ghebrokender
oft nederghelatender stemmen Noch te seer haes=
=ten noch te lujde Maer met vrolijcheijt des
gheest manierlijc als hem dat ghebuert, met

(blz. nr 7 op foto 7)

gheluijde ende begheerten der stemmen des heijlighen gheest
te singhen Ooc puerlijc niet anders te dincken, *dincken:denken*
dan dat ghene dat wij singhen, want den heijlighen
gheest te dier tijt alle dat wij doen ondancbaer
es, wanneer wij dat versumen dat wij schuldich
sijn Die psalmodijen niet te seer te trecken,
maer met eender runder levender stemmen te
singhen Dat midden inden [in] veersen te sa=
=men te beghinnen, ende te samen te laten Niemand
en sal besonder poeijnten houden Nae den ghe=
=meijnen poeijnten een goede pause houden Nie=
.=mant en sal voor den anderen beghinnen, ende
te seer loopen, oft te seer nae den anderen te
trecken, oft poeijnten te houden, maer te samen
te singhen, te samen pauseren, te samen te hoo=
=ren Alsulcken lovelijcken voorschreven betali=
=ghe ons dienst te houden, ende puerheijt des
ghebeths Daer soe is noot die goddelijcke
hulpe ende inghevinghe des heilighen gheest, [des] mil=
=dicheijt ons noot es eenpaerlijc aen te roe=
=pen Dat ghemoede met aendachtighen ghe=
=dachten te bereijden Die reijnicheijt des her=
=ten lief te hebben, weeldicheijt des vleesch, met

(blz. nr 8 op foto 8)

bescheijdender castijdinghe te verdrucken Neerlijc=
=ke dinghen, sorchvuldicheijt, ende curiosheijt, ende
ijdele onordelijcke woorden, te vermeijden
Dat silentium lief te hebben, sedicheijt der uutwen=
=digher sinnen, ende tamelijcheijt alder uutwendigheijt
der leden te houden, ende dat salmen doen in al=
=le steden Doch sonderlinghe inden ghebeden Nie=
=mant en sl daer sijn onsedich inden abijte, oft
wesen des lichaems, oft anders iet doen, daer
die susteren oft ander lieden, quaet exempel aen
mochten nemen, oft dat goddelijck aenscheijn
verthoornen Niet te stane metten hoofde te seer

nederhanghende, oft op een sijde te hanghen, oft te veele op te heffen, maer middelbaer, een weijnich gheneijcht, met nedergheslaghen oeghen
 Doch alleene nootdrufticheijt daer te siene, han=
 =de ende voeten ordineerdelijc bij een te hou=
 =den, onder dat abijt **N**iemant en sal onder den ghemeijnen dienst sonderlinghe beden, oft iet anders doen, oft *[drietal woorden met reepje papier afgedekt]* [en] onder den susteren, oft lesen, oft sonder noot inden boec=
 =ken sueken **D**at aensicht niet te seer metten wiel te decken, van onnootdrufticheijt van

wiel: hoofddoek der nonnen, sluier,

(blz. nr 9 op foto 8)

hoesten ende spouwen hem te matighen **O**nreij=
 =nicheijt des monts, oft nuesen, niet in dat aen=
 =sicht, maer onder die forme in dat ghemul te hants te verberghen, oft iet onreijns daer ware, dat salmen te hants metten voeten uut treden, gheen gheruchte noch gheluijt, maer den god=
 =delijcken lof te singhen, sal daer ghehoort wor=
 =den **N**och die een en sal den anderen sonder noot teeken gheven, groot gheruchte van uut=
 =loopinghe, hier en daer sonder noot te verhueden
Oft eenighe suster met slape belast worde, die sal dicke van haer bijstandersse sedichlijcken ghewect worden, ende sij en sal des niet qualijc nemen **E**nde oft sij noch niet ontsla=
 =ghen en can worden vanden slaep, soe mach sij orlof eijsschen eens uut te gaen **D**aer sal=
 =men uut drijven honden ende catten, oft anders dat die susteren tot lichtveerdicheijt, ende tot lachen mochte bringhen **E**nde ander oersaken die dat oeghe des aendachtighen ghedachts verduijste=
 =ren mochten, oft verstroeinghe der sinnen bij=
 =bringhen **D**ie tafel der ordinantien, daer een legghelijc voorsien mach, wat hij lesen, oft

ghemul: gemulle: vuil

dicke: superlatief: het vaakst, het allermeeest

(blz. nr 10 op foto 9)

singhen sal, die sal tijtelijck van die sangher=
 =se gheordineert worden **E**nde niemant en sal onversichtelijck aen nemen te singhen, oft te lesen, des hij niet en can **O**oc sal die sangher=
 =se die boecken recht puntueren, ende corrige=
 =ren **D**ie keersen des nachts, ende anders wat noot es totten dienst gods, salmen daer bereijt

vinden **N**iemant die alsulcken sinnen niet en heeft, en sullen aennemen sonder boeck, oft keer=
 =sen van buijten te lesen, oft te singhen **D**ie pausen die inden boecken gheteekent staen, salmen vlietelijck houden **D**ie beter cunnen singhen, oft beter stemmen hebben, salmen naest den boeck laten staen, hoe wel sij vanden ioncxsten sijn Ende soe sal een ieghelijc sorchvuldich wesen niet te versumen, wat haer behoort te doene totten dienst gods **D**aer om sullen die sangherssen grooten vliet doen, ende die andere sullen in allen toehooren, op dat gheen dolinghe, oft confusie en gheschie, want sij alle confusie verhueden ende voorcomen sullen **E**nde men sal ooc een rechte mensure, ende swaerheijt des sangs houden, niet te hooghe, oft ooc niet te nere, niet te gheri=

(blz. nr 11 op foto 9)

=ghe, niet te lancksaem maer middelma=
 =tich te singhen **E**en wijse te houden, nae uut=
 =wijsinghe der tijt **I**n hoochtijden ende feesten een weijnich lantsamer te singhen, dan op anderen tijden **A**lsoe dat den susteren te draghen staet, ende den almachtighen god behaechelijc sij, ghelijc ons heijlighe vader benedictus spreeckt, inden .xl. capit=
 =tel der reghelen **h**et en sal gheen werck voor der dinst godts gheset worden **D**aer inne wij u vermanen, dat ghij u inden ghetijden gods neerstelijc oefent, al=
 =soe saen als ghij hoort dat teeken tot den dienst *alsoe saen: terstond, meteen*
 ons heeren, wat ghij dan in die hant hebt, dat suldij snellijck van u doen **E**nde u haesten totten dienst gods, doch met sedicheijt **E**nde een ie=
 =ghelijcke suster, sal haer met innicheijt daer toe *sedicheijt: ingetogenheid, bedaardheid*
 schicken, ende dincken in hare herte **D**at teeken, es een teeken des hemelschen conincx heere mijn herte es dij bereijt, god mijn herte es dij bereijt **I**ck sal dij singhen ende dij eeren, ende lo=
 =ven in mijnder glorien **E**nde noch eens, heere ic sal dij loven in dijen volcke, ende dij singhen in dijne gheslechten **A**ls david spreeckt inden sou=
 =ter, oft een ieghelijcke suster ooc anders iet mach

(blz. nr 12 op foto 10)

dincken die wijle dat ghene dat tot innicheijt draghen mach, nae inghevinghe der goddelijcker ghenaden

Ende wanneer die susteren sijn inden goddelijcken dienst,
 soe sullen sij die daer alsoe staen, dat die innicheijt des
 herten haer dier stemmen, ende die claer minne den
 sanghe ghelijcke Want dat ghebeth niet inden roe=
 =pen der stemmen, maer inder minnen des herten
 ghehoort wort Op dat u niet voorgheworpen
 en wort, dat god spreeckt duer den propheet Dat
 volck looft mij metten lippen, maer haer herten
 sijn verre van mij Ghij sult oock dincken dat
 sinte pauwels seet Ick sal singhen metten gheest,
 ende ic sal oock singhen metten ghedachten Item die
 selve spreeckt oock Ic wil liever spreken inder
 kercken vijf woorden in mijnen ghedachten, dan
 x.duijsent woorden sonder verstandnisse In
 den goddelijcken dienst behoort ons gode innicheijt,
 ende reverentie den heijlighen ingelen, dat es duecht ende
 eere Want als david spreeckt inden souter. die
 heijlighe inghelen die voorcomen den goddelijcken dinst,
 ende voeghen haer bij die ghene die god loven,
 midden tusschen den ioncfrouwelijcken choir,
 die daer god loven inden snaerspel Alsoe behoo=

(blz. nr 13 op foto 10)

=ret wel dat die bruijt christi in innicheijt haers her=
 =ten, bewijse haren bruijdegom, dat sij eenen sueten
 ende eenen ghenamen lof met herten ende met mon=
 =de offere Item wij willen ende ordineren, dat tus=
 =schen den eersten, ende tweeden teeken te mette=
 =nen alsoe veel tijts sij, dat die susteren, bequa=
 =melijc opstaen moeghen, ende hem in eenlijcker
 maten bedincken, ende hem te innichlijcker totter
 mettenen schicken, op dat sij dat bevinden moeghen
 dat david spreeckt inden souter In mijnder ghe=
 =dachtenisse heeft hem dat vier, dat is die god=
 =delijcke minne crachtelijcken ontfunct Inden
 anderen teeken, soe sullen die susteren terstont
 mettenen van onser lieve vrouwen inden convent
 spreken volcomelijcken, ende verstandelijcken Ende
 nae dier mettenen, salmen te samen luijden totter
 grooter mettenen In welcker tijt die gheloo=
 =vighe ende innighe ziele gode singhet, ende spreekt
 met david den propheet, die nacht sal verlicht wor=
 =den als die dach Wanneer die mettenen uut
 es Alsoe verre die tijt, ende ooc die susteren lij=
 =den moeghen, soe sullen sij hem een weijnich be=
 =dincken, ende god loven ende dancken sijnder godde=

souter: het Boek der Psalmen; psalmboek

(blz. nr 14 op foto 11)

=lijcker ghenaden die sij van hem ontfanghen hebben,
 nae dat hem van die goddelijcke ghenade inghege=
 =ven wort alsoe doch, dat die oefeninghe gheschie=
 =de met bescheijdenheijt, ende dat den susteren ten
 minsten twee uren behoort te rusten voor pri=
 =me Ende welcke suster dat versuemt, het en
 waer van cranckheijt, die sal daer van inden eersten
 capittel haer beroepen, ende daer van haer
 straffinghe nemen Die abdisse sal doch be=
 =scheijden sijn, ende der persoonen wesen wel be=
 =dincken Item die susteren sullen tot elcken ghe=
 =tijde aendachtelijc gaen, alsoe dat sij die onnut=
 =te ghedachten alsoe verre als sij moeghen uuter
 herten sluijten, ende sullen met den blinden die van
 christo verlicht wort, christum haren heere aenroepen,
 dat hij niet met den volcke des ijdelre ghedran=
 =ghe hem voorbij en gae Maer dat hij stille stae,
 ende haer herte verlichte met ghewarighe, ende
 luytere innicheijt Alsoe dat in u volbracht wor=
 =de, als david spreeckt gaet totten heere soe
 sult ghij verlicht worden Die vesperen salmen
 alsoe luyden, dat tusschen den eersten ende twee=
 =den teeken, die susteren haer werck laten, ende

*ghewarigh: oprecht**luytere: louter (?)*

(blz. nr 15 op foto 11)

haer een weijnich bedincken Ende als men dat
 ander teeken ophout, soe sullen sij onser liever vrou=
 =wen vesperen lesen Ende dan van stonden aen te
 samen luyden totter grooter vesperen Ende die
 custersse sal haer metten luyden rechten, wanneer
 men gheen vigilie en heeft, dat dan die vesperen
 te vier uren uut sij Maer als men vigilie heeft,
 dat dan nae vier uren die vesperen, ende vigilie
 uut sijn Alsoe dat men totter halver uren tusschen
 vieren, ende vijven, ten refter eten gae Die complee=
 =ten salmen ooc tot sulcker tijt luyden, alsoe dat
 die susteren nae compleeten, een vierendeel, oft een half
 ure hebben te overdincken haer daghelijcsche
 ghebreken Alsoe doch dat sij ten minsten vijf
 uren hebben te rusten voor der mettenen, op dat
 sij totter mettenen te bat gheschicht sullen sijn.

Wat dat goddelijcke ampt gheheeten wort Dat

Dat goddelijcke ampt wort .ii. capittel

gheheeten, dat wij die totten goddelijcken dienst ghegeven sijn schuldich sijn te betalen

Dat sijn die mettenen . prime . tercie . sexte . noene . vesperen . ende compleeten ons liefs heeren

Ende voort noch wakinghe daer van die reghel

(blz. nr 16 op foto 12)

inden .xvi. capittel sonderlinghe leerende es De= *xvi. Qualiter divina opera per diem agantur*

=se ghebeden en sijn niet tamelijc te versuemen

nummermeer, bijder penen eender dootelijcker son=

=den, met wille oft met traecheyt, dan die van

grooter crancheijt des lichaems ontschuldicht

worden het sijn oock ander ghebeden, die wij van

aenneminghe der ordenen betalende sijn als missen,

ende die ghetijden van onser liever vrouwen, ghe=

=deijlt duer haer ghetijde, dat ampt der doo=

=den, datmen heet vigilie, ende die .vii. psalmen

metter letanijen Ende sommighe ander ghebe=

=den ende houdinghe, in sijnen steden hier nae

beschreven Tot wat tijden oft met wat

ordinantien men den goddelijcken dinst doen sal

Hoe wel ons heijlighe reghele vanden Dat .iii. ca.

tijt der ghetijden die te betalen leerende is,

als totter achster uren des nachts op te staen

totter mettenen Dat es nu nae der ghelegghentheit

der tijt, ende der lieden, om merckelijcke voor=

=nemelijcker, ende vernuftigher saken wille ver=

vernuftigh: op redlijke wijze, met verstand

=wandelt Alsoe datmen te mettenen op ferien

alst gheen .xii. lessen en sijn te .xii. uren In

feesten van .xii. lessen wanneer men meer singhen

(blz. nr 17 op foto 12)

sal, voor .xii. uren In feesten van summum, als die

ghetijden langher sijn, ende men meer behoort

te singhen, soe salmen op staen ten .xi. uren Ende

doch die tijt te slapen, ende hem te bedincken die

susteren te ordineren voer ende nae der mettenen,

als inden eersten capittel gheschreven staet,

seven uren ot seven en half Ende ter halver uren

tusschen .v. en .vi. salmen die susteren wecken

te prime, ende als die uut is mit preciosa Dan

preciosa : (?) de psalm ava maria preciosa

salmen die eerste misse singhen, als men twee mis=

=sen sal singhen, wanneert gheen vastendach en es
 Maer alst vastendach es dan singtmen die eer=
 =ste misse naeder tercien **A**lsmen niet en vast,
 soe sal die hoomisse altijt nader tercien gheso=
 =ghen worden **E**en ander misse sij daer voor
 ghesonghen, oft niet **M**aer alsmen vast salmen
 die hoochmisse singhen nader sexten **S**onder in die
 .xl. daghen dan sal sij nae der noenen ghesonghen
 worden **G**helesen missen waermen die heb=
 =ben mach, oft waer twee priesers woonende
 sijn, nae der priemen alst gheen vastendach en es, nae
 der tercien wanneermen vast, oft onder tijden
 nae ordinantie der oversten **I**n die .xl. daghen

.xl. daghen: 40 dagen, de vastentijd

(blz. nr 18 op foto 13)

singtmen tercie ende sexte nae den capittel te sa=
 =men, ende noene voor die hoochmisse ende
 vesperen daer nae, dan salmen tusschen .xi. en .xii.
 ter tafelen gaen **N**ae paeschen houtmen die
 noene nae der meridie, welcke meridie sal
 ten minsten sijn een ure voor .xii. uren in maten
 als die reghel voort uut wijst **I**tem die vespe=
 =ren compleeten ende collatie als voorschreven
 es, selen die teeken en geschien duer die mees=
 =tersse oft custersse, vroeck oft spaeye als die
 tijt dat eijsschende es Ende nae datmen behoort
 vroegher oft spaeyer op te stane te mettenen
 als voorschreven es **Op wat stede datmen den**
dienst gods betalen sal . Dat .iiii. capittel.

(Lat.) meridies: middag, noon, zuid

Dat ampt gods ende sonderlinghe ons hee=
 =ren ghetijden salmen betalen inden choor,
 dat en hindere dan crancheijt des lichaems, oft ander
 redelijcke saken toeghelaten van die overste
 En oock ghelijckc die heijlighe reghel uut wijst oft
 iemant redelijcken ghehindert wort, te recht=
 =ter tijt der ghetijden inden choor te comen die
 sal sij lesen in haer abijt, ende in eereelicke ca=
 =pellen, oft toeghelaten steden met ghewoone=

eerelick: eervol, goed, betamelijk

(blz. nr 19 op foto 13)

=lijcke booghen der knien, ende des lichaems
 Dat ampt onser liever vrouwen, ende ander
 ghebeden, oft vigilien, alsmen die niet en leest
 inden choor, soe machse een ieghelijck lesen bij
 hem selven, oft met eender ander, op behoorelijc=

=ke steden **Van onser liever vrouwen ghetijden .**

In festis summis et mediis Dat .v. capit

sullen die susteren onser liever vrouwen
ghetijden bij haer selven lesen, op dat sij dan soe
veel te innigher, ende vlietigher moeghen betalen
ons liefs heeren ghetijden **Wanneer** dattet die
overste nut dunct sijn tot allen anderen tijden,
wanneer dattet niet sonderlinghe groote mercke=
=lijcke reden ende saken en hindert, soe sullen
die inden convente gelesen worden, ende elck
die selve ghetijden voor elck ons heren ghetij=
=de **Maer** onser liever vrouwen compleeten sal
ghelesen worden, nae der anteffenen ende collec=
=ten diemen singhet nae ons heeren complee=
=ten, ende voor elck ghetijde salmen spreken
eenen **Ave** maria opden knien, sonder te laudes
te mettenen, want dan seetmen terstont nae
den respons **Deus** in adiutorium Alsoe salmen

(blz. nr 20 op foto 14)

altijt knielen als men **Ave** maria seet, het sij voor den
veersen **Invitorio**, als venite ende inden cleij=
=nen respons te laudes, ende in eenen versiculo, ende
totten eersten veerse der ymnen **Ave** maris stella,
het sij in onser vrouwen, oft ons heeren ghetijden
Ende wantmen **Ave** maria voor invitorium ⁽¹⁾
seet, ende totten lesten versen alleene oetmoede=
=lijc dat hoeft nijghen, als men oock altijt doen
sal in allen ghetijden ons heeren, ende onser
vrouwen, wanneer men singhet, oft leset
die eerelijcke namen **Jhesus Maria** ende in an=
=deren woorden, die betekenen beden, oft bedin=
=ghe, oft oetmoedich[eijt], oft eere der heijligher drijvul=
=dicheijt als inden woorden **Adoramus te Sus**=
=cipe deprecationem **Supplices Suppliciter** : responsorium
Inden ymnen Ex more docti Cernui Incl=
=nati **Ende** ander booginghe des lichaems
oft knien sullen in desen ghetijden gheschien,
als in ons heeren ghetijden **Dan** dat des mid=
=delbaer wesen sullen ende die ander dieper,
onder allen collecten metten lichaem ghe=
=boecht oft op die knien nae den tijt **Ende**

collecte: kort gebed voor of na een mis

"oft" is onder bijgeschreven

(1) *Invitorium: wordt in de Romeinse liturgie de beginformule genoemd van de Metten, waardoor tot een vurig gebed wordt aangezet en dat bestaat uit Psalm 94 met tussengevoegde antiphon, die betrekking heeft op de inhoud van de liturgie van de dag.*

(blz. nr 21 op foto 14)

die ebdomedarijs vander weken des ampts gods,
die blijvet altijt recht staen wanneer sij die collec=
=ten ende versijkel voor die collecten leest, alst gheen *versijkel : bij een kerkdienst gezongen vers*
ferie en es in beijden ghetijden ons heeren, ende on=
=ser vrouwen **Maer** alst ferie es soe sal sij haer den
convente ghelijcken, uutghenomen die principael col=
=lecte te laudes, ende te vesperen in ons heeren ghe=
=tijden, alst ferie is, dan sal sij recht staen **In** desen
ghetijden salmen inden psalmen, ende ijmnen mid=
=den inden veersen een cleijn pause maeken, des ghe=
=lijcx inder vigilien, ende seven psalmen, ende in
anderen diemen slecht inden convente leset **Maer**
in ons heeren ghetijden, ende inden psalm **Misere**=
=re mei deus **Wanneer** die ghelesen wort nae der
maeltijt, in dien salmen gheheel pausen houden
In desen ghetijden salmen onder alle psalmen lessen
ende responsen sitten totter mettenen, maer totten
lesten gloria patri der psalmodijen, ende responsorien,
salmen opstaen **In** desen ghetijden onser liever
vrouwen, inder vigilien, ende seven psalmen,
sal den choor metten aensicht tot den anderen ghe=
=keert sijn tot allen tijden, ende hem niet totten outaer kee=
=ren **Vander vigilien die dooden. Dat .vi. cap**

(blz. nr 22 op foto 15)

Alle tijt nae ons heeren vesperen salmen
houden vigilie inden convent, met hare
nocturnen ende laudes **Sonder** als men .xii. lessen
heeft ende op der selven daghen avent ende .iii. da=
=ghen voor paesschen, ende ooc in die paesweke
sinxen ende kersmisse **Het** en waer dat dan ghe=
=viel een lijck van onsen susteren, oft bruederen,
oft een ander, die een groot weldadich mensche
gheweest waer des cloosters, dan salmen vigi=
=lie houden, in mate als hier nae beschreven
staet **Het** en waere dan summum feeste, oft een
vanden drij daghen voor paesschen **Ooc** nae der
vesperen op alder heilighen dach, oft wanneer die feeste
van allen heilighen valt op eenen saterdach, soe salmen
sondaechs nae der vesperen ghemeijn ghedinc=
=kenisse houden van alle gheloovighe zielen
nae ghewoonten der heijligher kercken . met .ix. lessen
solempnelijc singhen **In** die vastenen, want die

vesperen terstont nae der missen ghesonghen
wort, dan salmen die vigilie nae der noenen in
manieren voorschrevenen, te vespertijt houden,
totten wittendonderdagdaghe op den choor, omtrent
den tijt datmense pleecht te houden buijten den

(blz. nr 23 op foto 15)

vasten Ende het is te weten dat wij nae den ghe=
=tale der .xii. maenden sullen wij .xii. vigilien hou=
=den, sonderlinghe alsoe datmen int beghinsel van
elcker maent wanneer der voorschreven daghen een
ledich es, der vigilien een houden sal In die
maent Januario een vigilie voor den eersten
abt die van bevelinghe des heilighen stoels van roome
u die heilige orden sinte Benedicti aengedaen heeft,
ende u, ende u clooster totter heiligher observantien, van
den weerlijcken sorchelijcken leven daer ghij voor
ingestaen hebt Ende voor alle abten, abdissen,
ende meesterssen des selven ordens. In febru=
=ario. Maio. Augusto et octobri in elcken een
vigilie voor allen verscheijden susteren des cloos=
=ters. In Marcio . Junio . Septembri et Decem=
=bri voor alle weldaders des cloosters In Apri=
=li. voor alle stichters des cloosters Het en
ware dan een sonderlinghe dach voor die stichter
te begaen sijn memorie, daer mochtmen dese
memorie mede in trecken In Julio voor alle u
vrinden ende ouderen In Novembri voor alle
gheloovighe zielen met .ix. lessen, soemen ooc
singhen sal als u abt, abdisse, oft eenighe

(blz. nr 24 op foto 16)

susteren ghestorven sijn, tot anderen tijden salmen vi=
=gilie met drij lessen houden Het en ware datmen
om eens grote weldaders willen na ordinantie
der oversten, oock een met .ix. lessen hielde, die
vigilie zal men houden in manieren, als ghij die
ordineerlijc geschreven hebt Alsoe dat ghij
des maendaechs, ende des donderdaechs, die
eerste nocturne hout Des dijsdaechs, ende
des vrijdaechs, die tweede nocturne Des
goensdaechs, ende des saterdaechs die derde
Soe wie bij hem selven lesen wille, die salt
al tsamen nae een lesen, soe wij geseet hebben
Maer wie den tijt niet en heeft geheel uut

te lesen, die macht deijlen, ende oft hij wilt elck
 deel sluijten met een collecte **S**ondaechs wie
 dan lesen sal, oft wilt, die .i. nocturne **H**et
 en waer dat ghij eenighe versuempt had inden
 voorscheven daghen, ende dan salmen die sel=
 =ve nocturne lesen diemen versuemt heeft
In deser officien salmen hem hebben met
 stane ende met sitten, alst voorschreven es in
 onser vrouwen ghetijden, dan datmen dese
 lessen sonder benedictien, ende **T**u autem lesen sal

(blz. nr 25 op foto 16)

ende datmen die lessen met eenen crommen
 sonderlinghen accent sluijten sal **E**nde onder
 alle die versijkelen der vigilien als men sin=
 =ghet, ende aen dinde nae der collecten tot **P**er om=
 =nia saecula saeculorum, salmen hem ghemeijnelijc tot
 den outaer keeren **E**nde die lessen salmen lesen
 op den lessenaer, als mense singht, ende die leserse
 sal haer houden int toegaen, ende wech gaen,
 ghelijck die ghene doen die snachts inder met=
 =tenen die lessen lesen, sonder dat sij gheen venie
 en nemen voor den outaer **Vanden .vii. psal=**
Die seven psalmen **=men Dat .vii. capittel**
 spreken wij met gheboegden knien op die
 forme ⁽¹⁾ A capite ieiunij, usque ad cenam domini **A**lle
 maendaghen, goesdaeghen, ende vrijdaghen **T**en waer
 dat een feeste van .xii. viele op die voorschreven da=
 =ghen Item in die letanie maioris, dat is op sin=
 =te **M**arcus dach ende in tribus diebus rogatio=
 =num_ **A**lle tijt nae den ghetijde datmen hout voor
 die misse Ende die leestmen slecht ghelijc onser
 vrouwen ghetijden, wanneer die uut sijn seetmen
 die anteffene **N**e reminiscaris domine **T**erstont daer
 nae .ii. vanden joncxten gheordineert, gaende tot

crom: gebogen, scheef, verdraaid

accent: klemtoon

versikel :een bij een kerkdienst gezongen vers

venie: kniegebed, gebed waarbij men knielt

⁽¹⁾ knielen op die forme

<https://gtb.ivdnt.org/iWDB/search?actie=article&wdb=MNW&id=68641&lemma=vorme&domein=0&conc=true>
 VORME¹¹ Vouwstoeltje, bidstoeltje. Zie Duc. op forma, 13) en ald.: "pars illa plicatilis erecta praebens
 quamdam sediculam Misericordia appellatur; ... formarum pars antica podii vicem praebet ad quod
 procumbunt et curvantur, cum venia petenda est", Vgl. ald. bij 14) ofra. fourme, fra. forme, "zitbank.
 kussenbank", ook "koorgestoelte", en lat. formella, "voetenbankje"; ofra. fourmete (fourmette).

(blz. nr 26 op foto 17)

den outaer, ende singhen die letanijen op hem knien

letanije: plechtig gebed, smeekgebed

Ende alsoe gheringhe men Sancta maria Ora pro no=
 =bis ghesonghen heeft, salmen ghemeijnelijc op=
 =staen, ende gaen processionaliter duer den om=
 =ganck, voor den processien salmen draghen in die
 letanie maioris et rogationum vanen, die ander
 daghen voorschreven een cruijs, daer nae die
 ionghen elck nae haer ouder, oft die letanie te
 cort waer om te gaen, soe mochtmen meer heijlighen
 daer in setten Alsmen weder opten choor en compt,
 knieltmen voort die letanijen uut, daer nae
 luijtmen te samen, ende dan beghint men die
 hoochmisse In vigilia pasce et penthecoste,
 singhtmen een letanije met eender sonderlingher
 noten Ende die eijndetmen aen den lesten Agnus die
 In formen als ghij die inden boeken vint, daer
 men tot allen tijden tijtelijck nae besien sal
 Tot anderen tijden mach een ieghelijc die .vii.
 psalmen bij haer selven lesen, oft ghemeijnelijc
 opt werck, oft ooc onderwijlen inden convent,
 als hier gheschreven staet, dan salmense besluij=
 =ten met preces, ende collecten als inden collec=
 =tario gheschreven staet Vanden heijligen cruijs ghe=

gheringhe: zo gauw?

vane: vaan, vaandel

letanie: ook in de zin van de processie zelve

(blz. nr 27 op foto 17)

Inden ghetijden vande heijlighen =tijden Dat .viii. c
 cruijce salmen hem alsoe houden Totten
 eersten salmen tot elcken ghetijde segghen dit
 veers Adoramus te Jhesu christe et benedicimus tibi

Quia per sanctam crucem [responsorium] Miserere mei Deus
 in adiutorium Domine ad Gloria patri Sicut erat
 Als dat gheint es soe salmen terstont voor die
 mettenen segghen die antifoon Patris sapientia

Te prieme anteffene Hora prima ductus est Jhesus

Te tercië Crucifige clamatantis Te

sexte Hora sexta Jhesus cum cruci Te noe=

=ne Hora nona dominus Jhesus expiravit Te

vesperen [ant] De cruce deponitur Te com=

=pleeten Hora completorij Tot een ieghelijc

ghetijde als die (anteffene) uut es soe salmen segghen

dit veers Propro filio suo Sed per nobis
Domine exaudi . die collecte Domine Jhesu christe fili

dei vivi Tot dese ghetijden en verbinden
wij niemant om van schult te betalen, noch
ooc totten seven psalmen ende vigilien, het en
sij datmense inden convente ghemeijnelijc lese,
oft datse iemant bij sonderlinghe bevele bij hem
selven lesen sal Maer daer om, oft iemant van

(blz. nr 28 op foto 18)

devocie dese ghetijden lesen wilt, in die ghedinc=
=kenisse des lijdens ons liefs heeren, ghelijc
veele mesnchen in ghewoonten hebben, dat die
moeghen hebben een seker beschreven forme, hoe
sij die sullen lesen **Van die ordinantie der gheen=
=der die lesen oft singhen sulllen Dat .ix. capit**
Want die ghene alleene tot lesen ende
singhen sullen worden toeghelaten, van
welcken die toehoorende lieden ghesticht worden
Soe sal die meestersse die ghene die sij sonder=
=linghe, oft bijsonder uutghenomen heeft, vanden ampt
des singhens, oft lesens Inden capittel openbaren,
op dat inden bekinnen der wille haerder ab=
=dissen sij alle te vreden sijn Ende sonder bevelen,
ende heeten der abdissen en sal niemant
tot sulcken ampten ende officien gheordineert
worden, van welcker officien sij openbarelijc,
van die abdisse verlaten is Niemant en
sal haer vermeten van haeren eijghen willen, inden
convent te lesen, oft te singhen aen te nemen,
op dat die niet meer gheacht en worde hoo=
=veerdich, dan dinstachtich Het en sij doch dat=
=tet gheschie, voor een ander te vervullen haer

forme: wijze waarop (?)

bekinnen: leren kennen

heeten: bevel, verordening

verlaten: vertrouwen op

(blz. nr 29 op foto 18)

versumenisse, oft te verhueden eenighe confusie
oft soe ghevele Wie oock behoort dat officium
te lesen, oft te singhen, die sal dat voorsien neers=
=telijc, met grooter ootmoedicheijt te volbringhen,
Daer om vander schickinghe, ende beghinnen der
anteffenen diemen pleghet sonder sonderlinghe
ordineringhe, op een, ende in eender wijsen te hou=
=den Maer die anteffene op magnificat inder vespe=

schickinghen: ordening

anteffenen: antifoön (VMNW)

=ren, ende benedictus inder mettenen in ons heeren
ghetijden, oft inder officien der vigilien, als die
ghesonghen worden, die sal altijd ghehouden
worden inden choor, daer de psalmodijen be=
=gost worden, dan sal die anteffene beghinnen
die oetmoedich van dien choor, oft die die overste
stat heeft Dat is die abdisse, oft priorisse, oft
een ander vanden outsten, uutghenomen in sum=
=mis festis Dan sal die abdisse dat ampt der we=
=ken doen, ende oft sij daer niet teghenwoordich en
waer, soe salt die prioresse bewaren, ende oft die
ooc daer niet en waer, soe salt die outste doen,
hoe wel dat die weke es opten anderen choor
Wanneer ter nocturnen in officio regulari,
veel anteffenen ghehouden worden, uutghenomen

psalmodijen: psalmodie: psalm

bewaren: verzorgen, doen

rechtsonder : C

(blz. nr 30 op foto 19)

die abdisse ende die sij verlaten heeft, salmen
beghinnen alle als sij staen secundum ordinem, in beij=
=de den chooren deen nae den anderen, alsoe dat
die outste deerste inden choor daer die sanghers=
=se es beghinnen Oock inder vesperen als meer
anteffenen vallen, ende oock inder vigilien als
die ghesonghen wort, sal dat geschien ende ghe=
=houden worden des ghelijck, uutghenomen
die beghinnen sal die [anteffene] op magnificat ende
benedictus, die en sal der anderen gheen beghin=
=nen Die tweede anteffen in allen voorschreven
ghetijden als daer veel anteffenen comen, sal be=
=gost worden inden anderen choor, ende die der=
=de wederom inden eersten choor, ende soe voort
totten einde toe, oft ooc iemant vanden suste=
=[ren] niet en ware in haer stat Doch sullen die
susteren voort deen nae den anderen die antef=
=fenen beghinnen, ende oft die suster dan nae
quame ende haer stat heeft versuemt, ende noch
een ander [antifoon] over quame in haren choor die
sal sij beghinnen Voort aen is te mercken, oft
ghevele dat die neerste haer [anteffene] begost had=
=de ende noch ander anteffenen overquamen te be=

verlaten: vertrouwen op

(blz. nr 31 op foto 19)

ghinnen op den choor die naest haer opwaert
staet, sullen voort beghinnen soe dat comen

mach tot veele tijden om ghebreckx wille
 der personen, sal dit alsoe ghehouden wor=
 =den Nemmermeer inden ampt der nocturnen
 en sal die outste voor die ionxste lessen lesen,
 noch niet meer dan een lesse lesen Het en ware
 van ghebreke der personen die daer toe bequaem
 waren Desghelijcx oock te houden inder offi=
 =cien der vigilien Die abdisse die nae inhoud
 der reghelen die benedictie gheven sal den ghe=
 =nen die die lessen lesen, die en sal niet lesen Des=
 =ghelijcx ooc die priorisse, als sij houdende is
 die stat der oversten Ende dat sal gheschien
 als daer ghenoech sijn ander bequamer per=
 =soonen te lesen Oock inder teghenwoordicheijt
 der oversten in summis festis in mediis et
 in duplicibus festis, sal die priorisse lesen die
 .xii. lesse Het en sij dan dattet noot es ende ghe=
 =breck der personen, dan sal die abdisse lesen
 die .xii. lesse ende die prioresse die .xi. In anderen
 daghen alst .xii. lessen sijn ende daer ghenoech
 personen sijn, soe machmen wel buijten die

(blz. nr 32 op foto 20)

abdisse ende priorisse lessen lesen Wie een lesse
 uut ghelesen heeft, die sal singhen dat veers des
 naesten respons, in drij lessen ende in .xii. lessen
 selen sij singhen die veersen alleene In summis
 festis maioribus, et minoribus, soe sal een ieghe=
 =lijck singhen haer tweeder In mediis et in dupli=
 =cibus, soe sullen die vierde, die achtste ende die xii.
 haer veerse singhen haer tweeder Alsoe wanneer
 ghebuert met twee te singhen, dan dan alle die eers=
 =te in elcker nocturnen, den vierden veerse die
 daer nae volcht der voorster helpen sal Ende wan=
 =neer twee te samen singhen, dan sullen sij staen
 voor den outaer Desghelijckx soe salmen oock
 houden in anderen tijden, als sij twee, oft drije
 sullen singhen, het en sij sonderlinghe anders uut=
 =ghescheijden Het sal oock sijn een deijlinghe over
 al, onder den ghenen die daer lesen, oft singhen
 sullen, in drij deelen dat is in noviscien, middel
 ende outsten Ende die daer lesen sullen salmen
 proeven ende ordineren, dat is inder feesten van
 .xii. lessen als die vergaderinghe groot is, alsoe
 dat dat ghetal der susteren die lesen oft singhen
 sullen, ende daer toe bequaem sijn, alsoe veele sij

deijlinghe:delinge: verdeling, uitdeling

(blz. nr 33 op foto 20)

als totten lessen noot es Soe salmen uut elc=
=ke orden voorschreven daer toe ordineren, alsoe
veele als dan noot es, ende een ieghelijcke
orden sal bewaren sijn nocturne, wie dat be=
=hoort, als dat ghetee kent wort inder tafelen
Alsoe dat niemant alle weghe een stat en hou=
=de, maer nae den tijt, soe sal een ieghelijck
worden gheordineert Nu die een, nu die ander,
op dat een ieghelijc den anderen hulpe Maer
ist dat die vergaderinghe ghelijck es totten lessen,
dan en is niet noot eenighe ordineren, want
dan sal een ieghelijc die abdisse ende prioressse
haer lessen lesen in ordine Inden ferie nacht
ghetijden van drij lessen van kalendas novem=
=bris tot paeschen, sal ooc ghehouden worden
dese ghelijcke ordinantie Alsoe dat sij niet al=
=le drij en sijn vanden noviscien, noch vanden
middelsten, noch oock vanden outsten Maer
sij sullen sijn vanden drij paertijen gheordineert,
dat es een vanden noviscien, een vanden mid=
=delsten, ende die derde vanden outsten Ende
desghelijcx mach ooc in ander ordineren
gheschieden Totten ampt der vigilie der dooden,

ferie: feest

kalende: eerste dag van de maand

(blz. nr 34 op foto 21)

wanneer die ghesonghen worden, soe salmen oock
nemen uut den drij voorschreven partijen, beghin=
=nende vanden ioncsten, oft noviscien, vanden
middelsten, ende ooc vanden outsten Ende in
officio quatuor temporum der ijmnen Benedictus
es domine sullen singhen drij vanden noviscien,
oft ioncsten, totten letanijen salmen ordineren
twee vanden noviscien, oft ioncsten, alsoe dicke
alst noot es, die te singhen Die susteren die gehe=
=wielt sijn, selen haer weken houden Secundum or=
=dinem die ghetijden te beghinnen, ende collecten
te lesen, sonder die ghene die die abdisse met
rade ende consent der oversten, om saken wil=
=le verlaten wilt Inden beghinne der mettenen
soe sal dat Invitatorium beghinnen die ebdome=
=daria daer toe gheordineert, een ieghelijck
in sijn orden Sonder die abdisse prioressse sangers=
=se kelnersse, ende die van die overte verla=

verlaten: toevertrouwen

=ten sijn Ter tafelen ende ooc ter collatien sul=
=len sij alle lesen in ordine, uutghenomen die ab=
=disse prioresse ende kelnersse, ende die vander
oversten verlaten sijn Ende soe sal een ieghe=
=lijcke suster neerstelijck haer officium bewa=

(blz. nr 35 op foto 21)

=ren, die een nae den anderen Ende alle sa=
=terdaghe sal sulcke ordinantie vernieut wor=
=den, tot alsulcken officien vanden susteren
Desghelijcx sullen oock die gheordineert wor=
=den op ledighe daghen, wanneer men drij les=
=sen hout inden wintertijt, die salt vol=
=doen die gheheel weke, ende des saterdaechs
selen sij vernieut worden Die daer lesen
sal ter collatien des avonts, en es gheen
noot te ordineren, want die die een weke
ghelesen heeft ter tafelen, die sal die ander
weke lesen ter collatien Maer inden capit=
=tel huijs Martilogium ende reghel, sullen
lesen alleene die noviscien, oft ioncsten in
haer orden, elcke in hare weke, uutgheno=
=men die, die abdisse uutghescheijden heeft
Van desen ampten oft officien die alsdus ghe=
=schien duer een weke, waert dat iemant
versuemt hadde drij, oft vier daghen, oft dat
meeste vander weken, die sal een ander ghe=
=heel weke naest comende vervullen Het en
waer om sonderlinghe noot ende profijt, soe mach
die prioresse een ane in haer stat ordineren

(blz. nr 36 op foto 22)

Vanden nacht ghetijden ende nacht wakinghen

Als ghehoort wort dat Dat .x. capittel
teeken totten nacht ghetijden, terstont
sullen allen die susteren opstaen, ende sullen hem
tot goede ghedachten gheven, alsoe langhe tot
dat gheluijt wort te choore, dan sullen sij al=
=le ingaen inden choor, ende alle oetmoedelijcken
nijghen, oft daer een outaer inden ganghe waer
oft een crucifix inden weghe Ende voort ingaen=
=de inden choor sullen sij oetmoedelijc neijghen,
voor den outaer, ingaende dat middel ende
des ghelijcx salmen doen tot anderen tijden
Ende dan sal staen een ieghelijc in sijn stat des

choors, metten aensichte ten outaer waert,
alsoe langhe tot dat dat gheluijde ghedaen es
Ende desghelijckx salmen oock doen tot anderen
ghetijden, ende ooc totter misse alsoe langhe
tot dattet Introitus der missen begost wort
Ende oock wanneer die sanck uut es, dat die
priester voort sijn ampt volbringht, soe sul=
=len die susteren hem oock totten outaer keeren,
tot dat die priester weder aenheft oft bereijt is
Hier om wanneer dat gheluijde ghedaen es, ende

(blz. nr 37 op foto 22)

die overste een teeken gheeft metten voete, oft
metter hant, soe sullen die susteren te samen
doen een ghebeth, een ieghelijc voor haer .iii.
pater noster metten Ave maria Totten eersten pater noster
als dat uut es, salmen segghen pater de celis
deus, miserere nobis Totten anderen pater noster
fili redemptor mundi deus, miserere nobis Tot=
=ter derden pater noster Spiritus sancti deus miserere
nobis Ende dan inden eersten ghebede salmen
hem teekenen, in dat voorhoofd metten duim een
cruijs maeken Totten anderen ghebede sal=
=men een cruijs maeken voor den mont Totten
derden voor dat herte Ende dit ghebeth sal
gheschien op die knien op der formen, oft ghe=
=nejcht staen, nae den tijt Ende des ghelijcx
sal ooc gheschien totten pater noster totten anderen
ghetijden Totten eijnde des ghebets sal een tee=
=ken gheschien van die overste, als voorschreven
es Dan sullen hem die susteren op rechten, ende
teghen den outaer staen, ende teekenen hem,
alle met een teeken des heilighen cruijs voor haer ghe=
=maect Dan sal die ebdomadaria aen heffen Deus
in adiutorium (responsorium) sonder gloria patri Ende dat veers

(blz. nr 38 op foto 23)

Deus in adiutorium sal een weijnich langher ghe=
=trocken worden, dan eenich ander psalmodie Ende
desghelijcx sal ooc gheschien totten anderen gehe=
=tijden, wanneer dat dat veers uut es, soe sullen die
susteren keeren dat aensicht deen choot teghen
dander, ende voort varen nae uutrijsinghe der
reghelen, inden dinst gods Het es oock te merc=
=ken dat den .xciiii. psalm Venite exultemus domino,

sal slecht ghehouden worden te mettenen alle tijt,
 wanneer alleene een corte lesse ghehouden wort
 totter nocturnen, uutghenomen nae het hoochtijt
 van paesschen, ende inder sincxen weke die vi.
 daghen daer nae Ende ooc in allen tijden als men
 .xii. lessen oft drij lessen buijten den tijt van
 paesschen heeft, want dan ghehouden wort die
 [ant:antifoon] Invitatorium gheheeten Ooc inder tijt van
 paesschen die eindet des naesten daechs nae
 sincxen, want men dan singhet alleluia Totten psalm
 Venite exultemus sullen die susteren haer aen=
 =sicht keeren totten outaer tot dat men singhet
 gloria patri, dan sullen sij hem diepe buijghen dat een
 choor teghen dander Ende desghelijcx sullen sij al=
 =tijt neijghen als men gloria patri singhet Sonder al=

(blz. nr 39 op foto 23)

=leene inder benedictien der noviscien, als men die om
 leijdt inden choor ende in purificationis beate marie
 als men die keersen om draecht ende deijlt In=
 =den palm daghe, oft parasceve als men singhet
 Gloria laus, want men dat cruijce aenbedet, oft
 wanneer het soe valt Oock tot den nocturna=
 =li, sal alle daghe ghehouden worden die ymne Eter=
 =ne verum conditor, sonder inden advent, inden vaste=
 =nen, paestijt, sincxen ende in anderen hoochtijden,
 ende in haer octaven die daer hebben sonderlinghe
 ymnen die haren tijden sijn toeghegheven Maer
 doch salmen oock die noten der ymnen Eterne
 verum, alijt verwandelen nae den tijt, want men
 singhet hem anders des sondaechs Ende anders
 inden ferien Ende als men dese ymne houdt inder
 nocturnen, soe salmen ooc te laudes houden,
 die ymne Splendor paterne glorie, ende totten vespe=
 =ren die ymne Deus creator omnium, alle onder sulcken
 onderscheet der noten Voort alle tijt wanneer die
 nocturnen, die eerste, ende die ander, oft der noc=
 =turnen een ghehouden wort met anteffenen, uut=
 =ghenomen op hoochtijden oft feesten met haren
 octaven, salmen alijt twee psalmen met een [ant:antifoon]

(blz. nr 40 op foto 24)

houden Doch inden solemnen octaven, uutghenomen
 op die maendaghen, ende donderdaghen In welcken
 daghen die derde, ende die leste psalme der eerster

nocturnen, om der deijlinghe wille der navolghen=
 =der psalmen, een ieghelijc een sonderlinghe [ant:antifoon]
 hebben sal, ende dan sal der anteffenen .iiii. sijn Ooc
 salmen mercken dat in wat choor dat begonst wor=
 =den die psalmodijen, daer sullen die sitten in haer
 stoelen Totten eerster . den derden . den vijfsten . den
 [viijsten:achtsten] . den [ixsten:negenden] . den [xisten:elfsten] psalmen Ende inden
 anderen choor sullen sij sitten Totten tweeden , den
 vierden. den sesten. den achtsten. den [xsten:tiensten]. ende den
 [xiisten:twaelvsten] . psalm Doch en sal niemant sitten voor
 dat eerste veers des psalms uut es ghesonghen,
 ende oock opstaen terstont eermen gloria patri beghint
 te singhen, des selven psalms Oock wanneer een
 begost heeft een [an:antifoon], soe sl sij haer keeren tot=
 =ten outaer, ende alsoe staen totter eerster pausen
 des eersten veers Dan sal sij haer een weijnich
 neijghen, ende haer weder om keeren Oock wanneer
 ghesonghen es die leste antifoon oft alleluia, nae den
 lesten psalm eender ieghelijcker nocturnen In
 xii. lesse sullen haer die susteren keeren totten

(blz. nr 41 op foto 24)

outaer, ende dan salmen singhen dat versijckel Ende
 desghelijckx salmen oock houden op eenen ledighen
 dach, naeder eerster nocturnen Maer nae der
 psalmodijen der andere nocturne op eenen ledi=
 =ghen dach, als die antifoon ghehouden is, oft alleluia nae
 den tijt, terstont salmen beghinnen dat capittel,
 ende nae den capittel dat versijckel, ende sij sullen hem
 alle keeren totten outaer waert, ende soe salmen
 oock doen tot allen ghetijden Voort meer die ghe=
 =ne die behoort te lesen die lessen die sal merc=
 =ken, wanneer ghelesen wort dat leste veers op
 een nae des .visten psalms voor gloria patri met
 eender ontstekender kersen sal sij gaen voor den
 graet, ende daer oetmoedelijcken neijghen, ende
 voort gaen duer den choor, ende neijghen haer een
 weijnich, voor die abdisse, oft sij daer is, ende
 comen dan voor den lessenaer Ende dan terstont
 als dat versijckel uut es, sal sij haer neijghen tot die
 overste inden choor met sulcken stemmen als sij
 die lesse singhen mach, ende bidden benedictie, als dat
 gheschiet es en sal sij niet lesen, die susteren
 en sijn gheseten, ende dan sal sij lesen Als die lesse
 ghelesen es sal sij weder om gaen, met sulcker oet=

.visten. : zesde

graet: trede (van een trap)

stemmen: stemgeluid; stemvermogen

(blz. nr 42 op foto 25)

=moedicheijt als sij voren dede voor den outaer, ende
op haer knien vallen, ende venie nemen, alsoe sul=
=len die doen die daer lesen die eerste, die vijfste.
ende die neghensten lesse Die susteren die die ander
lessen lesen sullen, die sullen oock [mz:met] sulcker oot=
=moedich[eijt] gaen als men [dz:dat] respons singt voor
den veersen Oock sullen sij voorsien alle die
lessen lesen, dat sij bernende keersen ghenoech
hebben totter neghenster lessen, op dat daer gheen
ghebreck en sij Die oock singhen sullen gloria patri,
sullen staen wanneer dat veers uut es, ende
als men dat middel des respons Repecicer selen

*respiceret? : Oravit sanctus Andreas dum
respiceret caelos voce magna*

sij oetmoedelijck neijghen tot :gloria patri Oock
soe is te mercken dat op feesten van .xii. lessen,
salmen gheven alsulcken benedictien, als gheschre=
=ven sijn in collectario, die een nae den anderen
Wanneer men drij lessen heeft, eest een evangeli=
=um metter omelien, soe salmen gheven die benedic=
=tie .die xste (10e). die xiste (11e). ende die xiiste (12e) Wanneermen
hout drij lessen, soe salmen gheven die drij eerste,
die een nae dandere Ende oock oft die abdisse
een lesse lesen moeste, om ghebrecks wille der per=
=soonen, soe sullen sij alle staen onder die .xiiste. benedic=

omelien homilie, preek

(blz. nr 43 op foto 25)

=tie. ende oock onder den beghin der ewangelien
tot Et reliquia, sullen die susteren alle recht op
staen sonder lenen Tot ander benedictie in .xii.
lessen, oft drij lessen machmen blijven sitten, ooc
diese gheeft Maer totter corter lessen diemen
hout inden somer, soe pleeght die overste ooc
te gheven die benedictie Ende dat convent staet
recht op deen choor teghen dander sonder lenen,
maer als die benedictie ghegeven es, terstont
sullen sij hem alle keeren ten outaer waert,
ende blijven soe staende tot dat het cort respons
ghesonghen es Ende het es oock te mercken
dat op ledighe daghen van drij lessen totten
derden Respons, ende in .xii. lessen totten vier=
=den. totten achtsten. ende totten xiisten (12^e) Respons
vanden nacht ghetijden Ende tot allen den
psalmen, ende oock totten cantica alle tijt ghe=
=houden wort Gloria patri, uutghenomen den psalm

lenen: leunen

trium puerorum Benedicite omnia opera domini domino want
dat besluyten van het leste veers, dat is vander
heijligher drijvuldicheijt Maer totten corten Respons Ende
als te vesperen ghehouden wort een groot Res=
=ponsorium, soe en salmen oock gheen Gloria singhen Ende

(blz. nr 44 op foto 26)

ooc in gheenen corten, oft langhe Responsen en
salmen dat heel respons over al niet repecieren,
maer inden middel, oft inden deel daert best
mach overcomen inden noten, inden sinnen, ende
inder materien Ende des ghelijcx oock nae den
Gloria patri, wanneer dat ghebuert Die respon=
=soria salmen houden inder ordinantien alsoe dat=
=men van Calendas novembris, totten sonda=
=ghe palmarum Oock uutghenomen als dat
ghevalt dattet comt totter historien Cla=
=ma tot septuagesima, op alle ledighe daghen
salmen houden die Responsoria vanden naesten
sondaghe daer voor Met sulcker ordinantien
des eersten ledighen daeghs nae den sondaghe
salmen houden Dat eerste . dat ander . ende dat der=
=de Des anderen daechs Dat vierde . dat vijffte.
ende dat seste Ende alsoe voort tot dat die his=
=torie uut es Ende dan weder van eerst be=
=ghinnen Ende oft gheviele dat die leste drij, oft
meer Responsen niet ghehouden en worden
op ledighe daghen, voor den toecomenden sonda=
=ghe Maer men sal op den sondach, oft ghe=
=buerde die historie meer te houden, weder om

repecieren: repeteren, herhalen

(blz. nr 45 op foto 26)

beghinnen Ende oock des ghelijcx inder
naester ledigher nacht, nae den sondaghe
Het en waer dat op den sondach eenich
feeste van .xii. lessen viele, want dan salmen
inden lesten toecomenden nacht houden in or=
=dinantie alst voorschreven is, ende in dander
weke bleven is Welck responsoria vander
historien Clama tot lxx ende vanden sonda=
=ghe palmarum tot paesschen, vintmen al inden
anteffenario gheschreven, hoemen dan singhen
sal Oock ledighe nachten, als nae der psalmo=
=dien der ander nocturnen alleluia oft die [ant:antifoon] es ghe=
=songhen, sal hem dat convent keeren ten outaer

lxx: 70: septuagesima

waert Ende soe salmen lesen dat capittel,
ende versijckel Ende daer nae selen sij hem weder
om keeren, ende staen sonder lenen choor teghen
choor, ende lesen deen nae dander kirieleijson
christeeleijson kirieleijson die eerste twee slecht
uut, ende dat derde met eenen accent Ende
daer nae selen sij haer neijghen, oft knielen
op die forme nae den tijt, ende lesen pater noster
stillijck Daer nae spreeckt die ebdomeda=
=ris Et ne nos Dat sij met luijder stemmen

(blz. nr 46 op foto 27)

singhen sal, ende dan die collecte tot dat sij
comt aen per omnia, dan sullen sij hem alle op
rechten, ende staen ten outaer waert, tot dat
dat officium uut es Oock salmen mercken dat
het convent dan alle antwoorden sal in eenen accentum
Tot den anderen voorghevoerden, sal het convent, ende
die ebdomadaria haer houden als voorschreven es
Maer als die ebdomadaria leest die collecten, soe
sal sij recht op staen, ende dan dat convent gheneijcht alst
gheen ferie en es Ende alsoe salmen voort aen alle
voorgeschreven dinghen in desen capittel houden,
Desghelijckx totten anderen ghetijden, als te prime .
. tercie . sexte . noene . ende compleeten Oock ist te
weten dat alle tijt alst .xii. lessen sijn, ende dat .xiiste (12^e)
respons ghesonghen es, soe salmen terstont beghinnen
Te deum laudamus Ende daer onder sal dat convent
recht staen sonder lenen choor teghen choor Ende
alsmen singt Sanctus Sanctus Sanctus soe sal
men oetmoedelijck neijghen deen choor teghen dander,
ende weder oprechten alsmen singt deus sabaoth Alsmen
oock singt dat veers Te ergo [qus:quaesimus], soe sal dat
convent neder knielen opder formen, ende lancaem singhen,
tot dat veers uut es, ende dan weder opstaen,

(blz. nr 47 op foto 27)

Ende soe salmen altoos doen alsmen iet singhet,
daer toe met sonderlinghe reverentie en de kniebuijghin=
=ghe doen sal, ende oock ten eijnde vanden veerse als
men opstaet salmen een weijnich pausen, op dat
sij alle bequaemelijck moeghen voort singhen Ende
alsoe sal die sangherse voort continueren metten
convent, elck met sijnen choor totten eijnde des lesten
veers, dat is Non confundar in eternum, dat sullen

beijde chooren te samen singhen, als dat uut es,
 soe sullen sij hem alle keeren ten outaer Ende als
 men beghint Initium, oft Sequentia sancti ewange=
 =lij, selen sij hem alle teekenen met een teeken des
 cruijs voor het voorhoofd. voor den mont, ende voor
 die borst tot . gloria tibi domine sullen sij hem alle neijghen
 tot den outaer, ende terstont weder om oprechten, ende
 blijven alsoe staende ghekeert ten outaer waert, soe la=
 =ghe tot dat begost wort die benedictie, dat es die col=
 =lecte, dan sullen sij hem alle om keeren, dat een choor
 teghen dander, ende neijghen soe dat ghewoonelijck is
 tot Per omnia Ende dan sullen sij weder recht op staen,
 ende keeren hem weder ten outaer waert, tot dat
 men beghint gloria patri, nae den veerse totten laudes,
 welck veers die weder beghinnen, sal die dat ewan=

(blz. nr 48 op foto 28)

=gelium ghelesen heeft Deus in adiutorium Oock
 sal dat convent die dat ewangelium lesen, voort antwoord=
 =den met ghelijcker stemmen als sij dat ghesonghen
 heeft Het es oock te weten in allen voorgheroer=
 =de poeijnten daer gheroert wort vanden om keeren
 des convents, met den aensicht deen choor teghen
 dander, en salmen niet verstaen vander addissen
 oft anders iemand die stonde in eenen stoel midden
 inden inganck vanden outaer, die moeghen staen
 altijd ghelijck metten aensicht ten outaer waert

 : *responsorium*

Van die laudes inder mettenen Dat xi. Capit.

Laudes beghintmen metten veerse Deus

in adiutorium ([responsorium) met Gloria patri Sicut erat
 Alsoe salmen oock alle ghetijden des daechs beghe=
 =nen, ende voort varen als die reghele ende ordinarius
 uuttijst, ende als hier nae gheschreven staet, alsoe
 te verstaene als den lxvi. (66e) psalm uut is, dat is Deus
 misereatur, diemen altijd slecht sonder toen lesen
 sal, ende lantsamer dan die ander psalmen, nie=
 =mant en sal sitten voor dat dat eerste veers des
 eersten psalms te laudes uut es Als dat eerste
 veers uut es, soe sal dat choor sitten daermen
 den selven psalm begost heeft, ende oock onder den

(blz. nr 49 op foto 28)

derden, ende den vijfsten, dat ander choor totten twee=
 =den ende vierden psalm Die eerste psalm nae De=
 =us misereatur, es te singhen met met een anteffene oft alleluia

nae den tijt, ende inden selven toen der selver anteffe=
 =nen, sullen die ander vier psalmen oock ghesonghen
 worden, ende als die leste psalm uut es dan sal=
 =men singhen die voorseijde anteffene Daer nae het ca=
 =pittel dwelck op slechte daghen sijn sal uut den
 Epistelen pauli Ende sondaechs uut Apocalipsi dat=
 =men oock op sondaghen binnen grooten, oft solemnen
 octaven houden sal Die feeste en hebbe dan een son=
 =derlinghe Daer nae een cleijn Respons met noten
 te singhen, maer van .lxx. tot passchen, dan singt
 men een lanck respons, onder welcken langen res=
 =pons, sij alle staen selen ghelijck inden langen respons
 te vesperen, dat es choor teghen choor maer onder den
 veerse keeren hem beijde chooren te outaer waert,
 Canticum ewangelij, salmen alle tijt te laudes, ende
 te vesperen met een anteffene singhen Dat es Benedictus
 ende Magnificat Totten kirieleijson, pater noster, [coll'a]
 Benedicamus domino, sal dat convent staen als voorschre=
 =ven es, met besluijtinghe, oft indinge des ampts
 der nocturnen, sonder dat die abdisse oft stathou=

.lxx.: septuagesima

indinge: indenkich: indachtig

(blz. nr 50 op foto 29)

=werse in af wesen der abdissen dat pater noster overluijt
 singhen sal, ende die ander toe hooren ghelijck oock inder
 versperen gheschien sal Die die collecte singhet on=
 =der laudes ende vesperen sal altijt recht staen Ende
 dat convent neijghen oft knielen In anderen cerimoni=
 =en sal sij haer den convente ghelijcken Als dat officium
 ghesloten is ende Commemoracien ende suffragien
 ghehouden sijn nae gheleghentheijt der tijt, dan sal dat
 convent ghemeijnelijck op haer knien drij Ave maria
 spreken, ende drijwerf clippen metter clocken Dan
 tot teeken der oversten sullen sij opstaen, twee ende
 twee voor den outaer haer te neijghen, ende een
 ieghelijck weder te gaene in haer stat, ende alsoe sal
 oock gheschien tot allen anderen ghetijden, sonder te
 prime dan sullen die outste voor gaen te Capit=
 =tel, ende die ioncste nae .ii. ende .ii. te samen secundum ordi=
 =nem **Vander primen . Dat xii capittel .**

Voor ons heeren prime sal men lesen pater noster
 ave maria . Credo in deum [responsorium] Dat veers De=
 =us in adiutorium [responsorium] Die ymme lam lucis [responsorium] Diemen
 oock tot allen tijden te prime houden sal dat heel
 jaer duere Soemen oock doen sal totten anderen
 ghetijden Tercie . Sexte ende .Noene tot elcken een

(blz. nr 51 op foto 29)

sonderlinghe ymne onverwandelt dan die noten der
selver ymnen, diemen pleghet deijerleijwijs te sin=
=ghen, nae drierleij deijlinghe der tijt Den eenen toen
singt men inder ferien Den anderen op sondaghen
ende simpel feesten van .xii. lessen Den derden toen
in festis duplicibus et in Summis onder welcken daechs
ghetijden ons heeren men sitten sal onder den psalmen,
ghelijck vanden nacht ghetijden gheordineert es
Dat capittel op feriael daghen uutghenomen bin=
=nen der octave van kersmisse . paesschen ende .sinxen
sal sijn Pacem et veritatem [responsorium] Op alle sondaghen
ende feesten van .xii. inden advent. ende van .lxx.
tot paesschen sal dat sijn Domine miserere
nostri Ten anderen tijden eest capittel sondaechs ende
in allen feesten van .xii. lessen Regi seculorum Ende altijt
alsmen leest dat capittel Pacem et veritatem dan
is die collecte Domine Deus qui ad principium [responsorium] Ende
alsmen leest dat capittel Regi seculorum oft Domine misere=
=re nostri . dan ist die collecte In hac hora Alle son=
=daghen als die primen ghesloten es met Benedica=
=mus domino Dan beghint die sangherse Quicumque
vult salvus esse [responsorium] die slecht lesen dat een choor
teghen dander te staen ghelijck onder den psalmen

(blz. nr 52 op foto 30)

nae gloria patri staen die susteren uuten stoelen Dan
seet die ebdomederijs dat versijckel Benedicat nos
deus [responsorium] dat convent antwoordt Et metuant [responsorium]
Domine exaudi. Die collecte Omnipotens sempiterne deus qui de=
=disti [responsorium] Domine exaudi . Benedicimus domino Onder
dese collecte staet sij rechte diese singt ende dat
convent ghebuecht tot per omnia , dan keeren sij hem
alle ten outaer waert, tot dat ghesonghen es
Deo gratias Dan gaet sij totten capittel Ten
eersten gaet alleene voor die dat capittel houden
sal Daer die outste twee ende twee alst voorschre=
=van es haer te neijghen Wanneer sij in dat cappit=
=tel huijs comen ende staen dan secundum ordinem,
deen choor teghen dander metten aensicht ghekeert
Dan comt die daer lesen sal voor die matte, oet=
=moedelijcken neijghende, totten overster, ende haer
Benedictie nemen Wanneer die ghegheven es soe
sullen sij te samen sitten, maer niemant en sal sit=
=ten voor dat die overste ghesten es, ende dat sal

matte: mat, uit biesen, riet, bast of stro

oock tot allen tijden ghehouden worden; wanneer
die overste behoort te sitten Dan sal die lesersse
gaen totten lessenaer dat Martilogium te lesen,
te voren vercundighen den dach vander maent, ende

(blz. nr 53 op foto 30)

dat ouder des lichts nae dien als sij dat inden ka=
=lengier vinden, ende men pleeght niet den selven dach
te lesen maer den anderen dach daer nae, wanneer
dattet Martilogium uut es soe besluytmen alder Et
aliorum plurimorum sanctorum, martium confessorum atque
virginum Inder voorfeesten onser liever vrouwen
Annuntiacionis domini, ende inder vigilien, Nativitatis
domini en salmen niet sitten voor datmen ghelesen heeft
Jhesum natum ex maria virgine Ende dan sellen sij te sa=
=men venie nemen op die eerde ende lesen pater noster
Ave maria Ende dancbaer sijn uut gheheelder herten
ghedincken ende dancken onse lieven heere der grooter
oetmoedicheijt dat hij hem veroetmoedicht heeft die
sterfelijkce menscheijt om onser verlossinghe aen te
nemen Als dat ghebeth uut es soe salmen cussen
die stede daermen ghelegghen heeft soemen oock al=
=tijt doen sal alsmen van der venien oft knielen op
staet, dan sullen sij voort sitten tot dat die lesse
uut es Ende alsoe dicke alsmen eenighe heilighen leest
die in onsen kalengier oft ordinario gheschreven
staen alsoe dicke sal elck sijn hooft een weijnich
neijghen tot allen tijden inden capittel als die lesse
uut es staen sij op dat een choor teghen dander, ende dan

ouder des lichts: uur van de dag ??

kalengier: kalender

rechtsonder : **D**

(blz. nr 54 op foto 31)

soe leest die ebdomedaris Preciosa in conspectu domini,
dat convent antwoort Mors sanctorum eius. dan seet
sij voort **I**n sancti et omnes sancti (responsorium) dat convent Amen dan
seet sij voort **D**eus in adiutorium meum (responsorium) Domine ad ad=
=iuvandum me festina **D**it veers sal sij drijwerf
segghen **E**nde als dat convent dat drijwerf nae ghe=
=antwoort heeft, soe spreken sij te samen **G**loria patri
Kirieleijson christeeleijson kirieleijson **D**aer nae knie=
=len sij neder oft sij neijghen, nae den tijt sprekende pater
noster **D**aer nae seet die ebdomedaria, recht op staen=
=de **E**t ne nos, dat veers **R**espice, ende die collecte

Dirigere et sanctificare, onder welcke collecte staet
 dat convent altijd middelbaer neijghende ende nemmer=
 =meer knielen Daer nae als sij alle gheseten sijn
 soe beghint die lesersse die lesse vander reghelen
 die sij sluijten sal met Tu autem domine Daer nae
 leestmen die namen der dooden, diemen inden ande=
 =ren toecomenden daghe begaen sal inder manieren
 als sij inden zielen boeck gheschreven staen, ende
 ooc die weldaet die sij den clooster ghedaen hebben
 Ende ten lesten leestmen Et alij familiares nostri
 Ende oft eenighen dach waer, daer gheen namen
 gheteekent en waer, dan sal sij lesen Obierunt

(blz. nr 55 op foto 31)

diversi familiares nostri Ende die dat capittel hout
 seet daer op Anime fratrum sororum familiarium et benefac=
 =torum ordinis nostri requiescant in pace. Dat convent ant=
 =woort Amen. dan sullen sij alle opstaen ende lesen
 den psalm De profundis, diemen sluijten sal met
 Requiem eternam Dan knielen sij neder, of sij staen ende
 neijghen nae den tijt, segghende pater noster Dan
 seet die ebdomedaris Et ne nos. A porta inferi
 Deum exaudi, die collecte Absolve, die besluijtin=
 =ghe Per dominum . Domine exaudi. Requiescant in pace
 Dat convent antwoordt alst ghewonelijck es Ende
 al datmen leest inde capittel, dat salmen lesen met
 eenen accentu Als die lesersse die lesse vander re=
 =ghelen gelesen heeft, dan sal sij altijd die reghel
 die overste bringhen Ende wanneer alle gheles als
 voorschreven staet gheschiet es, soe seet die outste
 oft die overste Benedicte, dat convent Dominus Ende
 isser dan iet sonderlinx vander reghelen te vermanen,
 oft uut te legghen, oft vander disciplijne, oft van
 ghebreken, oft eenighe sonderlinghe bevelinghe te
 doene der dooden, of der levender, oft eenighe be=
 =velinghe des abts, oft ander sonderlinghe saken die
 die oversten dunct noot te sijne den convente te bevelen

gheles: wat voorgelezen wordt

disciplijne: (zelf)tuchtiging, (zelf)kastijding

(blz. nr 56 op foto 32)

oft te segghen Dat sal sij dat doen met corten woor=
 =den Daer nae als die overste seet Loquamur de ordine,
 dan selen sij opstaen secundum ordinem haer schult te spre=
 =ken, ghelijc hier nae beschreven staet, wanneer
 dat dat geschiet es, keeren sij hem alle om totten
 crucifix Dan seet die overste Adiutorium (responsorium) Dat

convent Qui fecit (responsorium) Ende neijghen middelbaer ende
gaen uut Die buijten den choor bij hem selven Pri=
=me lesen, wanneer sij die ghesloten hebben met Bene=
=dicamus domino, oft des sondaechs met Quicumque
ende met sijne collecten, dan sullen sij spreken Pre=
=iosa in conspectu domini (responsorium) Ende dan lesen sij Sancta
maria mater domini nostri jhesus christi, et omnes sancti intercedant
pro nobis ut mereamus adiuvari qui vivit et regnat
per omnia saecula **Vander tercien.sexte.noene.ende vesperen**

Uut elcken der voorschreven **dat xiii.ca**

ghetijden salmen lesen een pater noster ende
Ave maria Ende beghinnen als vander priemen ghe=
=schreven staet, ende elck met sijnen ymnen als voor=
=schreven es Die ymne vander vesperen wort verwan=
=delt nae den tijt Als oock dat capittel, respons
veers, ende collecten inder vesperen, ende oock totten
anderen voorschreven ghetijden ghelijck inden orde=

(blz. nr 57 op foto 32)

=nario ende collectario gheschreven staet Ende hoe=
=men die nae gheleghentheijt der tijt, ende der feesten hou=
=den sal vintmen daer claerlijck gheschreven. Die psal=
=men totten ghetijden, ende oock totter vesperen en
worden niet verandert dan soe die reghel uut wijst
Des sondaechs als men hout vanden tijt, oft van=
=den heijlighen, oft van ander groote hoochtijden dan
en pleechtmen maer een anteffene op die psalmen te ves=
=peren houden, oft alleluia nae den tijt Des donder=
=daechs, ende des vrijdaechs houtmen drij anteffenen, op
die ander daghen viere, sonder inder paestijt dan
singtmen altijt alleluia op die psalmodijen Daer om
waer datmen viert anteffenen vint gheschreven op
eenighen sondach totten psalmen dan houtmen allee=
=ne die eerste Op donderdach ende vrijdach wanneer
men dan vint vier anteffenen dan salmen die drij eerste
houden die ander laetmen staen Het es oock te we=
=ten dat inder eerster vesperen eender ieghelijcker
feesten van .xii. lessen, ende oock alle sondaghen daer=
=men een nieuwe historie op beghinnen sal pleecht=
=men een groot respons te singhen Het en waere
dat die eerste vesperen voorschreven belet worde
te houden van die tweede vesperen eender grooter

(blz. nr 58 op foto 33)

feesten datmen op den selven dach gehouden heeft
wanneer dat comt Eest een sondach soe salmen
dat groot Responsorium den naesten saterdach daer
nae houden Het en sij dat dat selve responsorium
eens inder voorleden weke gehouden is ghe=
=weest, dan laetment staen, ende hout een cort
respons daer voor Van .lxxi. tot paesschen heeft
men alle sondaghen ende feriael daghen een
groot respons als men hout vanden tijt, op
alle ander sondaghen ende feriael daghen een
clein respons Alsmen een groot respons singt
staet deen choor teghen dander tot datmen het
veers singt dan keeren sij hem ten outaer waert
tot dat het veers uut es. Onder den cleijnen
responsen keeren sij hem ten outaer waert tot
dat geheel uut ghesongen is **Vander complee=
=ten ende commemoratien . van onser liever vrou=
Als die collecte uut **wen . dat xiiii.ca.**
is ende dat convent op den choor comt
ende staen secundum ordinem ghekeert totten
outaer, soe seet die stat houwersse met een
accent Adiutorium [nem:meum] responsorium Dat convent Qui
fecit celum (responsorium) Als sij dat ghewoonelijck pater**

.lxx. : septuagesima

(blz. nr 59 op foto 33)

noster ende Ave maria ghesproken hebben als
voorschreven staet, salmen compleeten betalen
als die regel uut wijst, altijt op een manie=
=re, sonder datmen die noten vander ymnen
Te lucis ante terminum onder tijden alst voor=
=schreven es veranderen sal, maer wanneer
dat is bijden eijnde vander collecten dat is
tot per omnia, keert hem dat convent totten ou=
=taer, ende blijven alsoe staende tot dat ghe=
=heel gesloten es Ende die benedictie van die
overste ghegeven is. Inder wijsen Benedictio
dei omnipotenti patris (responsorium) Ende daer onder
sullen zij hem teekenen metten teeken des
heijligen cruijs voor dat voorhoofd, voor den mont
ende voor dat herte Daer nae gheeftmen die
benedictie die ghene die van buijten comen,
oft die uut ghesonden geweest zijn Oft daer
gheene en sijn, soe beghint terstont die san=

=ghersse nae der eerster benedictien onser vrou=
=wen lof, nae den tijt, met anteffenen, versijke=
=len, ende collecten, als hier nae gheschreven
staet Inden advent die anteffene Ecce concipies
dat veers Ave maria die collecte Deus qui de beate

(blz. nr 60 op foto 34)

marie virginis utero ⁽¹⁾ Op den kersavent die anteffene
Ave spes nostra. dat veers ende collecte als voor
Op den kersdach tot lichtmisse ende oock op die
selve feeste, die anteffene Sancta et immaculata virgi=
=nitas, dat veers Post partum, die collecte De=
=us qui salutis Op die feeste van onser liever
vrouwen Annuntiatio, op den avent ende op
den dach die anteffene Hec est dies. dat veers ende
collecte ghelijc inden advent. Van paechs=
=avent tot opden Ascensie avent, die anteffene Re=
=gina celi letare alleluia, dat veers Gaude dei
genitrix, die collecte Gratia tuam Op die
feeste van Ascensie tot die feeste vander heijliger
drijvuldicheijt die anteffene Alleluia sancta dei genitrix
dat veers Ave maria met alleluia, die collecte
Protege Op die ander tijden int jaer te we=
=ten alle Sondaghen ende Dijsdaghen, die anteffene
O florens rosa , Des maendaechs ende donder=
=daechs ende saterdaechs, die anteffene Salve regina
[mie: mater misericordie] Des vrijdaechs, die anteffene Alma redemp=
=toris [mr:mater] Tot allen dese anteffenen es dat [ve'rs]
Ave maria, ende die collecte Protege domine (responsorium) Ende

paechs: allicht is 'paesch' bedoeld

(1) één van de negen andere groeten (*ubera, cor, uterus, viscera, crura, genua, pedes, totus corpus, anima*). NB: mogelijk is 'utero' hier verward met 'ubera'.

(blz. nr 61 op foto 34)

onder den selven loven sal dat convent recht staen
in haer stoelen sonder lenen metten aensicht ten outaer
waert sonder als men die knien boeghet als een
ieghelijck der voorseijder anteffenen Als inder
anteffene Hec est dies, totten woorden Hodie deus homo
factus est, ende inder anteffene Regina celi, totten woor=
=den Ora pro nobis deum, tot Salve regina Tot
die drij eerste woorden, ende aen deijnde totten woor=
=den O clemens O pia O dulcis maria Ende altijt
totten veerse Ave maria Item totten voorschreven

collecten salmen altijt knielen oft neijghen nae den
 tijt Dese collecten salmen besluijten met Per christum
 dominum nostrum, oft anders soemen vint inden collectario
 Daer nae salmen lesen onser lierver vrouwen com=
 =pleeten, als die uut is salmen lesen eenen Pater noster
 Ave maria Credo in deum opden knien oft diepe neij=
 =ghen Daer nae salmen drijwerf tee=
 =ken doen metter clocken om te lesen Ave maria Die
 men lesen sal op die knien Ende metten teeken der
 oversten salmen opstaen, ende met ghewoonelijcker
 reverentien voor den outaer gaen staen secundum ordi=
 =nem dat wijwater te ontfanghen vander over=
 =sten Ende dan een ieghelijck te gaen secundum ordinem

geschreven staet: lierver; 'liever'

(blz. nr 62 op foto 35)

opten dormter die ioncste voor ende die outste nae elck
 in haer celle om haer te recolligeren ende te bedincken
 neerstelijck hoe sij den dach hebben toeghebracht Daer
 nae en sal niemant hem becommeren met uutwendighe
 wercken, oft oock iet te spreken ghelijck dat oock die heilige
 reghel sonderlinghe seggende es, dan die ghene die dat
 sonderlinghe van officien wegghen, oft van overcomen=
 =de gasten van noots wegghen gheoorlooft wort, oft toe=
 =ghelaten es te spreken, oft iets te doene, **Vanden godde=
 =lijcken dinst hoemen dat volbringhen sal op hoochtijden.**
Hoemen tot grooten hoochtijden dat xv. Capit
 die ghetijden houden sal Ende wat men dan sin=
 =ghen sal, vintmen al inden anteffenario ordineerlijc
 ende bescheedelijck gheteekent Men sal weten dat al=
 =le groote oft slechte hoochtijden, hoe wel dat sij op
 eenen sondach comen datmen totter eerster ende twee=
 =der nocturnen te mettenen, ende oock tot laudes son=
 =derlinge psalmen heeft die totten hoochtijden be=
 =hooren Ende tot laudes een sonderlinghe capittel
 houtmen vander feesten een solempne octave dan sal=
 =men in die selve octave die selve psalmen ende ca=
 =pittel oock houden ghelijck opden dach Maer comt
 eenen sondach binnen der octaven, in dien men dat

dormter: slaapzaal, vooral in een klooster

(blz. nr 63 op foto 35)

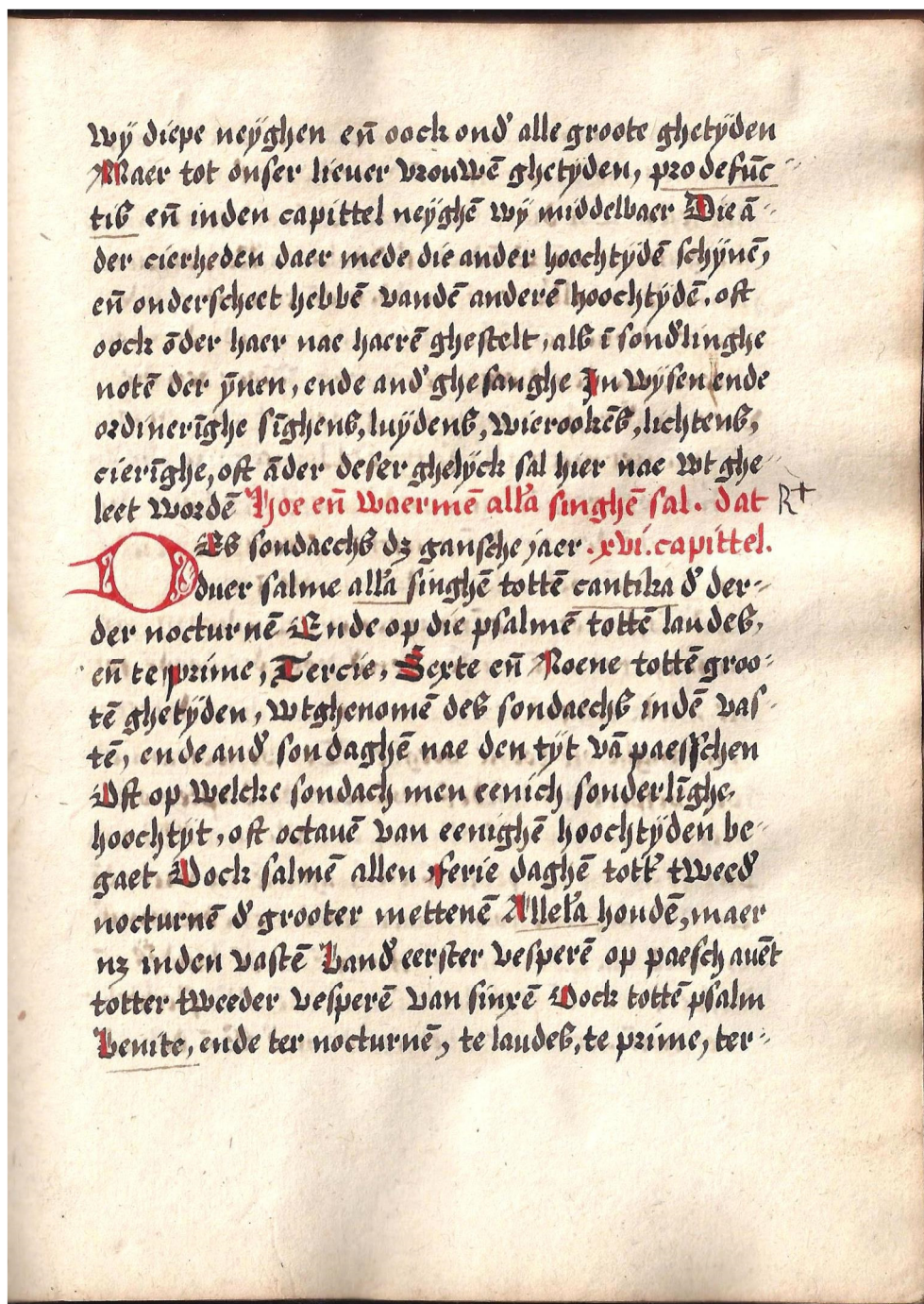
ampt des selven hoochtijts begaet, dan en salmen
 niet die selve psalmen totter nocturnen noch dat sel=
 =ve capittel tot laudes houden als op den dach des

hoochtijs Maer die psalmen diemen pleecht op slechte sondaghen te houden, dat capittel uut apo=calipsi, ende voort dat ander wat totten hoochtijden behoort Op ander slechte daghen binnen der octa=ven salmen altijt die psalmen vanden ferie daghen totten nocturnen ende tot laudes houden Hoe wel men alle dinck voort vanden hoogtijden houden sal Men sal oock weten hoe wel die hoochtijden sonderlinge anteffenen beschreven hebben diemen totten cantika der derder nocturnen, te laudes, prime, tercie, sexte ende noene, op den dach des hoochtijs ende op der octaven houden sal Maer des sondaechs die binnen der octaven comt en salmen die anteffene niet totten voorschreven ghetijden singhen, maer alleluia ghelijck men op slechte sondaghen pleecht Men sal oock weten, datmen tot alle ghetijden Summis Mediis ende Duplicibus beide chooren te samen sul=ten singhen die helft des lesten veers van allen den ymnen der grooten ghetijden, datmen in simpel feesten ende in ferien niet doen sal, hoe wel nochtans

(blz. nr 64 op foto 36)

altijt beide chooren Amen vanden lesten veerse alder ymnen te samen singhen Tot allen grooten oft cleijnen hoochtijden, ende ooc sondaechs salmen tot allen veer=sen der ymnen, alsoe menighe gheheel pausen hou=den als daer ghetekent sijn, sonder des nachts salmen inder ymnen die met drij pausen gheteekent sijn alleene die middelste houden, wantmen dan ghe=ringher te singhen pleecht om lancheijt wille des ampts Dit doetmen oock inder ferien in die ymnen van allen ghetijden Die met eender oft .ii. pausen ghe=teekent sijn salmen altijt in eender wijsen singhen. Oock salmen weten dat wij tot gheenen grooten oft cleijnen hoochtijden wanneer dat .xii. lessen sijn, noch sondaechs noch in slechten daghen binnen der grooter octaven Als van jaerdach tot lichtmisse Ende vander octaven van paeschen tot dat hoochtijt der heijligher drijvuldicheijt niet en knielen, uutghenomen som=mighe knielinghe diemen om gheen grootheijt wille der feesten en laet waer af die sommige voorghe=teekent sijn, ende die ander noch claelijcker op eender ander stat gheteekent sullen worden In desen voorschreven hoochtijden, oft ander daghen wanneer

wij niet nae onse ghewoonheijt en knielen, sullen

(blz. nr 65 op foto 36)

wij diepe neijghen ende oock onder alle groote ghetijden
Maer tot onser liever vrouwen ghetijden, pro defunctis
=tis ende inden capittel neijghen wij middelbaer Die an=
=der cierheden daer mede die ander hoochtijden schijnen,
ende onderscheet hebben vanden anderen hoochtijden, oft
oock onder haer nae haeren ghestelt, als in sonderlinghe
noten der ymnen, ende ander ghesanghe In wijsen ende
ordineringhe singhens, luidens, wierookens, lichtens,

cieringhe, oft ander deser ghelijck sal hie nae uut ghe=
 =leet worden **Hoe en waerman alleluia singhen sal. dat**
Des sondaechs dat gansche iaer .xvi. capittel.
 duer salmen alleluia singhen totten cantika der der=
 =der nocturnen Ende op die psalmen totten laudes,
 ende te prime, Tercie, Sexte ende Noene totten groo=
 =ten ghetijden, uutghenomen des sondaechs inden vas=
 =ten, ende ander sondaghen nae den tijt van paesschen
 Oft op welcke sondach men eenich sonderlinghe
 hoochtijt, oft octaven van eenighen hoochtijden be=
 =gaet Oock salmen allen ferie daghen totter tweeder
 nocturnen der grooter mettenen Alleluia houden, maer
 niet inden vasten vander eerster vesperen op paesch avent
 totter tweeder vesperen van sinxen Oock totten psalm
 Venite, ende ter nocturnen, te laudes, te prime, ter=

(blz. nr 66 op foto 37)

=cie, sexte, ende noene, ende op die psalmen vander vespe=
 =ren sondaechs hoochtijts ende werckdaechs salmen altijt
 alleluia lesen Ende die tijt van paesschen oock totten anteffene op
 Magnificat ende Benedictus versijkelen, Responsorien
 salmen lesen alleluia een in midden ende een int eijnde
 Totten cleijnen responsen twee aen dat inde diemen
 alleene nae den veerse repetieert Maer aen die
 veersen der responsen sij sijn groot oft cleijn en sal=
 =men nummermeer alleluja segghen Wanneer men die an=
 =teffenen oft responsorien inden paesch tijt hout, die=
 =men buijten den tijt van paesschen pleecht te houden
 daer salmen oock alleluja toe doen Totten Introitus der
 messen, offertorium, communiones, Benedicamus Ite
 missa est, tot allen missen sonder voor die dooden, sal=
 =men alleluja segghen een, oft meer nae dien dattet in=
 =den sanghe oft toone voeghet Tot benedicamus
 inder vesperen oft laudes wanneer dat duplex oft
 meerder hoochtijt es alle tijt drij alleluia Alst sim=
 =plex, sondach oft ferie is en singtmen niet meer dan
 een Alleluia met eenen toon, maer totten benedicamus
 der ander ghetijden, ende suffragien inden laudes ende
 vesperen, tot een ieghelijck salmen doen alleluia slechtelijc
 met eenen accent aen het eijnde neder Ende dat con=

inde: einde ?

(blz. nr 67 op foto 37)

=vent sal antwoorden Deo gratias met een oft met
 meer alleluia inden selven ghetaele noten oft accent ghe=
 =lijck sij voor ghesonghen sijn Maer dit singhen alleluia

inden paesch tijt op steden als voor gheroert es,
 sal op houden des anderen daechs nae sinxen Maer
 tot benedicamus, ende Ite missa est salment segghen
 alst voorschreven is totter feesten der heijligher drijvuldicheit
 beijde ten ghetijden ende missen In wat anteffene men alleluia
 vint niet alleene inder weken van sinxen, maer
 oock in anderen tijden des jaers wanneer men dat
 vint en salmen niet laten Totten gloria patri nae dat
 veers als men die ghetijden beghint soe en salmen
 niet alleluia, noch laus tibi domine singhen, ghelijck som=
 =mighe ander ghewoonelijck sijn **Vander besluytinghe
 der principael collecten . dat xvii. Capittel.**

Totten principael collecten van al den grooten
 ghetijden des daechs ende des nachts salmen
 aenden einde segghen Et famulos responsorium om der gheender
 wille die uut sijn, wanneer men dan die collecte sluij=
 =ten sal met Qui tecum, daer om dat sij totten vader spreeckt
 ende inden sone eindet, soe salmen die sluijten met Per
 eundem, ende daer om Et famulos niet achter laten Die col=
 =lecten die spreken totten vader, ende daer gheen ghedach=

(blz. nr 68 op foto 38)

=tenisse des soens in en gheschiet, die salmen sluijten
 met per dominum nostrum, maer leestmen dese collecte
 voor een suffragie oft commemoratio soe salmen segghen
 Per christum dominum nostrum Het en waer die leste, dan salmen
 segghen Per dominum nostrum ihesum christum filium tuum responsorium Spreeckt
 die collecte totten sone, soe salmen die sluijten met Qui
 vivis et regnas cum deo patre responsorium ende om des wille Et
 famulos niet verwandelen daer in, maer leestmense
 voor een commemoracie oft suffragie, dan salmen inder
 besluytinghe slecht segghen Qui vivis et regnas de=
 =us per omnia (responsorium) Gheschiet inder collecten ghedachtenisse
 vanden sone, soe salmen segghen per eundem domino (responsorium) Ghe=
 =schie ghedachtenisse vanden heijlighen gheest soe salmen seg=
 =ghen In unitate eiusdem spiritus sancti deus Inder collec=
 =ten van sinte Steven oft der ghelijcke die aenden einde
 sijn Exoravit oft exorare. als men daer toe doet Et
 famulos dan salmen segghen per dominum Anders [~~niet per.~~]
 maer slecht dominum nostrum ihesum christum Inder collecten Deus
 qui salutis die int einde es suscipere, leestmen Et fa=
 =mulos daer toe dan salmen segghen per eundem [domino]
 Is des niet soe seetmen slecht suscipere dominum nostrum
 ihesum christum Aldus salmen oock doen in anderen de=
 =ser ghelijcke . **Vanden commemoratien . ende suffra=**

(blz. nr 69 op foto 38)

=gien hoemen die te mettenen . ende te vesperen houden
Te vesperen ende te laudes sal . dat xviii.ca.

als dat eerste Benedicamus nae der princi=
=pael collecte uut es, ende oftmen eenighe benedictie
te gheven heeft, als die ghegeven sijn dan salmen
Commemoratie houden, het sij vanden aenstaenden son=
=daghe oft feeste van xii. lessen oft dat gheweest
is, oft van eenighen heijlighen die daer maer een comme=
=moratie inden collecteneer gheteekent en heeft
Oft vanden slechte daghen des advents Ende
vanden beghinne der vasten totter palm weke Ende
die weke van sinxen Oft hoochtijdelijcke octaven
van welcken men dit ghemeijnelijck houden sal
vintmen niet sonderlinx dat hem toegheschreven
es, soe salmen die anteffene te vesperen houden die op Mag=
=nificat behoort, ende te mettenen, die op Benedictus
behoort Houtmen dat gheheel officium vanden hooch=
=tijden, soe salmen die anteffene metten veerse vander eers=
=ter nocturnen ter commemoratien nemen Comt een
ander commemoratie der selver ghelijck . soe salmen
daer toe dat veers der tweeder nocturnen nemen
Salmen dan commemoratie doen.van een slechte
feeste van xii. lessen dat dan op die tijt is, oft ghe=

(blz. nr 70 op foto 39)

=leden is, die dan voor die commeratie vanden
sondaghe gaen Ende die commemoratie vanden
sondaghe voor eender ander slechter commemoratien,
onder ander slechte commemoratien, sal comme=
=moratie vanden Advent, vanden vasten, van sinx=
=en oft van eenigher octaven voor gaen Dan voort
eenen apostel voor eenen martelaer, een marte=
=laer voor veel martelaren Een confessor voor
een ioncfrouw, het en sij dan sonderlinghe in=
=den ordinario anders uut gheteekent Men
sal oock suffragien ghewoonelijck houden van
den patroonen der plaetsen, ende des ordens Het
sal oock inden vrijen wille eens ieghelijcken abts
sijn een suffragium te nemen, maer anders ner=
=ghent uut dan uut den anteffenario die hem dunct
dat bequaem sij den patroon sijnder kercken
sijnder veel patroonen dan salmen veel suffra=
=gien nemen, maer die suffragie vanden pa=
=troon des ordens sal van allen een wijse ghe=

=houden worden Inden tijt van paesschen te ves=
=peren die anteffene lustum deduxit dominus, te laudes
die anteffene Amavit eum deus, Inden anderen tijt altoos
te vesperen, die anteffene Sanctissime confessor domini

(blz. nr 71 op foto 39)

te laudes die anteffene Dum in hac terra esset, dat
veers Ora pro nobis, die collecte Intercessio
nos quesumus domine Dit en salmen niet veranderen
Dese ghewoonelijcke suffragien en houtmen
niet in festis summis maioribus et mediis Ende
drij daghen voor paesschen, in welcken daghen
ghelijck opden paesch dach ende sinxen dach gheen
ghedinckenisse eenighen heijlighen en doet Ten
sij dat die heijlighen comen des maendachs nae paes=
=schen oft sinxen, soe salmen in die tweede vesperen
des voorleden hoochtijs commemoratie houden
van den heijlighen Men sal oock weten datmen die
anteffene ende veers vander commemoratien deen choor
teghen dander staen sal, totten collecten en sal
men niet knielen maer diepe neijghen sonder
diese leest sal recht staen **Vanden boecken des
ouden ende neuen testaments, diemen des
winters inden choor lesende is. Dat xix. ca.**

Vanden eersten sondaghe des maents
novembris totten Advent salmen inden
choor ende refter lesen die boecken Ezechielis, da=
=nielis, ende der ander .xii. minste propheten Duer
alle den Advent dat boeck ijsaie uut ghenomen

(blz. nr 72 op foto 40)

die drij daghen quatuor temporum In vigilia nativita=
=tis christi dan houtmen homelijen : vanden eersten
ledighen nacht post circumcisionem domini tot lxx.^a
salmen lesen epistolas pauli Van i lxx.^a tot den
sondach der passie weke, die vijf boecken
moijsi . iosue . iudicum , et ruth, Van die passie
weke tot paesschen Jeremias ende baruth. Men
sal weten comt alle heijlighen dach op den eersten son=
=dach des maents Novembris dan salmen den
eersten ledighen nacht daer librum ezechielis be=
=ghinnen Aldus salmen oock doen metten boeke
genesis, wanneer purificatio beate marie virgi=
=nis op den sondach van lxx valt Ende met den

lxx.^a: septuagesima

boeck Jeremie als Annunciatio beate marie domini=
=ca passionis valt Maer ijsaias beghint men al=
=tijt onverbroken den eersten sondach inden Ad=
=vent Die sondach die sinte andries naest
comt, het sij die voorleden oft nae volghende
dat es des eersten sondach vanden Advent
Comt sinte andries dach op den sondach,
soe salmen hem den naesten dach houden Op
wat sondach oft den naesten ledighen dach dat
men die voorschreven boecken beghinnet, salmen

(blz. nr 73 op foto 40)

altijt uut den boeck datmen begonnen heeft alle
ledighe nachten die lessen per ordinem lesen uut=
=ghenomen die drij daghen quatuor temporum inden Ad=
=vent, ende vigilia nativitatis, op welcken men niet
van ijsaia, maer Omelijen der ewangelien
op die daghen behoorende lesen sal Alsmen die
boecken alle deser voorschreven tijden beghinnen
sal Dan sal sie sanghersse alle jare sulcke
deel van beghinnen, uutghenomen datmen den
dach als mense beghint, ende alle ander ledighe
nachten toecomen mach Ende eerst neerstelijck
tellen hoe menighen nacht datmen heeft, want
den eenen tijt veel ende den anderenr tijt luttel
sijn Ende waer die leste lesse der lester nacht
een eijnde heeft, daer salmen die lesse inden ref=
=ter beghinnen, ende voort lesen soe dat al dat over=
=bleven es vanden boeck datmen begonnen heeft,
oft ander boecken die noch overblijven, die op
die tijt ghebueren nae deijlinghe voorgheschiet
uut comen Wanneer Ezechiël [ppheta:propheta] in Novem=
=ber begost is, sullen die ander sondaghen die
lessen sijn van daniel ende ander [ppheten:propheten] diemen
inden refter niet overslaen en sal Het en waer

(blz. nr 74 op foto 41)

dat eenighe propheten om sijnder corthijt wille, des
sondaechs te mael uutgelesen waer Alle sonda=
=ghen die comen moeghen vanden daghe dat die episte=
=len pauli begonnen worden, tot des sondaechs
datmen singt die Responsorie Domine ne in ira Ende
alle die sondaghen die comen wanneer liber geni=
=sis begost is, totten sondach vander passie weke
Ende op den palm dach salmen lesen Omelijen

tractatus oft sermones der heijlighen vaderen die op die
 tijt dienen Des tweeden, derden, ende vierden
 sondaechs inden Advent De ijsaia Des sondaechs
 als men singhet Domine ne in ira Ende ander son=
 =daghen die daer nae volghen tot lxx De epistolis
 pauli, maer want die lessen deser sondaghen
 niet stadelijcken deen nae dander ghelesen en
 worden, soe sal mense anderwerf inden refter le=
 =sen Die leste drij daghen voor paesschen salmen
 lesen lamentaciones Jeremie diemen deijlen
 sal tot lessen der drijer daghen **Vanden boec=
 =ken diemen des somers lesen sal, ende van
 hare deijlinghe . Dat .xx. capittel**
 Den eersten ende den anderen sondach nae
 paesschen salmen lesen librum apocalipsi

(blz. nr 75 op foto 41)

Den derden ende den vierden sondach Epistolas
 canonicas Den eersten sondach nader feesten tri=
 =nitatis totten eersten sondach mensis augusti, quatuor
 librum regum vander maent augusti tot den
 eersten sondach septembris proverbial salomonis,
 ecclesiastes, librum sapientiae, et ecclesiasticum
 Dan voort twee sondaghen Job, Tobiam, Judich
 et hester Die ander sondaghen des maents sep=
 =tembris vanden eersten sondach octobris totten
 eersten sondach novembris, salmen lesen li=
 =bros machabeorum primum et :secundum Die eerste son=
 =dach vander maent is, die den kalende naest
 is Het sij den voorgaenden oft nae volghenden,
 oft die op die kalende comt Uut desen boeken
 voor gheteekent salmen totten voorschreven
 tijden sondaechs ad vigilias nocturnas lesen,
 alsoe veel als voor lessen ghenoech mach sijn,
 nae onderscheijden des lessen boeckx Oft men
 met die dat overblijft inden refter niet ghe=
 =noech en heeft, soe salmen dat deel dat snachts
 ghelesen is, anderwerf lesen Het en ware
 dan, dattet op den selven dach, als dat boeck
 inden choor begost is, oock eerstwerf daer uut

kalende: eerste dag van de maand

(blz. nr 76 op foto 42)

totter tafelen lesen soude Dan sal die leersse
 beghinnen daer die .viii. lessen te mettenen ghe=
 =eijnt waren, waerder oock eenich feeste die

dat belette datmen die historie niet en begost
dan salmen dat boeck ghelijcke wel ter ta=
=felen lesen Ende dan anderwerf metter
historien beghinnen inden choor. Dese naghe=
=schreven boecken salmen oock inden refter lesen
als post epistolas canonicas Actuum aposto=
=lorum, post libros regum paralipomenen primus et

*Paralipomenon : twee boeken van het Oude
Verbond, volgend op de Boeken der Koningen.*

secundus, post liber hester, esdras primus et
secundus Ende waermen ledighen tijt heeft salmen
ook die .iiii. ewangelien lesen, met die passien
voor alle dinghen salmen lesen, wat des nachts
van Omelijen, commentariis tractatibus et ser=
=monibus overblijvet Men mach oock ander
materien, nae gheleghentheijt der tijt ende feesten
oft passie ende werck der heijlighen diemen inden choor
niet en hout, ter tafelen lesen Men sal oock al=
=le saterdaghen, voor den sondach, als men die
historie beghinnen soude Ende van eenigher
feesten ghehindert wort inder refter lesen,
Den prologum prefaciones vel argumentum

(blz. nr 77 op foto 42)

oft wat des boeckx voorschrift es datmen den
sondach inden choor oft ter tafelen beghinnen
sal, ist sake dat ander boecken diemen lesen sal
binnen datmen die historie singhet, prologus
prefaciones oft argumenta voor heeft, die salmen
oock inden refter lesen nae haer ordinerighe
Dit salmen alijt ordinerlijcken houden Wan=
=neermen die historie Vidi dominum beghint pri=
=die nonas novembris, dan sullen die ledighe
nachten, dat es quarto, et tercio nonas die les=
=sen sijn de secundo libro machabeorum, maer be=
=ghintmen die historie tercio nonas, dan en sal=
=men niet meer dan eenen nacht, dat is quarto
nonas uut den voorschreven boecke die lesen,
van aenbeghin der historien oft vertreckinghe om
feesten wille, En wat anders noot es te
weten, mach een ieghelijck uuten antiffenario,
ende ander boecken wel onderwijst worden

Hoemen dat opschrift voor den lessen inden choor
refter ende collatien lesen sal. Dat xxi. ca=

Alsmen eenich boeck pittel

vanden nieuwen oft ouden testamente be=
=ghinnet, dan salmen dat opschrift eerst lesen,

(blz. nr 78 op foto 43)

Als incepit ezechiel daniel Jeremias propheta
 oft der ghelijcke Incipit argumentum beati ie=
 =ronimi presbiteri in epistolam beati pauli aposto=
 =li ad romanos vel corintheos Item oock expli=
 =cit argumentum Incipit epistola beati pauli
 apostoli prima vel secunda ad romanos vel corin=
 =theos Item explicit epistola beati pauli apostoli
 ad romanos (responsorium) Incipit liber apocalipsis
 beati iohanni apostoli Incipit epistola beati ia=
 =cobi apostoli Incipit liber actuum apostolorum Inci=
 =pit liber regum primus Incipit liber prover=
 =biorum ecclesiastes sapientae vel ecclesiasticus
 Incipit cantica canticorum Incipit liber Job
 tobie Judith, hester, machabeorum primus vel
 secundus. Alsmen dat opschrift eens ghelesen heeft,
 soe en derfmen dat niet meer lesen, hoe langhe
 datmen uut den boeck leest Maer ten refter
 ende ter collatien salmen alle dagen dat opschrift
 weder lesen tot dat boeck uit is Is dat boeck
 onderscheijden met capittelen, dat salmen ook seg=
 =ghen hoe menichste capittel dattet is Als ca=
 =pitulum primum vel secundum ex libro genesis
 oftmen die lessen van beghin des kapittels be=

(blz. nr 79 op foto 43)

=ghint Anders slecht capitulo primo secundo vel
 tercio Die lessen sijn oock ondertijden in pri=
 =mo ut secundo nocturno de omelijs ondertijden
 de commentariis sanctorum patrum Sijn sij de
 omelijs origenis vel augustini in [aliquem] librum
 determinatum sacre schriptide dan salmen inden
 opschrift segghen hoe menichste Omelie dattet
 is, ende over wat boeck, maer niet Incipit noch
 explixit, maer slecht Omelia secunda origenis
 in genesim Omelia xxviste beati augustini
 episcopi in johannem, dit salmen doen als die lessen
 sijn vanden beghinne der Omelijen maer wan=
 =neer dat niet en es, dan salmen slecht segghen
 Omelia .ii. ut .iii. illis vel illius Sijn die lessen
 de Omelijs gregorij ut bede dan salmen slecht
 segghen Omelia ut ex Omelia beati gregorij pa=
 =pe oft venerabilibus Bede presbiteri Maer wan=

xxviste: 26e

bede: de eerbiedwaardige Bede

=neer die lessen sijn excommentario Hilarij, cris=
=sostimi, ambrosij, ieronimi vel bede dan
salmen noemen den naem des meesters die de
glosa maect, ende dat boeck dat hij gloseert
Aldus excommentario beati hilarij episcopi in mathe=
=um vel venerabili bede presbiteri in lucam

gloseren: verklaren, uitleggen

(blz. nr 80 op foto 44)

Maer wanneer die lessen sijn extractatu, dan sal=
=men den naem des meesters, ende die materie
des tractaets noemen Ende segghen extracta=
=tu beati ambrosij episcopi, de iacob patriarcha (responsorium)
Die lessen totter derder nocturnen op die ewan=
=gelie, daer sijn sommighe commentaria Sijn sij
Omelijen dan salmen slecht segghen Omelia
[vel] ex Omelia beati augustini episcopi de eadem lectione
Omelia origenis de eadem lectione, vel venera=
=bilis bede presbiteri de eadem lectione Sijn
sij commentaria Dan salmen segghen, ex commenta=
=rio beati augustini episcopi, vel Jeronimi presbiteri
de eadem lectione Het is ghewoonelijck datmen
voor dese voorschreven leeraers pleghet te seg=
=ghen beatus Als beati gregorij, beati augustini (responsorium)
maer origene uutgenomen diemen slecht bloot
noemt Ende Beda die wij segghen venerabilis e=
=de, wat boecken damen inden choor oft refter
leest, sij sijn vanden propheten historien, oft wattet
anders sij, men salse altijd sluijten met Tu
autem domine miserere nostri Alsmen een Omelije in=
=den choor die begost ende niet gheint en is, die=
=men inden refter oft collatie voort lesen sal, dan

(blz. nr 81 op foto 44)

salmen segghen, ex omelia beati gregorij pape super
ewangelio mathei Homo quidam peregre profi=
=cissens vocavit servos suos, et reliquia Ende
op die selve stat salmen beghinnen inden refter
oft collatie daer die lesse te mettenen op ghe=
=houden is Maer salmen eenighe Omelijen der
ewangelien vanden beghinne inden refter oft colla=
=cie beghinnen te lesen, dan salmen die opschrift
eerst lesen ghelijckmen inden choor doet Men
sal oock alle materien diemen gheheel uut ghele=
=sen heeft aen deinde segghen als haer opschrift
gheweest is Aldus explicit talis sermo aut

liber, maer niet inden choor . Van menigheran=
de hoochtijden . dat xxii . capittel .

Die feeste van .xii. lessen zijn vierderande
Dat eene heet, summum Dat ander, medium
Dat derde, duplex Dat vierde, simplex Die
feeste van summa, ende duplicia zijn tweederan=
=de, dat eene heet summum maior, dat ander summum
minor Eene duplex maius, dat ander duplex
minus festum simplex es een de sanctis, ende een
de tempore Summum maius zijn dese nagheschre=
ven hoochtijden, Nativitas domini, pascha, penthecos=

vierderande:vierderlei

(blz. nr 82 op foto 45)

=tes, festum trinitatis Sacramenti Assumptionis
beate marie virginis Omnum sanctorum Dedicationis
ecclesie Sancti Benedicti Ende den patroon
eender ieghelijcker kercken besonde In natalicio
illius Maer heeft die patroon veel hoochtijden
dien en salmen niet alle summa maiora houden
Summum minus zijn dese Epiphania, Ascentio
Domini, Purificatio, Annuntiatio, Visitatio, Na=
=tivitas, et Conceptio beate marie virginis, Na=
=talitium petri et pauli, Medium feeste is, Nata=
=le sancti stephani, Johannis ewangeliste, Circumci=
=sio domini, feria secunda et tertia pasche et penthe=
=costes, et Octava pasche, et Nativitatis sancti
Joannis baptiste, Michaelis, Martini, ende den
patroon vanden ghestichte , Duplex maius zijn
dese festum Andree, Philippi et Jacobi, Jacobi,
Bartholomei, Mathei, Simoni et Jude, Tho=
=me, Mathie, Luce, Marci, Laurentij, Gregorij,
Ambrosij, Augustini, Jeronimi, Nicolai, Ma=
=ria magdalena, Inventionis et exaltacionis
sancte crucis Duplex minus zijn dese feria quar=
=ta pasche et penthecostes, Innocentium, Conver=
=sionis sancti pauli et commemorationis eiusdem

(blz. nr 83 op foto 45)

Cathedra petri et ad vincula eius, Joannis ante
portam latinam, Decollatio ioannis baptiste
Bernardi, Elizabeth, Octava epiphanie, As=
=sentionis, Corporis christi, Visitationis, Assump=
=tionis, Nativitatis beate marie, et sanctorum petri
et pauli, Alle ander feesten vanden heijlighen
die hier niet uut ghenoeemt en zijn, die heeten

simplicia de sanctis Alle sondaghen sijn sim=
=plicia de tempore uutghenomen die voor ghe=
=noemt sijn **Hoemen summa festa pleghet te**
Summum festum verlegghen . dat xxiii.ca.
maius minus oft medium op wat dach
dat valt salmen dit houden uutghenomen den
eersten sondach ende den vierden vanden advent
Den eersten sondach inden vasten metten vier
navolghende sondaghen, ende alle die palm we=
=ke paesch dag, ende sincxen dach, metten drij na=
=volghende dagen Assencionis Trinitatis
Corporis christi Alsoe wat feesten op eenich van
desen voorschreven vijf sondaghen inden vasten
comt dat salmen den anderen dach daer nae
houden, Uutghenomen festum Annuntiationis do=
=minice op wat dach dat comt voor palm dach

(blz. nr 84 op foto 46)

dan salment houden Desghelijckx waer sinte
Andries oft sint Thomas patroon sijn, ende
op eenen sondach vallen Oft eenich feeste der
ghelijcke valt opden Assencie dach Trinitatis
Corporis christi Die salmen verlegghen ende op
den anderen dach houden Maer wat opden palm
dach oft inder palm weken valt, salmen des sa=
=terdaechs voor palm dach houden Oft oock die
feeste Annuntiacio inden paesch daghen oft inden
.viii. daghen van paesschen viele, dat salmen
des saterdaechs voor palm dach houden, nae
ghewoonheijt sommigher kercken Maer viel dan
eenich ander feeste hoe groot dattet waer op
den voorschreven saterdach, dat salmen hoogher
schorsen, ende op den donderdach der selver we=
=ken houden, alsoe datmen die feeste eerst houde
die eerst comt, nae ordinantie des kalendiers
Ende dese ordinantie en salmen sonder noot niet
verwandelen Desghelijckx als twee feesten in
die palm weke comen diemen voor houden
sal, dan salmen dat eerste houden op den don=
=derdach, ende dat ander opder saterdach Maer
comt sinte Benedictus opden vrijdach voor

(blz. nr 85 op foto 46)

palm dach, soe salmen hem opden selven dach
houden Viel een feeste summum oft medium

op den paesch dach, sincxen dach, oft eenich van den drij naevolghende daghen, dat salmen den donderdach naest comende houden, uutgheno=
 =men Annuntiatio domini, die salmen voor houden daert een ghewoonte is Het en waere dan eenich feeste opten donderdach nae paesschen, oft sinxen, dan salmet opden vrijdach houden, op dat die ordinantie der feesten ghehouden worde, welke feeste eerst comt, datmen die oock eerst houde Ende sonder noot niet verwandelen Maer dese verwandelinghe es noot, ende soude gheschien, wanneer dat sanctus Georgius patroon der stat waer, ende op den dijsdach, oft ander twee daghen nae paesschen viel Ende sinte marcus op den donderdach, dan soudemen Georgius op den vrij=
 =dach nae volghende houden Ende marcus cum letania op sijnen dach Het en sij dan een ghe=
 =woonte der kercken des ghestichts, datmen sinte marcum cum letania op den anderen dach houden soude Wanneer dedicatio eccle=
 =sie festum mobile es, als dat sij op maendach,

salmet : allicht is 'salment' bedoeld

(blz. nr 86 op foto 47)

dijsdach, oft goendach nae paesschen, oft sincxen ghe=
 =schiets es ende ingheset te celebreren, dan en salmense niet versetten Maer heeft sij eenen gheteekenden dach inden kalensier, soe salmense alst voorschre=
 =ven es, voor oft nae houden, wanneer sij op sulcke hoochtijden valt Maer is eenighe ander ghewoon=
 =te inden bisdom dese hoochtijden te houden, die sullen onse cloosteren die inden bisdom ligghen mede houden, besonder van groote hoochtijden, oft ander ghewoonten diemen niet verwandelen en can, men en mercket **Hoemen festa dupli=
 =cia voor oft nae houden sal . dat .xxiiii.ca.**

goendach: variant g(h)o(e)ns voor woensdag

Als eenich feeste van duplex valt op ee=
 =nighen sondach vanden advent, oft

lxx^a. quinquagesima, oft op eenighen sondach inden vasten, dat salmen den anderen dach houden, uut=
 =ghenomen dat op den palm sondach valt Assen=
 =tie Trinitatis, Sacramenti, Oft in die octave van paesschen, vel sacramenti, oft op eenen son=
 =dach als men een nieuwe historie beghinnen moet, daer om dat gheen ander sondach ledich en es, om meer festen wille Maer vallet op paesch dach, oft sincxen dach, oft eenich vanden drij naevolghen=

lxx^a : septuagesima

(blz. nr 87 op foto 47)

=de daghen, dan salmet houden des donderdaechs
Maer vallet op den palm dach oft in die palm
weke, dan salmet voor houden alst voorschreven
is Waert sake dat eenighe stat patroone in onsen
kalensier niet gheteekent en waer, oft alleene
een commemoratie daer af hadde Ende dat op
sijnen dach eenich duplex festum dat die ghemeijn
kercke hiekt viele, dat festum duplex soude den pa=
=troon stat gheven Als waer sanctus Christoforus pa=
=troon is, die op sint Jacobs dach comt Ende oft
dedicatio ecclesie comt in die exaltationis sancte
crucis Dan sal exaltatio crucis stat gheven de=
=dicationi Ende want op dien naesten naevol=
=ghenden dach is octava nativitatis beate marie,
dat oock duplex is daer om salmen exaltatio sancte
crucis voor houden, ende ander feesten deser ghe=
=lijck Gheen feeste diemen voor oft nae houden
sal, en salmen houden op solempne octaven, noch
die octave op eenen anderen dach verlegghen Maer
comt die octave op eenen dach alst een meerder
feeste es, oft datmen van noots weghen, een nie=
=we historie beghinnen moet, dan en sal die octa=
=ve gheen officium hebben, dan alleene tot beijde

in die: op de dag

(blz. nr 88 op foto 48)

vesperen ende laudes [commemoratio] Maer comt metter
octaven een feeste dat haer gelijck oft minder is,
dan salmen die octave gheheel uut houden Ende
die feeste des anderen daechs Comt eenighe his=
=torie te beghinnen op eender octaven, oft ander
feesten Ende heeftmen dan eenen anderen ledighen
sondach in dien datmense beghinnen mach dat
salmen doen, dat die octave oft feeste haer offici=
=um behoude Maer sijn daer .ii. oft meer sonda=
=ghen met feesten becommert, soe salmen die histo=
=rie beghinnen op den sondach als die minste feeste
is, ende dat des anderen daechs houden **Hoemen
simpel feesten verlegghen sal . dat xxv . capit :**
Compt eenich simpel feeste van .xii. les=
=sen op eenen werck dach inder paesch we=
=ken, oft sincxen, op des heijlighen sacraments dach, oft
inder octaven, van dien en salmen tot beijden
vesperen ende laudes, niet meer dan commemo=

=ratio houden Maer een ander van dien men niet
meer dan een commemoratio te houden en pleghet, dat
salmen dan alsoe met eender houden Maer comt
deser commemoratien, oft simpel feesten van .xii.
lessen eenighen op den wittendonderdach, goeden *eenighen: een eenheid vormen, samenvallen*

(blz. nr 89 op foto 48)

vrijdach, paesch avent, paesch dach, sinxen dach,
dan en salmen gheen commemoratio daer af houden, op
wat daghen anders dat een feeste van xii. les=
=sen comt, al waert oock binnen octaven daer
salmense houden **het** en sij dan opten dach eender
meerder hoochtijt, oft sondach datmen een nie=
=we historie beghinnen soude, dan salmen die fees=
=te des naesten daechs houden **Maer** is des naes=
=ten daechs een meerder feeste, soe salmen allee=
=ne commemoratio vander simpel feesten houden **Maer**
is des naesten daechs oock een simpel feeste, dat
salmen des anderen daechs daer nae houden, en=
=de dat ander eerst, dat eerst comen is **Men** sal
nummermeer festum simplex voor houden antici=
=pieren, oft over den anderen dach verhouden .

**Wanneer veel feesten nae een comen, van wien
dan men die vesperen houden sal . dat .xxvi.**

Als twee feesten van .xii. lessen capittel.

nae een comen **is** dat eerste summum ma=
=ius minus oft medium, soe salmen die ander vespe=
=ren te male daer van houden **het** en sij dan dat die
ander naevolghende feeste ghelijc groot of meer=
=der sij **Is** dat eerste duplex, soe salt die ander

(blz. nr 90 op foto 49)

vesperen hebben dat ander naevolghende, het en sij
oock duplex oft meerder, oft dominica .lxx.^a oft .l.^a oft
eenich sondach inden vasten, oft advent, oft dat=
=men anders inden ordinario gheteekent vint **Is**
dat eerste festum simplex, dan en salt die ander
versperen niet hebben, dat ander naevolghende en sij dan
eenen sondach, welckx historie eens gehouden is
Als drij feesten of meer nae een comen, is dan
dat eerste summum maior, summum minus oft medium
Ende dat ander duplex, oft simplex, ende dat derde
oock ghelijc den tweeen, dan sal dat eerste die
ander vesperen hebben al heel, want dat gaet bo=

=ven Dat tweede oock die ander versperen want
het die eerste niet ghehadt en heeft Het en sij dan
dat dat navolghende is een simpel sondach, want
die dan die eerste versperen hebben sal, wat feeste
die eerste versperen niet en heeft, van dien sal=
=men commemoratio houden nae Vindicamus Ende welck die
ander versperen niet en heeft, van dien salmen
die anteffene op die psalmen houden, ende nae vindica=
=mus commemoratio, dat aenstaende feeste en hebbe dan
eenighe beschreven anteffene tot sijne eerste versperen,
alsoe als alle summa maiora, minora, ende media

(blz. nr 91 op foto 49)

hebben Ende en hebben sij gheen eijghen antef=
=fenen, dan salmense uut haere commuijn nemen,
als daer gheteekent ende beschreven is, in sederis ves=
=peris super psalmos **Van den luiden, dat .xxvii. ca.**

commuijn ??

Wantmen in allen onsen cloosteren niet een
ghelijcke maniere van luiden ghehouden
en can, om dat sij alle niet ghelijcke clocken en
hebben, maer groot onderscheet es int ghetal,
grootheijt ende ordinerighe, doch sal dese naghe=
=schreven wijse van hem allen, alsoe veel alst
moeghelijck is ghehouden worden Ten eersten
salmen voor alle ghetijden een teeken luiden, eer
datmen ten choor luidet, datmen dat convent uuten
slaep wecke, oft dat sij haer werck laten, sij en
sijn dan op die tijt bij een inden choor, alsmen dat
ghetijde singhen sal, oft op eenigher plaetsen
bijden choor, om eenich werckx wille nae dien
datmen terstont weder ten choor gaet Ghelijck
alsmen uuten capittel totter tercien gaet, oft
naeder hoochmissen sexte, oft noene singhen sal,
dan en salmen gheen teeken luiden, maer tot
eenen teeken dat ghetijde beghinnen Tot complee=
=ten en salmen oock niet meer dan eens luiden,

(blz. nr 92 op foto 50)

dwelck men doet voor der collatien Ende alsoe
gheringhe als die collatie uut is salmen te com=
=pleeten gaen Ende tusschen der collatien ende com=
=pleeten niet meer luiden, nochtans soe laeten wij
toe, datmen een cort teeken luidde, om der gheen=
=der wille die uut devotien daer begheeren te
comen Alsmen onser liever vrouwen ghetijden

niet inden convente maer elck bij hem selven lesen,
dan sal dat convent des nachts te mettenen en=
=de te vesperen, tot welcken men onderscheijde=
=lijcken drij werf luidet, totten derden luiden
te choor comen Ende dan onser vrouwen ghe=
=tijden uut hebben Maer als men onser vrouwen
ghetijden inden convente lesen sal, sullen sij hem
haesten alle te choor te comen totten anderen teeken
Men sal weten dat men te mettenen ende ves=
=peren langher zal luiden, besonder dat eerste
teeken salmen alsoe langhe luiden, dat men twee
ghemeijn psalmen mach lesen Ende tusschen
den eersten ende anderen teeken salmen soe
langhe beijden, dat een vierendeel van eender
uren sij, vanden eersten teeken tot dat men dat
ander ophout Tot allen ghetijden als dat convent

(blz. nr 93 op foto 50)

bij een es inden choor, soe sal die overste een tee=
=ken gheven dat men ophoude Die teeken die=
=men voor den anderen ghetijden luidet sullen cort
sijn Ende die tijt tusschen die teeken oock
cort Alsmen .xii. lessen heeft, dan salmen tot
laudes luiden als men beghint Te deum lau=
=damus, ende op houden als men sanctus ghesonghen
heeft Maer als men gheen .xii. lessen en heeft,
als die nocturen uut zijn, salmen een wijle beij=
=den nae gheleghentheijt der tijt, en es dat convent
dan inden choor, soe sal die overste een teeken
doen dat men luidet, es des niet soe sal die custers=
=se luiden alst tijt es Tot mettenen laudes ende
vesperen salmen dat leste te samen luiden met
twee clein clocken alst slecte ferie is, maer
tot anderen ghetijden met éenen vanden minsten
clocken, doch niet altijd metter haer selver Hier zijn
sijn uutghenomen die slechte werck daghen bin=
=nen der octaven van kersmisse, paeschen, ende
sinxen In welcken men ghelijck sondach, ende
feesten van .xii. lessen meer clocken luiden sal, dan
op slechte werckdagen Ende alst duplex
maius is, salmen meer ende grooter clocken luiden,

nb: tweemaal 'sijn'

(blz. nr 94 op foto 51)

te vesperen mettenen ende laudes, dan alst sim=
=plex, oft slecht sondach is, doch niet alle met een

Maer alleene in festis summis salmen met allen
 clocken luiden, te vesperen, mettenen, ende laudes,
 maer te prime, tercie, sexte, ende noene, met
 .ii. cleijne, oft met een meerder, dan men tot
 anderen daghen oft feesten pleecht hebben Te
 compleeten salmen altijt eene maniere houden van
 luiden, waert saeken datmen in eenighen clooster
 om ghebreck der clocken oft anders, dese manie=
 =re van luiden niet ghehoudenen conde, soe sal
 die abt der plaetsen nae gheleghentheijt der goe=
 =den des cloosters hier in alsoe ordineren, als
 hem dunckt tamelijck te sijne Vanden luiden
 ter hoochmissen salment aldus houden, dat wan=
 =neer men kirieleijson ferial singhet ter missen,
 dan salmen oock ferial luiden Alsmen singhet
 kirieleijson . de dominica, soe salmen dominicaliter luiden
 Alsmen solempne kirieleijson singhet, salmen oock
 solempnelijck luiden, als voorschreven is, Maer
 niet totten ziel messen, want hoe wel men tot
 allen ziel missen kirieleijson ferial singt,
 doch totter messen diemen smaendaechs te hou=

(blz. nr 95 op foto 51)

=den pleecht voor die dooden, alsmen den dach le=
 =dich heeft, soe salmen ferialijck luiden Maer
 tot allen anderen missen, oft sonderlinghe offi=
 =cien voor die dooden, als hier voorschreven es
 capittelo sexto, oft die anders metter tijt toe
 quame, salmen op sondach maniere luiden,
 sonder totten officium alst totter vigilien, die
 men nae vesperen op den choor heeft, salmen alle
 wegghen luiden, het sij xii. lessen oft niet Maer
 inden vasten wanneer men die niet terstont nae der
 vesperen en hout salmen ferialiter luiden Inden
 beginne vander prefacien vander hoochmissen,
 als die priester ghelesen heeft Gratias agamus,
 salmen een Ave maria lanck luiden, met een van=
 =den minsten clocken, alsmen dat heijlighe sacrament,
 ende den kelct opheft, salmen metter selver clocken
 inder selver wijsen clippen Ende den cloosteren
 daert een ghewoonte is, datmen smorghens
 messe doet [pro] familia, daer toe salmen drijwerf
 luiden een Ava maria lanck, met eender cleijnder
 clocken, ende tusschen elck luiden een weijnich
 beijden, alsoe salmen oock doen tot slechte ghe=
 =lesen missen Nae mettenen ende compleeten salmen

agamus: (moet zijn) agimus

(blz. nr 96 op foto 52)

drijwerf Ave maria clippen met een groote oft
cleijn clocke, nae eens ieghelijcke cloosters ghe=
=woonte, ende tusschen elcke clippen salmen eenen
Ave maria lanck beijden **Vanden lichte des bede**
Nae den maele dat inder huijs . dat xxviii ca .
eewen gheschreven es, dat dat vier altijt in
den outaer bernen sal, soe ist onbetamelijck, dat
dat bede huijs der gheloovigher christi, in dien dat
eerweerdighe, ende alderheijlichste sacrament des
lichaems christi is, eenighen tijt sonder licht sij Daer
om willen wij dat dat vier inden lampen sta=
=delijck onthouden worde, te lichten inden bedehuijs
Besonder inden oversten choor onser unien Ende
macht sijn, soe salment soe ordineren dat een lam=
=pe hanghe in presbiterio, een midden inden
choor, ende een onder inder kercken, datter ten
minsten alle weghe een sal bernen, die ander
te ghesetten tijden, oft sij niet alle weghe en
bernen Alle tijt sullen totter hoochmissen .ii.
wassen keerssen te minsten op den outaer ber=
=nen Maer tot allen feesten summis, mediis, ende
duplicibus sullen tot beijde vesperen Te deum, en=
=de laudes niet min dan .ii. wassen kerssen

vier: vuur

onthouden : onderhouden

(blz. nr 97 op foto 52)

opten outaer bernen, bij welcken men oock an=
=der kerssen setten, ende ontsteken mach, tot de=
=sen voorschreven tijden ende missen in summis
ende mediis festis veel oft weijnich, nae onder=
=scheet der feesten Ghewoonheijt schickinghe oft
rijkheit des cloosters, welcke aensien ende merc=
kinghe men oock in anderen saken hebben sal
Sondaechs, ende in slechte feesten van .xii. les=
=sen sal ten minsten een wassen kersse totten
voorschreven tijden opden outaer bernen, op
welcken outaer, ende dedicatio oft des patroons
dach is, sal oock een totten selven tijden ber=
=nen Ende totter missen diemen op den dach
op den outaer doet sullen .ii. keerssen bernen
Tot allen messen als men dat heijlighe sacrament,
ende den kelct op heft, sal een wassen keerse
achter den prister bernen Item totten ewan=
=gelium pleghen wij oock sonderlinghe keerssen

te ontsteken, als men die misse met dienaren
doet, ende die salmen ontsteken als men dat ewan=
=gelium beghint, ende sal die uut doen wanneer
het uut es Tot allen vigilien voor die dooden,
van dien daermen die hoochmisse af singhen

(blz. nr 98 op foto 53)

sal, salmen ter misse ende ter vigilien, inden choor
oft kercke een lijck maeken, daer omme men
vier wassen keersen op den kandelaer setten sal,
die bernen sullen Tot wat daghen oft tijden, men
die paesch keerse ontsteken sal, ende hoe langhe,
dat sal hier na gheset worden, als men van haer
benedicte vermanen sal Waer eenich clooster daer
toe bereijt, oft begaeft van wasse oft olie van
goeden lieden, dat men ter eeren der goddelijcker
moeghentheit des heijlighen sacraments, oft eenighe heijlighen
meer lichts bernen soude in eenighen tijden oft
ampt Oft daer een ander lovelijcke ghewoonte
waere, dat ghewoonlijck ghetal en sal die
des cloosters van eijghender ghewelt niet
minderen **Vander solempne processie . dat xxix.**

lijck: begrafenis, uitvaart

Die hoochtijdelijcke . capittel .
prosessien diemen bij ons te houden pleecht
op dese nae gheschreven daghen **Als** tot onser
vrouwen lichtmisse, **palm** dach, **paesch** dach
Op ons heeren hemelvaert **Des** heijlighen sacraments
dach **Visitacionis** beate marie propter indulgen=
=tias **Assumptionis** beate marie, **Ende** die kerck wij=
=dinghe salmen dese ordinantie houden sonder

(blz. nr 99 op foto 53)

middel voor die hoomisse Als ghesonghen is dat
nader tijt behoort, soe sal die sanghersse beghinnen,
datmen singhen sal Ende dat convent hem schicken, ende
gaen in ordinantien Ten eersten die dat cruijs
oft vanen draghen, daer nae die die keersen dra=
=ghen, dan dat convent twee ende twee Ende die
ionghen sullen voor gaen, ende die abdisse sal die
leste sijn Ende als sij gaen soe en sullen sij niet min
dan vier voeten van een ghescheijden gaen,
die een nae dander, waer sij voor capellen
oft outaren voorbij gaen, soe en selen sij hem niet
om keeren, noch neijghen, maeken sij confusie,
soe en sullen sij oock niet venie nemen Die pro=

venie: kniegebed, gebed waarbij men knielt

=sessie salmen houden om den omganck des
cloosters Het en ware dan dattet om noot,
oft relijcke saken eenich abt in sijnen clooster
anders ordineert Als sij om ghegaen sijn, sul=
=len sij duer die selve duere daer sij uut ghegaen
sijn, oft duer een ander weder opden choor gaen
Oftmen een stacie in eenigher capellen, oft ander
stat, die totter devotien bequaem sij houden sal,
daer en is niet veel onderscheets in, noch men
en can dit niet in allen cloosteren ghelijck ghe=

relijcke: redelijke

duere: duur

(blz. nr 100 op foto 54)

houden om menigher gheleghentheijt oft ghe=
=steltenisse der cloosteren, daer om mach eenie=
=ghelijck abt dit in sijnen cloosteren ordineren,
nae dat hem goet dunct, ende nae ghesteltenisse
sijns cloosters Als sij weder inden choor comen,
oft in eenighen capellen, soe sullen sij eerweer=
=delijck voor den outaer neijghen Ende staen
inden choor, die eene totter rechter hant, die
ander totter lichter hant, soe sij ghegaen heb=
=ben metten aensicht deen teghen dander Maer
die abdisse en sal niet aender sijden staen, maer
metten hoofde ten oesten waert, ende voor haer
die die keersen oft wieroock vat ghedraghen
heeft Vander processien diemen op sinte mar=
=cus dach, ende in diebus rogationum, ende
van beghin der vasten tot witten donderdach
op ghesetten daghen, dat is hier voor inden .vii.
capittel gheschreven **Vander feesten purificati=**
=onis beate marie . dat xxx . capittel .

lichter: zich aan de linker kant bevindend

Op onser vrouwen dach lichtmisse
nae der sexten Oft eest sondach, nae
dat dat wijwater ghegeven is, sal die bicht=
=vader terstont bereet metten dienaeren, comen

(blz. nr 101 op foto 54)

alst ghewoonelijck is, die keersen te seghe=
=nen, naeder formen [dat] inden collecteneer
geschreven es Ende sal gheschien op eenen
lesseneer inden nedersten choor Die custersse
sal die keersen te voren daer bestellen Het en sij dan
erghent een ander ghewoonte daermen op die
tijt om overcomen des volcks, beide gheleerde
ende leeke sonder ergheringhe, ende merckinghe niet

collecteneer: collectenare: gebedenboek

overcomen: aanwezig zijn, bezoeken ?

ergheringhe: argeringe: ergernis

verwandelen en mochte die ghewoonte salmen
 dan houden Als die benedictie gheschiet is Ende
 als die prister die keersen ghewijt ende ghewierooct
 heeft, dan sal die dienaer den priester een keerse
 gheven, ende terstont die ander keersen die over=
 =blijven als dat ghesinde keersen heeft aen die schij= *ghesinde: (zünden) ? aangestoken, brandend*
 =ve draghen, datse die schijve meerstersse op den
 choor draghe Die wijle datmen die keersen se=
 =ghent ende wijdet, sal dat convent recht staen totten
 outaer ghekeert Als die segheninghe gheschiet
 es, sullen sij hem om keeren, ende staen inden
 choor deen teghen dander sonder lenen Ende te
 samen singhen die anteffene Lumen ad revelationem
 Ende den psalm Nunc dimittis, welcke die san=
 =ghersse beghinnen sal, oock tot allen veersen, oock
 rechtsonder : **F**

(blz. nr 102 op foto 55)

tot Gloria patri, ende Sicut erat, dat eerste veers Lumen
 ad revelationem, te repetieren Daer en binnen sal
 die custersse met hulpersse, die keersen [omme] deijlen,
 aen die overste beghinnende, ende voort secundum ordi=
 =nem te gheven den ghewielden, novitien, con= *ghewielden: zij die een wiel (hoofddoek) dragen,
 dus ingekleed zijn en geloften hebben gedaan*
 =versinen ende leeken, oft oock den gasten Naeder
 lester repetiere, der anteffene Lumen, soe sal die priester
 een [collecta] singhen, onder welcke sij alle gheneijcht *collecta: kort eerste gebed, bep. vóór het epistel*
 selen staen soe dat ghewoonelijck es Als die col=
 =lecte uut es, ende die sanghersse beghint die anteffene
 Adorna, dan salmen die processie ordineren in wij=
 =sen voorschreven Is die ommeganck lanck soe
 machmen die anteffene Ave gratia plena daer toe sin=
 =ghen Inder stacien diemen inden ommeganghe [v'or: voor, voren]
 onser liever vrouwen beelde, oft inden nedersten
 choor houden sal, op een bequame plaetse ende wijse,
 soe sal hem deen choor vanden anderen scheijden,
 dan sullen die sangherssen singhen die anteffene Res=
 =ponsum accepit Maer den steert vander lester
 dictien, nae ieghelijcker pausen sal dat convent
 te samen singhen die anteffene Hodie beata virgo maria,
 als die stacie es gheschiet soe sullen sij weder, twee *stacie: "stationes dicuntur ... quaevis loca ... in
 quibus orationes fiunt aut decantantur*

(blz. nr 103 op foto 55)

ende twee bij een gaen met nijghinghe Als dat convent in haren stoelen secundum ordinem staet, sal die priester in die ghereijcamer gaen, ende hem tot=
=ter missen bereijden Ende als hij dominus vobiscum nae den Credo ghesonghen heeft Ende dat offer=
=torium begost is, ende wat daer af ghesonghen is, dan sal die abdisse haer keerse op den outaer opden choor offeren, ende op eenen kandelaer set=
=ten met een venie opden knien, ende dan den outaer cussen Ende dan staen aen die rechte sijde des outaers, ende nemen den offer der keer=
=sen vanden convente secundum ordinem Welcke sij met venie ende cussinghe des outaers, als voorschreven es ootmoedelijcken doen sullen Ende die custersse sal dan die keerse vander abdissen nemen, ende doense uut in een becken met water, te voren daer toe ghestelt Ende men sal verhueden dat die sangherssen niet beide te samen vanden boeck en gaen inden offer der keersen, maer alsoe dat haerder eene alle tijt bijden boeck sij, dat gheen confusie en gheschie
De feria quarta in capite leniunij . Dat xxxi . capittel .

ghereijcamer: sacristie, kerkekamer, kledkamer

(blz. nr 104 op foto 56)

Feria quarta in capite leniunij als sexte uut is, soe beghint die sanghersse die anteffene Exaudi nos, dan salmen knielen op die forme ende alsoe blijven totten veerse Ende dan salmen weder beghinnen Exaudi Die priester beghint dan die asschen te wijen, die te voren vander custers=
=sen op den outaer ghestelt sal sijn, als die ghe=
=benedijt ghewijt ende ghewierooct sijn, dan sal die dienaer een deel opden choor sinden Daer nae als die benedictie uut is, beghint die sangher=
=se die anteffene Immutemur Dan sal die abdisse voor den outaer knielen, ende die asschen ten eersten ontfanghen vander prioressen, daer na alle die ander secundum ordinem vander abdissen oetmoe=
=delijck voor haer te knielen, voor ende nae hem te neijghen In ghedinckenisse onser sterffelijckheijt ende verganckelijckheijt, twee ende twee te samen co=
=mende ende knielen, dan seet die ghene die die asschen gheeft Memento homo quod pulvis es, et

sinden: senden: zenden

in pulvermem reverteris Als die voorschreven
anteffene uut is, soe sal die anteffene Inter vestibulum ghe=
=songhen worden, alsoe verre als die asschen
niet volghen en sijn onder die eerste anteffene Daer

(blz. nr 105 op foto 56)

nae singhet die priester die collecte die daer
op behoort, onder welcke dat convent neijght als
onder ander collecten Daer nae salmen lesen
die .vii. psalmen, naeder wijsen als voorschre=
=ven es inden .vii. capittel, metter processien,
als daer in gheordineert is. Nae middaghe
oft naeder vesperen des dijsdaechs voor den asch=
=dach, worden die cruijcken ende beelden ghedect,
ende die gordijne oft voorhanck voor den choor
op ghehanghen, ende voorghetoghen, ende alsoe
blijven, tot opten goensdach nae palmen, als=
=men ghesonghen heeft inder passien Et velum
templi scissum est, dan salmen weder aflaten,
ende nae den eten sal die custersse die ander
beelden alle ontdekken, behalven die cruijcken
Maer op saterdaghen, ende in vigilien van .xii.
lessen voor der eerster vesperen sal die gordijne
af ghetoghen worden, ende sanderdaechs naeder
compleeten weder voort ghetoghen worden Ende
alsmen misse singt vanden vasten, hoe wel dat .xii. les=
=sen es, soemen pleghet op die daghen .ii. missen
te singhen daer ghenoech personen sijn, soe
salmen die gordijne toe trecken in die misse van=

(blz. nr 106 op foto 57)

den vasten Die gordijne sal oock voortghetoghen
worden in alle missen diemen doet voor een te=
=ghenwoordich lijck, soe langhe als dien dienst duert
Men sal die gordijne oock open doen, alsmen een
novitie cleet oft seghenen sal Ende alle daghe als=
=men dat heijlighe sacrament ter hoemissen op den hoo=
=ghe outaer op heeft Item oft ghebuerde desen
tijt dat cruijs buijten die kercke te draghen totten
siecken metten heijlighen sacramente ons heeren lichaem,
oft des heijlighen olijs, dan salt ontdeckt sijn Item
aengesien dat ons alderheijlichste vader sanctus
Benedictus ons vermanende is inden xlix. capit=
=tel der reghelen, die daer spreeckt van houdinghe
deser heijligher tijt, dat wij sullen boven den ghemeijnen

dinst dien wij van insettinghe der ghemeijnder
kercken, ende der heijligher orden schuldich sijn, ieghe=
=lijck mach meer doen met sijnen goeden wille,
Als met sonderlinghe ghebeden, abstinentien, ende
aftreckinghe der spijsen ende des drancks Maer
met sulcker matigheijt wat een ieghelijck meer
doet, dat sal sij met wille, ende weten haers
abts doen, oft wien hij dat bevolen hadde met
sijnen orlove, soe dat die heijlighe reghel voordr uut=

insettinghe: gebod, voorschrift. decretum, vulgo statutum

aftreckinghe: vermindering, afneming

(blz. nr 107 op foto 57)

wijst Item op dese nagheschreven daghen te we=
=ten maendach, goensdach, ende vrijdach alst
gheen feeste en is van .xii. lessen sullen die suste=
=ren ghemeijnelijck ghewielt ende onghewielt

*ghewielt: wielen, sluieren, het hoofd met een sluier
bedekken, inz. m.b.t. nonnen bij intrede in een klooster.*

hans: tehants: dadelijk

nae der compleeten te hans een disciplijne nemen
in haer cellen, van die abdisse te ontfanghen,
oft als die vergaderinghe groot is, soe sal die pri=
=oresse helpen, van die een celle totter anderen
te gaen, ende een ieghelijck sal hem daer oetmoe=
=delijck toe bereijden Onder welcken ieghelijck

Confiteor leest Ende diese gheeft seet Misereatur
tui omnipotens deus per intercessionem beate marie, et omnium
sanctorum, et dimittat tibi omnia peccata tua et perdu=
=cat ad vitam eternam Amen Indulgentiam et
remissionem omnium peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens
et misericors deus Amen Alsoe pleecht men oock
inden Advent op die selve daghen te houden

seet: zegt

Van deijlinghe der boecken int beghinsel vanden
vasten ghelijck die reghele uut wijst . dat xxxii.ca.

Op den eersten sondach, oft eenen anderen
bequamen dach in die heijlighe xl. daghen, des
morghens inden capittel salmen lesen dat .xl.
capittel der reghelen vanden heijlighen xl. daghen, ende

xl.: veertig (vastendagen)

xlx: betreft de quadragesima observatio

(blz. nr 108 op foto 58)

oock dat leste deel vanden voorgeschreven capit=
=tel der reghelen In quadragesima vero diebus (responsorium)
Ende sal uutgheleet worden vanden abt, bichtvader
oft duer een persoon des ordens, dien hij dat ca=
=pittel bevelen sal op dien dag te houden Als dat
gheschie es soe sal die boeck meestersse, dat es
die sanghersse die boecken die dat convent voor
uutghecosen heeft te lesen, in dat capittel oock

voor vergadert, ende een ieghelijck dat haer toe
gheteekent es, sal sij van gheheeten des persoons
die dat capittel gehouden heeft Elcke ghe=
=ven dat haer toe gheteekent es secundum ordinem
Welcke een ieghelijck me beijde handen oet=
=moedelijck gheneijcht ontfanghen sal met
vruechden die sij sullen hebbe inder heijligher godde=
=lijcker schrifturen ende selense oock gheheel
uut lesen Die oversten selen oock acht hebben
wat boeck elck nae ghelegentheijt der persoo=
=nen nut sij, ende die verhingen te lesen, want
sommighe materie sommige nut es, ende som=
=mighe hinderlijck es Daer om en salmen nem=
=mermeer dietsche boecken aennemen te lesen
ten refter oft buijten den refter sij en sijn eerst

gheheeten: bevelen, belasten

verhingen: toelaten, toestaen

(blz. nr 109 op foto 58)

vanden oversten oft biechtvader oversien
oft overlesen, want groote verstoorringhe ende
werringhe onder tijden onder simpel lieden
opghestaen is, duer sulckx versumenisse in
cleijn achttinghe Item inden selven capittel
sal die gheheele vergaderinghe des convents
sijn, ende oock die cranke oft dat haer cranc=
=heijt verhinct Item watmen dan voordere doen
sal wijset uut die heijlighe reghel claerlijck ghe=
=noech welcke vermaninghe wij niet cleijn
achten en sullen **Van sommige ghemeijn din=
=ghen inder weken passionis ende palmarum.dat**
Inder eerster vesperen xxxiii . capittel
dominice passionis, ende voort tot paesch=
=avent inder iymnen Vexilla regis, onder den
veerse O crux ave spes unica, sal dat convent
knielen op der formen te ligghen den veerse
uut, ende lansaem te singhen Van des .xiii.
daghen en singtmen gheen Gloria patri totten
Introitus vander missen de tempore, maer
men singhet inden missen vanden feesten der
heijlighen Des ghelijckx en singtmen gheen Gloria
nae den veerse inder missen op den dach Innocentum

werringhe: verwarring, twist

forme: vorme: bidstoeltje, voetenbankje

(blz. nr 110 op foto 59)

Des ghelijcke en salmen dese dagehn gheen
Gloria totten Asperges singhen **De dominica pal=**

Op den palm dach **marum . dat xxxiiii . ca .**
als Asperges ghesonghen is gaet die
priester aen den outaer die palmen te wij=
=den nae der formen dat inden boeck gheschre=
=ven is, als die benedictie uut is, soe beghint die
sangherse die anteffene Pueri hebreorum Ende ter=
=stont naeder benedictien sal die custer die pal=
=men inder schijven doen, om opden choor te brin=
=ghen, die custersse salse om draghen, ten eersten
die abdisse een palm rijs gheven Ende dan
voort die ander ghemeijnelijck secundum ordinem
Ende als die anteffene uut is salmen singhen Occur=
=runt turbe onder der benedictien ende deijlinghe
der palmen ende onder der collecten salmen hem
houden alst voorschreven is Inder feesten purifi=
=cationis inder benedictien der keersen Als dan
die voorschreven anteffenen uut sijn, dan beghint die
sangherse die anteffene Cum appropinquaret, dan
salmen hem stellen totter processien met .ii.
vanen voor aen te gaen in manieren als voor=
=schreven staet In de voorschrevender processien

schijve: schive: bord, schotel

(blz. nr 111 op foto 59)

purificationis secundum ordinem Ende als men
den ommeganck om ghegaen heeft, ende weder om
comt voor onser liever vrouwen beelde, daer
sal bereijt vonden worden dat cruijs cierlijck
ende eerlijck gheleet op een tapijt, welck tapijt
over een banck af ghehanghen sal sijn Ende
oock alsoe uutghespreijt dat een oft .ii. persoo=
=nen op den tapijt voor den cruijs inde lingde
haer venie nemen moeghen Daer sal hem dat
een choor scheijden vanden anderen Ende te=
=ghen deen den anderen over staen metten aen=
=sicht te samen ghekeert Als die aenteffene uut is
sullen twee vanden ioncsten daer toe gheordi=
=neert naest voor den cruijs staen, ende singhen
Gloria laus Ende nae elcken veerse sal dat convent
antwoorden als inden gradael gheteekent staet

lingde: lengede: lengte

gradael: graduael: korte tussenzang na lezing van epistel

Dat eerste mael Gloria laus (responsorium) op dat ander mael

Cui puerile Als dat uut is beghint die san=
=ghersse die anteffene Fulgentibus, ende Occurrunt
turbe Wanneer die leste anteffene uut is Gaet die
abdisse oetmoedelijck voor dat cruijs, met
gevouden handen dat te aenbeden Ende een

weijnich op heffende ende dan singhet sij dat

(blz. nr 112 op foto 60)

O crux ave spes unica, daer nae Te summa
deus trinitas, welcke veersen dat convent met
ghebuechden knien voort uut singhen sal,
Ende daer onder sal dat convent ghekeert zijn
totten cruijce, wanneer dat uut is staetmen
op, ende dan beghint die canteresse dat respon=
=sorium *Ingrediente domino*, met die gaet dat con=
=vent weder op den choor, in wijsen als zij daer
af ghegaen zijn Ende die abdisse draecht dat
cruijce daer nae, dat opten outaer inden choor
settende Als dat responsorium uut is luytmen
te samen, daer nae beghintmen dat officium
vander missen als ghewoonelijck is Item
het es te weten dat wij toe laeten dat dat
convent inder passien diemen op desen dach leest,
ende die nae volghende weke duer, dat convent
lenen moeghen matelijcken Alsoe datmen bijden
eijnde, als men leest die woorden in elcker
passien *Inclinato capite, Emisit spiritum,*
oft *Tradidit spiritum*, oft *Expiravit* Dan
sal dat convent ghemeijnelijck vallen in haer
venie over die forme inden steden daer
sij staen Ende spreken met hoogher aendacht

(blz. nr 113 op foto 60)

pater noster, ende Ave maria Daer nae sullen sij
weder op staen, ende voort die passie uut staen
alst ghewoonelijck is onder den ewangelium te
staen item tes te weten datmen op desen dach,
ende op die ander .vii. naevolghende daghen
menigherande onghewoonelijcke sanck ende
seden inder heijligher kercken houdende is Daer om
salmen alle dinck tijtelijck te voren ordineren,
te oversiene, oversinghen ende te lesen, soe
ordineerlijc te doene, dat deen den anderen
gheen oorsake en sij te verstroeijen oft te hin=
=deren goddelijcke aendacht, diemen dan *voorder: vorder: in sterkere of meerdere mate*
hebben sal, dan tot anderen tijden Item op den
donderdag, vrijdag, ende saterdach naest comen=
=de als die ijmne te laudens uut is, salmen alle
lampen ende keersen inder kercken uut doen, sonder
een keerse die men berghen sal onder die forme *berghen: verstoppen*

Ende als men die collecte lesen sal, machmen die daer toe ghebruijcken, diemen niet van buijten en can ghelesen item op den donderdach als=
=men te samen gheluijt heeft solempnelijck ter hoochmissen, soe en ghebruijckten men die clocken niet meer ten ghetijden, noch oock ten refter

(blz. nr 114 op foto 61)

tot datmen te samen luiden sal ter missen op den paesch avent Ende in dien doetmen die teeken en met eender clippe, oft met eenen houte Item vander ves=
=peren des donderdaechs welck men ghewoonelijc=
=ken singhet totter vigilie paesschen, salmen alle ghetijden met eender nedere stemme sonder thoon houden sonder die mettenen, ende desghelijckx sal=
=men oock benedictie ende gratias spreken in den refter

clippe: cleppe: klap of klap der melaatsen, ratel

Opten witten donderdach . dat xxxv. capit .

Quinta feria voor paesschen, des morghens inden capittel, als men ghesproken heeft Loquamur de ordine In welcken capittel die abt voor setten sal, ende nae uutijsinghe des gheschre=
=ven rechts ende privilegien des ordens met eender stoulen, ende met sijnen stave diemen hem reijken sal met eender berrender keersen, ende sal in eenen cedel te banne doen alle sijn ondersaten Monniken,

quinta feria: donderdag

cedel: blad papier, akte

banne: onder Gods oordeel en vloek brengen

nonnen, conversen, ende conversinnen, die daer eij=
=ghen goet diverije, ende die hem verbinden te samen teghen der orden, ende ghemeijne vrede des cloosters van des almachtighe gods macht, des vaders des soens, ende des heijlighen gheest Ende vander macht der gheheelder orden Ende als die abt selve niet

diverije: diefstal, dieverij

(blz. nr 115 op foto 61)

teghenwoordich sijn en mach, dan sal hij dat la=
=ten vercondighen onder sijnen seghel vanden bicht=
=vader oft abdisse Voor welcken bant sullen sijn doch .v. daghen te voren vermaent worden Item op desen dag salmen die missen singhen solempnelijc als op eenen apostels dach Ende dat convent sal hem aendachtelijcken schicken om dat heijlighen sacrament te ontfanghen Item dat leste Agnus dei besluijten ghelijc die .ii. eerste met Miserere nobis Item naeder missen salmen die outaer dwelen op heffen vanden outaer ende die outaren wasschen duer eenen

dwelen: doeken, kleed

priester alsoe veere hij daer teghenwoordich es
Ende daer en tusschen leestmen onser liever vrou=
=wen vesperen Ende daer nae singtmen die groote
vesperen alst ghewoonelijck es die knien te buij=
=ghen Ten drij uren nae noene slaetmen die clip=
=pe, dat convent te versamen ghemeijnelijck in
die ghewoonelijcke stat dat mandaet te doene

*mandaet: benaming van de voetwassing van Christus op
laatste avondmael op witten donderdag, ontleend aen de
woorden van Joh. 13, 34: "mandatum novum do vobis*

In welcken mandaet die crancke oock sijn sul=
=len, alsoe verre als haer cranckheijt dat vermach
Ende sitten daer secundum ordinem te beghinnen van
die sangheresse, die anteffene Anti diem festum Ende
voort te singhen duer dat convent Ende als men

(blz. nr 116 op foto 62)

comt aen dat woort surrexit precinxit se, dan sal die
abdisse opstaen die cappe uut doen, ende een sca=
=pelier aen doen Ende voort daer over droechdoec=
=ken, ende een dwele alst gewoonelijck totten man=
=daet Ende sal met hulpe der dienerssen elcke suster
haer voeten wasschen, aender priorissen beghinnen=
=de, ende voort secundum ordinem die voeten te was=
=schen, ende te drooghen, ende met eenen cruijce te
teekenen, ende dan te cussen Daer nae sit die ab=
=disse in haer stat dan sal die prioresse desghe=
=lijcx der abdissen voeten wasschen Ende als die
abdisse haer schoenen weder aen heeft, soe sal sij
weder om aengaen als voor, ende hem ghemeijne=
=lijck water op die handen gheven Ende alsoe met grooter
oetmoedicheijt te ghedincken, der grooter
oetmoedicheijt ons liefs heeren, die op dien tijt dat
selve mandaet sijnen iongheren doende was Ende
daer tusschen als die voorschreven anteffene uut is,
salmen singhen die anteffene Mandatum novum do vobis
metten anderen diemen des saterdaechs pleecht
te singhen, als die uut sijn soesullen twee ion=
=ghe susteren gheordineert worden, den ijmnus
te singhen Tellus ac etrha dan antwoordt dat

scapulier, schouderkleed van geestelijken

Tellus ac etrha : Tellus ac aethra jubilant

(blz. nr 117 op foto 62)

convent op elcken veerse, deen reijse weder om be=
=ghinnende, danderijse inden midden, alst inden
boeck gheteekent staet Item waer die verga=
=deringhe groot is, soe sal die prioresse der abdissen
helpen, die abdisse der prioressen haer voeten

eerst wasschende Ende dan voort die rechte sij=
 =de, ende die prioresse die lichter sijde Ende
 als die ijmne Tellus uut is comt die suster
 die ter collatien lesen sal vanden choor ghe=
 =gaen dat boeck te draghen daer dat ewangelium
 Johannis in staet, ende dan beghinnen Ante diem
 festum int dietsche oft int latijn, voor haer sul=
 =len gaen .ii. ionghe susteren met twee berrende
 keersen Ende die lesersse sal dat boeck des
 ewangeliums met twee handen draggen voor haer
 herte Ende als sij in gaen, sullen die ander al
 opstaen, ende alsoe blijven staen Ende die le=
 =sersse sal dat boeck legghen op eenen lessenaer,
 dat eerst van die custersse eerlijck gheordineert
 ende geset sal sijn tusschen dat convent Ende als
 die lesersse comt op dat woort Exemplum enim
 dedi vobis, soe sit dat convent neder Ende als
 sij comt op dat woort Surgite eamus hinc

luchter: linker

dietsch: in engere zin Middelnederlands

(blz. nr 118 op foto 63)

Dan staen sij op te gaene inden refter, die ionghen
 metten keerssen voor, ende die lesersse daer nae
 Ende daer nae dat convent Ende als sij comen in=
 =den refte soe sullen sij hem neder setten, die ion=
 =ghen ende die lesersse midden inden refter met=
 =ten lessenaer, als voorschreven is, dat ewange=
 =lium voort uut te lesen Ende dat convent sal hem
 setten alst ghewoonelijck is totter collatien, als
 dat ewangelium uut is, gaen die ionghen metten
 keersen ende die lesersse uut Dan sal dat convent
 op staen, ende een ieghelijck blijvet in haer stat
 staen Soe salmen dan bringhen mendel broot
 In eenen corf voor die abdisse, ende voort colla=
 =tie wijn, die sal die abdisse seghenen met twee
 collecten, als inden collectionario gheschreven
 staet, daer dat een ghewoonte is Dat sal dan
 die dienersse om draghen, ende elck seer weij=
 =nich daer af ethen Ende dat ander op legghen,
 ende houden tot middaghe des goeden vrijdaechs
 Daer nae collatie te drinken als ghewoone=
 =lijck is Ende alsoe ghedincken des af scheijdens,
 ende aventmael dat jhesus met sijnen iongheren
 at Ende een ieghelijck hem zeer merckelijck te

mendel: amandel; amandelbrood

(blz. nr 119 op foto 63)

bedincken, dat avontmael niet te eten als iu=
=das met eenen slummen ghedachte, ende quader her=
=ter ende concientien, op dat sij niet en vallen in
die pijn iudas Maer in groter minnen ende
rechter vereenicheijt, met haren brudegom dat
aventmael te besitten Ende als die voorschre=
=ven benedictie uut is, soe sal een ander gheor=
=dineerde suster comen, ende die ghewoonelijc=
=ke benedictie nemen vander abdissen, die colla=
=tie te lesen Item dat voorschreven ewangelium
salmen lesen nae der noten, soemen die lessen
pleecht te lesen **Opten goeden vrijdag . dat**
Op den goeden vrijdag .xxxvi . capit .
alsmen in dat capittel comt, soe dat ghe=
=woonelijck is Ende die abdisse Loquatur de or=
=dine gheseet heeft, sal een ieghelijcke suster
op dien dach, voor haer schult die sij daer ghe=
=ringhelijck spreken sal in ghedinckenisse des lij=
=dens ons liefs heeren een disciplijne nemen
Na den capittel salmen tercie houden, ende
daer nae over een wijken Sexte, alsoe dat die
susteren tusschen tercie ende sexte, ende tusschen
sexe ende noene hem aendachtelijck geven moe=

slummen: sliumen: ook: vals, verraderlijk

besitten: ontvangen, ondergaen, aanzitten?

in marge rechts: 'de Priorien'

(blz. nr 120 op foto 65 - nb: nr. **64** *niet* toegekend;
tekst van foto 63 vervolgt op foto 65)

=ghen tot sonderlinghe ghebeden ende aendachtighen
ghedincken des lijdens ons heeren Voor der noenen
sal die custersse den hooghen outaer decken met
reijnen outaer dweelen Ende een cruijs legghen
op een tapijt aen die rechte sijde des outaers
bij die sacraments vensteren Desghelijckx sal
sij ordineren een crucifix met tapijten voor den
outaer op den choor, als voorschreven is op den
palm dach voor onser vrouwen beelde inden
omghanghe Ende dat cruijs salmen bereijden,
beneden inden choor met eender rooder casuffelen,
dat ampt daer mede te begaene Naeder noe=
=nen salmen een teeken doen totten dienst, als
die noene uut is beghint die priester den dinst
met eender rooder cappen Ende met twee ber=
=rende keersen voor op den outaer ghestelt,

ende leest ten eersten die lesse In tribulatione

Daer nae singhet dat convent den tract Domine
audivi Daer op singhet die priester die col=
=lecte Deus a quo et iudas, sonder flectamus
genua Daer nae singhet hij die lesse Dixit
dominus ad moijsen Oock nae der wijsen eender
prophecien, ghelijckmen oock die eerste lesen sal

moijsen : Mozes

(blz. nr 121 op foto 65)

Daer nae singhet dat convent den tract Eri=
=pe me Daer nae singhtmen die passie Daer nae
leestmen die eerlijcke collecten voor alderande
staet der weerelt, als inden missael gheschre=
=ven staet, inden welcken dat convent staen sal
metten aensicht totten outaer ghekeert. Alsoe
dicke als die priester singhet flectamus genua
sullen sij die knien bueghen, ende op blijven tot dat
hij weder om singhet Levate, ende dan sullen sij
hem alle op rechten, ende voort staen ghelijck=
=men onder der collecten pleecht te staen alst
bij nae aenden eijnde is der collecten, dan sal=
=men die schoenen uut doen Ende als die priester
beghint Popule meus Ende dat uut heeft Dan
sullen twee ghewielde susteren daer toe gheordi=
=neert achter inden choor staen, ende beghinnen
te singhen Agios als dat uut is, sal dat con=
=vent daer op singhen Sanctus deus , ende dat
alsoe drije reijsen te singhen, ende alsoe dicke
men Sanctus deus singhet, alsoe dicke salmen
die knien buijghen, alsoe langhe tot datmen
comt aen Miserere nobis Daer nae singhet
die priester die anteffene Ecce lignum crucis

(blz. nr 122 op foto 66)

Dan singhet dat convent voort uut metten veerse
Baeti immaculati, ende daer onder salmen venie nemen
op die knien tot dat uut is Daer nae sal die ab=
=disse commen op dat achterste eijnde des tapijts, haer
langhe venie te nemen voor den cruijs, ende
drije werf opstaen ende telcken een weijnich voort
gaen, ende weder om venie nemen, ende in elcke
venie eenen pater noster ende Ava maria spreken Ende
als sij ten derden mael opstaet, sal sij alder naest
bij dat cruijce gaen aendachtelijck in ghedenkenis=
=se des lijdens ons liefs heeren, die vijf wonden

des cruijs te cussen Ende desghelijcke sullen die an=
 =der ghemeijnelijcken doen, twee ende twee deen nae
 dandere Die outste voor ende die ioncste nae
 secundum ordinem Ghewielde, novitien, conversin=
 =nen ende leeke susteren Onder die aenbedinghe
 des cruijs salmen singhen dese antifennen alsoe
 saen als die leste voorschreven anteffene uut is Dum
 fabricator mundi [O admirabile] Daer nae sul=
 =len twee susteren singhen die ijmne Crux fide=
 =lis, sommige veersen alsoe langhe verhalen tot
 dat die aenbedinghe ghedaen is Dat convent sal daer
 op antwoorden als inden gradael gheteekent

(blz. nr 123 op foto 66)

staet Als dat gheschiet is, salmen die schoenen we=
 =der aen doen, waert dat seer cout waer, mocht=
 =men dispensacie nemen om eer aen te doen Daer
 nae sal die priester dat ambacht volbringhen
 Confiteor voor den outaer te lesen Ende dat
 convent daer op te antwoorden alst ghewoonelijck is
 Daer nae gaet die priester dat sacrament halen
 Ende daer en tusschen singhet dat convent met
 eender neder ghedructer stemmen dat communionem
 hoc corpus meum Daer nae salmen die vinsteren
 op doen dat heijlighe sacrament te siene Ende dat con=
 =vent zal oock antwoorden Sed libera nos a ma=
 =lo Ende daer nae als die priester singt Per omnia
 saecula saeculorum, salmen antwoorden Amen Ende gheen
 Agnus dei en singtmen Als dat ampt uut is sal=
 =men teeken doen totter versperen, die te houden als
 voorschreven staet, als dat gheschiet is sal die
 custersse die outaer dweelen vanden outaer
 doen In desen daghen en sal dat convent niet meer
 dan een potagie eten ende te broode ende te bier

vinster:luiken, kijkopening (?)

*dweelen: wiel : ' een devoot **wiel** op haer hooft', velum*

*potagie: eenvoudige spijs, een of andere fijngemaakte
 groente en/of meel- en melkspijzen; moes, brij.*

vasten Ende daertoe vier oft vijf noten, ende
 het sal aen die abdisse staen oft sij eenen appel
 oft twee daer doe gheven wilt, of sommige vijghen

(blz. nr 124 op foto 67)

Ende men der voorschrevender potagien alsoe
 veel te meer gheven Het en waere dan sonderlin=
 =ge noot te dispensereren met sommighen seer cranc=
 =ken, den [gratias] leestmen slecht deze .ii. daghen
 donderdach ende vrijdag In den refter, des sater=

=daechs singtmen hem, soe dat ghewoonelijck is
Nae middaghe salmen die kercke keeren Ende
ander officynen inden clooster reijnighen .

Op den paesch avent : dat xxxvii . capittel .

Op den saterdach der heijligher vigilien van
paesschen nae der sexten sal die custers=
=se den outaer decken ende cieren Naeder noenen

salmen teeken doen metter clippen totten dinst

Dan sal die priester aenghedaen sijn Ende dat
gheslaghen vier seghenen voor den outaer

dat daer van die custersse ghemaect sal vonden
worden, in een panne met gloeyjende colen Ende
sal dat dan met wijwater wijen, ende voort vier
voort doen in dat wierooch vat, ende daer van
een keerse ontsteken Ende dan sal die priester
beghinnen in eenen diaken rock die paesch keer=
=se te wijen inder formen als inden boeck ghe=
=schreven staet Ende dan die keerse te ontste=

(blz. nr 125 op foto 67)

=ken Ende latense bernen tot op den paesch
dach nae compleeten Ende oock sal sij bernen te
vesperen, laudes, ende missen inden .iii. toecomen=
=de daghen, ende alle sondaghen, ende alle feesten
van .xii. lessen, totter feesten Ascentionis domini
Nae der benedictien sal die priester die lessen

lesen In principio Ende dat convent daer
op die tracten singhen, als inden boecken
gheteekent staet, als dat uut is sullen .ii. sus=
=teren daer toe gheordineert, die paesschelijcke
Letanijen singhen met hare sonderlinghe noten
Ende daer onder staet dat convent ghekeert
totten outaer, oock op die selve noten te ant=
=woorden, ende dan salmen te samen luiden, ende
alle keersen ontsteken duer den custer Ende
daer nae beghint die sanghersse kirieleijson
paschale Item tot deser missen en singtmen
gheen Offertorium, noch gheen Agnus dei, noch
commuijn Als die misse uut is, salmen die ves=
=peren beghinnen, eerelijck ende solempnelijck, als
inden ordinario gheteekent staet **Vander heijli=**

**=gher feesten paesschen . ascentionis . et penthecoste . ende
oock daer tuschen . dat xxxviii . capittel**

*keeren: vegen; "gekert met enen besseme
officyne: officine: vertrek, kamer.*

*decken ende cieren: bedekken (met een kleed.?)
en versieren*

aenghedaen: aangekleed, of 'ontroerd' ?

*gheslaghen vier: vuurslag, een werktuig om vuur
te slaan en vier: vuur*

tracten: naam van bepaalde kerkelijke gezangen bij de mis

note: muzieknoet, meer bepaald gezongen noot.

(blz. nr 126 op foto 68)

Op den paeschdach naeder tercien als men
 dat wijwater gheworpen heeft daermen
 onder singhen sal die anteffene In die resurrectionis
 mee Daer nae sal die sanghersse beghinnen
 die anteffene Cum rex glorie Ende men sal processie
 gaen, als die anteffene uut is, sullen twee susteren
 die ijmne Salve festa dies ende dat convent
 antwoordt op elck veers als inden boeck ghe=
 =teekent staet Van onser vrouwen beelde we=
 =der opten choor te gaen, salmen singhen dat Res=
 =ponsorium Stetit angelus, dat heeft twee veer=
 =sen, soe salmen tot elcken veerse .ii. susteren or=
 =dineren, die te singhen voor den outaer, ende
 dat convent op elcke te antwoorden als inden
 boeck gheschreven staet Item het is te weten
 datmen op die octave van paesschen, ende inden
 anderen sondaghen naest comende tot sinxen
 singtmen voor Asperges die anteffene Vidi aquam
 Item op den sinxen dach singtmen die anteffene
 Dum sanctificatus fuero, maer op allen ande=
 =ren sondaghen des iaers singtmen Asperges
 metten veerse Miserere Item op den Ascencie=
 =dach singtmen ter processien dat respons Ite in

(blz. nr 127 op foto 68)

orbem, is dat niet lanck ghenoch, soe mach=
 =men dat responsorium Post passionem daer toe sin=
 =ghen, als men dan van onser vrouwen beelde
 weder inden choor gaet salmen singhen deze veer=
 =sen Oramus domine metten anderen die daer
 nae volghen Item het is te weten datmen op
 die feeste van sinxen onder die ijmne Veni cre=
 =ator spiritus, als men die singhende is die knien
 buijghen zal **Vander feesten des heijlighen sacraments. dat**
Inden sondaghe voor der .xxxix. capit .
 feesten vanden heijlighen sacramente salmen
 vlietelijck verkundighen dat aflaet, dat daer van=
 =den pausen toe is ghegheven, allen den ghenen die
 op desen dach, ende die octave duere met aen=
 =dacht inden ghetijden sijn, Op dat een ieghelijc=
 =ke suster der grooter ghenaden deelachtich moe=
 =ghen worden, ende hem daer toe bereijden moe=

=ghen die ghenaden ende gratien te verdienen Te
weten totter eerster vesperen, ende totter tweeder
vesperen, met missen ende mettenen tot elcken
van dese hondert daghen aylaets, totten anderen
ghetijden des daechs tot elcken .xl. daghen aylaets

(blz. nr 128 op foto 69)

Op den ghetijden binnen der octaven, Wie ter
mettenen, prime, tercie, sexte, noene, vesperen
ende compleeten comt in manieren voorschreven
verdint hondert daghen aylaets Op den avent der
feesten sal die custersse die monstrantie op set=
=ten op den outaer met eenen omgheslaghen reij=
=nen doeke Dat die priester die daer vinden mach
ter missen, ende hem te vermanen dat heijlighe sacrament
daer in te stellen, ende nae der missen weder om
ghedekt in dat vinstet te draghen, ter eerster
vesperen ter missen, ende ter tweeder vesperen,
dat eerlijck met keersen choor cappen ende ghe=
=sanghe weder om op den outaer draghen Ende
alsment ten eersten op den outaer draecht, sal
die priester beghinnen die twee veersen O salu=
=taris hostia, ende Unitrinoque domino Alsmet nae
den voorschreven ghetijde weder om draghet,
soe sal die priester beghinnen die twee veersen
Tantum ergo sacramentum, ende Genitori geni=
=toque welcke voorschreven veersen dat convent
voort uut singhen sal Nae der tercien der voor=
=schevender feesten sal die sanghersse beghinnen
dat Responsorium Immolabit hedum dan sal

(blz. nr 129 op foto 69)

dat convent in processie gaen als voorschreven
es Ende als sij comen in den omganck voor
die choor duere, die duere die dan op ghedaen
sal worden vanden custer Daer sullen twee
susteren met .ii. keersen achter den convente
staen Dan sal die priester in comen metten
heijlighen sacramente, ende den convent dat heijlighe sa=
=crament nae draghen duer den ommeganck, welc=
=ken ommeganck gheciert sal sijn met meni=
=gherande cruiden, ende ander cieringhe den heijlighen
Sacramente ter eeren, ende tot aendacht, als
dat responsorium uut is, machmen singhen dat

responsorium Homo quidam metten veer=
=sen Panis angelicus Unitrinoque domino, met
desen sanghe salmen inden choor gaen Die
stacie diemen op desen dach houden sal,
salmen op den choor houden Ende die priester
sal beghinnen die anteffene O sacrum convivium
Ende dat choor voort uut singhen Inden an=
=deren daghen nae den acht daghen, salmen
den priester vermanen die monstransie met=
=ten heijlighen sacramente op den outaer totter missen
te draghen met eenen omgheslaghen doecke

(blz. nr 130 op foto 70)

daer toe ghemaect, die priester dat heijlighe sacrament
te nutten als ghewoonelijck is Onder dese .viii. da=
=ghen der voorschrevender feesten machmen dat heijlighe
sacrament op die heijlighe daghen alleen ter missen
op den outaer draghen, tot den anderen ghetij=
=den sal dat inder vinsteren staen sebaerlijcken ombe=
=sloten **In festo assumptionis beate marie
virginis et visitacionis et dedecationis . dat**

*sebaerlijcken: zedig, ingetogen, stil
onbesloot: niet van sloten voorzien*

Op die voorschreven feesten . xl . capittel
terstont nae dat ghetijde datmen voor
die hoochmissen singt salmen processie gaen Het
en ware dan sondach dan salmen terstont nae
den voorschreven ghetijde Asperges singhen,
Ende daer nae processie gaen Totter processien
In die Assumpcionis beate marie salmen eerst
singhen dat responsorium Beata es virgo maria, oft
dat niet lanck ghenoech en waer tot op die
stacie, soe mochtmen oock singhen, dat responsorium
Vidi speciosam Inder stacien voor onser vrou=
=wen beelde die ijmne O gloria domina, metten veer=
=sen daer nae Maer als die anteffene Hodie maria
begost is, dan gaetmen weder inden choor In=
=der processien Visitacionis beate marie salmen

(blz. nr 131 op foto 70)

singhen dat R [responsorium] Felix namque In dedicatione
singhetmen inden uitganghe der paessien,
dat R [responsorium] Benedic domine Inder stacien singtmen
den ymnus Hoc in templo,, daer nae die anteffene
Presta domine Daer gaetmen mede op den choor
Hoemen hem des sondaechs totten wijwa=

=ter sal bereiden . dat xli . capittel .

Alle sondaghen salmen tijlick sout ende
water op de outaer stellen, metten
quispel ende boeck om dat wijwater te segghen
onder der tercien Als die tercie uut is salmen
singhen die anteffene Asperges Dan sal die custer
dat wijwater op den choor langhen, ende dat te
gheven alst ghewoonelijck is Alsmen Asperges
beghint sal die wekenersse metten quispel, voor
den outaer gaen, ende neijghen ende knielen, ende dan op=
=staen ende wijen den outaer Ende voort duer
den choor gaen, ende die susteren wijen, aen die
outste beghinnende Dan sal sij met eenen quis=
=pel die trappen af gaen, in dat capittel huijs, int
spreck huijs Duer den ommeganck in dat sieck
huijs Werck huijs Inden refter keldere Werm=
=huijs Kokene Ende inden steden alle te samen te

tijlick: tilijk tilike: tijdelijk

quispel: kwast

langhen: aangeven, aanreiken (?)

warmhuus: kookhuis, waer eetwaren e. a. gekookt worden

(blz. nr 132 op foto 71)

wijen Ende dan voort opten dormpter te gaen,
daer desghelijckx te wijen in allen steden Ende
te lesen als voorschreven staet Ende dan weder
inden choor te gaene Inden choor salmen ten
eersten beghinnen te wijen die overste In haren
af wesen die prioresse, oft als die daer niet en
waer inden choor daer die outste staet, dien
selven choor deen nae dander te wijen Ende daer
nae den anderen choor, alsmen die anteffene totten
wijwater beghint, soe sal dat een choor teghen
dander overstaen sonder lenen, soe langhe tot dat
beijde die choren ghewijt zijn Ende alsmen
elcken wijet, soe seelen sij hem neijghen totter
wijdinghen oetmoedelijck, als die wijinghe
ghedaen is salmen weder lenen Onder der
collecten nae der wijinghe sal dat convent neij=
=ghen, ghelijck onder ander collecten Als die
uut is soe salmen te samen luiden totter hoo=
=missen, het en ware datmen processie gaen
soude, keersen oft palmen wijen dat sal voor
den luiden gheschien Daer na gaet die
priester aen den outaer segghende Et introi=
=bo ad altare dei, soe salmen voort antwoorden

dormpter: slaapzaal

(blz. nr 133 op foto 71)

ende Confiteor lesen, alst ghewoonelijck is,

Ende dan die misse beghinnen het en ware
dan, dat die priester teeken dede metter bel=
=len om eer te beghinnen **Hoemen hem onder
der missen houden sal, die vanden conven=
=te ghesonghen wort . dat xlii . capittel**

Inder die officie der missen, sal dat
convent staen totten boecken ghenoecht,
deen choor teghen dandere, in haer stoelen lenen=
=de Bequaemelijck gheschicht deen voor den an=
=deren Alsoe dat die beste stemmen, ende sangher=
=sen naest bijden boeck staen Waert sake dat
der susteren weijnich ware, soe mochten sij
alle op eenen choor gaen, op dat die eene den
anderen te bat hooren mach, ende helpen Ende
soe salmen staen onder den Gradael Alleluia
Tracten Sequentien Credo Offertorium Communem
Totten kirieleijson salmen uuten stoelen
staen, sonder lenen deen choor teghen dander
Onder den lesten kirieleijson als dat vanden
eenen choor wort begost, soe sal dat ander choor
haer dat helpen singhen, ende einden Desghe=
=lijcx onder Gloria in excelsis, ende Credo hoe

ghenoecht:genoechtig: ingetogen

(blz. nr 134 op foto 72)

wel die duer ghedeijlde veersen, vanden eenen choor
totten anderen ghesonghen worden, soe sullen
doch beide chooren te samen comen totten lesten
veersen Amen te singhen Als dat leste kirieleij=
=son uut is, keeren hem beide chooren ten outaer
waert Ist dan dat die priester Gloria in excelsis
singhet, als hij dan singhet deo sal hem dat con=
=vent een weijnich neijghen totten outaer Ende
dan te staen sonder lenen deen choor teghen dander
Alsmen singhet Adoramus te, sal hem deen
choor neijghen teghen dandere matelijcken
tot aen dat woort Glorificamus te Oock als=
=men singhet Jhesu christe Ende deprecationem nos=
=tram Als dat uut is soe keeren hem beide
chooren totten outaer Ende alsoe dickwil als hem
die priester om keert, ende seet Dominus vobiscum
soe staen sij ten outaer waert ghekeert, ende
neijghen, tot dat sij antwoorden Et cum spiritu
tuo Ende als die priester voor der collecten seet
Flectamus genua, soe sullen beide chooren, deen
teghen dandere voor die forme die knien buijghen
Ende Levate weder opstaen, ende achter hem staen

ghedeijlde:gedelen: onderling delen, verdelen

gheleent ende diepe ghebuijcht, tot datmen sin=

(blz. nr 135 op foto 72)

=ghet totter lester collecten per omnia Ende
dan hem oprechten, ende singhen Amen Maer on=
=der der epistelen ende prophecijen sullen beijde
chooren sitten in haer stoelen, als die sanck uut
is voor den ewangelio, soe keert hem dat convent
om totten outaer, alsoe te blijven ende gheleent
staen Ende als die priester singhet Initium
oft Sequentia sancti ewangelij secundum lucam,
sal hem een ieghelijck teekenen met een cruijs
voor sijn voorhoofd, voor sijnen mont, ende voor
sijn herte Ende als men singhet Gloria tibi domine,
soe sullen beijde chooren neijghen ten outaer waert,
tot dat uut is, ende dan weder oprechten Onder
Credo als men singhet Et incarnatus est, sul=
=len sij uut haren stoelen staen, als men singhet
Et homo factus est, sullen beijde chooren knielen
op die forme, ende weder op staen eermen beghint
Crucifixus, ende dan voert singhen inder sel=
=ver mensuren als sij dat begost hebben Tot ado=
=ratur sullen sij hem middel matich buijghen,
tot Glorificatur weder op rechten, als dat
uut is keeren hem beijde chooren tot den outaer
Ende voort totten Offertorio, ten boecke, als dat

(blz. nr 136 op foto 73)

uut is weder tot den outaer, tot sanctus als men
singhet Sursum corda salmen dat herte teeke=
=nen met eenen cruijce Ende als men singhet Gra=
=tias agamus, soe sullen sij neijghen ten outaer
waert Ende als die sangherse beghint Sanc=
=tus sullen sij staen uuten stoelen als onder kiri=
=leijson, als dat uut is soe sullen sij neder knie=
=len op die forme, ende alsoe blijven, tot dat sij
haer oprechten sullen dat heijlighe sacrament te sie=
=ne, duer die vinsteren diemen op doen sal tot
dat teeken der schellen Ende dan hem achter
deen dander te schikken ordineerlijck dat te
sien Ende dan hem weder om te leggen op
die forme, alsoe te blijven in haer devotien
ende aendacht, tot datmen singt per omnia secu=
=la naest voor Agnus dei Ende dan weder op
te staene ende keren hem ten outaer waert

Ende tot pax domini sit semper vobiscum hem te
teekenen metter rechter hant met eenen
cruijce dat voorhoofd, dan mont, ende die borst
Ende dan hem te keeren Agnus dei, te singhen,
ghelijck onder den kirieleijson , als dat tot
ten derden mael uut is, sullen sij weder om

(blz. nr 137 op foto 73)

knielen op die forme als voor, totten teekene
dat Commuijn te singhen Dan sullen sij opstaen
dat te singhen alst voorschreven is Het is te
weten als men dat heijlighe sacrament draghet uut
der vinsteren op den outaer, oft op den choor
die susteren te berechten, oft weder om af inder
vinsteren of op die firmarie, oft duer die
kercke, oft vanden outaer inder vinsteren, Alsoe
dickwil als die susteren dat teeken daer toe
hooren, alsoe dickmael sullen sij knielen, dat al=
=der vlietelijcste aen te bidden Desghelijckx
sullen die susteren ghemeijnelijck doen, sij sijn in=
=den choor oft buijten in welken steden sij
sijn, als sij horen dat men dat heijlighe sacrament
heft ter hoornissen, sullen sij inden selven steden
daer sij sijn, knielen Ende spreken haer ghe=
=bet Daerom salmen twee teekenen doen tot=
=ter hoornissen alsoe langhen men ons heeren
lichaem op heft, ende weder neder leet, metten
clocken op een sijde clippen, desghelijckx oock als=
=men den kelct op heft Soemen oock doen sal,
als die priester heeft gheseet Gratias aga=
=mus domino deo nostro, eenen Ave maria lanck

(blz. nr 138 op foto 74)

die clocke te clippen Tes te weten dat men
op elcken officien die knien buijghende es
als men singt Salve, totten woorden Salve
sancta parens Ende inden Offertorio Ave Ma=
=ria tot dat woort maria alleene Inder se=
=quentien Ave preclara totten twee veersen Au=
=di nos et Salva nos Inden officio op woons=
=dach nae palmdach, totten woorden In nomine
domini ihesu christi omne genu flectatur, celestium
terrestrium et infernorum Ende inden Alleluja de spi=
=ritu sancto, totten woorden Veni sancte spiritus re=
ple tuorum corda fidelium **Wanneer dattet con=**

=vent behoort twee messen te houden. Dat

Alsoe dickwil . xliii . capittel .

als een feest van .xii. lessen op eenen=
=ghe vigilien, oft in eenighe daghen der quatu=
=or temporum, oft a capite leiunij tot op palmdach,
oft inden eersten oft tweeden daghe Rogationum,
oft alst eenighe vigilie op eenighe sondach vie=
=le, oft als vigilie op eenighen quatuor temporum
te samen quamen, oft als men een doode begra=
=ven sal, op elcke der voorschreven daghen sal=
=men twee convents missen singhen Het en waer

(blz. nr 139 op foto 74)

dat dat convents van armoets weghe, oft om
weijnicheijt der personen, dat niet bequame=
=lijc toe bringhen en mocht, dat dan in bekin=
=nisse der oversten staen sal Oock behooren
twee convents missen ghehouden te worden
alsoe dickwil inden sondaghe des advents,
oft der septuagesime gheviel eenighe der
voorschrevender feesten, van welcken men
den dach ghehouden heeft met eender Commemo=
=ratien des sondaechs Item alsoe dickwil
eenighe octave, oft feeste van .xii. lessen in
eenighe slechte sondaghen gheviele Oock als
een octave, oft feeste van .xii. lessen op eenen
dach vallen, ende vanden eenen den dinst hout,
ende vanden anderen alleene Commemoratie,
Ende oock soe sal elck een convents misse heb=
=ben het en ware dan dat men die een feeste
voorder, oft achter in eenen anderen dach sette
Ende als men die sondach misse houden mach
op eenen anderen ledighen dach inder weken
ten is oock dan gheen noot twee missen te
houden uutghenomen die sondaghen des advents
Ende inder septuagesime Ende want dan oock

(blz. nr 140 op foto 75)

die weke paesschen, ende sinxen eijghen officien heb=
=ben der missen, waert sake dat op die daghen
eenighe feeste vele nae ghelegghentheijt der plaetsen
te vieren, om der feesten missen wille, en salmen
die misse vanden daghe niet onder wegghen laten
Het pleghet oock onder wijlen die derde misse
daer toe te vallen als vander letanien. Dat

sal oock inden wille der oversten staen Wat misse dan voornemelijckste behoort Onder ander octaven wanneer eenich feeste valt daer=men alle ghetijden van hout, daer machmen oock misse vander octaven onder wegghen lae=ten. Item als oock twijfel ghevalt vander missen te houden, soe salmen den priester eenen dach oft twee te voren vermanen, hem te vra=ghen aen den oversten, wat misse hij houden sal Wanneer dat twee missen vanden con=vente behooren ghehouden te worden, soe salmen de ordinantie houden Ist sake dat een misse pro defunctis met eender anderen ghevalt te sa=men te houden, soe salmen die misse pro defunctis voor die eerste houden Het en ware dan dat een doode teghenwoordich waer, daer dat

(blz. nr 141 op foto 75)

graf niet bereijdt en ware, ende te graven naeder eerster missen Als die misse van eender vigi=lien valt in eenighen daghen quatuor temporum, oft eenighen sondach, dan sal die eerste sijn vander vigilien Waert sake dat in vigilia Ascensionis, oft inden eersten, oft tweeden daghe Rogationum een feeste van .xii. lessen viele, die misse vander feesten sal nae der tercien, ende die vander vigilien oft letanien naeder sexten ghehouden worden Desghelijckx salmen doen op sinte Marcus dach Opden derden dach Rogationum, die daer is in vigi=lia Ascensionis en houtmen gheen misse vander letanien, maer vander vigilien In anderen convents missen die te samen comen salmen altijt houden waer af men die ghetijden den gheheelen dach ghehouden heeft die misse sal die leste sijn Het en waere dat die overste, abt, oft bichter uut sonderlinghe saken anders ordineert Het is te weten ist datmen van ee=nighe octave, oft feeste alleene een commemo=ratie heeft, soe salmen die misse daer van hou=den, ist sake die selve octave, oft feeste

(blz. nr 142 op foto 76)

den selven dach ledich vint Is echter den dach met een ander hoogher feeste becommert, soe mach=

=men laeten een misse lesen vander Commemora=
=tien, oft vander octaven bij alsoe, datmen soe
veel priesters hadde **Hoemen die missen houden
sal op ledighe daghen . dat xliiii capittel .**

Op ledighe daghen die daer niet met eij=
=ghenschap, noch met octaven, noch met
Commemoratio missen becommert en sijn, dan salmen
die misse aldus houden Secunda feria pro defunc=
=tis feria tecia de patronis loci feria quarta de
dominica feria quinta de sancto benedicto, vel de sancto
spiritu feria sexta de sancta cruce Sabbato de beata
virgine marie Maer vander octaven paesschen
tot sinxen, ende vanden advent tot kersmisse,
machmen die misse vanden heijlighen crujce laten staen
Ende houden vanden voorleden sondaghe Dese
voorschreven ordinantie van dese voorschreven
ledighe daghen, moeghen doch verwandelt wor=
=den duer ordinantie des abts, oft des bichters
sommighe ander missen te houden, bede missen,
oft nootruftighe missen, oft voor dooden, oft
ander aendachtighe missen, duer versuekinghe

(blz. nr 143 op foto 76)

der abdissen **.Vanden kirieleijson Gloria in excel=
=sis Sanctus Agnus dei . dat xlv . capittel .**

Hoe wel datmen menigherande noten
ende verwandelinghe deser voorschreven
sanghe vindende is, anders dan sij die eerste
heijlighen die den choor sanck ghemaect hebben In=
=gheset hebben te houden Soe sullen wij doch dien
behoort in eenvuldicheijt, ende in aendachticheijt te
verwandelen, ende gheen wellust en sullen heb=
=ben in curioesheijt blijven inden noten inden
voorschreven sanghe, als een ieghelijck met on=
=derscheijde sonderlinghe feesten toe gheschre=
=ven is, als dat ons boecken uut wijsen ende
anders niet Ende uut alle der menichfuldicheijt
deser noten nemen wij alleene vijf kirieleij=
=son, uutghenomen dat feriael kirieleijson,
ende dat kirieleijson datmen heet paschalem kiri=
=eleijson, datmen singhet van paesschen tot sinx=
=en, alleen in summis, mediis, et in duplicibus
festis Inden anderen tijden nemen wij een in
summis maioribus, et in summis minoribus, ende een
ander in mediis Ende noch een ander in du=

=plicibus Ende noch een slechter inden sondaghen

(blz. nr 144 op foto 77)

ende in simpel feesten van .xii. lessen al dat iaer due=
=re Met desen onderscheijden salmen oock Gloria
in excelsis singhen, alsoe dat die noten van Gloria
in excelsis op die tijt antwoorde der noten Kirie=
=leijson Ende dese ymne Gloria in excelsis en
verwandelen wij nummermeer inden woorden,
maer men sal hem altijt houden in eender ma=
=nieren als men die ghemeijnelijcken heeft
sonder eenighe vremde toedoeninghe der woorden,
Dat selve gloria salmen singhen in dese naeghe=
=schreven daghen, als in vigilia paesschen, sinxen,
ende alle sondaghen ende feesten van .xii. lessen,
sonder inden advent, ende lxx^a. ende op alder
kinderen dach Ende een misse vanden vasten,
oft die quame met een feeste van .xii. Ende
oock inder ziel missen In lxx^a singtmen oock
dit Gloria in summis festis maioribus et mino=
=ribus, ende in duplicibus inden advent ende alle
daghe inder octaven Nativitatis domini, sonder op
alder kinderen dach Ende oock singtmen hem alle
daghe inder octaven van paesschen, ende inder
weken van sinxen Item inder octaven der
feesten summorum maiorum, et minorum die octaven

(blz. nr 145 op foto 77)

hebben Men singhet oock op eenen werckdach
tot missen inder benedictien der novitien Ende
om aenheffinghe capittuli annalis oft provincialis
Ende om sonderlinghe groote dancbaerheijt ende
anders nemmermeer Tot Sanctus ende Ag=
=nus dei sullen die noten verwandelt worden, nae
voorschreven onderscheet der tijt Men sal mercken
als men dit Gloria singhet, soe salmen die misse al=
=tijt sluijten met Ite missa est, uutghenomen in=
=der nacht Nativitatis domini, in gallicantu Ende

*gallicantu: plaatsnaam: Gallicantu ligt op wat nu de berg
Zion heet*

diemen singhet inden dagheraet, ende op paesch
avent Tot desen ende tot allen anderen missen
daermen dit Gloria niet toe en singhet, singtmen
Benedicamus domino, uutghenomen inder siel missen

Vander collecten der vigilien . ende missen defun=
=torum diemen in die tafel teekenen sal, in die

gherijcamer . Dat xlv capittel .

Inder missen oft vigilien der dooden

salmen dese collecten houden, pro episco=

=po Deus qui inter apostolicos, pro abbate seu quo=

=libet sacerdote Da nobis domine [quaesumus] Pro paren=

=tibus Deus qui nos patrem et matrem Pro fun=

=datoribus Propiciare quaesumus domine Pro fratribus

*propiciare : propitiare : gunstig stemmen
quaesumus : wij vragen (?)*

(blz. nr 146 op foto 79 - NB foto nr 78 niet toegekend)

et sororibus Deus venie largitor Pro benefactori=

=bus et recommendatis Deus cuius misericordie non est

numerus Pro subito defuncto, dat is die cortelin=

=ghe ghestorven is Omnipotens et misericors deus Pro

nobiscum sepultis Deus in cuius miseratione Pro pre=

=sente aut pro tricenario, voor een die onder xxx.

daghen noch waere Inclina domine aurem tuam,

Pro anniversario Deus indulgentiarum Pro famu=

=lo Deus cui proprium est misereri semper Pro fa=

=mula Quesumus domine pro tua pietate Het is te

weten als men een memorie doet voor een per=

=soon, dan salmen die collecte in singulari segghen

Ende als men een memorie doet voor veel personen,

dan salmen die collecte in plurali segghen Die

tweede collecte inder vigilien sal sijn altijd Omnipotens sem=

=piterne deus cui numquam Het en ware dan een

ander gheteekent voor die tweede Die derde sal

sijn Fidelium deus omnium Ghelijckerwijs als men

drij collecten hout inder missen pro vinis, alsoe

en salmen sonder nootsake inder missen pro de=

=functis niet vermeerderen Ende dan salmen die

selve collecten oock houden inder vigilien Inder

missen diemen op die ledighe maendaghen doet

(blz. nr 147 op foto 79)

als voorschreven staet sal sijn die collecte Deus

indulgentiarum In commemoratione vero omnium

animarum tam ad missas quam ad vigilias Col=

=lecta fidelium deus omnia alleene **De gradalibus**

tractatibus et alleluia, diemen inde rmissen be=

=hoort te singhen . dat xlvii . capittel

In septuagesima ende daer nae op alle son=

=daghen, ende feesten van .xii. lessen, tot in

vigilia passche, et penthe coste, in sabbatis qua=
=tuor temporum In die cinerum, ende op den vrijdach
daer nae Ende op alle maendaghen, woonsdaghen
ende vrijdaghen den vasten duere pleechtmten tracten
ter missen te singhen, maer alsoe dicke men behoort
met eender missen der vasten een ander te singhen
van eender feesten, soe machmen den tractt uut
laeten vander vasten Alsmen echter behoort een
misse te singhen pro defunctis, oft een ander mis=
=se met eender missen vanden vasten, soe mach=
=men in deen misse den tract uut laeten nae or=
=dinantien der oversten Desghelijcke op wat da=
=ghen buijten den vasten dat daer behoort een mis=
=se pro defunctis met eender andere te singhen
soe machmen den tractus pro defunctis uut laten

in die cinerum: op as(woens)dag

tract, naam van bepaalde kerkelijke gezangen bij de mis

(blz. nr 148 op foto 80)

het en ware dan een sonderlinghe officium, oft
groote beganckenisse daer die stat houder uut
sonderlinghe provinghe ordineert den tract
te singhen Tot andere missen pro defunctis
alser een alleene op eenighen dach behoort te
singhen, soe salmen den tract singhen Maer
inder missen pro defunctis diemen singt op le=
=dighe maendaghen, daer machmen oock den
tract uut laeten Den tract salmen singhen van
elcken choor elck sijn veers, ende aenden einde
des lesten veers, sal dat een choor den anderen
helpen Die ijmne diemen singhet opten sater=
=dach quatuor temporum, te weten Benedictus
es domine deus, salmen alsoe singhen van drij
susteren daer toe gheordineert, voor den ou=
=taer te staene Daer sal dat convent op antwoord=
=den, een mael weder te beghinnen, dat ander
inder middelster pausen ghelijc dat inden gra=
=dael gheteekent staet Als dat uut is, soe
sullen die drij voorschreven susteren, dat eersten
veers weder beghinnen ende een weijnich
hoogher aenheffen Ende dan dat convent den
selven eersten veerse voort uut te singhen

beganckenisse:; processie, plechtige omgang

provinghe: ervaring (?), proef

(blz. nr 149 op foto 80)

Dat gradael ende alleluja, sullen beide choo=
=ren te samen singhen altijt met alle sijn noten,
soe dat inden boeck gheschreven staet Het

is te weten als men totter missen alleene een Alleluja singhet, ende gheen Sequentie, soe laet men die noten staen naeder alleluja Die salmen singhen gheheel, als men den alleluja weder verhaelt, sonder in vigilien passche et penthecoste, dan singt men die noten naeder alleluja gheheel uut, want dan en verhaelt men niet weder Wanneer men Sequentie singhet, soe singt men die noten naeden alleluia, totten eersten als men verhaelt gheheel uut, ende aenden einde singt men dat alleluia alleene, ende daer op die Sequentie Desghelijcke als men twee alleluia singhet, met eender Sequentie Alsmen echter .ii. oft meer alleluia singhet in eender missen sonder Sequentien, die salmen singhen met haere noten Ende dat leste alleluia beghint men weder aen, met sijnder noten uut te singhen, als dat ghewoonelijck is Oock is te weten dat men van Ixx^a tot paesch avent, gheen Alleluja singhen en sal

rechtsonder : H

(blz. nr 150 op foto 81)

inder missen, noch oock inder daghen quatuor temporum sonder inder weken van sinxen Inder vigilien der heijlighen en singt men oock gheen Alleluia, het en ware dat sij vielen op den sondach, dan singt men alleluia Alsmen oock doen sal in vigilia epiphanie op wat daghe sij comt In festo Innocentii tot die misse van dier feesten, singt men voor dat woort Alleluia Laus tibi christe, metten veerse Te martirum Inder missen pro defunctis en singt men oock gheen alleluia Oock es te weten, dat men van saterdach inder paesch weken, totten feesten der heijligher drijvuldicheijt gheen Gradael en singt inder missen Ende daer voor singt men twee alleluia op die daghen, als inder gradael gheteekent staet Tot anderen tijden en singt men nemmermeer meer alleluia totter missen, dan den saterdach inder sinxen weke, dan singt men .vi. alleluia Op die ander saterdaghen quatuor temporum, singt men vier gradalen, ende op de woensdach daer voor .ii. gradalen **Vander sequentien wanneer ende welcke men totter missen inden hooch singhen sall . dat . xlviii . capit .**

tijden, ende feesten hier nae gheschreven,

(blz. nr 151 op foto 81)

singtmen nae den alleluia dese Sequentien Inder
nacht Nativitatis domini ad missam in gallican=
=tu Grates nunc omnes, den eersten veerse lanck=
=saem op die knien te singhen, Ad missam in
aurora Eija recolamus, Ad summam missam Na=
=tus ante secula In natali sancti stephani Hanc
concordi De sancto johanne, Johannes jhesu christi In
octava nativitatis Natus ante secula In epipha=
=nia festa christi In conversione sancti pauli Dixit
dominus ex basan In purificatione Concentu pari=
=li In die sancto pasche Laudes salutori feria
secunda et feria tertia, et in octava passche Vic=
=time paschali laudes De inventione et exaltaci=
=one sancte crucis Salve crux sancta In ascentione
domini Summi triumphum regis In die penthecos=
=tes Sancti Spiritus assit nobis gratia, in sequen=
=tibus duobus diebis Veni sancte spiritus De sancta
trinitate Benedicta semper sancta sit trinitas De
corpore christi Lauda sion In nativitate sancti johan=
=nis baptiste Sancti batisti In die sanctorum petri
et pauli apostolorum Petre summe In visitacione et
conceptione beate marie Ave preclara In festo com=
=memorationis sancti Benedicti Sancti merita

(blz. nr 152 op foto 82)

De maria magdalena Laus tibi christe De sancto
laurentio Laurenti david In assumptione beate
marie Congaudent angelorum In decollatione
sancti iohannis baptiste Psallite regi nostro In na=
=tivitate sancte marie Stirpe maria De ange=
=lis Summi regis archangele De omnibus sanctis
Omnes sancti seraphin De sancto martino
Sacerdotem christi martinum De sancto andrea
Deus in tua virtute De sancto Philipo et iaco=
=bo, thoma, iacobo maiore, bartholomeo, simone
et iuda Ende waer lucas, oft marcus, barna=
=bas oft thimotheus, oft eenich vanden anderen
apostelen daer boven niet af gheruert en is
patroon is, op diens dach salmen singhen Clare
sanctorum Waert sake dat een clooster hadde een
patroon vanden martelaren, oft vanden confes=
=soren die boven niet ghenoeemt en is, soe salmen

singhen van eenen confessor Ad laudes saluato=
=ris, in deser sequentien en salmen dat einde
des vierden veers niet verwandelen, maer men
salt altoos singhen Lux fidelium, Wanneer een
kercke heeft veel martelaren voor patroonen

(blz. nr 153 op foto 82)

soe sal die sequentie sijn Agone triumphali Ende
van eender maghet patroonesse Exultent fi=
=lie sion In dedicatione ecclesie Psallat ecclesia
Men sal oock in gheen ander feesten, dan ghe=
=lijck boven gheteekent is sequentien singhen,
noch oock gheen ander sequentien Het en ware
dan van sonderlinghe ordinantie der oversten,
Wanneer men credo singhen sal . dat xlix . capit .

Inden daghe nativitatis domini tot allen
missen, ende inden feriael daghen inder
octaven In circumcissione domini In epiphania domini
In alle der weken paesschen ende sinxen Oock
inden daghen ascentionis domini Ende op den heijli=
=ghen sacraments dach Ende alle sondaghen tot
elcker missen het en sij dan een siel misse Oock
inventione et exaltatione sancte crucis Ende in allen
hoochtijden onser liever vrouwen Ende der .xii.
apostelen Ende in conversione et commemoratione
sancti pauli Oock inder octaven epiphanie, ascen=
=tionis, sacramenti, visitacionis, assumptionis
et nativitatis sancte marie, Ende oock op der octa=
=ven apostolorum petri et pauli, maer niet inder octa=
=ven het en quame dan een sondach inder octaven

(blz. nr 154 op foto 83)

Ende op alder heijlighen dach Ende op den dach vander kerc=
=wijdinghe alleen die missen die totten hoochtijt
behooren **. Vander biechten . Dat L. capittel**

Die biechte eens gheestelijcken mensche, sal
geschieden, met wel bedachten moede, met
groote vliet ende neerst, met eenen goeden vrijen
wille, ende een opset gheheel te biechten, nemmer=
=meer die sonden te doene, ombedectelijck te seg=
=ghen van allen daer die conscientie af wroecht,
ende straft, metten omstant der sonden gheen langhe
historien te segghen, maer wat die sonden beswaren
mach Dat sij steden, personen, in wat manie=
=ren oft meijninghen, in wat tijden Die sonden en

salmen niet ontschuldighen met curiosen woorden,
 oft berghinghe, oft met twijfelachtighe woorden,
 als ic mejne, oft ic gheloove, oft der ghelijcke
 Maer puerlijcken, slechtelijcken, cortelijcken,
 ende waerlijcken te segghen daermen hem voor der
 biechten langhen tijt vlietelijck op bedacht heeft
 Ende ten eersten segghen Benedicite Daer nae
 hem biechten, gode van hemelrijck, maria der
 ioncvrouwen, alle gods heijlighen, ende u priester,
 het is mijn schult dat ick veel ghesondicht heb=

(blz. nr 155 op foto 83)

=be bij hooverdije In ghedachten In woorden In
 wercken Ende in versumenissen Totten eersten
 gheve ick mij schuldich inden gedachten Int : psalm
 eijnde der biechten salmense aldus sluijten In de=
 =se sonden, ende in alle mijn andere sonden gheve
 ick mij schuldich ende bidde ghenade Daer nae sal=
 =men den priester op die absolucie antwoorden
 Amen Die penitencie salmen oetmoedelijck
 ontfanghen, ende aldus besluijten Alsmen eenen
 psalm oft twee heet lesen, soe salmen nae den
 gloria patri vanden lesten, oft alsmen pater noster
 settet, nae den lesten segghen die anteffene Ne remi=
 =niscaris domine delicta mea [antifoon] Kirieleijson christeelij=
 =son kirieleijson pater noster Et ne nos, peccavimus
 domine cum Domine non secundum peccata nostra Domine : responsorium
 ne memineris Aduva nos deus Esto nobis
 domine Domine exaudi . Et clamor [Ozo] Deus cui
 proprium est misereri semper per christum dominum nostrum
 amen Die biechtvader heeft macht te absolve=
 =ren, van allen daghelijcschen sonden, ende oock
 dootelijcke sonden inden ghedachten volbracht,
 ende oock vanden wercken, daer die persoon haer
 boete inden capittel voor heeft ontfanghen oft ghe=

(blz. nr 156 op foto 84)

=seet oft segghen wilt in teghenwoordicheijt der
 abdissen uutghenomen oft eenich persson dat
 godt verhueden moet viel in eenighe sonden
 die voor des bisschops macht hoorden Oft in
 achterclap teghen die eere des overster, oft
 teghen die eere des ghemeijnsen cloosters, oft
 eenighe persoon dat ontgaen ware, teghen

weerlijcke lieden te segghen, oft hem eenich
 leet teghen sijn orden, sijn gheboden ende ghe=
 =hoorsaemheit, ende hem vanden bichter niet
 en laet onderwijsen, oft teghen den ghemeijnen
 vrede In desen voorschreven versumenissen
 sal die biechter die susteren sinden tot den abt
 oft dien hij sijn macht beveelt In lichten ach=
 =terclappen dat niet seer en berucht onsen even=
 =kersten mensche die mach oock die biechter ab=
 =solveren Ende doch sijn even kersten sijn eere
 weder te gheven met beteringhe sijnder woor=
 =den teghen daer hij hem in wedersproken heeft
 op dat die niet in quaden vermoeden en blijven
 Oock sal die biechter die susteren als sij open=
 =baerlijck haer silentium breken in dat capittel
 wijsen Ende oock voor ander openbaer sonden

sinden: zenden

beruchten: verdenken; aenklagen, beschuldigen

(blz. nr 157 op foto 84)

oft daer van sij haer schult niet ghesproken
 en hadde daer selve haer penitencie te ont=
 =fanghen Ende waer eenich persoon den bich=
 =ter daer in onghehoorsaem, die en sal hij niet
 absolveren, waert sake dat eenich persoon haer
 schult daer voor inden capittel niet en sprake,
 als dat uut comt, soe sal sij daer tweederleij
 boete voor nemen nae oordeel der oversten Die
 tijt der biechten sal men houden ghelijck dat die
 paus clemens die vijfste, ende benedictus die .xiiste
 gheordineert hebben, dat es ten minsten telc=
 =ken . xiiii. daghen eens te biechten Ende inden eers=
 =ten sondaghe van elcker maent ten heijlighen sacra=
 =mente te gaene, ende voort tot anderen tijden
 ende feesten als ghewoonelijck is, ende nae ordi=
 =nantie der oversten Het en ware dan dat die
 sommighe, oft alle uut sonderlinghe pruevinghe
 langher op hielden om saken wille Ende ghe=
 =lijckerwijs dat den biechtvader bij groter pe=
 =nen gheboden es, wat hem inden sacamente
 der biechten geseet wort, te verswijgen, Alsoe
 sullen die ghene die biechten watmen hem
 seet inder biechten, in biecht wijse verswijghen,

(blz. nr 158 op foto 85)

Het en ware dan dat die biechter orlof gave,
 om saken willen eenich dinck voort te segghen

Oock ghebieden wij bij ghehoorsaeamheijt der pau=
 =selijcker macht, dat gheen suster eenighe ande=
 =re priester biechten en sal, dan den ghenen die
 dat van ons bevolen is, oft van ons, ende onsen
 nae comende abten bevolen worde nae luiden
 der bullen, die ons van onsen alderheijlichsten
 vader den paus ghesonden is, Want toch alsulc=
 =ken biechten ende absolucien te maele niet van
 macht en waren, het en ware dan in doots
 noot oft doots crancheijt, datmen dan den
 ghesetten biechter niet hebben en mochte Oft
 soe ware eenighe suster in sulcke noot biech=
 =te dede, bleve die suster bij haren verstande,
 tot dat die ghesette biechter quame, soe sal
 sij om meerder sekerheijt die selve biechte noch
 eens doen Oock aengezien als die schriftu=
 =re uut wijst dat noot is eenen ieghelijcken
 pastoer te kinnen dat inwendighe aensicht *kinnen:kennen: weten wie iemand is, met de persoon vertrouwd zijn.*
 sijnder schapen, wetende dat hij inden lesten
 ordeel rekeninghe sal moeten gheven voor haer
 lieden Des hem onsen heijlighen vader Benedictus

(blz. nr 159 op foto 85)

aen veel einden vermanende is Ende sonderlin=
 =ghe inden vijfsten grade der oetmoedicheijt hoe
 datmen niet alleene onse openbaer versumenis=
 =sen, maer oock die quade heijmelijcke ghe=
 =dachten ende werck duer een oetmoedighe
 biechte onsen abt vercondighen sullen Daer
 om sal een ieghelijcke suster ten minsten vier
 mael haren abt biechten, ende die oversten sullen
 dat den abten vermanen, hem daertoe te voe=
 =ghen Welcke suster die dat duer haer selfs
 versumenisse versuemt, die en sal die biech=
 =ter niet absolveren Oock sal een ieghelijcke
 suster eer datmen haer cleet een ghemeijn
 biechte doen den abt van haren kinschelijcken *kinschelijcken: kintscelijcheit: kinderjaren*
 daghen tot op dien dach Desghelijcke sullen
 oock doen alle andere die gheen ghemeijn biech=
 =te voor ghedaen en hebben inder observantien
 onser orden eer sij die abten ter professien ont=
 =fanghen, op dat sij die eerste ontschult weder
 krijghen moeghen als doen sij vander doopen
 quamen, diemen krijght duer professie, daer
 om heeten die leeraers die professie die tweede
 doope Item a Ist noot is den biechter een cranc=

(blz. nr 160 op foto 86)

=ke suster biechte te hooren in sieckhuijse, oft
op een ander stat inden slote, welcke stat sal
sijn alsoe met onderslaghen, oft vinsteren, dat
die sieckmeestersse oft .ii. ander susteren van
vers op die stat ghesien moeghen daer die biecht=
=ter die crancke suster biecht hoort, op dat die
biechter haer roepen mach, oft wincken oft die
suster meer crancker worde, oft iet anders
behoefde Item wij willen dat die biechter gheen
suster alleen aenspreken en sal binnen oft buij=
=ten den slote buijten der biechten aengaende
het en geschiede dan met onsen orlof, oft
der abdissen . **Vanden capittel der schult . dat li . cap=**
Alle tijt nae ons heeren prieme . pittel .
gaetmen in dat capittel huijs, ende alst
uut is datmen ghewoonelijck is daer te lesen,
als voor vanden ghetijden gheschreven staet,
Dan seet die overste, oft stathouwersse Benedi=
=cite, dat convent antwoordt, dominus, voor spreekt
sij Loquamur de ordine, terstont wie hem
schuldich weet, staet op ende comt op die matte
oetmoede lijck ende betamelijck haer te legghen
op die luchter sijde aldermeest, die handen te

onderslach: iets dat een ruimte in twee scheidt

loquamur: 1^e p. mv. subjunctief

luchter sijde: linkerzijde

(blz. nr 161 op foto 86)

samen op onder dat hooft, ende die voeten tame=
=lijck tesamen voeghen ende desghelijck salmen
doen alst ghebuert van eenigher versumenis=
=se in teghenwoordigheijt der oversten venie te ne=
=men Tot allen tijden, als die overste ghebracht
heeft, wat segt ghij, salmen segghen, mijn schult
Ende tot heeten der oversten salmen opstaen, met
een weijnich ghebuechde hoofde bekennen slecht=
=telijck ombedect met verstandighen woorden alle
openbare versumenissen In alsulcker ordinan=
=tien Ten eersten die donatisten, dat zijn die lee=
=ke susteren Daer nae die novitien Daer nae
die conversinnen Daer nae die gasten Ende als
elcke partije ghedaen heeft, soe gaen sij sonderlin=
=ghe te samen uut Daer nae die geprofesside
nonnen, als aen den ioncsten te beghinnen Daer
alsoe veel te samen opstaen, als voor der mat=
=te staen moeghen Ende die outste ter rechter
hant boven aen te staen ordelijcke deen nae den

anderen Ende als die outste haer schult uut ghe=
=seet heeft, dan seet die ander daer nae, ende als
sij die al uut gheseet hebben, dan machmen elck
bijsonder ordeelen ende laeten gaen oft alle te sa=

(blz. nr 162 op foto 87)

=men nae ghelegentheijt der schult heeten gaen sit=
=ten Die novitien, conversinnen oft gasten als die
haer schult niet te segghen en hebben, als dan ghe=
=sproken is Loquamur de ordine, dan sullen sij te
samen uut gaen daer sij te doene hebben Oock
sal elcke suster ter weken eens alleene haer
schult spreken als sij uit gheseet heeft, dan sul=
=len sij die susteren dan elck sonderlinghe vermanen
wat sij niet gheseet en heeft, welcke suster sij niet
te vermanen en weet, die sal sij terstont teeken ghe=
=ven met gheluijde der stemmen Desghelijcke die
andere daer nae die niet te segghen en weten Ende
sulcke vermaninghe sal gheschien uut minnen, sue=
=telijcken ende verduldelijcken, sonder bitterheijt
des ghemoets om beteringhe der susteren, alsoe
te segghen onse suster sal ghedincken dier oft dier
versumenissen, die sal sij licht uut onachtsaemheijt
ghedaen hebben, alsoe dat niet dan minsaemheijt,
ende beteringhe der susteren daer in ghehoort en
worde ende ghesocht Gheen en sal die andere
uut suspicien, oft mesdinckinghe beschuldighen
maer die lujter waerheijt die haer condig is,
oft dat sulck sij datmen niet verzwijghen en sal

(blz. nr 163 op foto 87)

ende niet onghecorrigeert en sal laten Want oft
eenighe versumenisse ware alsoe groot daer
schande, schaemte, ende lichtveerdichtheijt af qua=
=me inden capittel, daer sal die overste ter=
=stont heeten swijghen tot anderen tijden Ende
hoe wel die overste inden capittel altijd mach
een ieghelijcke suster vermanen haer schult
openbaerlijcken, die ander en sullen doch niet
dan eens ter weken elcke suster daer sij iet af
weten vermanen Ende des oock niet laeten in
manieren als voorschreven staet, alsment an=
=ders ghewaer worde dat versweghen worde,
soe sal die swijghersse ghestraft worden, ghelijc
oft sij die versumenisse die sij verswijcht selve

ghedaen hadde Ende die selve vermaninghe ende
sonderlinghe schult segghinghe sal inden vrij=
=daghe gheschien Ende wie dat dan niet en
mach doen, die sullen dat inden anderen daghe
daer nae doen tot dat een ieghelijck sonder=
=linghe ghedaen heeft Ende daer en tusschen
en sullen die andere, het zijn novitien, conversin=
=nen gasten oft ghewielden gheen haer schult
segghen, die andere en sijn dan elk sonderlinghe

(blz. nr 164 op foto 88)

gheproclameert als voorschreven staet het en
ware dan sonderlinghe eender iet noot te seg=
=ghen Item gheen schuldt die te voren ghecorri=
=geert is, en salmen niet meer ghedincken inden
capittel het en ware dan dattet noch gheschiede,
oft eenighe personen te vermanen wat gratie haer
gheschiet waere, ende haer die swaerheijt der
schult te vermanen, voordere en ist niet ghewoone=
=lijck dat ghemeijn convent van eender schult op
een tijt te samen haer schult te segghen, maer
die oversten moeghen hem vermanen ghemeijne=
=lijcken alsulcken te verhueden Hoe wel die
abt abdisse oft priorisse mocht die sonderlin=
=ghe voort roepen die aldermeest daer in schul=
=dich waren . Welck die schult is daermen hem inden
capittel af beschuldighen ende vermanen sal .
Die niet en comen oft teghen= dat lii. Ca .
=woordich en sijn als men die ghetijden
beghint, oft in eenighen ghetijden niet gheweest
en is, oft in enig werk processien, oft vigi=
=lien daer dat convent te samen behoort te sijne
oft daer te late oft nae quame het en ware
dan eenighe in alsulcke bevelinghe dienst

(blz. nr 165 op foto 88)

oft werck dat haer tot dier stonden behoorde
daer te sijne met weten des convents, oft eenich
met orlof ware van eenighen wercke, ende
dat ghedaen hadde ende niet weder en quame
Item wie ten ghesetten tijden niet en biecht,
oft hoochtijt en hielde Item wat lesersse oft
dienersse haer ghewoonelijcke benedictien te rech=
=ten tijden versuenden, oft haren dinst niet te
rechte en deden Item oft eenighe boeken daer

dat convent uut lesen oft singhen soude, versuemt
worden te rechter tijt te draghen daermen lesen
oft singhen soude waer duer dat convent ghehin=
=dert worden Ende desghelijckx in anderen dinghen
daer dat convent duer versumenisse sommighe soude
moghen ghehindert worden Item oft iemant op ver=
=boden steden oft einde dat ghemeijnelijck ver=
=boden ware altijt oft sommighen tijden verbo=
=den waer uut oft in te gaen Oft eenighe ander
in tijt der rusten gheruchte maecte dach oft
nacht, oft eenich corporael, kelct oft ander *corporael: altaer- of kelkdoek*
ghewijdde dinghen liet op die eerde vallen, oft
braeke, oft versumet, oft eenich silentium breckt
sonder orlof Oft datter .ii. orlof hadden te spre=

(blz. nr 166 op foto 89)

=ken, ende ander voor bij hem leden, ende en seij=
=den dan niet tot hem Nos loquimur cum licen=
=tia, dat es, wij spreken met orlof, op dat die
daer voorbij hem leden gheen quaet exempel
en nemen, dat sij dincken mochten dat sij dan
orlof hadden te spreken Item oft eene iet bra=
=ke, verlore, verstorte, oft verquist als die was=
=sen keersen op den outaer, ende der ghelijcke, *verstorten: door storten of morsen doen verloren gaan*
Ende ghemeijnelijcken van alle desen salmen
schult spreken, want sinte Benedictus ghebiet
datmen ghenoech doen sal voor dese voorschre=
=ven versumenissen ende der ghelijcke het en
waere dat saeke dat eenighe sonderlinghe
penitencie inder reghelen, oft inder ceremoni=
=en sij gheset, soe machmen voor sulcke versu=
=menisse setten eenen pater noster, oft eenighen psalm
oft eenich werck van oetmoedicheijt oft een dis=
=cipline gheven, oft worden af ghetoghen iet *discipline: (zelf)tuchtiging, (zelf)kastijding*
vander portien spijsen oft dranckx Oft oock
onder tijden swaerder worden ghepijnicht nae
verdienste des werckx, ende wercken der bescheij=
=denheijt Waert sake dat eenighe suster dese
voorschreven versumenissen, oft des ghelijckx

(blz. nr 167 op foto 89)

daghelijcx dede, ende als sij dicke ghestraft waere
haer niet beteren en woude, ende sonderlinghe
daer versmaetheijt een oorsake ware, soe mach=
=men oock die strangheijt der disciplijnen haer

toe voeghen, op dat overmits te veel vergiffe=
 =nisse die sondighe ghewoonte niet op en stae het
 zijn oock sommighe saken daermen willichlijck ve=
 =nie voor neemt, ende doch in gheender manieren
 die pijn des lichaems, als der disciplijnen ont=
 =gaen en sal, als oft eenighe versumenisse ghe=
 =schie metten heijlighen sacramento heijmelijck oft open=
 =baer, als men dat ontfanghen hadde, oft ontfan=
 =ghen soude, oft wat suster gheroepen worde tot
 dat mandaet der gasten te doene, ende dat ver=
 =suerde ende oock gheen ander en bade Ende waert
 sake dat eenighe suster tot .ii. tijden niet int ca=
 =pittel huijs en waere, als wanneer ghelesen wort
 Nativitas oft Annuntiatio domini, metten conven=
 =te venie te nemen, oft vergiffenisse te bidden, het
 en waere dat sij in alsulcker crankheijt waere,
 dat sij daer duer onschuldicht waer, ende oft
 eenighe suster spreekt nae compleeten sonder
 groote sake ende nootruft, ende inder saeken vander

(blz. nr 168 op foto 90)

regghelen toeghelaten Waert oock dat een suster
 in anderen dinghen die nae den rade des .xlvi. ca=
 =pittels der regghelen willichlijck haer venie ne=
 =men voor die voeten der abdissen prioressen oft
 die vergaderinghe, terstont te openbaren die scha=
 =de oft versumenisse die sij ghedaen heeft in eeni=
 =gher plaetsen, die en ist gheen noot dat sij ander=
 =werf venie nemen inden capittel, het en ware
 dat sij weder vermaent worde Waert oock alsulc=
 =ken versumenisse die swaerder ghepijnicht soude
 worden, soe salmen nae die vermaninghe die haer
 geschien sal, een weerdighe penitencie settten,
 Alsulcken venie en sal niet daghelijckx gheschien,
 oock buijten den capittel Want oft eenighe
 suster iet storte van dranck, oft van spijs, oft
 breeckt, daer hem oock die meester des dincks
 niet voor hueden en mochte, dat doch niet merc=
 =kelijck en waere, ghelijck een klein telgh, oft
 twich aen eender wijnrancken, oft boome af bra=
 =ke, soe en ist gheene noot dat die zuster venie
 neme, ende vergiffenisse bide Waert oock

.xlvi. : Over wie fouten maken bij om het even wat

telgh:telg: loot, tak; jonge boom

(blz. nr 169 op foto 90)

soe dat eenighe suster een gheluijt maecte inden
refter, diemen duer den heelen refter hooren
mochte Oft elck haer deel broots, oft een deel
van haeren dranck, oft spijsse, messen, oft anders
des ghelijke, op die eerde viele, oft dat die
dienersse versuemt ter rechter tijt, eenighe
suster iet te bringhen, dat sij behoort te eten,
alsoe dat die suster daer duer merckelijc ghe=
=hindert worde Die sal terstont opstaen, ende
gaen voor der oversten tafele, haer venie te
halen Ende tot heeten der oversten opstaen, ende
weder gaen sitten Het en waere, dat sij aen
beijde seijden om seten ware, soe sal sij beiden
tot dat sij opstaet, dan sal sij die selve venie
halen **Hoe haer een suster hebben sal als sij van
haeren oversten oft van anderen susteren inden
capittel vermaent woort . Dat liii. capit=**
Als hem die susteren onder . tel .
een vermanen, als inden voorschreven
capittel gheseet is Die suster die dan op die
matte staet, alsoe saen sij die stemme, van die
haer vermaent hoort, sal sij haer op die eerde
in haer venie legghen Ende alsoe blijven ligghen,

(blz. nr 170 op foto 91)

tot dat die haer vermanen wilt volseet heeft,
ende haer die overste heet opstaen Dan en sal
voort geen vanden susteren haer vermeten die
suster voorder te vermanen Oock van ghebre=
=ken die sij te voren niet en ghedachte, ende
haer dan ghedinckende worden, het en sij met
orlof ende verhingenisse der oversten Doch
pleecht die overste onder tijden die susteren te
veroetmoedighen, ende haer ghebreken ende
versumenissen eens ende anderwerf te verha=
=len, ende nae dien dat sij haer venie vander
vermaninghe, oft oock selve met wille ghe=
=nomen heeft Dat selve moet doch met be=
=scheijdenheijt, ende matich gheschien, dat van
ombescheijdenheijt dat god verhueden moet,
die suster niet te seer ghemoeijt en worde,
Als die suster haer venie ghenomen heeft,
ende vander overster es heeten op staen, dunct
haer wel dat sij ontschuldich is, doch en sal sij

verhingenisse: goedvinden, instemming

ghemoeijt: vermoeid, moede, ook in de zin van gepijnigd

haer niet vermeten iet te spreken, om haer
te ontschuldighen, haer en worde ghevraecht
Als sij dan van die overste ghevraecht is,

(blz. nr 171 op foto 91)

kint sij haer schuldich, soe sal sij haer schult
oetmoedelijck bekennen Is sij niet schuldich, soe
en sal sij haer daer niet schuldich in geven,
noch oock ombequamelijc wedersegghen,
maer die waerheijt der saken oetmoedelijcken,
ende sedich segghen Waer eenighe suster ton=
=recht inden capittel gheproclameert, ende vermaent
dat god verhueden moet, haer vermetelijck
beschermden, oft teghen [die suster] die haer ver=
=maende, om der vermaninghen wille, oft
teghen iemant anders eenighe murmureringhe
oft onweerdicheijt bewese, oft haer vermete vree=
=delijc uuten capittel te gane, sonder orlof
van die overste Die en sal niet van daer
gaen, sij en sij van goeden wille, oft ten minsten
met bedwanghe nae haer vermoeghen beterin=
=ghe ghelooft Waer oock iemant die uuten
capittel clapte een mesdaet, oft ander heijme=
=lijckheijt die inden capittel gehandelt sijn, den
anderen die den capittel niet toe en hooren
openbaerde, die sal ghelijke boete doen Ghe=
=schiere oock een vermaninghe in dat ghemeijn,
van versumenisse een, oft twee, oft meer veer=

(blz. nr 172 op foto 92)

=sen inder psalmodijen van eenich ghetijde, oft
ander versumenisse oft confusie, die in een choor
gheschiet ware, dan en derven sij niet alle venie
nemen, Maer die aen die versumenisse die meeste
schult heeft **Hoe die oversten bescheijdenheijt
sullen hebben penitencie te setten . Dat liiii.ca=
Die dat ambacht heeft capit= . pittel .**
=tel te houden, ende penitentie te setten
die sal bescheijden sijn, ende sal weten hoe sij een
ieghelijcke mesdaet beteren sal Daer om ist
noot dat sij neerstelijc bedincke wat een ie=
=ghelijc vermaent, alsoe dat sij beide mes=
=daet vliet oft versumenisse der suster die ver=
maent wort ondersueke Ende bij haer selven be=
=dincke die omstanden der sonden personen, staet

ende tijd op dat niemant tonrecht verordeelt
en worde Waer een cleijn mesdaet daer ie=
=mant in vermaent worde, oft hem selven wil=
=lichlijck bekent sijn venie nemet, die salmen
setten eenich ghebeth te spreken, oft een oet=
=moedich neder vallen voor der susteren voeten
datmen voor haer bidde, oft opter eerden eten
Men sal oock ondertijden nae gheleghentheijt

(blz. nr 173 op foto 92)

der saken, en der personen die mesdaet
boeten, met lichamelijcker pijnighen, als met
aftreckinghe spijsse, ende dranckx, met slaghen
der roeden, of metter minster af scheijdinghe
Maer waer enig suster wederspannich, die
salmen slaen Die is wederspannich die haer
overste wederseet, oft antwoordt, oft die selve
boete die haer gheset worde te doene versmaede
al en spraeke sij niet daer teghen, welke suster
haer niet beteren en wilt van cleijn versumenis=
=se daer sij in vermaent worde, ick swijghe van
groote ghebreken, die sal ghelijcke boete doen
Soude eenighe suster om haer schult wille
daer sij af vermaent wort een disciplijne ne=
=men, die en sal sij van niemant anders nemen, dan
van die dat capittel hout Ende alsoe gheringhe
die overste seet, ghij sult u disciplijne nemen,
soe sal sij op der selver stat daer sij staet, haer
cappe uut doen, haer gordel af doen, oft op
lossen, ende den rock ontknoopen ende neer doen,
alsoe dat sij totten elleboghe, ende die helft
des rugs bloot sij Ende alsoe opder eerden
knielen met ghebuechden hoofde niet sprekende

swijghe: doen zwijgen, tot zwijgen brengen

oplossen: losmaken

rechtsonder : I

(blz. nr 174 op foto 93)

dan alleene mea culpa Ende dat selve menich=
=werf herhalen die wijle dat sij gheslaghen wort
alle die wijle en sal anders niemant spreken,
het en ware dan dattet noot waer, dat ie=
=mant vanden ouders oetmoedelijck voor die
suster bade, Als sij haer disciplijne ontfanghen
heeft, ende opghestaen is, ende haer weder ghecleet
heeft, en sal sij niet vander stat gaen, tot dat die
overste seet gaet sitten **Vander lichter schult**

Wat suster inder schult is . **dat Iv. Capit .**

die sal haer daer in hebben, ghelijc die re=
=ghele uut wijst, in welcker schult men niemant
setten en sal, sij en hebben dan sulcke mesdaet
dat sij om haer onredelijcheijt wille strenghe correc=
=tie behoeft Wat suster dan in deser schult
ware, en sal oock anteffen, noch psalm beghin=
=nen, gheen lessen lesen, nog ander officium doen,
noch ten heijlighen sacramente gaen, noch openbaer
inden convente dienen Als dat convent, ende oock
die dienerssen gheten hebben, sal sij alleen eten
Tot allen tijden als men kirieleijson beghint,
haer voor den outaer legghen, ende alsoe blijven
ligghen tot dat uut is, als mense absolveren sal

(blz. nr 175 op foto 93)

inden capittel ende haer die overste op heet staen,
sal sij haer venie nemen, als oock anders van haer
selven om haer schult te spreken venie nemen
Wanneer dat die overste oft sij wilt, haer een
vermaninghe ghedaen heeft, soe sal sij segghen, sus=
=ter, god moet u uwe mesdaet vergheven, nu
laet van deser schult, Men sal weten dat een
abdisse een ieghelijcke suster in dese schult set=
=ten mach, hoe wel doch die abt bijder hant waere,
ende machse oock absolveren, worde eenighe sus=
=ter eenen ghesetten tijt in deser schult ghesedt,
als dan die tijt om waere, sal sij daer van vrij
sijn . **Vander swaerder schult . dat Ivi. Capittel.**

Waer eenighe suster versmadende, onghe=
=hoorsaem oft teghen der heijligher reghelen,
die salmen nader reghelen handelen, dat is nae
openbaren correctien, oft sij haer niet en be=
=tert soe salmen haer afscheijden Dat sal in
deser wijsen gheschien Alsoe dat die abt seet,
suster ghij sult in die swaere schult sijn, dan
sal sij terstont haeren wiel over haer oeghen
trecken, ende met nedergheslaghen aensicht gaen

wiel: hoofddoek der nonnen, sluier,

(blz. nr 176 op foto 94)

ter plaetsen die daer toe geschicht is, ende aen haer
nemen den rouwe der penitencien Ende een
suster die den abt dat heet doen sal haer nae
gaen Inder selver stat sal sij blijven slapen, ethen
ende drincken, ende wercken nae insetten der

ethen: eten

regghelen ende des abts Gheen suster en sal
sonder orlof bij haer gaen, noch met haer spreken
Die suster die haer bewaert, sal haer vermanen
alder dinghen die sij doen sal, ende wat haer die
abt teten heet geven, ende te wat tijde sij haer
dat bringhen sal Sij sal op die bloote eerde
eten sonder tafel ende laken, ende sonder seghe=
=ninge der spijsen eten, om noot willen der na=
=turen, mach sij gaen op der sieken heimelijcheijt,
oft op een ander heimelijcke stat Tot allen
ghetijden sal sij voor den choor comen eer=
=men dat ghetijde beghint haer venie nemen
Ende voor die duere blijven staen, oft sitten,
oft sij cranck waere, ende haer ghetijden betalen,
Als dat convent beghint kirieleijson, dan sal
sij haer op die eerde legghen voor die duere,
ende alsoe blijven ligghen, tot dat, dat convent
uut ghegaen is Het en sij datmen twee ghe=

teten: te eten

(blz. nr 177 op foto 94)

=tijden nae een doet, dan sal sij opstaen ende
blijven bijder dueren, oft in een en hoeck bijder
dueren, tot dat, dat convent uut gaet, dan sal
sij neder ligghen alst voorschreven is Die ab=
=disse sal van haer voorsienigheijt sommighe van
den ouders totter suster laten gaen, om haer
te vermanen dat sijt voor goet neme, ende
verduldelyck lijde wat haer van lichaemelijcker
correctien aenghedaen wort, opdat sij met=
=ter goddelijcker goetheijt mach versoent worden
Die selve susteren moghen oock den abt voor
haer bidden, om haer absolvernighe, inden capti=
=tel venie nemen bijsonder oft sij mercken dat sij
eenen rouwighen gheeft, ende een bedrucst, ende een
oetmoedich herte heeft om haer mesdaet wilm=
=le Blijvet sij sonder rouwe, soe salmen haer
dickwil ten capittel bringhen, daer sij haer ve=
=nie nemen sal, ende men haer slaen sal, als sij dan
noch in der verhertheijt blijft, soe sullen die susteren
een ghemeijn ghebeth doen, dat onse lieve
heere haer herte verlichte, en de bemorwe tot berou
Als dan die abt van ghebede der susteren, der ou=
=den, oft des heelen convents, metter oetmoedi=

rouwig: bedroefd

bemorwen: vermurwen, overhalen (tot iets)

(blz. nr 178 op foto 95)

=gher suster bermherticheijt doen wilt, dan sal hij=
=se ten capittel doen comen, want het mocht
alsulcken suster wesen die niet meer dan ee=
=nen nacht inder penitencien ghelaten en soude
worden Hoemen met haer omgaen sal, mach=
=men van haer voorgaende wandelinghe, ende
van haeren rouwe die sij dan heeft mercken,
als sij dan ten capittel comt, sal sij den abt
te voete vallen, daer nae midden int ca=
=pittel voor alle dat convent op die eerde haer
venie nemen Die abt seet wat begheerdij
sij sal antwoorden bermherticheijt Dan sal
hij haer doen opstaen, ende setten haer weder
onder die ghemeijnschap der susteren, inden
dinst gods, ende in anderen wercken Doch
en sal sij haer eerste plaets niet weder heb=
=ben, maer die alderleste sijn op alle steden,
alsoe langhe tot dat sij gheheel absolverin=
=ghe verdint, sij sal in den choor doen als een
die in ghelijcker schult is, uut ghenomen
dat sij tot allen ghetijden int einde neder
ligghen sal, op die eerde op die stat daer
sij staet Ende dan sal sij bestellen dat sij suste=

bestellen: moeite doen, zich op iets toeleggen

(blz. nr 179 op foto 95)

=ren verwerve, die den abt voor haer bidden
Mercken die susteren dat sij grooten rouwe
voor haer mesdaet heeft, soe sijn sij des te
willigher voor haer te bidden, want het mocht
sulken suster sijn, die den abt inden naesten
capittel weder in haer stat setten soude,
oft oock sulcken dat hem dochte dattet haer
noch niet nut en waer Item die abt sal al=
=leene die susteren in dese schult doen, ende
daer af absolveren Als die abt buijtens lants
waere, die abdisse met consent des bichtva=
=ders, ende metten rade sommighe vanden out=
=sten wijsten susteren . Vanden susteren die in las=
=terlijcke soudon vallen . dat lvii . capittel
Viel eenighe suster in een lasterlijcke
sonde dat god verhueden moet, als
in onreijnicheijt, overspel, diverije, oft kerc=
=ken diefte Die wijle dattet verborghen is,
en sal sij haer selven niet openbaren Want

niemant en sal hem selven sijn goet gheruch=
=te benemen, maer duer dat sacrament der
biechten haeren abt openbaren, ende nae sijnen
raet beteren Doch doe sij dat, dattet open=

(blz. nr 180 op foto 96)

=baer come, waert soe dat haer der procla=
=meringhe der sonden, niet ontgaen en moch=
=te Als dan die abt capittel hout, sal sij wil=
=lichlijck haer venie nemen Ende claghelijc=
=ken voor dat convent den val haerder mes=
=daet bekennen Dan sal haer die abt heeten
opstaen, ende segghen Gaet ende bereijt u alst
een ghewoonte is ende comt weder, dan sal
sij terstont uut gaen, ende die vestiaris mede
op een heimelijcke stat beijden capittel huijse,
haer schoenen uut doen, ende in beijde den ar=
=men roeden draghen, noch cappe noch gheen
cleet uut doen, ende weder in dat capittel co=
=men Als sij daer comt, sal sij haer midden
in dat capittel huijs voor dat crucifix lanckx
op die eerde legghen, ende die roeden neven haer
Desghelijckx sal die suster oock doen, die met
eenighe ander schanden beteghen, oft openbaer=
=lijcken befaemt wort, daer sij haer niet af
ontschuldighen en can Die sal haer venie
nemen als voorschreven is, men sal haer
niet vraghen, maer slecht op heeten staen,
dan sal sij haer uut doen, ende dan salmense

betigen: betichten, beschuldigen

(blz. nr 181 op foto 96)

met roeden slaen alsoe veele als die abdissen goet
dunct, als sij ghecleet is sal sij anderwerf venie
nemen Ende als die abt seet suster ghij sult in die
sware schult sijn, soe sal sij doen ghelijck inden
voorschreven capittel gheroert is Dese voor=
=schreven penitencien der disciplijnen salmen verstaen,
datmen gheen suster met roeden slaen en sal
in teghenwoordigheijt des abts, oft eenich mans=
=persoonen **Vanden susteren die sonder orlof uuten
clooster gaen . Dat lviii . capittel .**
Ghinghe eenighe gheprofesside suster van
onnachsamenheijt oft versmadenisse uuten
clooster, sonder weten ende orlof haers over=
=sten, oft iemand anders die daer toe mocht or=

onachtsamheit: achteloosheid, zorgeloosheid

=lof gheven, al en waere sij niet langher dan eenen
nacht uut, sij sal als een verlopen nonne gheacht
sijn Met eender suster die van eighender on=
=deuchden, dat is sonder orlof uut gaet salmen de=
=se gheschreven maniere houden, als die om eender
mesdaet wille uut es ghewijst Comt sij van
selfs weder, soe salmense ontfanghen in dat gast=
=huijs des cloosters. heeft sij gheen abijt, soe sal=
=mense in dat gasthuijs houden totten naesten ca=

(blz. nr 182 op foto 97)

=pittel, oft tot dat die abt wilt Op den dach als=
=men haer ten capittel bringhen sal so sal sij van=
=der prioessen, oft van die dat gasthuijs bewaert
ghebracht worden op een stat bijden capittel
huijse, daert die abt ghebiet Ende alsoe gheringhe
alsmen van der ordenen spreken sal, salmen een
vanden susteren tot haer sinden, als die comt
sal sij haer schoenen uut doen, ende haer uut doen
tot op den witten rock, heeft sij een cappe die
sal sij inden slincken aerm draghen Ende een
roede totter rechter hant, en ten capittel co=
=men haer neder legghen op die eerde op die
matte, die cappe ter slincker hant, die roede
ter rechter Als die abt seet wat segdij sal sij
antwoorden, mijn schult Ende als sij van des
abts gheboden op ghestaen is, ende haer schult open=
=baerlijck voor hem allen bekint heeft, dan sal
sij gheslaghen worden vander abdissen op een
afghescheijden stat, in af wesen des abts, heeft
sij gheen abijt soe sal die vestiaris een in dat
capittel bringhen Als sij daer mede ghecleet
es, dan sal haer die abt nae gheleghentheijt der
mesdaet setten in die swaer schult oft lichte

bewaren: toezicht houden op

slinc: links

(blz. nr 183 op foto 97)

schult Die abt ende abdisse sullen groote bescheij=
=denheijt hebben te ordeelen die saken deser verloo=
=pender, oft lasterlijcker suster Ende oock in an=
=deren saken soe dat sij bedincken die omstan=
=den der sonden, ende nae gheleghentheijt der over=
=tredinghe ende der persooonen, can matighen die
maete der strengheicheijt, want het en es niet recht
ghelijcke strengheijt, ende penitencien te houden,
Met eender die van overcomen der becoringhen

eens in sonden ghevallen is, ende met dier die langhe in sonden ghebleven is, oft menichwerf ghevallen Die eens uut ghegaen is, ende die dickwil uut ghegaen is, oft om mesdaet uut gheweest is Die haest rouwe crijcht ende comt weder Ende die langhe uut blijft, ende die haer abijt niet uut ghedaen en heeft, ende die dat wreedelijck van haer gheworpen heeft Die willichlijck van haer selven weder comen Ende die van bedwanghe weder ghebracht wort De=se voorschreven merckinghe salmen hebben, ende die eene met lichter, ende die ander met swaerder pijnen pijnighen Die eene haest, die ander lansaem absolveren, oft sommige totten kercker

(blz. nr 184 op foto 98)

legghen hoe sij beteren selen die te spade comen ten dinst

Die des nachts gods , dat lix . capittel .

te mettenen comt nae gloria patri diemen op Benite seet Ende ten ghetijden vanden da=ghe nae gloria des eersten psalms, die sal voor den outaer comen, ende daer metten aensicht staen ghekeert ten outaer waert, ende niet van daer gaen tot dat den dinst gods uut is, haer en worde orlof ghegheven weder op haer stat te gaene Als die ander knielen sal sij oock knielen, als sij neijghen oft neder ligghen, dan sal sij oock alsoe doen, wilt haer die die over=ste inden choor is gratie doen, soe sal sij haer een teeken gheven dat sij op haer stat gae Als sij op haer stat comt, soe sal sij venie nemen opter formen, oft op die banck, als wan=neer sij voor die stoelen pleecht te staene Desghelijcke sal die suster oock venie op haer stat nemen opder formen die tot eenighe ghe=tijden comt alst begost is, al comt sij oock voor gloria patri Wie uutten choor gaet onder die ghe=tijden al heeft sij orlof, als sij weder comt sal sij oock alsoe doen Men sal weten dat al=

(blz. nr 185 op foto 98)

=tijt als men neder ghelegghen heeft of venie ghe=nomen Alsmen op staet soe salmen dat cussen daer men op ghelegghen heeft Wie totter convents missen niet en comt voor den lesten kirieleij=

=son, die sal oock voor den outaer staen, als voor=
 =schreven is Welcke suster niet ter collatien
 en comt diemen nae die reghele hout soe dat
 sij sitten eermen Tu autem seet, ende eer den gloria
 des eersten psalms vander compleeten uut is,
 die sal voor den outaer gaen als men beghint
 die ijmne van der compleeten, ende blijven
 daer ende beteren ghelijck als die te laet totten
 ghetijden comen Hier van sijn die ghelesen
 ende ghedient hebben uutghenomen, als die col=
 =latie alsoe cort is, dat sij niet ledich ghewor=
 =den en connen noch ghecomen Oock die schijf
 meestersse, kelnersse, sieckmeestersse, ende die
 die gasten bewaert, als die op dien tijd in haren
 dienst onledich sijn, oft oock eenighe susteren
 bijder abdissen waren die doch gheen sonder rede=
 =lijken saeken ende weten der prioressen van com=
 =pleeten blijven en sal, als der susteren veel sijn,
 die voor den outaer outaer beteren, dan sal die outste

beteren: toenemen, vermeerderen

(blz. nr 186 op foto 99)

van hem in midden staen Die anderen een iegh=
 =lijck aen die sijde haers choors, sijn sij alle van
 eenen choor, dan sal die outste op die rechte sijde
 staen, ende die ioncste op die slincke seijde Alsoe
 sullen sij haer oock ordineren, als haerder oock niet
 meer dan twee en is Men sal dat oock ordi=
 =neerlijck houden dat waer .ii. ende .ii. bij een gaen,
 oft neijghen, dat een ieghelick op die sijde gae,
 op welcke haer choor staet daer sij in te staen ple=
 =ghen Ende sijn sij beide uut eenen choor, dan sal
 die outste op die rechte sijde, ende die ioncste totter
 slinker sijden gaen Als sij dan gheneghen heb=
 =ben sal een ieghelijck op sijn stat gaen Ende
 sullen boven aen den outaer in die stoelen gaen,
 niet achter in, want sij niet achter in oft uut
 en pleghen te gaen sonder die abdisse, Het en
 waer dat den wech boven ghehindert waere,
 oft dattet choor alsoe ghestelt waer, dat elck
 onder tijden beneden uut ende in ghinghe, welc=
 =ke ghemaect oft hindernisse een ieghelick over=
 =ste in haren cloosteren versien, ende ordineren sal,
 nae dattet noot is, ende haer nut dunct Welcke
 suster die van versumenisse, ende hare mesdaet

(blz. nr 187 op foto 99)

niet ter tafelen en quame voor den voorschre=
=ven veerse Oculi omnium oft Edent pauperes Ende
oock die nae dan eten niet totten veerse Confi=
=teantur oft Memoriam en quame, die
sal ghecorrigeert worden soe die reghele uut
wijst, om wat saken wille dat een suster den
veersen voor der maeltijt versuemt, die en sal
inden refter niet gaen die benedictie en is ghe=
=gheven Ende als sij inghegaen is, en sal sij niet
gaen sitten, maer eerst voor die overste gaen,
ende met een teeken daer om bidden Versuempt
eenighe suster dat sij niet in teghenwoordicheijt
en waere, maer nae quame als die benedictie
over den dranck ter collatien ghegheven waer,
die soude oock alsoe doen Wat suster die ver=
=suemde dat sij niet totten pater noster en is, dat=
=men voor den grooten ghetijden seet, die en sal
inden choor niet gaen dat veers Deus in ad=
=iutorium, en is ghesonghen, ende dat gloria dat daer
nae volghet en is uut inden ghetijden daermen
gloria nae den veersen seet Niemand en sal
inden choor in oft uut gaen, als dat convent
neijcht, oft op der formen leijt het sij gloria patri

(blz. nr 188 op foto 100)

collecte oft anders, oock int stille vander mis=
=sen, als die susteren opter formen ligghen Wat
suster dan inden choor comt, die sal aen dein=
=de vanden stoelen die alder leste oft voor der for=
=men blijven, dat sij dat convent niet hinderlijck
en sij tot dat convent op staet, dan mach sij
hoogher gaen op haer stat oft sij daer behoort
Wat suster noot heeft uten choor te gaen
binnen den dinst gods, capitel, collatien, man=
=daet, maeltijt, oft eenich ander werck daer
dat convent bij een is, sal gaen voor die abdis=
=se, oft voor die suster die dan die outste inden
convent is, ende neijghen ende orlof bidden Ende
metter hant wijsen waer sij gaen wilt, wilt
sij op die heijmelijcheijt gaen, soe en sal sij gheen
ander teeken doen, dan dat sij diepe neijghe,
als sij dan uitghegaen is, ende haer saken ghe=
=daen heeft, sal sij haest weder comen Hier van
is die overste uutghenomen, die vrij gaen mach

sonder orlof als sij wilt Ende niet beteren en
sal als sij te spade comt, maer alleene venie
opter formen nemen Aldus sal oock die pri-
=oresse in af wesen der abdissen doen Als die

(blz. nr 189 op foto 100)

abdisse, oft oock die prioresse in af wesen der
abdissen uuten choor ghinghe, ende eenighe suster
wincte dat sij mede quame, dan en sal die
suster niemant voordr orloff heijsschen Wat
suster in oft uuten choor gaen wilt, ende als sij
inden ganck is daer gloria patri, oft iet anders
begost wort dattet convent knielt, oft neijght,
sal op der stat daer sij dan es, doen als dat con-
=vent Wat suster die van den eenen choor inden
anderen gaet, sal haer midden inden choor ver-
=oetmoedighen, ende ten outaer een weijnich
neijghen Als die abdisse in oft uuten choor
gaet, salmen opstaen ende een weijnich neijghen
Des en salment daer niemant anders doen,
het en waer dan een ander abt, bisschop oft pre-
=laet **hoe die susteren beteren sullen die met sin-
=ghen, oft lesen confusie maeken . dat .lx. capittel .**
Als die susteren met singhen oft lesen
confusie maeken inden dinst gods, sul-
=len sij terstont voor hem allen met oetmoe-
=dicheijt haer onrecht beteren Doch salmen
onderscheet hebben inder beteringhe voor sulc-
=ke mesdaet nae gheleghentheit der tijt, nae

(blz. nr 190 op foto 101)

versumenisse ende dolinghe Alsoe dat die in eender
noten oft silben, oft anders datmen nauwe merc-
=ken en mach datmen confusie maect, die sal
oock metter hant op die eerde tasten, maer
wie openbaerlijck groote confusie maect, als
dat sij in haer officien onrecht beghint, oft
die die andere tot dolinghe bringt, oft merc-
=kelijcke confusie een sake waere, die sal neder
ligghen op der stat daer sij staet, ende voor haer
neder op der eerden, oft forme venie nemen,
Maer wat suster alleene inden choor singhet
oft leset, oft twee, oft meer te samen, maken
die confusie, die en sullen gheen venie nemen
voor dat uut is, dat sij singhen oft lesen In

silbe: lettergreep

deser manieren sullen die oock doen, die con=
=fusie maeken inden capittel, maendaet, col=
=latien, oft anders erghent inden convent, daer
als men processie gaet en sal niemant venie
nemen Doch die suster die ten refter, oft ter
collatien leest, ende onrecht leest, ende dicke ghe=
=corrigeert wort, die en sal niet metter lessen
swijghen, ende gaen af haer voor den conven=
=te te veroetmoedighen ende venie nemen, maer

(blz. nr 191 op foto 101)

beijden tot dat die lesse uut is Is sij dan me=
=nichwerf aengheroepen, alsoe dat die ghene
die dat ghehoort hebben, daer van gheschan=
=daliseert sijn, oft vergheten sij dat boeck dat dat
convent daer nae wachten moet Voor dese
ende deser ghelijcke, sal sij metten gheheelen lichaem
op der eerden ligghen, te bequamen tijt venie
te nemen, ende ghenoech doen , hoe hem die sus=
=teren houden selen die om bermherticheijt inden ca=
=pittel bidden, ende wat reverentien men uutwendighe
lieden bewijzen sal die om eenighe saken in die verga=
=deringhe, oft in dat capittel comen, dat lxi . capittel

Wat suster noot heeft om eenighe saken,
inden capittel bermherticheijt te bidden,
die sal dat der gheender die capittel houden sal,
die sake eerst voorlegghen, op dat sij die eerst
wete ende voorsie, op dat sij gheen ombescheijden
bede en doe Die saken daermen ghemeijnelijck
bermherticheijt inden capittel pleecht te eijsschen
sijn dese Oft eenighe suster van ouderdom,
oft van crancheijt ende onmachticheijt, den dinst
oft last die haer bevolen waere niet vervullen
en conste, oft den convent inden dienst gods

(blz. nr 192 op foto 102)

ende anderen ghemeijnen arbeit niet ghevolghen
Die binnen den tijt datmen den dienst gods vol=
=brengt niet ghestaen en can metten anderen te sin=
=ghen, noch diepe gheneijghen, oft den convente al=
=omme niet ghevolghen Oft noot hebben dickwil te
eten, oft ander spijsse, oft om eenighe saken, oft noot
die haer aen ginghe, oft haren vrinden, anderen
bruederen ende susteren die noch leven, oft ghebet
voor die doden, absolveringhe eenigher susteren

die in openbaer penitencie ware Als sij om de=
=se ende deser ghelijke ten capittel comt, ende die
overste gheseet heeft Loquamur de ordine,
soe sal sij op die matte gaen, ende haer langhe
venie nemen, heeft sij haer schult te spreken dat
sal sij eerst doen Als sij die ghesproken heeft sal sij
anderwerf venie nemen Ende als die overste
seet wat begheerdij, sal sij antwoorden Ontferm=
=herticheijt, dan sal sij opstaen, ende haer sake, oft
nootruft uut legghen Ende die abdisse sal der
oetmoedigher suster bede gunstich sijn Ende
nae eisschen der nootruft, ende dat haer goet
dunct, der biddender suster ghenade doen oft sijt
begheert heeft Die ghebeden insetten in dat

(blz. nr 193 op foto 102)

ghemeijn oft heijmelijck, nae gheleghentheijt
der personen tijt ende saken voor die zielen vader
moeder, suster ende brueder een vigilie oft een .vii.
psalmen metter Letanijen, ende oock voor een
scholier Gheen suster die om crankheijt wille,
vanden convente ghewijst is, die en sal niet
weder onder den convente comen sij en hebbe
eerst haer schult inden capittel gheseet vander
versumenisse ende mesdaet die sij binnen der
tijt ghedaen heeft, dat sij van den convente ghe=
=weest is Doch en sal dat niet gheschien, son=
=der weten ende wille der oversten Quamen eeni=
=ghe rollen met brieven tot eenighen onsen cloos=
=teren, van eenen clooster dat van onse unien
niet en es, der zielen salmen ghedincken inder
missen ende vigilien met eender collecten Den
bode oetmoedelijcken ontfanghen, in eten drin=
=ken, bedden ende voort aen wijsen Quame
eenich abt oft ander prelaet int capittel, dan
sal dat convent opstaen ende neijghen Ende
als sij voor haer henen ghegaen sijn, ende nae ha=
=ren heeten weder sitten, begheeren sij dan wel=
=daet des ghebeths, dan sullen sij alle opstaen

(blz. nr 194 op foto 103)

ende gunnen hem des, ende die overste sal dat sel=
=ve oock van hem begheeren Als sij alsoe langhe
daer gheweest sijn, alst die overste behaecht,
soe sal sij hem van die dienersse van buijten, oft

eenen vanden ghesinde, in dat gasthuijs doen leijden
Ist anders een slecht gheestelijk mensche, oft lee=
=ke dan en salmen niet opstaen, als hij in dat ca=
=pittel comt, oft als men met hem totter bedin=
=ghe gaet, maer blijven sitten met voeghinghe
des hoofs eere bewijzen Ende een slechte suster
machse in dat gasthuijs [doen] leijden , **Vanden ca=
=pittel eenigher hanteringhe, oft saken den cloos=
=ter aengaende . Dat .lxii. capittel**

bedinghe: gebed

voeghinghe: naar goed gebruik, gewoonte

hanteringhe: behandeling van zaken

Als men eenighe sonderlinghe groote saken
inden clooster doen sal, dan salmen
alle die vergaderinghe te samen roepen met ge=
=luijde der schellen, daermen capitulum culparum me=
=de pleecht te luijden, doch met sulcken onderschee=
=de datmen totten capittel cu[l]parum een teeken doe
Maer totten capittel causarum et tractatum
twee. Dan sullen alle gheprofesside susteren
out ende ionck daer sijn het en ware dat eeni=
=ghe om haer mesdaet vander abdissen uut ghe=

schelle: kleine klok

(blz. nr 195 op foto 103)

=wesen waeren. Als sij dan alle bij een sijn, sal
die overste eerst uut legghen die sake daer om
sij die susteren bij een heeft doen comen. Ende
daer nae een ieghelijck bijsonder vraghen, ende
als die susteren ghevraecht sijn, sullen sij nae
uut wijsen haer verstants, ende conscientien
met vrijer stemmen uut spreken wat hem goet
dunct, doch met onderdanicheijt der oetmoedicheijt,
Soe dat niemant sijn goetduncken vermetelijc=
=ken, oft wreedelijcken hem en vermete te bescher=
=men, maer te male laeten den oordeel en vrijen
wille d'abdissen. Die abdisse sal gheerne hoo=
=ren, wat raet een ieghelijck gheeft. Ende daer nae
alleene metten outsten susteren scherpelijck ende
behindelijck ondersueken, welcke suster den
besten raet ghegeven heeft. Ende dan doen wat haer
dat beste dunct Doch wanneer men een an=
=der abdisse kiezen sal, is een ander maniere als
noch hier nae gheschreven staet Die abdisse
sal doch die saken weten, in welcken haer niet
gheoorlooft en is te doene sonder consent haers
abts, ende des heelen convents, oft des meesten=
=deels daer van als die gheestelijcke rechten uut wijsen

behindelijck: heimelijk, geheim

(blz. nr 196 op foto 104)

Die susteren die inden capittel sijn sullen hem alle hueden, dat sij die heijmelijcheijt des capittels in gheenderleij weijse heijmelijc noch openbaer te verstaen ende gheven, den ghenen die daer in niet en hooren Die suster die dat dede, soude voort uuten capittel ghewijst sijn, oft met ander weerdighe penitencie ghepijnicht worden, nae oordeel der abdisssen. **Vanden lessen hoemen die houden sal, dat lxiii.**

Als die susteren niet ghe= , capittel ,
=lesen noch ghearbeijden en cunnen voor den ethen nae uut wijsinghe der reghelen, sullen sij doch alsoe saen als sij moeghen totter lessen ende arbeit der handen hem gheven. Altijt wanneer men niet en vast, want sij vanden morghe totten ethen des middaeghs stadelijcken inden godde=
=lijcken dinst toe bringhen Soe sullen sij den ande=
=ren tijt tusschen der noenen, ende vesperen een deel met lesen, ende een deel met arbeijden toe=
=bringhen, soe dat doch om nootruft wille die lesse ghecort, oft te male ondertijden onderweghen mach gelaten worden. Die lesse naeder reghelen, als dat studium, gheschiet ghemeijnelijc inden omganghe, oft capittel huijs, oft op een ander

saen : spoedig, dadelijk, snel

stadelijc: aenhoudend, bestendig

ommeganc: een gang die men omgaet, hier de rondgang rond de kloostertuin, kloosteromgang

(blz. nr 197 op foto 104)

bequame plaetse nae ordinantie der oversten, daer die abdisse, oft prioresse oock nae der lessen oft men die tijt heeft, datmen metten susteren colla=
=tie houden mach, om haer stichtinghe, als noch hier nae uitgeleet sal worden Welcke suster ghe=
=orlooft wort inder tijt als men nae den ethen pleecht te slapen, te lesen beden, dincken, oft iet anders te doene, die salt soe doen, dat sij den anderen gheen onraste en doe Doch en salmen desen or=
=lof niemant gheven sonder bescheet. Een suster en sal niet begheeren veel boeken te hebben, maer haer laeten ghenueghen dat sij vander prioressen inder ghesetter tijt ontfanghen heeft Ende inden selven niet hier een weijnich, ende daer een wijnich, maer slecht per ordinen uut lesen Doch en sal=
=men niemant verbieden, die wat uut haren boeck wilt schrijven, om haer stichtinghe, oft leeringhe, oft een gebede boeck, oft anders daer sij haer innichtheijt in heeft bij haer te houden. Als die susteren

ordinantie: ordinantie: verordening

les:lectio: lezing, voorlezing

ethen: eten, maeltijd

dincken: denken, overpeinzen

onraste: rusteloosheid, onrust

besceet: onderscheid, verschil

laeten ghenueghen : zich tevreden stellen

ordinen : opeenvolging ?

innichtheit: vroomheid, toewijding aen God

sitten sullen sij hem ghestichtelijcken hebben, ende den wiel uutten oeghen doen, datmen mach sien oft sij slapen, oft waken. Die officien hebben, ende in den tijt der lessen niet ghelesen en cunnen, daer

wiel: hoofddoek der nonnen, sluier

rechtsonder : **K**

(blz. nr 198 op foto 105)

en selen die omgaen niet op mercken, sij en worden dan ledich, ende in clappernijen vonden Ende als sij haer saken, ende officien volbracht hebben, sullen sij hem totter lessen gheven ghelijck die anderen , **Vanden hantwerck des ghemeijnen arbeijts . dat .lxiiii. capittel** **A**lsmen die susteren in eenen ghemeij=
=nen arbeit schicken sal, dan sal die abdis=
=se oft prioresse, als die abdisse niet daer en es, oft onledich ware, oft een ander oude suster die schel=
=le drijwerf clippen, daermen inder selver wijsen me=
=de ten refter schelt Het en ware dan dat die susteren bij een waren op die tijt Ende als dat teeken ghehoort is sullen die susteren alle sonder merren bij een comen in dat spreekhuijs, oft op een ander stat die van die overste daer toe ghe=
=schiets is **S**al iemant om eenighe nootsake daer af blijven, die sal der overste die sake open=
=baren, ende doen wat haer goet dunckt Doch sijn hier af uutghenomen die crancke die inden sieck=
=huijse sijn, die kelnersse endde die schijfmeesters=

*onledich: druk bezig, het druk hebbende
drijwerf:driemaal ; clippen: (klok) luiden*

*merren: dralen
stat: plek, plaats
schiden: uitwijzen, beslissen*

*schijfmaerte: in vrouwenkloosters, de zuster belast met het aannemen van de boodschappen en het te woord staan van hen die naar het klooster kwamen; Hetzelfde als fenestriere.
schive:de rol of schijf in een vrouwen- klooster, waardoor boodschappen worden aangenomen*

=se, oft portenersse, die hier niet toe verrbonden en sijn. **A**ls die susteren bij een sijn, ende dat ghe=

(blz. nr 199 op foto 105)

=bet ghesproken is, als inden collectenarion ghe=
=schreven staet sullen sij totten arbeit gaen **D**ie wijle sij arbeijden en sullen sij niet spreken, maer bidden ende dincken, die abdisse en gheve dan orlof een wijle van stichtighe din=
=ghen te spreken **S**almen eenighe sonderlinghe nootruftighen arbeit doen, soe machmen des convents misse, ende sommige groote ghetijden met orlof der abdisen lesen, oft oock die tijlij=
=ker doen, dat die susteren te gheringher moeghen

collectenarion: (mis) gebedenboek

tijlijker : tidelike: voor een tijd, slechts voor een tijd

comen, ende den arbeit volbringhen **G**heen
suster en sal totten hantwerck een boeck dra=
=ghen, het en waere dat iemant een boeck broch=
=te om den dinst gods te volbringhen, oft des
noot waere **A**nders en sal daer niemant lesen
sonder orlof **N**iemant en sal daer sonderlinghe
rusten, oft anders erghent gaen, om gheender
nootruft wille. **G**hink eenighe met orlof
om eenighe nootsaken wille van daer, als die
dan haer nootsaken volbracht heeft, sal sij ter=
=stont weder totten arbeit comen **A**ls dat teeken
tot eenighen ghetijden ghehoort wort, sullen
sij alle werck laten, ende hem bereijden, ende

(blz. nr 200 op foto 106)

comen te choor den dinst gods te samen te volbrin=
=ghe alst ghewoonelijc is **H**et en waere dat die
abdisse sommighe daer hiet blijven, om den arbeit
te vervullen **O**ft dat sij saghen dat sij dat werck
sonder schade niet laten en mochten, dan mochten
sij haer ghetijden daer lesen, ende die schade ver=
=hueden sonder sonderlinghen orlof der abdissen
Als die susteren arbeijden, en sullen sij gheen
orlof hebben te drincken, dan op een ghemeijn
plaetse die daer toe gheordineert is vander ab=
=dissen. Die oversten sullen besorghen, dat een ie=
=ghelijcke suster betamelijc hantwerck leere,
op dat sij niet ledich en sij. Als sij gheenen ghe=
=meijnen arbeit en hebben, daer sij hem nutte=
=lijck mede becommeren Die hantwercken die
die susteren doen sullen, sijn naeijen, spinnen,
sticken, wercken, boecken schrijven Ende ander
deser ghelijcke, onder welcken dat schrijven dat
nutste is wanttet meer der gheestelijcheijt naeder
is **, Vanden swijghen , dat .lxv . capittel ,**
Onse heijlighe vader sinte benedictus,
en heeft in sijnder reghelen die monden
der gheestlijcker menschen niet alsoe gheslo=

nae der: nader, dichterbij

(blz. nr 201 op foto 106)

=ten metter macht des swijghens dat sij num=
=mermeer maer selden spreken moeghen Oock
van goeden ende nutten dinghen, alleene met or=
=lof der abdissen, priorissen, oft oock supprio=
=ressen in af wesen der prioressen Oft dat
eenighe suster vander abdissen oft prioressen

sonderlinghe macht ghegeven worde, de sus=
 =teren orlof te gheven te spreken. Die sal dan seg=
 =ghen **B**enedicite, dat convent antwoort **D**ominus,
 dan sullen sij orlof hebben te spreken, tot datmen
 weder heet swijghen Dat gheschiet duer dese *heet: van heten: gebieden, bevelen*
 woorden Adiutorium nostrum [responsorium] Gheen suster en
 sal der andere toe spreken sonder orlof, maer
 als sij orlof hebben, ende noot te spreken, sal die
 eene segghen Benedicite, die ander Dominus, als voor=
 =schreven is, die susteren die met orlof spreken,
 sullen den gheenen die voor bij hem lieden lijen *lijen : liggen, zich bevinden ?*
 segghen, wij hebben orlof Men sal hem oock
 wachten datmen niet boven maten, oft lan=
 =gher dan men orlof heeft en spreken Men sal
 selden den susteren orlof gheven met gasten te
 spreken, bij sonder den ionghen, ende onbehue=
 =den, oft onghelatic van seden, sij en hebben *onbehoet: onvoorzichtig, onbehoedzaam*
onghelatic: onfatsoenlijk, onbetamelijk

(blz. nr 202 op foto 107)

iemant bij haer, die haer ghetuighe sij Die of=
 =ficien hebben, die en sullen niet mejnen dat sij
 ghemeijnen orlof hebben te spreken om haers
 ambachts wille, op alle steden ende tijden, van
 alle dinghen nae haren wille, maer sij selen swij=
 =ghen, het en sij onderwijlen cortelijck om nootsa=
 =ken dat sij met teekenen niet ghedoen en cunnen,

ambacht: taek, werk, functie

*teeken: teken, wenk, een beweging met
 hoofd, het oog of de hand om iemands
 aandacht te trekken*

Uutghenomen die noch hier nae, als van haren
 ambacht gheseet wort, meer orlof verleent
 wort Die tijt diemen bijzonder swijghen sal,
 is des nachts, dat is als die compleeten inden
 convente ghesonghen sijn, tot des anderen daechs
 dat die prieme inden convente uut is Oock
 wanneermen nae der reghelen, beden, lesen, eten,
 oft rusten sal, hoe wel sommighe, als bijzonder
 die kelnersse, sieck meestersse, gast meestersse
 ende schijf meestersse tot desen tijden om onver=
 =sienelijcken overcomen der gasten, ende ander noot=
 =saken, oft behoef der siecken, dicke dat silentium
 moeten breken Welck die abdisse voorsien sal,
 dattet matelijck gheschiede, soe dat die mate der
 nootrufft nummermeer overtreden en worde Die
 steden die sonderlinghe verboden sijn, sijn dese

steden: plaatsen

(blz. nr 203 op foto 107)

Den choor, den refter, den dormter, ende den
omganck Op welcke steden gheen suster num=
=mermeer orlof en heeft te spreken **het** en sij
dat brant waere, oft datmen daer timmerde,
oft in ander saken datmens niet verhueden en
mochte Gheen suster en sal sonder sonderlin=
=ghe ghebot, oft verhinghen der prioressen, in die
coeken, kelder, bachuijs, cleederhuijs daer
men naeijt, oft ander werck maect, gaen oft
daer spreken sij en hebbens noot om bevels wille
eenigher officien **Hoe hem die susteren hou=
=den selen als sij colloquium hebben, dat .lxvi. capittel.**

verhinghen: goedvinden, instemming

coeken: keuken

colloquium: samenspraak, gesprek

Als den gheestelijcken personen ghe=
=orlooft wort onder een te spreken, dan
en sal haer reden niet van weerlijcken ledighen
ende ijdele saken sijn, maer van hemelschen
gheestelijcken, oft van heijligher schrift sijn Gheen
vraginghe van vleeschelijcker spijsen gheschien,
maer meer van gheestelijcken dinghen, want
een ghewarich gheestelijck mensche, soude die
gheestelijcke verstandnisse der heijligher
schrift, met ghestadigher ghedinckenisse sijns
herten, ende oock metten monde overknouwen

vraginghe: vraagpunt, vraagstuk

ghewarich: waarachtig; oprecht; waar;

ghestadigh: standvastig, volhardend

overknouwen: overwegen, overpeinzen

(blz. nr 204 op foto 108)

Ende uut sijnen lippen druppen honichvloeiende
woorden der heijligher schrift, soe dat inder
zielen die waerlijck een bruijt Christi es, vervult wor=
=de, dat in canticis vander bruijt ghesonghen wort
melck ende honich sijn onder haer tonghe Wanneer
dat twee, oft drie, oft meer orlof hebben te spre=
=ken ende bij een comen, sal die ioncste van die out=
=ste oetmoedelijck vraghen, een woort daer sij
van ghebetert worde, oft eenighen gheestelijc=
=ken sin eenigher schrift, oft een nootruftighe
onderwijsinghe van haren ambacht, oft der ghelijc=
=ken Die outste antwoordt haer minnelijc wat
haer voorcomt, dat nut sij te antwoorden op
die vraghen Die overste mach oock ondertijden
die ioncste voorcomen te vraghen, vanden voor=
=gheschreven vraghen, oft der ghelijcke In deser
wijsen mach oock die abt oft die abdisse wan=
=neer haer dat nut dunckt sijn, dat gheheel con=
=vent te samen roepen, ende als sij alle vergadert

sijn, ende Benedicite gheset is vraghen wat een
ieghelijck sonderlinghe, oft sommighe van hem die
hij wilt van dien datmen ghesonghen oft gele=
=sen heeft inden goddelijcken dinst in dat ghemeijn

(blz. nr 205 op foto 108)

oft sonderlinghe vander lessen over ethen ghele=
=sen is, oft inder collation des drinckens, vanden
sermoone, oft van haer studium, oft der ghelijcke
iet wat corts te segghen Ende dat selve dat een
ieghelijck gevraecht wort, uut ghiete uuten gron=
=de haers herten, daer sij meer van sat is Ende
haer binnenste wellust is, dat sal een ieghelijck
vrij uut spreken, nae haer verstant sonder anxt Ende
daer en sal die eene des anders eenvuldicheijt noch
onwijsheijt niet versmaeijen, oft bespotten Niemand
en sal hem daer ontamelijck bewijzen, maer
als die een spreekt, soe sullen die ander in stillicheijt
toe hooren Ende als die overste beghint te
spreken, sullen sij alle neerstelijcken toehooren,
welcke overste die cleijnmoedighe stercken sal
Ende want sij niet segghen en moeghen sal sij ver=
=vullen, ende sij sal die ghene die hem constich hou=
=den, dat sij niet verheven en worden in hare const,
wijselijck ende sorchfuldelijcken veroetmoedighen
Niemand en sal daer herderlijck gheschouden,
oft ghestraft worden het en sij dan om hooch=
=moedigheijt oft versmaetheijt oft om eenighe mercke=
=lijcke awijsictheijt Want wellustich ende vrolijck

(blz. nr 206 op foto 109)

sulcke vergaderinghe wesen sal, dat is bequaem
ende vrende van alder wildicheijt Welck samen
sprake die vaders als sij te samen quamen als men
leest ghebruycten met welcken dat woort onsen
alderheijlichsten vaders benedicti worden ghe=
=sien te concorderen, met welcken hij den orlof te
spreken tot beteringhe, alleen vermaent, welcke
colloquia, dat is samen sprake, niet alle daghe
ghemeijnelijcken, noch tot sekeren uren noot is
te geschien, maer als voorschreven is alst der
abdisen bequaem dunct wesen. Die abdisse
mach oock vanden voorgheschreven poeijnten
vraghen, ende hooren wanneer het haer goet
dunct, want sulcke colloquia, dat is samen
sprake den susteren nut is, als sij met onderscheet

ethen: eten?

cort: beknopt

sat: vol, vervuld van
wellust: genot, vreugde

eenvuldich[heijt]: eenvoud (att. 1276)
versmaeijen: minachten, geringschatten
ontamelijck : onbetamelijck, ongepast
stillicheijt: rust, kalmte, vredigheid

cleijnmoedigh: zonder moed, bevreesd
vervullen: voltooien; tot stand brengen
constich: bekwaam, ervaren, kundig

veroetmoedighen : nederig stemmen

hoochmoedigh[eijt]: trots, hoogmoed
versmaetheijt :: smaad; gestrengheid
awijsic[h]eijt: weg die van het pad voert,
verkeerde weg, wellustig: genotvol

bequaem : aengenaem, bevallig, welgevallig
wildicheijt: wildheid, loszinnigheid, uitgelatenheid

beteringhe: geestelijk opzicht: verbetering, boetedoening

onderscheet: duidelijck kenbaer gemaakt

gheschiet, want noot is, dat sij dan meer aen=
=dachtigher ende neerstigher sijn, want sij altijd
vreesen voor der vraghen der oversten. Ende
allinxkens overmidts een ghestadighe ghe=
=woonte leert die suete iuecht suiighen honich
vander lelien, ende olie vanden alder hertsten steen
Ende alsoe lusten gheestelijcker wellust dat
sij vlietelijcker alder eertscher dinghen verghe=

allinxkens: allencskine: allengsjes

iuecht: jeugd

(blz. nr 207 op foto 109)

=ten dat aldermeest arbeijt sal sijn der gheeste=
=lijcker menschen Ist sake dat eenich gast is
toeghelaten totten colloquium der susteren, dien
mach oock ghevraeght worden, oft hij iet wilt
segghen tot beteringhe der teghenwoordigher

Van die scheeringhe der susteren , dat . lxviii . capit.

scheeringhe: knippen van haar of baard

Die ghemeijn scheeringhe der susteren, sal
gheschien vierwerf des iaers, totten
vier quatuor temporum Dat dan een ieghelijck
haer haer te gronde heel af scheere, welcker
dat niet ghelegghen en is, en sal dat niet laeten,
sonder sonderlinghen orlof der abdissen, ende
dan toch corten tot boven den ooren Welcke
suster dies meer behoefde, mach dat doen met
orlof. Die vestiaria sal haer daer nae schicken
dat die susteren op die tijt looghe, becken, doec=

vier werf: viermaal

*looghe: loog, zeker bijtend of zuiverend vocht
becke: waskom*

=ken ende ander nootruft hebben Ende dat selve
tot allen vier maenden eens bereijden inden con=
=vente, dat haer die susteren moeghe looghen

**Wanneer die susteren muniones, dat sijn laet
daghen hebben selen , dat . lxviii . capittel .**

laetdagh: laeten: aderlaten

Vier werf int iaer salmen ghemeijn laet
daghen ende muniones hebben Als voor

(blz. nr 208 op foto 110)

den advent ons heeren voor den sondach diemen
heet quinquagesima, nae die octave van paes=
=schen, ende nae sinte bartholomeus dach in be=
=quamen tijden Het is te voorsiene dat sulcke
ghemeijn laetdagen, niet en geschien in eeni=
=ghe vastendagen der heijligher kercken, oft alsulcken
vasten dach gheviel op den tweeden oft derden
dach des latens, oft als in eenigher deser drijer
daghen .xii. lessen soudent worden ghehouden,
Het sal doch sijn inder abdissen wille, die laet

daghen niet achter te laten, om sulcken simpel ende
slechte feesten alleene des choors, die lesersse,
ende dienersse der weken, en sullen niet laeten,
het en sij dat sij iemant anders in haer stat
gheset heeft, dat doch met orlof der prioessen
gheschien sal, Die bichter sal metten later in

slechte: gewone

bichter : biechtvader.

*later: hij die iemand laet, hem een lating toedient,
chirurgijn, bloedlater*

dat slot gaen, ende blijven daer in tot dat hij ghe=
=daen heeft Die later en sal gheen suster al=
=leen aenspreken, dan in bij wesen die dat behoort
Onder den laeten machmen spreken, om saken
totten laeten behorende Welcke susteren niet en
laeten, als men ghemeijnelijcken laetet, die sul=
=len oock die selve gratien ghebruijcken als die

gratien: gracie:toestemming, vergunning

(blz. nr 209 op foto 110)

ghelaeten hebben Alser niemant en laet, soe
salt inder abdissen vrijen wille sijn, oft sij den sus=
=teren eenighe gratie doen wilt Om des latens
wille ende salmen den dinst gods en lesen oft in sin=
=ghen niet minderen, maer nae ghewoonelijcker
wijsen vervullen Ende alle ander ghewoonelijc=
=ke disciplijne houden, maer die vasten salmen
drij daghen nae der reghelen relaxeren, soe dat
die susteren te sexte ethen, ende oock des avents

*sext: de tijd van twaelf uren, de middag, ook de op
die tijd plaats hebbende kerkdienst*

Maer die laeten wort orlof ghegeven wat te
ontbijten, maer dat en sal niemant buijten den ref=
=ter doen Wanneer die lesse nae der reghelen nae
ethen ghehouden is soe suillen sij ghemeijnen orlof
hebben totten teeken der vesperen onder een van
gheestelijcken en ghestichtighen dinghen te spreken
Op den dach als men laeten sal, sal die outste een
vermaninghe inden capittel doen van desen voor=
=gheschreven puijnten Ende datmen tijtelijck
bereijde dat totten laeten noot is Dan salmen
dat ghebet spreken dat ghewoonelijck is Ende
sij selen alle knielen, oft diepe neijghen nae den tijt
Want niet alle , Vanden baden der susteren
mensen een ghelijcke . dat . lxi . capit

refter: de eetzaal, vooral in een klooster

tijtelijck: tijdig

(blz. nr 210 op foto 111)

reden oft oorsake te baden en hebben, soe en wil=
=len wij niet datmen in onsen cloosteren, ghemeijn ba=
=den voor alle susteren maeke, maer alleene voor

dies noot hebben, ende oetmoedelijck daer om bidden,
Ende oft die abdisse goet dunct dattet haer die tijt
nut is, soe dat den ghesonden ouden niet boven
viermael, ende den ionghen tweemaal niet daer bo=
=ven des iaers gheorlooft worde, maer den cranc=
=ken nae den ghebode der reghelen alsoe dickwil
alst hem bequaem ende noot is **D**aerom salmen
in alle onse cloosteren hebben bequame baeijstoven,

baeyen: baden, bad
baeystoven: badstoof, gelegenheid voor
warme baden

oft i (één) grooten boeden boven ghedect, ende ghesloten

boede: klein huisje, meest van hout
gedekt: bedaakt, met een dak

Ende wij laeten toe datter drije, oft viere, oft
meer te samen baeijen, die hem dan eerelijcken
ende tamelijck houden sullen. **E**nde uuten bade te gaen
ende te blijven elck eenen doeck om nemen **N**iet verre
vander baeije stoven salmen hebben bereijde bed=
=den, daer die susteren die ghebaeijt hebben op lig=
=ghen moeghen, ende haer drooghen **A**ls die sus=
=teren uuten bade gaen sal hem die suster die hem
dient een laken gheven, dat niemant den anderen
bloot en sie **D**ie susteren inden baden te dienen,
ende dat hem noot is te bereijden, dat sullen die

eerelijcke: op betamelijke wijze
tamelijck: gepast, betamelijk

(blz. nr 211 op foto 111)

doen, diet die abdisse sonderlinghe beveelt **D**ie
susteren en sullen onder der hoomissen noch complee=
=ten sonder noot ende orlof der abdissen niet baden
Ende sullen hem hueden twee susteren niet op een
bedde bloot, oft onder een decksel, noch oock
tot anderen tijden sonder noot, ende toe latinghe
der abdissen te ligghen , **hoemen vasten sal ende**
sonder suiivel sijn . dat .lxx. capittel
Sonder die vasten daer toe wij van ghe=
=meijnen ghebode der heijligher kercken, oft oock
van sonderlinghen gheboden der reghelen verbonden
sijn, vasten wij oock als in desen nae gheschre=
=ven daghen. **A**ls opten dach **L**etanie maioris,
feria .ii. et .iii. in rogationibus ⁽¹⁾ **O**p ons heeren

decksel: bedekking van het lichaam

suiivel: suivel: eieren, melk, zuivelprodukten

letanie: allicht is 'litaniae maioris' bedoeld

feria .ii. et .iii. : feria secunda et tertia: maandag en
dinsdag

hemelvaerts avent **V**isitacionis et **N**ativitatis
beate marie alle vrijdaghen **O**ock inder tijt als ons
reghele orlooft datmen op den dach tweemaal
eten sal uughenomen des vrijdaechs nae paes=
=schen, ende oft kersdach op eenen vrijdach quame
Als een hoochtijt datmen vasten sal comt op

eenen maendach, dan salmen den saterdach daer
voor vasten Wij en ethen gheen suvel vanden
maendach inden weken diemen noempt quinqu=

suvel: zuivel

-
- (1) Rogatiedagen zijn dagen van gebed en van vasten In de westerse christenheid. Ze worden gevierd met processies en met de litanie van de heiligen. De zogenaemde 'rogatio maior' worden gevierd van maandag tot woensdag voor Hemelvaertsdag. Bron: https://en.wikipedia.org/wiki/Rogation_days

(blz. nr 212 op foto 112)

=gesima tot paesschen Sinxen avent Assumpti=
=onis beate marie, ende Omnium Sanctorum Maendach ende
Goensdach inden advent Inden vigilien nativita=
=tis Christi Alle vrijdaghen sonder den vrijdach die
comt in die paesch weke Ende oft kersdach op
eenen vrijdach viel, als voorschreven is, op ander
daghen en is suvel niet verboden het en waere
dan op eenigher stat een ander ghewoonte der
ghemeijnder kercken, welcke die van onse uni=
=en sijn niet breken en sullen Om behoeflicheijt
olys oft visch, die moeghen oock des maendachs
ende des goensdaechs inden advent suvel eten,
ende oock alle andere vrijdaghen het en sij dan an=
=der ghewoonte des lants als voorschreven is
oft dat sijt om ander saken niet ethen en sou=
=den Dies rogationum ende Letanie maioris
en sullen wij niet met minder observantien hou=
=dan, dan die ghemeijn ghewoonte der heiligher kercken
is Die vasten vander reghelen beghint op den
dach Exaltationis sancte crucis Men sal merc=
=ken dat die vasten, daer toe wij alleene vander
reghelen verbonden sijn gebroken mach, ende sal
worden om overcomende gasten vander abdis=

behoeflicheijt: toestand van behoefte aan iets hebben

olys: olie

goensdaechs: woensdag

Exaltationis s. crucis : kruisverheffing 14 sept.

(blz. nr 213 op foto 112)

=sen, oft ander die dat gheboden wort bij den
gasten te sijne als sij eten Desghelijcke mach=
=men dat vasten vander reghelen breken, opten
dach als men ghelaten heeft, metten twee nae vol=
=ghende daghen, oft dat alsoe comt Die abten
sullen vermaent worden met goedertieren merc=
=kinghe die vasten des goensdaechs inden somer
dickwil te relaxeren Dat haere voorsichticheijt
toeghelaten wort in saken die die reghel uut
wijst , Hoe ende wanneer die lesersse, ende die=

=nersse voor eten sullen , dat .lxxi. capittel .

Altijt als dat ghetijde uut is, nae dien
dat dat convent tertont ethen sal,
het sij sexte, oft noene, ist dan eenen dach dat
sij te voren te eten pleghen, soe sullen die lesers=
=se, ende dienerssen voor gaen eten, eer dat con=
=vent comt dattet convent om haren wille niet
wachten en derf Sij en sullen elders niet voor
ethen op eenighe steden, dan inden refter, noch
die eene en derf die ander niet verwachten, oft sij
niet haest en quame, maer comen sij te samen
soe sal die iongste segghen Benedicite Ende die
oudste Benedic domine dona tua Als sij gheten

(blz. nr 214 op foto 113)

hebben, sal elk bij hem selven segghen Retribu=
=ere dignare domine Die mate des etens sal
sijn dat vierendeel haerder portien broots, ende dat
derdendeel dranckx, die een ieghelijcken dien
dach behoort Als sij gheten hebben hovert hem iet
soe sullen sij dat broot inde schappraeije legghen,
ende den dranck weder int vat ghieten Men sal
weten dat men van beghinne der vasten tot paesschen
utghenomen sondaechs, niet voor eten en sal, noch
inden quatuor temporum dat iaer duer, noch in
vigilia nativitatis domini, pinxteren petri et pau=
=li, andree, iacobi maioris, Thome, bartholomei,
mathei, simonis et iude Mathie Assumptionis
beate marie Laurentij et Omnium sanctorum Wat sus=
=ter op eenighe deser voorgheschreven daghen niet
ghevasten en can van cranckheijt, die mach met
gods vreesen en wat voor eten wat haer die
abdissen orloft Desghelijckx mach oock die abdis=
=se, op daghen als men wel voor ethen mach, suste=
=ren die haer des noot dunct eenighe pulment voor
haer mixtum gheven Vanden eten des convents,
Die dienerssen sullen . dat .lvvii . capittel.
die tafelen tijtlijcken bereijden voor der uren

gheten: gegeten

pulment: brij, moes, pap

micst: brood(maaltijd)

(blz. nr 215 op foto 113)

der maeltijt Als die ure comt sal die prioresse
oft dien sij dat ghebiet dat teeken luiden Maer
en is die spijse noch niet bereijt soe en sal sij niet
luijen voor dat ghereet is Ende die susteren en

sullen niet comen het en is gheluijt, maer die
wijle lesen oft dincken Als dat teeken gheschiet
is, soe sullen die susteren haer handen wasschen,
ende inden refter gaen hem voor den cruijce neij=
=ghen Ende gheschiet in haer ordinantien voor der
tafelen staen metten aensicht deen teghen dandere
Die ionghen sullen den dienerssen helpen dat
pulment op die tafel setten den dranck in schin=
=ken, ende in andere dinghen die noot sijn Die
wijle sal die prioresse die schelle eenen Ave maria
lanck luijden, ende gaen inden refter op haer stat
Als dat pulment op die tafelen gheset is, sal
die overste dat schelleken dat ter tafelen hangt
met vier oft vijf slaghen roeren Ende als sij
weder op haer stat staet, sal die sanghersse be=
=ghinnen Benedicite, duer den convent die veer=
=sen te vervolghen, met gloria, kirieleison, ende met
stilheijt diepe neijghen ende segghen pater noster Als die
wekenersse seet Et ne nos sullen sij hem alle op

(blz. nr 216 op foto 114)

rechten Ende die wekenersse sal haer alleene totten
overster tafel keeren, ende segghen Oremus Be=
=nedic domine, een cruijs maeken, ende alsoe die bene=
=dictien vervullen, dan sal die lesersse comen Ende
alsoe saen als die wekenersse die benedictie vervult
heeft, sal sij met gheboechden hoofde die benedic=
=tie eijsschen Ende als sij die benedictie ontfanghen
heeft sal sij op den lessenaer gaen lesen Dat convent
sal gaen sitten, als sij gheseten sijn, sal sij tertont
beghinnen te lesen Welcke suster niet en is totten
veersen als benedicite begost is, nae als sij orlof
verworven heeft te eten, sal sij eenen pater noster ende ave
maria gheneijcht voor der tafelen segghen, ende
gaen sitten Wie niet en comt, eermen dat ander
pulment op die tafel set, die en sal niet in gaen
maer haer lijden, ende metten dienerssen nae eten
Comt sij als die dienerssen gheten hebben, soe
sal sij alleen eten, doch nerghens anders, dan inden
refter, want het en sal gheen suster gheorlooft sijn
erghent anders haren maeltijt te doene, uutghe=
=nomen die inden sieckhuijse sijn, oft die metter abdis=
=sen eten het en sij dan dat die abt, oft abdisse om
redelijcke saken wille, sommighe susteren orlooft op

lijden: geduldig zijn

(blz. nr 217 op foto 114)

een ander stat te eten, Die susteren en sullen die
spijs niet roeren, sij en hebben eerst wat vander lessen
vernomen, ende sien die overste toe tasten Gheen
die ter tafelen sittet en sal uuten refter gaen, sonder
merckelijke oorsaken, noch dat selfde sonder orlof,
Niemant en sal gaende noch staende eten noch
drincken, want dat onse ghewoonte niet en is, maer
sittende Die ter tafelen sitten, en selen haer pot=
=ten oft bekeren niet wasschen, want mense ghewas=
=schen op die tafel gheset heeft, wat suster ter tafe=
=len sit ende iet wat ghebreect dat sij hebben soude,
dat sal sij met een teeken vander dienaressen eijsschen
In dieninghe der nootruft sal reverentie bewesen
worden metten hoofden, van die den dinst doet,
ende diet ontfanct Salmen eenighe suster in
spijs oft in dranck eenighe gratie doen, dat salmen
eerst voor die overste setten, ende als sij een teeken
doet dan salment die suster draghen, die dat danc=
=baerlijck ontfanghen sal, ende staen op ende houden
dat eerweerdelijck voor haer borst, ende sien die over=
=ste aen Ende als haer die overste winct, sal sij ne=
=der sitten ende eten ,want nu alle onse spijs int ghe=
=tal drijer pulmentarien in onser reghelen begrepen

(blz. nr 218 op foto 115)

is Soe ist bequaem dat dese drij deelen, tot drij
onderscheijden tijden op gheset worden, dat tusschen
eenen ieghelijcken eenen bequamen tijt sij, op dat
die susteren tijts ghenoech hebben te eten Men sal
altijt een ieghelijck haer deel alleene gheven, ende voor=
=setten Maer waer daer iet datmen niet in veel deelen
ghedeijlen en konde, dat machmen over die tafel
draghen, dat een ieghelijck matich nae haren nootruft
daer af snijde, oft nemen Dese voorgheschreven
pulmentaria en salmen niet alleen houden, met
brije ende moes, maer watmen van alle dat mon=
=niken, ende nonnen gheorlooft is te eten, bequamelijck
ende eerelijck voor spijs mach bereijden, het sij van
vissche, eijeren, witte spijs, oft desghelijckx Die over=
=sten dan aensiende daghelijcschen aerbeijt waecken
ende beden, selen den convente mildelijck van haren
nootruft versien Doch overvloedicheijt verhueden, dat
sij den lichaem tamelijck onderhouden Ende die
daghelijcsche borden haers dinsts vrolijck sonder

borden: vracht, last

oorsake der murmuratien moeghen draghen **I**nden
backhuijse salmen die merckinghe hebben, datmen
die brooden van sulcker grootheijt maeke, als men
een ieghelijck voorsetten sal, het sij aen een stuck

(blz. nr 219 op foto 115)

aen veel stucken, dattet sijn ghewichte hebbe, oft
als dat inder reghelen beschreven is **M**etten deele
datmen den susteren als sij savents ethen gheven sal,
salmen dat houden als inder selver reghelen staet
Doch alsoe alst die overste goed dunct dat sij van
ghenaden meer gheven die des behoeflich sijn, **I**n=
=den steden daer veel wijns is, hoe wel men niet
en weet welcke die maete is, die inder reghelen staet,
als emina ende die wijn inden landen niet soe crach=
=tich en is, als in italien **D**och salmen soe matelijck
gheven, datmen niet den lust, maer alleene nootruft
diene **D**esghelijckx willen wij oock van anderen dranck
ghehouden hebben **A**ls die overste die maeltijt eijn=
=den wilt, soe sal sij dat schelleken luiden, ende die le=
=sersse sal die lesse sluijten met **T**u autem domine, dat
convent antwoordt **D**eo gratias, ende hem een weijnich
neijghen **D**an selen sij alle op staen, ende staen voor
die tafele als sij voor den benedicite deden **E**nde
lesen die veersen, die die sanghersse beghinnen sal
ende **G**loria patri, daer toe **D**aer nae sal die wekeners=
=se der ghetijden lof segghen als **A**gimus tibi gratias
oft **B**enedictus deus in donis suis tot welcken sij
alle **A**men sullen antwoorden **E**nde twee ende twee hem

(blz. nr 220 op foto 116)

neijghen, aen den ioncsten beghinnende uutgaende
singhende den psalm **M**iserere mei deus, die de san=
=ghersse beghinnen sal tot aen die pause, ende haer choor
die ander helft des veers, dat ander choor dat ander veers,
alsoe sullen sij die andere veersen onder een singhen
ende gaen uuten refter **A**ls sij in een choor comen,
sullen sij in haer ordinantie staen, metten aensicht
ten outaer waert **M**aer totten **g**loria patri des
psalms sal hem den eenen choor metten aensicht
totten anderen keeren, ende hem neijghen oetmoe=
=delijcken, tot sicut erat, weder op rechten, ende alsoe
blijven staen, tot **p**ater noster **E**nde dan op die forme lig=
=ghen oft diepe neijghen nae den tijt, tot dat al
uut is, ende dan twee ende twee hem voor den outaer

neijghen Ende metter selver ordinantien uuten
choor gaen, als sij daer comen waren Men sal dat
houden wanneer dat convent des winters, als men nae
der reghelen vasten soude van gratien des avents
eten, ghelijckmen pleecht inden daghen als men
ghelaten heeft, oft anders als men bij keersen etet, dat
sij dan Gratias inden refter lesen, ghelijck die die=
=nerssen pleghen Dat pleghen wij oock op de wit=
=ten donderdach, ende goeden vrijdag te doene nae

(blz. nr 221 op foto 116)

der maeltijt Vander leserssen ende dienerssen eten
Als die susteren , dat . lxxiii. capittel .
die inden refter gheten hebben, uitghegaen
sijn, sullen hem die dienerssen, ende lesersse terstont
vergaderen Ende segghen die veersen met mati=
=gher stemmen, ende die daer die oudste inder orden is
sal altijd die spijsse ghebenedijen het en sij dan een
ander van grooter graden daer, die lesersse sal
die benedictie nemen van die ghene die boven haer
oft haer ghelijck es, Als sij die ontfanghen heeft
sal sij segghen Deus charitas est, et qui manet
in charitate in deo manet, et deus in eo, et illa
charitas nos benedicat, et ad vitam eternam perdu=
=cat Amen Ende nae den eten sal sij die lessen sluij=
=ten segghende Deus pacis et dilectionis maneant semper
cum omnibus nobis In autem domine Is die lesersse die
outste inder orden Dan sal eene die iongher is die
benedictie van haer eisschen, ende die lesse lesen Als
sij gheten hebben selen sij al dat dat convent te lesen
pleecht oock lesen met stilder stemmen ghekeert tot
ter tafelen op welcken dat sij gheten hebben Wan=
=neer dattet convent pleecht te neijghen, oft te knie=
=len, dan sullen sij slecht neighen Ende nemmermeer
rechtsonder : L

(blz. nr 222 op foto 117)

ligghen inden refter , Vanden kinderen ionghen ende
Al ist datmen ouden . dat . lxxiiii. capit .
den kinderen ionghen, ende ouden, die streng=
=heijt der reghelen niet houden en sal van eten drinc=
=ken ende ander deser ghelijcke, ghelijck die reghel dat
orlooft Doch en salmen dit niet met hem allen ghe=
=lijk houden, maer met grooten onderscheede,
een ieghelijck nae sijn ouder ende stercheijt den eenen

dickwil ende mildelijcken die strengheijt der vasten
relaxeren Den anderen selden ende nauwelijcken,
want ionghen die noch in haren wasdom sijn dickwil=
=der noot hebben te eten, dan die haer wasdom heb=
=ben Ende dat saet der kintschelijcker ouder nae wijze
der boomen die noch niet wel in die eerde ghewortelt
en sijn, noot hebben dickwil te eten ende leckerder spij=
=sen, dan dat oude dat wel ghewortelt is Ende
met stercheijt der ioecht bloeijet, ende nae dien dat de=
=se voorschreven toe nemen in ouder en sterkcheijt
des lichaems sullen sij hem allinxkens ghewennen
in nuchterheijt der abstinentien, ende oefenen in ande=
ren ghesetten der reghelen Dat hem nae als sij tot
haren bescheijden iaeren ghecome sijn, die strengheijt
der reghelen niet te male vreemde en dunct sijn,

(blz. nr 223 op foto 117)

Men sal oock die onmachticheijt der ouders in allen
niet ghelijc bedincken, want anders ist slecht out,
ende anders seer out Ende het sijn sommighe ouders
seer onmachtig van crachten, ende sommighe sterc=
=ker, hoe wel sij veel ouder sijn Daer om voor
ghesetter tijt te eten, ende ander ghemack dat
hem gheorlooft is te hebben, salmen sommighe wiens
crancheijt openbaer is dwinghen, ende die ander niet
Maer willen sij dat van eijghenen wille doen, soe
sal hem die abt dat toelaeten, nae dien dattet hem
noot dunct wesen Wat tijde dese eten sullen smor=
=ghens voor middaghe, oft des avens, dat sal een
ieghelijcke overste versien, nae dat sij haer om=
=standen ghemerckt heeft, ende nae dattet hem dunct
bequaem te sijne Der kinderen eten salmen alsoe
matighen, dat eens ieghelijcke kints spijsen vanden
heelen daghe niet meer en sij, dan eender suster die
tot haren verstandighen iaeren ghecome is Ende
men sal hem gheenen stercken dranck gheven,
maer dunnen dranck, ende elck sal op hem merc=
=ken neerstelijck Ende als sij iet mesdoen salmen
se cortelijc straffen Ende haer meestersse, oft
prioeresse bringhen Maer niemant en salse slaen

ouders: ouderen (van jaren)

(blz. nr 224 op foto 118)

Dan diet die overste sonderlinghe bevolen heeft
hoe wel men die ionghen totter professien ont=
=fanghen heeft, doch en sal hem niet verhincht wor=

verhinc: toelating, verlof

=den onder den convents susteren te sitten, noch te staene, maer op steden sonderlinghe daer toe gheschiet **I**nden refter, choor, ende in andere steden sullen sij haer ordinantie houden, alsoe langhe als sij onder der meesterssen sijn, van welcken sij oock niet ghelost worden en sullen, men merckt dat sij een goede wandelinghe beghinnen te hebben **Vanden mandaet der susteren . dat**
Dat mandaet der susteren . lxxv . capittel
salmen altyt op eenen ghesetten dach als des saterdaechs houden **h**et en ware dan dat die abdisse om seker nootsaken wille, ondertijden op eenen andere dach voor hiet doen, oft oock te male goet laten sijn **W**anneer men des saterdaechs nae der vesperen luijt alst ghewoonelijck is, sullen hem die susteren haesten bij een te comen **A**ls sij dan bij een sijn, ende die dienerssen bereijt hebben dat daertoe noot is, soe sal die sangherse beghinnen die anteffene **E**nde die oversten aen der sijden daermee sal beghinnen te wasschen, sullen haer

(blz. nr 225 op foto 118)

schoenen uut doen, is die abdisse daer niet soe salmen aen die prioresse beghinnen **D**an sal die dienersse die die weke ghedint heeft, een becken met water dat matich is, onder die voeten setten diemen eerst sal wasschen, ende beghinnen te wasschen **D**aer terstont nae volghen sal die suster die die weke dienen sal, met een ander becken met water, ende settent onder der suster voeten, die daer nae wasschen sal, ende drooghen die terstont die eerst ghewasschen is, **M**en sal dat ordentlijcken houden, dat die uutgaet wasschet, ende die ingaet der susteren voeten drooghen ende cussen **W**anneer men der derder suster dat water onder set, sal die naeste haer schoenen uut doen ende haer bereijden, ende alsoe voort deen nae den anderen, dat een ieghelijc bereet sij, als dat water voor haer comt, dat=tet niet lanck en valle **A**lsmen die een sijde ghewasschen heeft, dan salmen die ander sijde aen der overster weder beghinnen, sijn er veel oversten oft gasten daer, ende ment ghemackelijck bij bringhen can, soe sullen sij alle aen een sijde sitten datmense in haer ordinantien voor den anderen

(blz. nr 226 op foto 119)

wassche Die dienerssen sullen niet sonderlin=
=ghe seer nauwe wasschen, maer gheringhe henen
Een van de ionghen sal der dienerssen helpen
ende die becken met water af ende toe draghen,
ende alst tot haer comt datmense wasschen sal,
dan sal een ander der dienerssen helpen, ende dat
becken met water af ende toe draghen Die daer
wasschet, oft ghewasschen wort, sullen voor ende
nae een weijnich neijghen Die susteren die haer
schoenen uut hebben, sullen alsoe veele als sij
moeghen verhueden, datmen die bloote voeten
niet en sie Totten mandaet der susteren en sal=
=men niemant laten dan ghewielde susteren
uuter vergaderinghe, ende conversinnen, ende novi=
=tien hadde eenighe suster die crancheijt diemen
heet podogra, oft ander siecheijt der voeten dat
men niet wel haer inden convente ghewasschen
en conste, oft mochte, die sal orlof bidden ende
haer inden sieckhuijse laeten wasschen Gheschiet
dat dan om nootsaken, oft arbeit, dat dat
meeste deel der susteren niet daer en waren, die
sullen dan in een huijs gaen sitten, ende dat
mandaet houden, oft sij willen, ende niet singhen

podogra: podagra: jicht (?)

(blz. nr 227 op foto 119)

Als die susteren alle ghewasschen sijn, dan selen
hem die dienerssen al onder een wasschen, ende
drooghen, die uut gaet eerst, ende die ingaet nae
Als sij hem ghewasschen, ende weder aenghe=
=daen hebben, sullen sij orlof nemen ende gaen
uut, ende wasschen die vaten, ende drooch doecken
Ende die leveren diese te bewaren hebben, ende
dan haer handen anderwerf wasschen, ende
haer cappen aen doen, ende gaen gheringhe bij
dat convent , Vander collatien ende drincken der sus=
Die collatie teren . dat .lxxvi. capit

van welcken dat .xlii. capittel der reghelen .xlii. capittel: over wie te laat komen bij het officie of aan tafel
spreect, salmen op daghen alsmen niet en
vast houden in dat capittel huijs, omganghe,
oft op een ander bequaem plaetse, nae ghelegentheijt
der tijt, ende des cloosters Maer alsmen vast
salmense ghewoonelijck inden refter houden
Die custersse sal als die versperen, ende vigielien
uut sijn, alsmen vigilie heeft neerstich op die

ure wachten te luiden, alsoe datmen alle dinck
tijtlijcken vervullen moeghen Ende als men luidt
sal dat convent bij een comen, op die stat daermen
dan die collatie houden sal Ende daer sitten ende

(blz. nr 228 op foto 120)

wachten tot dat die abdisse, oft prioresse comt,
ende als sij voor hem henen gaet selense haer
neijghen, maer der prioressen sullen sij opstaen
ende niet neijghen Die dan lesen sal, sal comen
metten aensicht ghekeert totter overster, ende
met oetmoedicheijt benedictie eisschen, ende
beghinnen te lesen, ende oock die lesse daer in=
=den Maer ist vastendach als sij dan alle ghe=
=wasschen sijn, sullen sij terstont twee ende twee
per ordinem uut gaen, ende gaen inden refter
die ioncste voor Als sij daer comen sullen sij
ordenlijck voor die tafelen staen, tot dat die
overste dat schelleken gheluijt heeft, ende dan
gaen sitten, ende dan salmen die lesse voort
lesen, die inde capittel begost was Maer ist
vastendach datmen die lesse inden refter beghinnen,
ende einden sal, dan salmen terstont als dat
schelleken gheluijt is, die lesersse haer benedic=
=tie gheven, die dan als sij alle sitten, beghinnen
sal te lesen Eermen sitten gaet salmen beke=
=ren ende potten, daermen uut drincken sal op
die tafel setten, ende alst die overste goed dunct,
ende men en wat ghelesen heeft, sal sij metten

inden: einden, beëindigen

(blz. nr 229 op foto 120)

vingher op die tafel cloppen, ende der dienerssen
een teeken gheven, dat sij in schinken, die dan
terstont voor die overste comen sal, ende hou=
=den met beijden handen voor haer borst, die cruij=
=ke daer sij uut schinken sal Ende met stilder
stemmen segghen, benedicite, ende die overste ant=
=woort inder selver stemmen Oremus potum an=
=cillarum suarum, filius dei benedicat, ende maeken
een cruijs daer op, ende dat convent sal antwoor=
=den Amen, ende alle die wijle sal die lesersse swij=
=ghen Alst gheschonken is, wie dan drincken
wilt sal drinken, maer niemant en sal drinc=
=ken eer die overste drinckt, dat sal sij doch doen
eer iemant anders Die overste sal eens, ende

anderwerf, te onderscheijden tijden, dat teeken met=
=ter hant doen, dat die susteren dies noot hebben
drinken moeghen Als dat derde teeken gheschiet is,
salmen terstont die bekeren op nemen Ende als
dan die overste dat schelleken cortelijck gheluijt
heeft, soe sal die lesersse die lesse sluijten, wat suster
ter collation comt als die benedictie ghegheven is,
die sal voor die overste comen, ende met eenen teeken
der hant orlof bidden te drincken, als sij dan orlof

(blz. nr 230 op foto 121)

heeft soe sal sij bij die ander sitten Ende men sal
dat convent om een oft twee niet laten wachten,
welcke suster die om saken wille van der colla=
=tien bleve, die sal in gaen als dat convent uut is,
ende mach oock dan sonder orlof drinken Doch
sal sij haer haesten totter compleeten, **Vander oefen=
=inghe voordien ghetijden . dat . lxxviii. capittel .**

Alsoe haest als dat teeken tot eenighen
ghetijde ghehoort wort, sullen die susteren
haer studium, oft arbeit aelaeten, ende in haer cellen
gaen haer selven te recolligeren, ende vlietelijcken
haer ghemoede met innigher aendacht totten ghe=
=bede te bereyden Alle daghe sal dat convent twee=
=werf, als smorghens, ende savens oft men dan ander
tijt heeft, iet wat langher in der bedinckinghe ende
recollectien blijven Doch niet boven een half ure sonder
sonderlinghe verhingnisse der abdissen, welcke
merkinghe sij in desen, ende in anderen saeken
hebben sal, soe dat sij den stercken ende vierighen *vierig: vurig, innig, brandende van liefde tot God*
susteren, niet en verbiede veel te doene, ende den
cranken die doch niet ghelijck vierich en sijn,
duer onbescheijdenheijt gheen oorsake en gheve hem
te letten, dat god verhueden moet In wat be=

(blz. nr 231 op foto 121)

=dachtinghe hem een iegelijck nae der tijt oefenen
sal, dat wijsen uut menichvuldighe studia der
innigher menschen, die men in allen wel gheorden=
=de gheestelijckheijt vint **Vander besluytinghe des
Wij willen, cloosters . dat lxxviii. capit.**
setten, ende ordineren nae uut wijsen
der rechten in libro sexto in capitulo pericu=
=loso, datmen dat slot des cloosters strengelicjken
houde Alsoe dat noch abdisse noch susteren om

gheenderande saeken buijten en gaen **het** en
waren dan alsoe grooten treffelijcken noot saeken,
dat wij ende onse naecomelinghen toelieten, ende
dan met orlof der abdissen, oft dien des behoort
ende in gheender manieren anders **Waert** dat anders
gheschiede, soe sullen die, die dat deden, oft toelie=
=ten als verlopen nonnen nae ordens wijze haer
boete daer om draghen **Oock** willen wij des
selfs ghelijcke vanden conversinnen susteren
ghehouden hebben **Ende** op datmen alle sorghe,
laster, ende schanden, die daer comen mochten van
versumenisse des slots af sijn mach **Soe** willen
ende ordineren wij dat die dueren, die wij daer
toe ghestelt hebben, die tot tijden als des noot

dueren: deuren

(blz. nr 232 op foto 122)

is op ende toegaende sommighe twee onderscheijden
sloten daer binnen hebben, met twee onderscheijden
sloetelen, den eenen sal hebben die abdisse, ende
den anderen die prioresse, oft eene vanden outsten
susteren, vanden abt ende convent daer toe gheordi=
=neert ende ghecosen **Ende** die selfve dueren sullen van
buijten oock een sterck slot hebben, daer die bich=
=ter den sloetel af hebben sal **Ende** die dueren
en sullen nemmermeer op ghedaen worden, het en sij
dan in bijwesen des biechters, der abdissen, ende
der andere suster die den sluetel heeft, wanneer
dier personen een cranck waere, soe sal die
prioresse voor die abdissen, ende een ander van die
abdisse, oft prioresse gheordineert daer bij sijn
Ende voor den biechter een ander persoon dien den
biechter des wel betrouwet, alsoe dat altijd drij
personen sijn, wanneer die dueren van noode op
ghedaen worden, ende wie dat versuemde die dat
toe behoorde die sullen vanden abt met eender
swaerder boeten ghestraft worden **Dat gheen per=
=soon in dat slot ghelaten en sal worden . dat lxxix. ca.**
Binnen dat slot en sal nummermeer gheen
persoon ghelaten worden, als dat voorschre=

(blz. nr 233 op foto 122)

=ven capittel des rechten uut wijset, sonder een ver=
=nughtighe openbaerlijcken sake, van ons oft onse nae=
=comelingen, oft wie wij dat bevelen ende toe=
=laten, dan sal die biechter daer bij sijn **Het** en sij

dat hij dat alsoe metter abdissen ordinere dat
sijn bij wesen der timmerlieden altijd niet noot en
sij Welcke timmerlieden oft ander wercklieden in
dat slot niet eten en sullen sonder oock sonderlin=
=ghe toelatinghe der oversten Ende alst toe ghelaten
wort den timmerlieden binnen den slote te eten,
soe en sal hem doch gheen ghewielde suster dienen
ter tafelen, maer sij sullen op een afghescheijden
stat eten, daer sij haer spijs selve duer een vinster
halen moeghen Ende oft anders gheschiede dan
alst voorschreven is, wiens die schuld waere, het
en waere biechter, abdisse, oft anderen, vanden abt
scherpelijck ghecorrigeert worden Item het en
sal gheen suster metten wercklieden, oft eenighe
ander mans alleen gaen noch oock spreken, dan
in bij wesen eender oft twee susteren Die suste=
=ren en sullen oock niet gaen daer sij van binnen een
man weten, sonder orlof der oversten, maer oft
hem eenich uutwendich mensche ghemoette, soe

(blz. nr 234 op foto 123)

sullen sij die oetmoedelijcken grueten ende voortgaen
Oock ordineren, willen, ende setten wij, oft sake
waere dat men eenich ander clooster reformeren, oft be=
=sluijten soude, oft die overste des cloosters dunct
nut te sijne tot der eeren gods, ende salicheijt der zielen
datmen eenighe personen daer toe noot waere
te leenen Die daer toe gheordineert worden, die
sullen hem om haer ghehoorsaemheijt willen willich=
=lijck daer toe gheven dat te doene ghelijck ons heilighe
vader seet datmen in allen steden eenen heere dient
Ende diemen uut sint die sullen haer benedictie nemen,
als oock die doen sullen die weder comen, soe die heijlighe
reghele uut wijst, diemen uut sint, die selen haer ghe=
=tijden betalen vlietelijcken, ende duechdelijcken Ende
selen haer sedichlijcken houden inden weghe met
alle disciplijnen des ordens het en ware dat die
oversten der vasten vander reghelen met hem dis=
=penseert, oft dat sij onderweghen van eenighen
bisschop, oft abt te gast ghebeden worden, dan sullen
sij haer houden na uutwijsinghe, des dien sij bevo=
=len worden Item sij sullen hem dan in allen anderen
tijt hueden, dat sij gheenen man nemmermeer
gheen bloote hant en gheven, maer oft hen van

leenen: toelaten, toestaan

sint: zendt

(blz. nr 235 op foto 123)

eenighe weerelijcke lieden die hant inder gueten
gheboden worde, die sullen sij met die cappe, oft
scapelier ghedect weder bieden , **Van besluijtin=
=ghe des spreek vinsters, dat lxxx. Capittel.**

scapelier: scapulier, schouderkleed

Dat spreek vinster sal besloten zijn, met
een bleck vinster, overtoghen met eenen
swerten oft blauwen doeck, alsoe datmen niemant
daer duer sien en mach **E**nde sal ghesloten zijn met
twee sloten, daer die abdisse den eenen sloetel af
hebben sal, ende den anderen een ander suster daer toe
gheordineert **D**at en salmen niet op doen om ee=
=nighe menschen daer in, oft buijten te siene **D**an
oft sommighe weerlijcke lieden waren, diemen dat
niet ontsegghen en mochte, haer suster kinderen,
oft naeste nichten te siene, dien mochtmen dat
een mael toelaten, ende niet meer in een iaer, son=
=der sonderlinghe saken daer gheprueft vanden abt,
oft dien hij dat bevale, dan sal dat selve vinster
op zijn, onder half ure, oft daer bij ten lancsten
Voorder vinster en sal gheen suster alleen spreken,
maer in bij wesen der abdissen, oft eene, oft twee
die die abdisse ordineert daer toe die sullen daer
blijven **E**nde oft saken ware dat eenighe suster

besloten: gesloten; ingesloten; weggeborgen

bleck: bleec (?) kleurloos, wit

(blz. nr 236 op foto 124)

daer iet seijde daer onvrede, oft onstichtinghe der
gheender die dat hoorden af quame, oft comen moch=
=te, dan moeghen die ghetuijghen der susteren teeken
gheven metter hant oft met eenen worde, daer
af te swijghen, dan sal die suster terstont daer
af swijghen, ende iet anders segghen **D**ie dus
terstont niet en dede, die sal in den naesten ca=
=pittel swaerlijck daer om ghecorrigeert worden

**Van besluijtinghe des dormters, ende hoemen
slapen sal . dat lxxxi. capittel ,**

Die besluijtinghe des dormters, sal vas=
=telijcken ghehouden worden, daer sal alle
dat convent metter abdissen op slapen, uutghe=
=nomen die sieken, ende die die sieken bewaren **E**lc=
=ke suster sal besonder slapen, ende elck bedde
sal vier oft vijf voeten vanden anderen staen,
alsoe dat een ieghelijcke suster ruijme plaetse heb=
=be te ligghen ende te slapen, ende een plaetse om
te bidden ende haer te bedincken alsoe verre alst

sijn mach Een ieghelijck bedde met sijnen onder=
=slaghen ende voorhanghe Die voorhanck en sal
nimmermeer voor zijn als die susteren in haer cellen
sijn, op datmen sien mach wat een ieghelijcke

(blz. nr 237 op foto 124)

suster in haer celle doet, waert dan dat eeni=
=ghe suster haer cleederen veranderen woude,
oft reijnighen, oft desghelijcke doen woude, als
dat gheschiet is soe sal sij den voorhanck weder
af trecken Den voorhanck sal een ieghelijcke
suster voor trecken, als sij uut haer celle gaet,
ende sal oock voor ghetoghen blijven het en ware
dan dat een suster op die heijmelijcheijt ginghe
oft op een ander stat, dat sij terstont weder in haer
celle dinckt te gaene, dan mach sij den voorhanck
laeten hanghen Daer den dormter niet alsoe
groot en is, dat die susteren alle daer op ligghen
moeghen, soe machmen sommighe van dien
die om haer bevelinghe, oft ampts, oft crancheijt
weghen, bijden anderen niet gheligghen en kunnen,
laeten op een ander sekere bequaem plaetse ligghen,
in bevelinghe ende bij wesen van sommighe van=
=den outsten, op dat die andere uut haere ruste
niet ghestoort en worden Daer om salmen in groo=
=ter stilheijt ende sedicheijt over den dormter gaen
als die susteren in haer ruste zijn Als toch altijt
ioncfrouwen ende gheestelijcke lieden behoort
te gaene Die anders deden die sullen herdelijc=

heijmelijcheijt: WC, latrine

(blz. nr 238 op foto 125)

=ken inden capittel daer om ghestraft worden,
Inden dormpter sal den gheheelen nacht een lam=
=pe bernen, die den gheheelen dormter verlichten
sal Die stat der heijmelicheijt en sal niet verre van
den dormter zijn, ende die sal met onderslaghen
ghedeijlt zijn, ende sullen den wiel over dat aen=
=sicht trecken, als sij daer in gaen, ende alsoe blij=
=ven tot dat sij weder van daer comen Alsoe dat
in allen steden ioncfrouwelijcke schamelheijt
ghehouden worde Hoe hem die susteren slapen
selen legghen ende opstaen , dat lxxxii. capittel
Als die compleeten uut is, sullen die
susteren in haer cellen gaen, hem te be=
=dincken, tot dat die overste een teeken ghedaen

onderslaghe: iets dat een ruimte in twee deelt

schamelheijt: beschroomdheid, schroomvalligheid.

heeft hem neder te legghen Welcke teeken in een half ure gheschien sal nader compleeten cor=
=ter oft langher nae ghelegghentheit ende des ar=
=beijts Alsoe gheringhe als dat teeken gheschiet
es, sullen hem alle die susteren neder legghen te
slapen Ende daer en sal gheene vonden worden
langher te waeken, dan die dat van die overste
gheorlooft is langher te waeken Ende sullen
oock ligghen inden bedden met alder bequaemheit

gheringh: snel, schielijk, spoedig, vlug,

waeken: wakker blijven; zich de slaap onzeggen; de wacht houden

(blz. nr 239 op foto 125)

ghecleet ende ghedect als dat .xxii.ste capittel der
regghelen dat voorder u wijst, nae ghelegghent=
=heit der stat, der tijt, ende der persoonen Alsoe
dat dat overste cleet sij een cappe sonder mou=
=wen, oft een scapulier, in welcker cappen sij oock
te mettenen moeghen gaen Ende als men die cle=
=deren verwandelen sal, oft uut ende aen doen
sal, dat sal alsoe verborghentlijcken gheschien in
eens ieghelijcken celle dat gheen den anderen
bloot en sie Daer om en sal gheen suster in=
=der ander celle gaen, sij en hebben haer te voren
een teeken ghegheven metter hant, oft metten
monde, dat die ander bereet sij haer te antwoor=
=den Oock sullen die susteren acht hebben, dat
sij alijt in haer abijt vonden worden Ende
als hem behoort die uut te doene om veranderin=
=ghe der cleederen, soe sullen sij hem weder haesten
om aen te doene Wanneer dat teeken gheschiet
es om op te staene, soe sullen sij metter selver
schamelheit weder op staen, als sij neder ghelegghen
sijn Ende een ieghelijck sal haer naeste wecken
dunct haer dat noot is Niemand en sal inder ander
celle gaen sonder orlof, dan die abdisse, ende

art 22: hoe de monniken moeten slapen

cappe: mantelkap

scapulier: scapulier, schouderkleed

(blz. nr 240 op foto 126)

prioressen , Vanden abijte ende cleedinghe der susteren
Vanden abijte ende cle=
=dinghe der susteren willen wij dat die for=
=me hier nae beschreven ghehouden worden, welc=
=ke cleedinghe bequaemelijcken ghemaekt is voor
gheestelijcke lieden Ende is ghenomen uiter heijligher
regghelen, ende insettinghe der rechten Totten
eersten dat alder overste abijt sal sijn, een slech=
=te langhe cappe met wijde mouwen, welcke

slecht: vlak; glad; recht; eenvoudig

mouwen sullen sijn een half elle wijt, ende als=
=mense laet hanghen een half elle over die vin=
=gheren recken, slecht boven ingheleet, ende onder
sal sij .vii. oft .viii. ellen wijt sijn, ende sal gaen
tot op die knoeselen, oft daerover **Doch** alsoe
dat sij die eerde op gheen sijde en ghenake dat
men onreijnicheijt daer mede vergadert **Die** wie=
=len sullen breed ende lanck sijn na ghelegghentheijt
der persoonen dat sij die ander hoofdoecken be=
=decken Die cappen sullen sij ghebruiken inden
dienst gods ende inden refter, ende op ander ghewoo=
=nelijcke steden **I**tem die cappe sonder mouwen,
daer int voorschreven capittel af gheset is mach
men ghebruiken inden nacht ghetijden **I**nden

knieselen: enkels (aan de voet)

(blz. nr 241 op foto 126)

arbeijt machmen den scapelier ghebruiken,
die sullen oock voor ende achter alsoe lanck
sijn als die cappe, ende een half elle breed Elcke
suster mach hebben twee rocken slecht ghemaect,
sonder vouden met mouwen die niet te wijt,
noch te inghe sijn en sullen, ende lanck tot op die
hant onghesnoert sonder soomen **Maer** onder
twee oft drij vingheren beleet metter selver
verwen op dat ootmoedichste, ghelijckmen oock
die cappen belegghen mach, op dat sij onder te min
verslijten **E**nde nae ordinantie der oversten slecht
ghemaect **E**lck twee oft drij wullen hemden, die=
=men voor toe doen mach, hoofdoecken, ende voort
wullen Cousen ende socken, ende schoonen die die ab=
disse ordineren sal een ieghelijck nae nootruft,
ghelijck die heijlighe reghel uut wijst inden .lvsten. capittel
Der novitien abijt sal sijn een cappe sonder
mouwen, ende sal tot beiden sijden open sijn,
Der conversinnen abijt sal sijn lanck ende ront, als
hier nae gheschreven staet vanden conversinnen,
van wat derande verwe, ende costelijcheijt deser
voorschreven cleedinghe sijn sal,
wijsen wij u in dat
.lv.ste capittel der reghelen, ende nae ordinantie der

vouden: vouw

verwe: kleur

wullen: wollen

schoonen: schoenen

.lvsten. : 55sten

(blz. nr 242 op foto 127)

oversten, alsoe gheen sonderlinghe curioesicheijt
in allen der voorschrevender ghesocht en worde
maer nootruft **. Hoemen den gasten ontfanghen**

Als eenich gasts **sal . dat . lxxxiiii . ca.**

toecomst verkondicht wort, die daer
vremde es, ende gheleert diemen te gast wilt
nemen, ist een mans persoon die sal die bicht=
=vader ontfanghen ende handelen als dat .liii. ca=
=pittel der reghelen uut wijst Ist een gheeste=
=lijck vrouwe persoon die orlof heeft in dat slot
te gane, die sal die abdisse, oft in haren af wesen
die prioresse met eender ander suster ontfanghen,
als gheschreven es **E**nde in dat eerste haer
oetmoedelijck op den knien te ontfanghen, on=
=sen lieven heren ende ons willecom te sijne Dan
haer te vermanen nae onser ghewoonten der re=
=ghelen eenen **p**ater noster te samen te spreken op den
choor, daer op dan te gaene voor den outaer
te knielen, is die persoon dan gheleert, oft een
ghewielde nonne soe salmen segghen, den psalm
Deus miseatur nostri **G**loria patri **K**irieleijson christe
eleijson kirieleijson **p**ater noster **E**t ne nos **S**alvam
fac ancillas **D**omine exaudi **O**remus **D**eus

(blz. nr 243 op foto 127)

humilium visitor **A**ls inden collectenario
gheschreven staet, is sij een leeke suster oft
ongheleert soe salmen segghen.ii. oft iii **p**ater
noster, dan salmen opstaen dan ontfanghen
ende cussen tot een teeken der liefden, dan
gaen bijden wijwater om haer te wijen,
Ende dan voortgaen op een bequaem plaet=
=se, haer in dat eerste iets goets te lesen, ende
voort haer te tracteren ghelijck dat voorschre=
=ven capittel der reghelen uut wijst **I**tem als=
=men ter maeltijt benedicite gheseet heeft,
soe salmen ter tafelen lesen, alsoe langhe tot
dat die eerste potagie gheten is, dan seet die
overste, benedicite, die ander antwoorden **D**ominus
Dan machmen iet goets ende ghenuechelijckx
segghen **E**nde in sulcker wijsen salmen al=
=toos metten gasten sij sijn buijten oft binnen
houden, **A**lsmen buijten den refter is metter
lessen **D**at mandaet salmen den gasten doen
daer hij slapen sal, hem daer toe bereijden als
saterdaechs totten ghemeijnen mandaet ghewoo=
=nelijck is, als die voeten ghewasschen sijn ende
ghecust, blijft die overste opten knien tot dat

tracteren: bespreken, overleggen

mandaet: voetwassing

(blz. nr 244 op foto 128)

sij dit veers gheseeet heeft **S**uscepimus deus
misericordiam tuam, die ander antwoorden **I**n
medio templi tui **D**ie overste mach totten
gratias segghen voor den psalm **M**iserere mei deus
Den psalm **l**audate dominum omnes gentes **I**s die
gast een mans persoon, soe sal die biechtvader
hem ontfanghen **E**nde dat mandaet buijten
doen, alsoe verre hij teghenwoordich is, als
voorschreven staet **I**tem als **f**idelium nae den
gratias gheseeet is, dan seetmen nae eenen **p**ater noster
ende **A**ve maria **D**aer nae seet die overste **B**enedi=
=cite, die ander antwoorden **D**ominus, dan seet die over=
=ste weder **D**eus det nobis [suam] pacem, et post mortem
vitam eternam, die ander antwoorden **A**men
Als een suster van eenen anderen onbesloten
clooster, oft van eenen besloten clooster om haer
beteringhe wille, oft penitentie te doene tot
ons ghesonden wort, bij ons eenen tijt oft teene=
=mael te blijven, die salmen ontfanghen ende set=
=ten onder die meestersse der novitien **E**nde sal
gheleert worden in onsen seden, nae hare
nootruchticheijt, ghelijck een novitie **E**nde men
salse onderwijsen haer te houden nae dat .lxi. ca=

(blz. nr 245 op foto 128)

=pittel der reghelen **N**ae welcken capittel
wij oock willen dat ander gheestelijcke gasten
die tot u comen, oft ghehaelt worden bij u te sij=
=ne boven .viii. daghen, in alle uwer insettin=
=ghe der ghetijden, ende der ceremonien ghehou=
=den worden, wie des niet in ghenuecht, salmen
goddelijck heeten voort gaen **W**ij en willen
oock niet datmen van eenighen gast sonderlin=
=ghe vremde seden oft ghewoonten leere in ee=
=nigen poeijnten, anders dan u reghele ende
dese ceremonien uut wijsen **h**et en ware dan
met sonderlinghen toelaten, ende verhinghenisse
des abts **W**ij verbieden oock in cracht der heijligher
ghehoorsaemheijt, ende dat sal tot eewighen tij=
=den ghehouden worden, datmen gheen mans
persoon van wat state hij oock sij, hij sij gheeste=
=lijck oft weerlijck **I**nden ghedingden cost in de=
=sen clooster te wonen op en neme, sonder

sonderlinghe orlof des abts, want daer van
groote schande ende laster inder ordenen aenstaen=
=de is, want dat, dat ghemeijn recht, ende pau=
=selijcke previlegien des ordens verbiedende
is, uutghenomen den biechter, ende capelaen van=

rechtsonder : **M**

(blz. nr 246 op foto 129)

den abt ter tijt daer toe gheset, ende toeghelaten
dat dat clooster niet onberen en mach , **Vanden
sieken die buijten den sieckhuijse sijn, die van
naturen niet sterck en sijn, dat .lxxxv. capit.**
Een suster die bloeiende wort oft ander
mercelijcke crancheijt aen comt op
den choor oft elders inden convente, die sal comen
voor die statouwersse orlof te bidden te ken=
=nen gheven metter hant beneden haer borst leg=
=ghende, dat bediedet dat sij niet sterck en is,
ende dan uut gaen **Die** sal die sieckmeestersse
nae volghen oft een ander van die stathouders=
=se gheordineert, ende die siecke suster gade slaen,
ende haer op een bequaem plaetse leijden, ende
haer dienen tot die comst der oversten **Item**
oft eenighe suster inden refter gheheeten wort
op de stane, om een cranken te dienen, oft om
eender ander saken wille, eer sij volgheten heeft
die sal opstaen **Ende** mach sij haer werck ghe=
=doen eer der convent al gheten heeft, soe mach sij
wederom inden refter sitten aen een eijnde voort te
eten **Ende** daer om en sal dat convent niet te
langker sitten, wanneer dat sij haer maeltijd ghe=

(blz. nr 247 op foto 129)

=daen hebben, dan sullen sij voort gratias seg=
=ghen **Ende** die suster die spade comen is sal
blijven sitten metten dienerssen haren maeltijt
voldoen, ende oft dieselfve suster langhe voor
die dienerssen gheten heeft, so mach sij voor
opstaen, haer gratias bij haer selven voor der ta=
=felen lesen, ende dan neijghen totten crucifix
Ende dan met silentie uitgaen **Item** waert
sake dat eenighe suster viele in een merkelijc=
=ke crancheijt inder nacht, oft tot anderen tijden,
die naeste, oft die eerste die dat merckte, sal haer
te dinste comen, totter toecomst der oversten,
oft sieckmeestersse **Item** oft sake ware dat ee=

=nighe suster in sulke grote crancheijt viel, dat
sij den convente niet volghen en mochte, noch ooc
die ghewoonelijcke borden des convents ghedra=
=ghen en mochte, noch ghewoonelijcke spijs des
convents ghebruiken en mochte, noch inder
firmarijen stercker en mocht worden **Als** die
oversten dat bevinden, soe sal haer crancheijt inden
capittel gheopenbaert worden, dan salmen haer
matighen die strangheijt der ordenen **In** waeken,
vasten, ende lesen, ende inden wercken, nae dat

borde: last, vracht

strangheijt: strengheid, gestrengheid

(blz. nr 248 op foto 130)

die oversten dunckt wat der suster nut ende noot
sij **I**tem men sal niet allen siecken terstont
in dat sieckhuijs heeten gaen, om eender ieghe=
=lijcker crancheijt wille, maer als men haer in een
oft twee, oft drij daghen niet helpen en mochte
met eenigher sonderlingher gratien etens, drin=
=kens, ende slapens, oft dat iemant inden eers=
=ten in sulcker crancheijt viele datmen perijkel
aen haer voorsaghe, die mochtmen terstont in dat
sieckhuijs leijden, met consent der abdissen,

Hoe hem die siecken houden selen in den sieckhuijse

Die siecken inden sieck= dat . lxxxxvi.ca.

huijse, en behooren niet te gaene daer
sij willen, noch oock op den choor, dan als men den
dinst gods doet, noch nerghent gaen, noch oock
in dat convent als sij niet gheroepen en worden
Ende sij sullen hem hueden dat sij niet ghe=
=sien en worden vanden anderen buijten der firma=
=rien, alsoe verre als sij moeghen **haer** ghetijden
sullen sij houden, ende lesen te samen, te rech=
=ten tijden oft sij moeghen **Wie** dan wilt oft
vermach die mach op den choor gaen binnen den
dinst gods **Sij** sullen oock alle daghe misse

(blz. nr 249 op foto 130)

hooren **D**och in grooten hoochtijden, oft in ander
heijlighe tijden sullen sij haer vlietighen alsoe veele als
sij moeghen dat sij inden choor oft andere plaet=
=sen daer toe ghevoecht sijn, als men den dinst
gods volbringt **I**nden beghinne der vasten, sullen
sij metten anderen gaen asschen halen **E**nde op
den goeden vrijdag dat crucifix aenbeden, ende
als men **A**nnuntiacionem oft **N**avitatem domini pro=

=nuncieert metten anderen venie te nemen **E**nde
dient vermoeghen sullen inden choor in haer ordi=
=nantie sijn als men een novitie maeckt **D**och
en sullen sij niet verbonden sijn in dat bedde huijs,
oft sieckhuijse te staene, knielen oft diepe neighjen
dat hem beswaren mochte **D**an als men dat heijlighe
sacrament opheft, oft als sij dat ontfanghen
Die tot ten heijligen sacramente gaen willen en sullen
niet totter hoornissen, maer tot eender ghelesen
misse gaen, wanneer des noot waere, mochtmen
hem te choor heeten gaen, alsoe verre hem dat
niet seer en beswaerde **M**acht sijn soe sullen sij
aen eender tafelen eten, ende men sal wat lesen
dat hem stichten mach, ende sij en selen niet veel
spreken **D**ie crancken en sullen niet meijnen

(blz. nr 250 op foto 131)

dat sij vrijheijt hebben te spreken, waer, wanneer
met wien, oft van wat saken sij willen, bij
sonder die niet te bedde en ligghen **M**aer die
hier ende daer gaen inden sieckhuijse, die moe=
=ghen metter sieckmeestersse van nootruft,
oft andere treffelijcke saken spreken **M**aer
anders en sal gheen crancke suster sonder
orlof die ander crancken aanspreken, dan die te
bedde ligghen en in groter crancheijt sijn, welc=
=ke spraeke sij toch matighen sullen des nachts
Ende binnen den tijt datmen den dinst gods
volbringt, maer anders sullen die crancken
hem meijden met den anderen te spreken sonder
noot, sij en sullen niet luidde roepen maer stil=
=lijck spreken **I**n waken, vasten, abstinention der
spijsen, ende herde bedden, ende deser ghelijc=
=ke na der reghelen sal hem die abt matighen
Ende een ieghelijck sal hem in desen voorschre=
=ven houden als haer vander abdissen in ghe=
=set wort, die een iegelijckx crancheijt merc=
=ken sal ende daer na orloven dat haer nut dunct
Wat suster gheen openbaer crancheijt en heeft,
ende doch seer cranc is, die en sal niet werc=

(blz. nr 251 op foto 131)

=ken noch andere oefeninghe hebben **M**aer wi=
=ens crancheijt openbaer is, ende doch niet groot en
is, die sal haer oefenen ende wercken, niet nae

haeren sin, maer nae wille der oversten, ende op wat tijt sij haer dat set **Wat** crancke suster den anderen onrustich ware, oft haer vermate te murmureren iet op dat gheset der crancker, oft ordinerighe der oversten, als die dickwil ghestraft waere, ende haer niet en be=tert, die sal als sij sterck wort nae der reghe=ten ghecorrigeert worden **Wanneer** eenighe crancke suster dunct dat sij alsoe sterck is dat sij den convente volghen mach, dat sal sij die overste openbaren **Ende** dan nae haeren ghe=bode ten capittel comen, ende haer versume=nisse daer bekinnen **Duncket** dan der abdis=sen goet sijn soe sal sij bij dat convent gaen **Metten** gasten die van onser orden sijn sal=men dese selve wijze houden **In wat ordinanti=en ende manieren datmen een crancke suster berechten ende den heijlighen olie gheven sal,** **Alsmen** eenighe suster **dat .lxxxvii.capit.** dat heijlich olisel gheven sal, dan salmen

(blz. nr 252 op foto 132)

die schelle luiden ghelijckmen totten capittel trac=tatuum pleecht te doene, tot welcken luijden die susteren alle te samen comen sullen **Ende** die biechter of een ander priester vanden abt daer toe gheschict, sal hem aen doen met eender alben stoo=le, ende manipule, ende dat ampt doen, wanneer alle dinck bereijt is, dan sullen sij gaen in de=ser wijsen **Te** weten voor den priester die dat heijlighe olie draegt salmen een licht openbaer dra=ghen, voor den lichte een cort cruijs, ende dat wijwater **Dat** convent sal den priester volghen, ende die outste selen voor gaen **Salmen** die die crancke oock op die tijt berechten, soe sal die priester dat heijlighe sacrament bringhen in een busse, of kelct met eenen reijnen doeck ghedect, dan salmen oock voor dat cruijs draghen twee ampullen met water, ende met wijn **Ende** die wij=le dat sij gaen sullen sij lesen den psalm **Beatus** qui intelligit heeft men aen dien niet ghenoech om lancheijt des weghs soe salmen **Deus** in nomi=ne of **Voce** mea daer toe nemen **Die** custers=se behoort te bestellen, werck, sout, water, een becken ende hant dweele dat hem die priester

manipule:, manipel (dragen priesters aan de linkerarm)

werck: wierook, wî(h)rôk

(blz. nr 253 op foto 132)

wassche Die sieckmeestersse behoort dat sieck=
=huijs te sieren, ende te schicken wat daer noot
is Als die priester in dat sieckhuijs comt, sal hij
segghen pax huic domui Dat convent antwoordt
Et omnibus habitantibus in ea Die crancke sal hij
wijen ende terstont segghen Dominus vobiscum Ore=
=mus Opus sempiternae deus Ende dan die cranc=
=ke vermanen Ende vraghen als men dat beschre=
=ven heeft inden collectenarior Dan sal die
crancke Confiteor segghen, vermach sij des niet,
oft en can sij des niet, soe sal sij voor haer herte
slaen ende segghen Ick gheef mij schuldich alle
mijnder sonden, ende bidde u bidt god voor mij
Dan sal dat convent antwoorden Misereatur,
Die priester Indulgentia, is die crancke een
conversininne, donate, oft leeke, ende niet ghe=
=leert dien sal den priester dat gheloove voor=
=segghen, ende die biechte, ende die crancke ant=
=woort nae haeren vermoeghen Daer nae sal men
haer dat cruijs langhen ende dat sal sij cussen,
Ende dat convent sal dan beghinnen die seven
psalmen, ende metter letanijen eijnden Ende
die ordineringhe des heijlighen olijs sal voort vanden

langhen: (aan)reiken

(blz. nr 254 op foto 133)

priester ende convent volbracht worden, als inden
collectenarior staet Als dat gheschiet is sal dat
convent uut gaen, ende laten dat cruijs daer ende
wijwater, dat werck sal men verbernen Dat
wat daer hem die priester mede ghewasschen
heeft salmen ghieten in dat vier, oft in ander
af ghescheijden ghewijde plaetsen Salmen
haer oock op die tijt berechten, soe sal die pries=
=ter dat heijlighe sacrament op heffen Ende segghen
siet suster dat lichaem ons heren ihesu christi dat
wij dij bringhen gheloofdij dat dit, die is In
wien alle onse salicheijt leet, ende opverstannisse
staet, als sij dan antwoordt, ick gheloof, soe
salmen haer berechten Men en derf niet alle
crancken nae den gheloove vraghen, maer
alleene diemen den heijlighen olie gheeft, of die in
haren leste noot sijn Dit selve salmen oock doen,
wanneer een suster in grooter noot waere, sterft
die crancke eer sij vol olijt is, dan salmen

opverstannisse :opverstandenesse: opstanding, verrijzenis

alle dinck laeten, ende beghinnen die commendatien
maer blijft sij noch langher inder crancheijt, sullen
dach ende nacht sommighe vanden susteren bij haer
waeken, ende haers doots waernemen Als=

(blz. nr 255 op foto 133)

=men anders die crancken berecht, die niet in doots
noot en sijn, dan en ist gheen noot datmen
dat convent bij een roept, als voor=
=schreven is, noch dat dat convent al daer es,
Vanden uitganghe eender stervender suster , dat
Alsmen vermoeijt dat die .lxxviii; ca .
crancke haest verscheijden sal, dan sal=
=men haer asschen, dat op den aschdach gheseghent
is onder spreijen, dwelck men daertoe pleecht
te houden **D**an salmen terstont ratelen inden
omghanghe, ende in andere steden daert noot is,
waer die susteren dan sijn sullen sij haestelijck comen
totter stervender suster, ende segghen lujde datment
hoore **C**redo in deum, ende dat selfe dickwil her=
=halen tot dat sij comen bij die crancke **I**st bij nach=
=te soe sal die custersse keersen, oft lampen inden
wech ontsteken **E**nde den biechter eenen boeck
ende een stoole langhen oft hij daer es **S**itten die
susteren over eten, alsmen ratelt soe sal die le=
=sersse segghen **T**u autem, als haer die overste dat
wijst, ende sullen alle comen **S**oe sullen sij oock doen
sijn sij inder collatien of mandaet, maer sijn sij
binnen eenen ghetijde inden choor **D**an sal die

(blz. nr 256 op foto 134)

abdisse oft prioresse sommighe vanden convente
met haer nemen, ende gaen totter crancker,
ende laten die ander daer, dat ghetijde te voldoen
Ende dat ghetijde selen sij te gheringher singhen
oft lesen dan men pleecht, op dat sij daer sijn
eer die crancke sterft, men sal doch alsoe veel
susteren inden choor laeten, die dat begonnen
ghetijde tamelijck ende bequamelijcken moe=
=ghen volbringhen **B**ijsonder oft hoochtijt waer
ende een vanden grooten ghetijden, oft onder
hoomissen, **I**n anderen ghetijden machmen min
daer laten, die dan eerst totter crancker co=
=men, sullen haer een keerse in haer rechte hant
gheven, of voor haer houden, ende haer dick=

=wils wijwater gheven **E**nde op die knien die
corte letanijen segghen, die sal die priester be=
=ghinnen oft hij daer es, anders salt die abdisse
doen, of die sijt heet **N**ae die letanijen **p**ater noster
Oremus **D**eus omnipotens **D**eus qui famula tua
Absolve, die eerste collecte salmen besluiten
met **p**er dominum **M**aer die ander met **p**er christum
blijft sij noch in stervender noot dan sal men lesen
die psalmen **C**onfitemini den .cxvii. **B**eati im= *den .cxvii.: den 117 (psalm)*

(blz. nr 257 op foto 134)

=maculati **A**d dominum cum tribularer, cum ceteris die
.vii. psalmen, die passie ons heeren **M**aer en sterft
sij noch niet soe sal die overste sommighe vanden con=
=vente daer laten om sulke innighe ghebeden te
segghen **D**ie ander moeghen wech gaen tot dat=
=mense weder roept, dan sullen sij comen ende doen
als voorschreven is **Watmen terstont nae die**
doot eender suster doen sal . dat .lxxxix. capittel
Als die siele verscheijden is, soe sal die
priester oft hij daer is terstont een stoole
ende eenen boeck nemen **E**nde lesen die commen=
=datie segghende met luyder stemmen **k**irieleijson chrite=
=eleijson, kirieleijson **p**ater noster stillijcken **E**t ne nos
Requiem eternam **A**porta **D**ominus vobiscum **O**re=
=mus **p**ie recordationis affectu **D**eus cum omnia vivunt
Suscipe domine **D**an salmen dat lichaem bewijen
met wijwater, ende bewierooken, ende die priores=
=se sal bestellen datmen dat lichaem reijnighe oft
noot waere dan salment cleeden met eenen rock, cucul= *cuculle: ordegewaad.; mantel met of zonder kap*
=le gordel, cousen, ende socken, twee doecken op dat hooft
deen onder dat ander stoppen **E**nde eenen wiel die men
over dat aensicht sal dekken, die handen op de na=
=vel onder die cuculle over een cruijs legghen

(blz. nr 258 op foto 135)

Ende die cuculle aen alle sijden stijf toe naeijen dat
sij aen gheenen eijnde op en gae, dan salment al=
soe op die bare legghen **D**ie wijle sal dat convent
op een ander stat sijn, daer die overste dat ordi=
=neert, ende doen vigilie voor die doode suster
met der collecten **I**nclina **h**et en sij dan datment
gheringhe begraven moet om saken wille, dat=
=men die vigilie niet ghelesen en can soe sullen
sij den souter beghinnen, ende alsoe veel lesen *souter :het Boek der Psalmen; psalmboek; psalm*

gheringhe: snel, vlug, spoedig.

als sij tijt hebben Die den lichaem berijden, sullen
 oock al die wijle beden Alsmen dat lijck dan
 bringhet soe salmen ophouden lesens, ende seg=
 =ghen Et ne nos anders salt die abdisse
 doen, oft die sij dat heet Aporta Dominus vobiscum
 Oremus Deus vite dator Deus qui humanarum
 Dan salmen dat lichaem wijen ende roocken Ende
 die sanghersse sal beghinnen dat Responsorium libera
 me domine Ende dat lichaem in deser wijsen in
 die kercke oft choor draghen, dat wijwater sal voor=
 =gaen Daer nae dat cruijs, dat wierooock vat
 Daer nae sal dat convent volghen, ende die ion=
 =ghen sullen voor gaen, Nae dan convente wassen

(blz. nr 259 op foto 135)

keersen ghelijck voor der baren, welcke bare viere
 oft meer susteren sullen draghen diet die overste
 ghebiet Die conversinnen ende ander leeken sullen
 nae gaen Alsmen in die kercke comt dan salmen
 hoochtijdelijck luijden, ende dat lichaem neder setten
 daert die overste heet setten, soe dat het die voeten
 hebbe inden oesten, ende dat hooft totten westen,
 een cruijce aen dat hooft, vier wassen keersen aen
 die vier orden cruys wijs Dat wijwater totten
 voeten, ende dat wierooock vat bijden lichaem Als
 die repeticie vanden responsorio uut is, sal die biech=
 =ter segghen Dominus vobiscum Oremus Deus venie largi=
 =tor collecte Als dit gheschiet is, wie uut sijnen ghetijden,
 oft maeltijd daer comen is, die sal weder daer toe
 gaen Dat ghetijden en dorven sij niet weder beghinnen,
 maer voort lesen daer sij bleven waren, het en sij dan
 een cort ghetijde, dat sullen sij dan weder beghinnen,
 Als sij weder eten gaen, soe en salmen niet weder schel=
 =len, noch anderwerf benedicite segghen, noch die le=
 =sersse anderwerf benedictie eijsschen, maer voort le=
 =sen daer sij bleven was Ende dat convent sal voort eten
 dat sij voor hadden, hoe wel dat eenen gheboden vas=
 =tendach waere Hadde die suster een ontfanghende

bare: draagbaar; lijkbaar

ontfanghende: besmettelijke, overdraagbare ?

(blz. nr 260 op foto 136)

sieckte, soe en salmen dat lichaem in die kerc=
 =ke niet draghen, maer gheringhe ende heijmelijck
 graven Die overste sal voorsien dat dat lichaem
 nemmermeer alleene en sij, maer dat alsoe langhe
 alst ombegraven is, susteren daer bij sijn die psal=

heijmelijck: verborgen

=men lesen sullen sonder totten ghetijden, als men den dinst gods inden choor doet, dan en salmen daer gheen sonderlinghe psalmen voor die doode lesen **O**ver dach sal alle dat convent totten psalmen sijn, uutghenomen den tijt als sij eten, drincken, oft slapen sullen, dan sal die overste sommighe bij den lichaem laten **E**nde die ander selen gaen, als die dan weder comen, dan sullen die ander gaen, hier van sijn uutghenomen die met ampten, oft ander wercken van ghehoorsaemheijt onledich sijn, die susteren die des nachts bij den lichaem waecken alst hen tijt dunct sullen sij dan souter goet laten wesen **E**nde haer mettenen lesen, als die uut is dan sullen sij, oft ander die daer comen dan souter voort lesen daer sij bleven waren, alsoe datmen den souter die eens begost is, ende dicke daer af op ghehouwen niet weder beghinnen en sal, hij en sij altemale eens uut ghelesen **I**s dat lichaem dan

(blz. nr 261 op foto 136)

noch niet begraven, soe salmen den souter weder beghinnen, ende tweewerf, drijwerf, oft vierwerf uut lesen, alsoe langhe als dat lichaem ombegraeven is **M**en en sal niemant uitsinden als iemand ghestorven is tot dattet lichaem begraven is, het en sij dan grooten noot, ende dat van gheheeten des abts **D**ie ampt hebben, die crancke, ende die ghelaten hebben sullen soe veele als sij moegen mede hier bij sijn, daer dat convent dan is, het sij inder lessen, collatien, oft mandaet dat salmen dan goet laten wesen, oft die overste goet dunckt **H**oemen den lichaem met eender eijghen der missen begraven sal oft niet, dat .xc. capit.

ghelaten: adergelaten

Als een suster ghestorven is diemen begraven sal des donderdaechs voor paesschen **I**s sij soe tijtlijcke ghestorven datmen voor die misse dat graf bereijden mach, ende den lichaem in die kercke bringhen voor die misse tijtlijcken, soe salmen met eender eijghender missen begraven **M**aer sterft sij laete op den dach, oft op den goeden vrijdag, oft paesch avent, dan salmen sonder missen begraven, want op die twee daghen en pleegt men gheen missen voor die doo-

(blz. nr 262 op foto 137)

=den te houden **D**och inder missen paesch avent
machmen een collecte voor haer houden, oft dat
lichaem noch ombegraven is, soe salmen oock
doen op den paesch dach, sinxen dach, ende kers=
=dach, wilt iemant van devotie op die hoochtij=
=den misse houden voor die dooden die maegt
doen **M**en sal verhueden dat gheen suster son=
=der eijghen misse begraven en worde, uutghe=
=nomen die drij daghen voor paesschen **E**nde
ist noot om sorchelijcheijt stanckx, oft ander sieck=
=ten des dooden lichaems totten selven, soe
machmet gheringhe begraven, nae ordinantie der
oversten als voorschreven is, maer dan sal=
=men een lijck in die kercke setten als men be=
=quamen tijt heeft, ende hoochtijdelijcken misse ende
beganckenisse voor die ziele doen **E**nde die die
misse lesen sullen, sullen voor die doode lesen
alst ghewoonelijck is **M**en en sal niemant
op paesch dach, sinxen dach, oft kersdach begra=
=ven **h**et en sij dan om sorchelijcheijts wille als voor=
=schreven is, maer sterft iemant op dese voor=
=schreven daghen oft nachten, dat lichaem en
salmen niet begraven voor den anderen dach,

machmet: machment (?)

(blz. nr 263 op foto 137)

Ende dan met eender eijghender missen begraven, en=
=de doch die eijghen misse vanden daghe daer om
niet versumen **C**omet op de dach datmense be=
=graven sal twee missen inden convente te singhen,
diermen gheene versumen en mach, dan salmen
die misse pro defuncta lesen **E**nde die ander twee
singhen, als een suster soe tijtlijck sterft datmen
dien dach inden convente misse voor haer houden mach,
ende bequamelijck te vooren bereijden, dat noot daer
toe is, soe en salmen die begravinghe nemmermeer
tot op den andere dach uitrecken, noch oock die
misse welckmen doch metten anderen officien
daer toe behoorende te gheringher mach singhen
oft aender uren te spade worde **E**nde dat convent
sal nae die misse ende nae dat ghetijde datmen
nae die misse hout nae gheleghentheijt der tijt, ende
nootruft eten gaen **E**nde dan weder comen die
doode te begraven hoochtijdelijck alst ghewoon=
=nelijck is, ende dat ghewoonelijck officium dat=

=men oock schuldich is, als wij inden voorschreven
capittel gheseet hebben, dat men terstont nae die
doot der suster doen sal, oft dat om haesticheijt der
begravinghe noch niet gheschiet en waere, sullen

(blz. nr 264 op foto 138)

sij niet versumen te betalen als sij die tijd hebben **Men**
sal weten dat alsoe langhe dat lichaem ombegraven
is, en sal niemant die alleene misse leest anders
dan pro defuncta lesen, iemant en waer dan sonder=
=linghe een ander misse heeten lesen, maer niet
op paeschdach, sinxendach, ende kersdach, en es
niemant daertoe verbonden hij en wilt dat doen
van minnen, **Hoemen den lichaem ten grave**
draghen ende begraven sal . dat .xci. capittel.

Als die misse uut is, ende men dat lichaem
te grave draghen sal, dan sal dat
convent ordenlijck om die bare staen **Ende** die pries=
=ter aenghedaen met een albe, stoole, ende mani=
=pele sal segghen in éenen toon **kirieleijson**, dat
convent dat selve antwoorden, daer nae sal hij
segghen **christeeleijson**, metter selver stemmen als
dat convent dat gheantwoort heeft sullen sij te sa=
=men segghen **kirieeleijson** met eenen anderen
toone **Die** priester met luijder stemmen **pater noster**
welck sij alle diepe ghebuijcht met stilheit seg=
=ghen sullen, die priester **Et** ne nos, dat convent
Sed libera, antwoorden **Die** priester **Oremus**
Ne intres **Als** dat uut is sal hij dat lichaem

(blz. nr 265 op foto 138)

wierookken metten wieroock vat, ende dan sal=
=men singhen dat **Responsorium** **Induta** est cara,
welck die sanghersse beghinnen sal, als dat
uut is salmen als te voren segghen **kiriee**=
=leijson, **Collecta**, **fac** [quamus] domine, nae welcken
hij dat lichaem echter wierookken sal, dan dat
Responsorium **paucitas** dierum mearum, nae dien
totten derde male **kirieeleijson** **christeeleijson**
kirieleijson **pater noster** metter **Collecten** **Inclina**,
als dat uut is, ende dat lichaem echter beroockt is
sullen vier susteren daertoe gheordineert, dat
lichaem op heffen, ende die sanghersse sal beghin=
=nen den psalm **Ad** te domine levavi animam meam,
ende gaen totten grave in deser ordinantien **Dat**

wijwater, cruijce, wieroock vat, wassen keer=
=sen, ende dat lijck voor, daer nae sal dat convent
volghen, ende die ionghen voor gaen, nae den
convente die priester, nae den priester die con=
=versinnen ende leeke susteren, als sij tot ten gra=
=ve comen sullen sij ordenlijcke staen, ghelijck sij
totten commendatien inder kercken doen Als die
psalm met sijn anteffene uut is, sal die priester dit
ghebeth slecht segghen over dat graf Deus qui

(blz. nr 266 op foto 139)

fundasti, dan dat lichaem eerst wijen, ende
rooken daer na die kuijle, dan sal en terstont
dat lichaem sincken, welck hij dan echter wijen
sal, en de rooken segghende Requiem eternam
Ende een weinich eerde metter scuppen daer
op werpen segghende De terra es, et in ter=
=ram reverteris Dan dese navolghende collecten
lesen, daer hem alleene sijn dienaer toe antwoor=
=den sal Ende voor een ieghelijck segghen Ore=
=mus Obsecramus Oremus Deus apud quem mor=
tuorum Oremus fratres carissimi per spiritum care,
Oremus Deus qui iustis supplicationibus Ore=
=mus Debitum humani corporis Oremus
Temeritatis est Die wijle dat die priester
dese collecten leest, sal dat convent dese psal=
=men lesen met hare anteffenen Confitemi=
=ni, den c. ende xvii. psalm, metter anteffene Aperite
michi portas, den xli. psalm Bene admodum,
die anteffene Ingrediar in locum tabernaculi, den
c. ende xxxviii. psalm Domine probasti, die anteffene
De terra formasti Den c. ende xxx psalm Me=
=mento domine david, die anteffene hec requies, den
psalm Domine exaudi ultimum, die anteffene Ne intres

(blz. nr 267 op foto 139)

Oremus Tibi domine commendamus Dan salmen
die keersen uut doen ende lesen den psalm Mi=
=serere mei deus aenden einde Requiem pater noster
A porta inferi Erue Oremus Deus in cuius
miseratione, Domine exaudi, Requiescant in pace,
Als dit uut is sal die sangherse beghinnen die
.vii. psalmen penitenciales Ende dat convent
weder opden choor gaen, die ionghen voor,
ende daer ligghen op der formen, die .vii. psalmen

uut lesen sonder letanijen, ende op elcken psalm
Requiem, welcke die priester, als hij die priester=
=lijcke cleederen uutghedaen heeft besluijten sal
metter collecten Satisfaciat, doch eerst pater
noster Aporta inferi Dominus vobiscum, dan sullen sij
uut gaen met ghewoonelijcker ordinantien Die
sieck meestersse sal die bare weder op haer stat
doen draghen, ende men sal brieven schrijven, ende
haest tot een ieghelijck van onsen cloosteren dra=
=ghen, den naem der dooder suster in dat doo=
=de boeck schrijven Is sij voor capittel ghestorven,
soe sal op den selven dach die lesersse haer met=
=ten anderen ghedincken inden capittel Anders
des naesten daechs, al sij begraven is sal die

(blz. nr 268 op foto 140)

abdisse inden capittel segghen watmen in dat ghe=
=meijn, oft elck bijsonder voor die doode suster
doen sal Watmen voor die dooden doen sal nae
Des naesten die begravinghe . dat .xcii.ca.
daegs salmen dat dertichste beghinnen
Ende daer binnen alle weghe inder vigilien
die collecte Inclina voor haer lesen, oock totter
missen oftmen dat doen mach Men sal oock
alle daghe tot dat dertichste uut is misse
voor haer lesen inder kercken, waer dat clooster
dat betughen, oft doen mag, is des niet soe
salmen haer inder hoomissen ghedincken met
eender collecten, des men den priester alle da=
=ghe vermanen sal Oock salmen haer in alle vigili=
=en binnen den dertichste ten minsten met eender
collecten ghedincken Ende alle daghen sal die we=
=kenesse der ghetijden, met eender ander suster op
dat graf gaen, met wijwater, ende daer die com=
=mendatie doen als kirieleijson christeleijson ki=
=rieleijson ut super pater noster Et ne nos Oremus
Ne intres, dat Responsorium Libera me domine, metter sus=
=ter sal sij segghen den psalm Miserere mei deus
pater noster Et ne nos Aporta inferi Domine exaudi

(blz. nr 269 op foto 140)

Oremus Tibi domine commendamus Deus in cuius
miseratione per eundem dominem nostrum Domine ex=
=audi Requiescant in pace Amen Dan sal sij
dat graf wijen ende wierooken, ende weder

op den choor gaen Welcke misse ende commenda=
 =tie men gheenen dag versumen en sal, dan
 die naeste drij daghen voor paesschen, ende op
 paeschdach, sinxendach, ende kersdach alst
 soe comt Den .xxx. dag salmen houden met
 vigilien, ende met hoomissen, en de die weke=
 =nersse sal doen als voorschreven is Op den
 dach als die suster begraven is, sal die prio=
 =resse nae compleeten inder susteren cellen gaen,
 ende een ieghelijck sal disciplijne nemen, voor
 die doode suster Tot dat dertichste uut is,
 salmen een provende alle daghe den aermen
 voor haer gheven Alle daghe binnen den .xxx.
 als die compleeten uut is salmen voor haer
 lesen dese psalmen slecht henen Verba mea,
 Domine ne in furore primum Dilexi Credidi De
 protundis Voce mea Domine exaudi ultimum,
 elcken psalm met Requiem Ende sluijten
 met pater noster Aporta, Domine exaudi, Oremus
 rechtsonder : N

(blz. nr 270 op foto 141)

Inclina Een ieghelijcke suster sal binnen den
 dertichsten eenen gheheelen souter lesen, ende
 binnen den iaer ghetijden noch twee souters
 voor der suster ziele Alsoe dicke als eenighe sus=
 ter sterft, wat die conversinnen doen sullen, sal
 hier nae gheseet worden Waert saeke dat veel
 susteren op eenen dach storven, oft des naesten
 daechs daer nae, daer om en salmen haer gheen
 aftrecken, oft minderen dat haer behoort, wat sus=
 =ter om overcomende saken dese schult voor eene
 oft veel dooden, binnen den voorschreven tijde te
 swaer viele te betalen, die mach orlof nemen
 aen den abt Ende dat nae betalen als sij can,
 dat sij te rechter tijt versuemt heeft, ghevielt
 eer dat dertichste der suster uut ware; eene,
 oft meer daer binnen storven, soe dat haer der=
 =tichsten te samen quamen, dan en salmen niet voor
 elck bijsonder, maer voor hem allen in dat ghe=
 =meijn die missen binnen den dertichsten houden,
 Ende oock die voorschreven psalmen, ghedach=
 =tenisse in die vigilie, ende hoomisse doen Desghe=
 =lijckx quamen veel doode brieven tot eenighen
 clooster, dan sal men ghemeijnelijck voor hem

(blz. nr 271 op foto 141)

allen dat ghewoonelijck officium inden convent
doen Voor die novitien, ende conversinnen
en sal men niet min doen, dan voor
die gheprofesside ende ghewielde susteren Hoe=
=men die gasten begraven sal, dat .xcii. capittel

.xcii.: moet xciii (93) zijn

Al is ons verboden vreemde gheeste=
=lijcke, oft weerlijcke lieden dat heijlighe sa=
=crament te gheven oft oock den heijlighen olie, sonder
sonderlinghen orlof haerder oversten Doch die
begravinghe die allen gheloovighe menschen ver=
=leent wort, en ontsegghen wij niemant dies
begheeren, behoudelijck des kerspels kercken
recht In begravinghe der gasten, oft weerlijcke
lieden, die begheeren bij ons begraven te worden,
salmen die voorschreven wijze houden, uutgheno=
=men datmen hem begraven mach als dat graf
bereijt is, oock nae den eten, ende sonder singhen,
Ende van eenen ieghelijcken priester wient die
overste ghebiet, ende die ghewoonelijcke psalmo=
=dijen machmen corten, bijsonder oft een weerlijc
mensch is Oock en derf dat convent niet al daer
sijn als totter begravinghe eender suster van on=
=se vergaderinghe Doch en salmen den gasten,

kerspel, parochie, kerkdorp

(blz. nr 272 op foto 142)

oft die bij ons begheeren begraven te sijne niet alle
dat nae doen als onse susteren het en sij doch dan
den oversten gheraden, om eerweerdicheijt der persoo=
=nen, oft om anderen saken wille Ende die abdisse
die missen bestellen nae gheleghentheijt des cloos=
=ters, ende verdinste, ende behoef der selver persoo=
=nen, waer die persoon buijten den clooster ghestor=
=ven, datmense totten clooster droech te bega=
=ven, dan sal hem die priester met eenen dienaer
teghen gaen, met wijwater ende met ghebede,
Ende bringhen hem in die kercke, oft aen dat graf,
als dat R[esponsorium] uut is, sal die priester die commenda=
=tie doen, ende als dat graf bereijt is salmen
hem begraven, metter missen, oft sonder misse
nae gheleghentheijt der tijt ende dat die overste
dunct Wantet somwijlen gheschiet dat susteren
van onser orden met orlof ende ordineringhe haerder
oversten uut haeren cloosteren ghesonden worden,
niet dat sij daer ghehoorsaemheijt doen, oft alle we=

=ghe blijven sullen, maer eenen tijt om die refo=
matie oft disciplijne daer te leeren oft in te setten
Die oock dan den last des convents mettten ande=
=ren draghen moeten, wort daer eenighe cranck,

(blz. nr 273 op foto 142)

ende sterft inden clooster daer sij ghesoenden was,
nochtans sal al dat voor haer gheschien als voor
een gheprofesside suster alleene totter begravinghen

Is sij om der reformatien ende disciplijne te
leeren daer ghesonden Dan salmen haer van
recht oock naeder begravinghe alle dat nae=
=doen ghelijck eender convents suster , Vanden
novitien, ende scholieren , dat .xciiii. capittel.

Wat persoon begheert een nonne te wor=
=den met neerstigher begheerten, die en
sal niet lichtelijck toeghelaten worden, als dat .lviii,
capittel der heijligher reghelen uit wijst Is die tot ha=
=ren verstandighen iaren ghecome, soe sal haer die
strengheijt der orden, ende observantien voor ghe=
=leet worden, ende hoe sij haer tot gheheelder oet=
=moedicheijt ende ghehoorsaemheijt gheven moet

Ende wort sij dan met gheender anxtuuldicheijt
der swaerheijt des ordens wederslaghen, ende even=
=wel stantachtich blijvet, ende eenighe stat ledich
es soe sal dat de abt te weten ghedaen worden,
ende is dat sijn consent ende wille, soe salmen dat
den convent voorlegghen haren raet te hooren,

anxtuuldicheijt: benauwdheid, verschrikking

Ende met consent des grootsten verstandichsten deele

(blz. nr 274 op foto 143)

voortgaen Ende dan den persoon te vraghen dese
naegheschreven vraghen in die teghenwoordicheijt
des convents Oft die persoon uut een ander
orden ghegaen es Oft sij eenighe heere eijghen
oft te dinste verbonden is Oft onecht es Oft
eenen man ghelooft sij Oft sij eenighe meerder
ghelofte, oft strengher orden ghelooft heeft in
te gane Oft sij met enighe schult beladen
es Oft sij gheen sonderlinghe verborghen sieckte,
oft crancheijt en heeft, diemen niet helpen en mach
Sommighe deser voorschreven ghebreken sijn seer
hinderlijck Die ander sijn seer beswarende die
ontfanginghe der personen Wanneer die personen
in gheenen deser voorschreven ghebreken bela=

=den en sijn, soe mach mense nemen totter leeren
oft proevinghe des ordens, nae ghelegentheijt
haerder ouders, duechden ende bequaemheit haers
persoons, ist dat gheen ander redelijcke hindernisse
en hindert. **O**ft men mach haer goetelijc ende
eereelijck heeten wech gaen, oft haer bat bera=
=den op dese voorschreven vraghen te antwoorden
Ten eerste sal mense proeven eenen tijt .viii. oft
.xiii. daghen in haren tamelijcken, ende weer=

(blz. nr 275 op foto 143)

lijcke cleederen. **D**aer nae In haren witten
rock, oft ander nonnen rock. **D**ie ionghen
machmen een scapelier doen, totter tijt dat=
=mense cleeden sal. **A**ls sij bidden om novitie
oft ghecleet te worden, ende die abt dat toe=
=laet, soeol salmen dat convent raet vraghen. **I**s
sij dan bequaem inder leeren, ende in ander toe=
=behoorende dinghen des ordens, ende ten minsten
.xiii. iaer out, ende es sij goetwillich daer toe,
soe sal mense puerlijck om gods wille op nemen
Eest sake dat eenighe stat ledich es,
ende anders niet, dan als die heijlighe kercke, ende dat
recht toelatende sijn, dat bevelen wij in cracht
der heijligher ghehoorsaemheijt. **A**ls eenighe ghecleet oft
novitia worden sal, ende toeghelaten is als voor=
=schreven staet, soe sal sij onder der missen, inden
nedersten choor sijn. **A**ls dan die overste **D**ominus
vobiscum, nae den ewangelio, oft nae dan **C**re=
=do gheseet heeft, dan sal sij met eender berren=
=der keersen om den outaer gaen, die te offeren
in des oversten hant, die hant dan te cussen,
Ende dan voor den outaer, in haer venie te lig=

(blz. nr 276 op foto 144)

=ghen. **O**nder die anteffene Veni sancte spiritus, ende collecte
welcke anteffene die overste beghinnen sal, ende dat
convent uut singhen. **e**n die overste dat versij=
=kel ende collecte. **D**aer nae knielt sij voor den
oversten, die haer dan die weerlijcke cleederen
uut doet, ende cleet haer met des ordens clee=
=deren segghende. **E**xuat te dominus (resp.) **D**aer
te samen gheleet in sijn handen ende seet **S**uster
wij ontfanghen dij te prueven onse orden,
Inden naem des vaders, des soens, ende des

heijlighen gheest Amen Dan sal sij daer selve die
misse uut hooren Ende naeder missen sal=
=mense weder leijden, metten responsorium Prudentes
virgines, vanden oversten begost, ende van=
=den convente uut ghesonghen Oock salmen
die suster voor die cleedinghe in dat capittel
huijs leijden duer haer meestersse, daer voor
den convente venie te nemen Dan sal die over=
=ste vraghen, wat begheerdij Sij sal antwoor=
=den, die ontfermherticheijt gods, ende u gheselschap
Dan heet haer die overste opstaen, dan sal hij
haer vermanen van de swaerheijt ende houdinghe

(blz. nr 277 op foto 144)

der orden, vander becoringhen, ende tentactien
des boosen vijants, van brekinghe haaers eijghen
wils van ghehoorsaemheijt, ende teghenheden
die haer toecomende sijn Hoe strengHELLIJCK die
professie ende gheloften ghehouden moeten wor=
=den, ende hoe die anders doen swaerlijck ghe=
=ordeelt sullen worden Is die persoon dan noch
overveert, ende volstantich, soe sal sij segghen
Ick hope metter gratien gods, ende metten ghe=
=beden des convents dat te houden Dan seet die
overste Dominus qui incipit in te, ipse perficiat
Ende vander tijt haerder cleedinghe gaet oock haer
proef iaer in In welcke iare, alsoe dicke die
reghel inden capittel uut ghelesen is, alsoe
dickwil sal sij vermaent sijn van haer meesters=
=se venie te nemen inden capittel, soe sal oock
die abdisse vermaent worden te voorsien haer
te vraghen, wat begheerdij Dan sal sij ant=
=woorden als voorschrevwen is, gods bermher=
=ticheijt ende u gheselschap Als sij dan es heeten
opstaen soe seet die overste, oft stathouwersse
Suster nu hebdi ghehoort uter heijligher reghelen, dat
gheset daer gij nae leven moet Die suldi

overveert: onvervaard

(blz. nr 278 op foto 145)

leeren, ende u leven daer nae beteren, sijt ghij
noch in dien wille dat segt nu openbaer, dan seet
die novitie als dat beste te doene, dan seet
die overste godt die in dij begost heeft, die wil
dat volbringhen, ende seet dan, gaet ende be=
=tert u noch bat Die novitie salmen oock wijsen

voor die cleedinghe, een gheheel ghemeijn biech=
=te te doene, van alle die sonden die sij haer
leefdaghe iet ghedaen heeft den abt, op dat
sij den nieuwen mensche aendoen mach Item
die novitien sullen haer orden nae haer ouder,
ende insettinghe der oversten in allen steden hou=
=den Item ten selven tijden als die ghewielde
arbeijden, lesen, singhen, beden, eten, slapen,
ligghen, alsoe sullen sij oock doen, die noviti=
=en selen der selver spijsen, bedden, cleedinghe,
ende oefeninghe ghebruijcken als die ghepro=
=fesside, dan dat sij een sonderlinghe abijt heb=
=ben, dat tot beijde sijden open sij Item dat
goet dat die novitien inden clooster bracht
hebben, en sal niet verdeijld; oft verandert worden,
tot dat sij professie ghedaen hebben Item oft
eenighe novitie heijmelijcken sonder orlof

(blz. nr 279 op foto 145)

uut ginghe, die en salmen niet vervolghen, soe
verre sij den clooster gheen schade ghedaen
en heeft, ende oft sij die daer uut ghinck rou=
=we creghe, alst dickwil gheschiet, soe en sal=
=men haer niet lichtelijck weder ontfanghen
Ende oftmen haer om sonderlinghe saken weder
name, soe en sal sij doch niet die penitencie der
verlooper nonnen doen Item die meesters=
=se der novitien sal neerstich sijn, die te leeren
in duechden, sedicheijt ende in andere dinghen
totter orden behorende Als hier nae gheschre=
=ven staet inden capittel vander novitien
meesterssen , **Vander professien wanneer
ende hoe die gheschien sal , dat .xcv. capittel.**
Wanneer die novitie wel gheprueft
es, ende professie doen wilt, ende
die abt ende abdisse daer consent toe gheven,
met rade des convents, ende consent des ver=
=standichsten deels dese convents, soe sal sij inden
capittel ghebracht worden, venie te nemen
als voorschreven staet, dan sal men haer noch
eens vermanen te segghen haren wille Ende
voort haer goet bestellen als die reghel uut

bestellen: uitdelen, toewijzen

(blz. nr 280 op foto 146)

wijst inden .lviii. capittel Dan salmen haer

doe segghen consente totter professien met hope
dat sij haer beteren sal, inden ghebreken die haer
dicke vermaent sijn van haer overste ende mees=
=tersse Sij sal oock voor der professien ghewijst
worden haer te bereijden totten heijlighen sacramento
Ende voort haer professie selve te schrijven, ende
te verstane Ende voort nae den ewangelio, oft
onder Credo , sal sij met eender berrender keersen
inden choor gheleijt worden achter den abt op
dat tapijt dat te voren daer toe ghesprijt sal
sijn Onder den offertorio sal sij die keerse
offeren op den outaer ende weder op dat tapijt
knielen voor den abt dien te antwoorden,
als inden collectaneo gheschreven staet, Daer
nae leet sij in haer venie onder die anteffene Veni
sancte spiritus, ende onder die collecten als voor=
=schreven staet Daer nae singhen drij susteren
op den choor Letanijen solempnelijck metter
noten Dan salmen voort procederen, als in=
=den collectaneo gheschreven staet Die forme
der professien als die heijlighe reghele uut wijst, is alsoe
Ego soror . N. promitto stabilitatem er con=

(blz. nr 281 op foto 146)

versionem morum meorum, ac obedientiam secundum
regulam sancti benedicti coram deo et sanctis eius []
in hoc monasterio quod constructum est, in hono=
=re gloriose virginis marie in presentia domine .N.
abbatisse in cortenberga Ende als sij die profes=
=sie ghesonghen heeft sal sij terstont neder knie=
=len Ende dan weder op staen, ende den brief tee=
=kenen met eenen cruijce, ende dan gaen den brief
op den outaer offeren, ende den outaer cussen,
Ende dan weder achter den abt gaen, ende terstont
beghinnen dat veers Suscipe me domini [psalm] dien
drijwerf de singhen met ghewoonelijcke pausen
Ende alsoe dickwil dat uut is weder beginnen totten
derden male, ende tusschen elck verhalen neder knie=
=len, ende dan weder op staen Ende telcken male
sal dat convent dien nae singhen met ghelijcker
pausen als hem die suster ghesonghen heeft Ende
opt lestemael singhet dat convent Gloria patri Sicut
erat [psalm] Daer nae terstont beghint die sanghers=
se den psalm Miserere mei Deus, deen choor
teghen dandere te antwoorden met Gloria patri Si=
=cut erat daer en salmen niet toe neijghen als tot

ander psalmen, als men oock niet doen en sal

(blz. nr 282 op foto 147)

totten Gloria nae den veerse Suscipe me domine
Onder welcken psalm Miserere sal die novitie
eerst comen ende knielen voor de abt, daer nae
voor die dienaers voor elcken segghen Ora pro
me pater Dan weder ligghen in haer venie daer sij
voor ghelegghen heeft Als den voorschreven psalm
uut is, sal die abt alst inden collectaneo gheschre=
ven staet segghen Salvam fac ancillam tuam []
Daer nae als die novitie ghesegghent is ende
Ghecleet, tot teeken der oversten sal sij beghinnen
te singhen dat Responsorium Regnum mundi, met=
ten veerse, ende Gloria patri Ende dat convent antwoordt
tusschen elcke die repeticie Naeder misse sal
dat choor op ghedaen sijn, die suster in te leijden
ende te singhen vanden abt, ende duer dat con=
vent voort te eijnden ghelijck dat inden collec=
taneo gheschreven staet Ende als die suster in
comt sal dat convent singhen die anteffene Veni spon=
sa christi, sijn haerder meer dan een, soe sal dat
convent singhen Venite sponse christi, in plurali,
Dan sal haer terstont die novitie meestersse
ontfanghen, ende omleijden ten eersten voor die
abdisse neder knielen, ende segghen Ora pro me

(blz. nr 283 op foto 147)

mater, ende dan opstaen, dan sal haer die abdisse
cussen aen een wanghe, in een teeken des
vreedts, ende desghelijcke die andere vanden
eenen choor totten anderen te gaene, voor elck te
segghen Ora pro me soror, ende dan oetmoede=
lijcken een ieghelijck haer den cus des eewi=
ghen vreedts te gheven, als dat gheschiet is salse
haer meestersse weder om leijden op haer plaetse
Ende sij sal noch onder die meestersse der novitien
alsoe langhe blijven, tot dat haer die overste
daer van absolveert, ende voort in die overste
stoelen set Item onder der benedictie voorschre=
ven sal dat convent ghekeert staen metten aen=
sicht ten outaer, maer onder die anteffene Veni
sancte spiritus, ende die collecten diemen daer op singt
sal dat convent knielen Ende als men die suster
om leijt, ad osculum pacis sororum, dan sal dat

convent inden stoelen staen, deen choor teghen
dander ghekeert **Van die wekenersse der ghe=**
Die wekenersse der tijden , dat xcvi.ca.
ghetijden hoort toe, dat sij alle ghe=
=tijden, groote ghetijden, ende onser liever vrouwen
ghetijden beghinnen sal Capittel ende collecten

(blz. nr 284 op foto 148)

inden selven ghetijden te lesen, maer die col=
=lecteniet diemen op feesten van .xii. lessen nader
ewanghelien singt Sij sal oock alle collecten van
Commemoratie, suffragien, ende vander vigili=
=en segghen Voor der principael collecten bejder
ghetijden, groote ende van onser liever vrou=
=wen sal sij eerst segghen Domine exaudi (psalm) Ore=
=mus, nae beslutinghe der collecten Domine exau=
di herhalen, ende toedoen Benedicamus domino, tot
allen ghetijden, maer niet totten Laudes ende
groote versperen, want die wekenersse invi=
=tatori Benedicamus singhen sal, men en
soude dan dat totten selven ghetijden Laudes
ende vesperen in directum segghen, dan salt die
wekenersse tot desen als tot anderen ghetij=
=den lesen Het is te weten dat die weke=
=nersse alle tijt totte grooter priemen, tercien,
sexten, noenen, compleeten Ende op ledighe
daghen ter nocturnen, dat leste van den godde=
=lijcken ghebeden, als Et ne nos, voor den col=
=lecten segghen sal, maer niet totten laudes, noch
vesperen, sij en waer dan die overste, dan sal
sij dat pater noster te samen segghen Die collecten

(blz. nr 285 op foto 148)

te vesperen ende laudes, ende Domine exaudi, voor
ende nae dan collecten en sal sij niet per accen=
=tum maer slecht lesen Ende die leste silbe aen
een tot allen pausen, ende aenden eijnde der
collecten een weijnich trecken Totten ande=
=ren grooten ghetijden sal sij alle per accentum lesen
Die collecte nae Quicumque vult, sal sij segghen
nae wijse a der ander collecten des daechs ghe=
=tijden sonder dat sij een versijkel voor Domine exau=
=di lesen sal Voor die collecten der suffragien,
Ende commemoratie en seet sij niet Domine exau=
=di Maer als die anteffene uut es, seet sij een ver=

=sijkel per accentum Daer nae slecht Oremus
sijnder collecten veele, dan sal die leste met
eender langher besluitinghe eijnden per dominum,
maer die ander Per christum Nae besluitinghe
der lester collecten, seet sij Domine exaudi, ende
Benedicamus domino per accentum Maer die collec=
ten seet sij slecht in directum tot aen dat ein=
=de welck sij met eenen crummen accent inden
sal Die collecten vander vigilien ende commemo=
=ratien als men die singhen sal, sal sij singhen
ghelijckerwijs als inden anderen grooten

inden: einden

(blz. nr 286 op foto 149)

daechs ghetijden, uutghenomen als sij Et ne nos
gheseet hebben een versijkel, ende Domine exaudi
voorder collecten lesen sal Nae den collecten
noch eens Domine exaudi, ende met Benedicamus
maer Requiescant in pace Amen Aldus salmen
oock doen als men dat officium defunctorum
leest Doch als men dat officium voorschreven
singt met drij collecten, dan sal men die col=
=lecten einden met eender besluijtinghe, ende
niet meer dan dat leste van elcker collecten
per accentum lesen, soe dat niet meer dan drij
accenten en worden totter besluijtinghen,
diemen nae ghewoonelijcker weten met twee
accenten eindet Die wekenersse der ghetij=
=den behoort sondaechs nae den laudes bene=
=dictie de gheven den susteren die uut ende in, den
dinst der kokenen gaen, spijsse ende dranck sal
sij tot beide maeltijden ghebenedijen Die
veersen Agimus tibi gratias, ende Benedictus
deus, nae den eten lesen, als den psalm Mi=
=serere, ende pater noster uut es, sal sij Et ne nos
Dispersit Benedicam Magnificate Sit no=
=men domini, ende Retribuere dignare, alle per

(blz. nr 287 op foto 149)

accentum lesen Die collecten vander benedictien
der dienerssen slecht per christum besluijten, eerst
een versijkel, ende Domine exaudi, ende Oremus
segghende Inden capittel oock veersen col=
=lecten ende anderen per accentum lesen nae
wijse voorschreven Men sal weten dat dier

wekenerssen dinst sonderlinghe toe behooren
oft oock der abdissen, sonder dat officium van
onser liever vrouwen ghetijden Ende vigilien
oftmen die dan leest, commemoratien, ende suffra=
=gien nae mettenen, ende vesperen Ende die
benedictie over die ghene die uut oft in gaen
te dienen, dese blijvet den ampt der weke=
=nerssen, wanneer die wekenersse inden choor
niet en ware, dan salt die ghewielde suster doen
die naest onder haer staet, haer stat oft officium
houden, heeft sij niemant onder haer maer
eene boven haer, die sal dan dat ampt doen,
sijnder veele dan salt die outste boven haer
doen, maer isser gheen ghewielde suster inden
choor, dan salt die outste boven haer inden an=
=deren choor doen, sij en hebben dan een ander
in haer stat gheset Versuemde eenighe suster

(blz. nr 288 op foto 150)

haer ampt een gheheel weke, oft dat meeste
deel daer van, die weke sal dan die suster ghe=
=rekent worden die der ander haer ampt vervult
heeft Ende sij sal een ander weke verhalen
Dit salmen ordinerlijck in alle ander amp=
=ten houden, in dien dat die susteren die weke
houden Het en worde dan vander prioressen
oft haren orlof een ander sonderlinghe in haer
stat gheset **Vander wekenersse Invitatorij .**
Die wekenersse . dat xcviij. capittel.
des Invitatorij behoort toe te beghin=
=nen die aenteffene oft alleluja ten cantica op die
derde nocturne Te laudes, prieme, tercie,
sexe, noene, alle tijt des iaers Ende als men
die psalmodijen totter vesperen, oft oock
totter eerster, oft ander nocturnen met alleluja
hout dat behoort haer te beghinnen Oock
die anteffene te versperen, als men die vesperen met
een anteffene hout, ende den psalm Venite exul=
=temus als men dien singhen sal, cleijn respon=
=soria te versperen, te laudes, ende ten nocturne
oft als men te versperen oft laudes een groot
responsorial singhet, dan sal sij dat veers

(blz. nr 289 op foto 150)

alleen singhen in ferien daghen, simpel

feesten, ende slechte sondanghen maer in sum=
=mis ende duplicibus festis, met een ander, oft
met der gheender die die weke voorleden ebdo=
=medaria invitatorij gheweest is, oft sij beij=
=de niet inden choor en waren, dan sal die
Daer naest beneden haer staet haer ampt
vervullen, ende en is niemant beneden haer,
dan salt die naeste boven haer doen Qua=
=me dit officium aen die suster van ghevalle
die haer sonderlinghe hulpersse inden officium
sijn soude, oft dat sij om een ander ampt, oft
hindernisse dat officium niet vervullen en mochte,
oft die ander niet wel inden officio ghehelpen
en mochten Dan sal die naeste beneden haer
in die stat gaen, is niemant beneden haer,
soe salt die naeste boven haer doen. Die we=
=kenersse invitatorij, sal oock die corte lessen
Inder mettenen lesen alle tijt, uutghenomen
alsmen dat respons singhet voor den outaer
ghelijck des maendaechs, dijsdaechs, ende
sgoendaechs nae paesschen, ende sinxen,
op welcke daghen een suster van gheheeten

(blz. nr 290 op foto 151)

der sanghersse die lessen lesen sal op dat die
wekenersse dat responsorium te singhen als
voorschreven is dies te bequamer sij Men
sal mercken is op hoochtijden die die abdisse
toebehoren, dat officium invitatorij In de prio=
=ressen choor, dan salt inder abdissen choor
gaen, aen die suster die de voorgaende we=
=ke ghedaen heeft alleen in dien dat men in=
=den grooten ghetijden een suster alleen lesen
oft beghinnen sal Daer oock veel novitien
sijn die machmen in allen officien diever=
=sijkelen laten lesen Ende tot onser vrouwen
mettenen Venite exultamus, die lessen ende
veersen der responsorien, vander vigilien oock
die lessen ende veersen Ende Benedicamus
te laudes ende te versperen der grooter ghe=
=tijden, alleene, oft met een ander nae onderscheet
der tijt voorschreven Onder welcken men
oock tellen mach susteren die totter professien
ghelaten sijn, maer vander novitie meesters=
=se noch niet gheabsolveert staende voor der
forme Maer als die onderste wekenersse
niet daer en ware, ende oock niemant voor der

(blz. nr 291 op foto 151)

formen inden choor dat dan die overste we=
=kenersse alle dinck doe Alsoe salmen oock
doen oft gheen novitien oft ander die voor
der formen staen en waren , **Vander weke=**
=nersse die ter tafelen lesen sal, dat .xcviii.capit
Die die weke ter tafelen lesen sal,
die sal des sondaechs na de hoo=
=missen voor de outaer gaen, ende diepe neij=
ghen, ende dit veers drijmael singhen Domine
labia (psalm) welck dat convent drijmael verhalen
sal Ende als die beneédictie over haer ghegheven
is als inden collectaneo gheschreven staet,
sal sij weder diepe neijghen Ende weder op
haer stat gaen versuemde eenighe suster,
haer benedictie te nemen, ende dat veers te sin=
=ghen,soe mag een ander dat veers voor haer
singhen ende benedictie nemen, maer sij sal
selve die weke lesen, ende om der versumenis=
=se der benedictien, haer schult inden capittel
spreken Sij sal die suster die de weken ghe=
=lesen heeft vraghen waer sij bleven is, oft men
die materie voort lesen sal, anders sal sijt
der prioritise, oft sanghersse vraghen wat sij

(blz. nr 292 op foto 152)

lesen sal Sij sal eer dat convent gaet eten
mixtum nemen, die boeken daer sij uut lesen
sal tijtlijck op dat leeshuijs draghen Ende van
eenen bequamen beghin voorsichtich sijn,
wanneer men die benedictie over die spijsse
gheeft sal sij komen in dat middel voor
die overste Ende oetmoedelijck die bene=
=dictie nemen, als sei die ontfanghen heeft
sal sij gaen om te lesen Ende alsoe gherin=
=ghe als dat convent gheseten es beghinnen
te lesen, wat opschrift sij voor den lessen
lesen sal, sal sij inden.xxisten capittel sue=
=ken voorschreven, oft sal sij een lessen voort
lesen, dan sal sij dat opschrift eens begon=
=nen anderwerf lesen Niemand en sal die
lesersse met teeken en noch met woorden corri=
=geren, dan die die overste op die tijt is, oft
die dat van die overste bevolen is Die le=

=sersse sal binnen der lessen luijsteren nae
dier die haer corrigeren sal, dat sij verstaen
mach als sij haer corrigeert Ende dan sal
sij haer oetmoedelijck beteren, verstaet sij
haer niet, soe sal sij weder beghinnen Ende dat

(blz. nr 293 op foto 152)

alsoe dicke doen, tot dat haer die ander tee=
=ken doet Die ander navolghende weke sal
sij ter collatien lesen, ende een tamelijcke
wijse inden lesen houden, niet te hooghe, oft
te nere, binnen den lesen sal sij alsoe dicke
als sij des noot heeft rusten doch matich
Alsoe saen sij dat teeken hoort sal sij lesens
op houden, ende niet vertrecken die lessen te
einden, die stat daer sij bleven is neerstekelijc
teekenen, ende terstont af gaen Alsoe dic=
=ke alst die prioresse der leserssen gunnet, mach
een ander inder weken voor haer lesen,
Is sij cranck oft uitghesonnen, dan sal
die prioresse, oft sanghersse een ander in
haer stat setten , **Van die ghene die die we=
=ke dienen sal ter tafelen , dat .xcix.capittel.**
Sondaechs als dat benedicamus
naeder principael collecten vanden
laudes der grooter mettenen uut is, sal
die dienersse die outgaet terstont voor den
outaer gaen, ende daer een langhe venie ne=
=men, dan opstaen Ende drijwerf segghen dit
veers Beenedictus es domine deus duer

rechtsonder : ○

(blz. nr 294 op foto 153)

een accent welcke dat convent alle male Inder sel=
=ver stemmen antwoorden sal Ende dan die weke=
=nersse terstont dat veers Salvam fac ancillam
Domine exaudi Oremus Ende die collecte als inden
collecteneer staet Die wijle men dit leest, sal dat
convent staen ghekeert metten aensicht ten outaer,
ende die die benedictie ontfanghet sal ghebocht staen,
als sij die ontvanghen heeft, sal sij haer oprechten
ende neijghen, ende weder op haer stat gaen Daer
nae volghet die ingaen sal, ende sal venie nemen
als voorschreven is, ende drijwerf dat veers Deus

in adiutorium singhen, die dat convent repetieren sal
Daer nae sal volghen een veers, ende collecte in alder
wijsen als voorschreven is, als sij die benedictie ont=
=fanghen heeft neijghen ende weder op haer stat gaen
Ende dan wordt sorchvuldich sijn, dat sij niet en ver=
=sume want dien dat haren dinst toe behoort Alst
noot is in die koken gaen, ende dat sij meijnt dat
noot is te doene Die suster die der dienerssen op die
tijt van der abdisen tot hulpe ghegheven wort
sal tot beide maeltijden die tafelen verwaren, ende
bereijden, die tafel laeken, ende dwelen op legghen,
messen, telloren, soutvaten, lepelen, bekeren, kannen

(blz. nr 295 op foto 153)

Ende broot nae ghetale der susteren die eten sullen
daer op setten, ende water den dranck te minghen,
inen steden daer men wijn pleecht te drincken,
de beiden tijden middaechs ende avents, ende oock
water in dat hant vat doen Totten mandaet sal
sij dat werm water besorghen, die spijsse opter
tafelen draghen, ende dan dranck schincken, be=
=ghinnende aen die overste, daer nae aen die ghe=
=ne die nae die overste die outste is, sij sittet aen
die rechter oft lichter sijde Ende als sij aender
tafelen per ordinem ghedient heeft, sal sij aen die
ander sijde oock soe doen Sijnder dienerssen twee
dan sal die eene aen die overste beghinnen, die
ander aen die outste nae haer Ende als die eerste
nae die overste een sijde begost heeft, ende die
ander die ander sijde, sullen sij soe per ordinem dienen
dat beide sijden ghelijck uut comen Dese selve
wijse sal men oock houden die scotelen ende drinck
potten op te nemen Men sal weten dat die der
oversten dient wat sij haer voor setten sal, dat
sal sij alleene met beide handen draghen, maer
den anderen te dienen mach sij onder tijden twee oft
drij scotelen met draghen De scotelen ende drinck=

(blz. nr 296 op foto 154)

=potten op de nemen machmen alle tijt veele te
samen nemen Als als daer twee aen die hoochste ta=
=fel sitten, endedaer twee dienerssen sijn Dan
sal een eender oversten, die ander die ander die=
=nen Maer sitten dan veele aen die tafel, soe
mach elcke dienersse twee scotelen draghen, die

twee voor setten sal, beghinnende aen die mid=
=delste Alsoe machmen oock doen oft niet meer
dan een dienersse en ware Die suster die uut
gaet van der weken sal des saterdaechs reijn mae=
=ken ende wasschen,, die doeken ende vaten, ende
wat tot haren dienst behoort, ende den refter
keeren Maer die ingaet sal den dormpter en de
heijmelijcheijt keeren, ende oock dat capittelhuijs
Die uut gaet die sal die vaten haers dienst, als
becken, dwelen hant vaten Ende ander deser
ghelijcke die kelnersse, oft diet vander kellersnssen
bevolen is op leveren, waer dan iet van hare
versumenisse, ghebroken oft verloren, soe sal sij
inden capittel haer venie nemende haer schult
bekinnen, ende beteringhe daer voor doen Die dint
sal alle haren dienst ende ampt vervullen aenghe=
=daen een scapelier Alsoe dicke sij des noot heeft

(blz. nr 297 op foto 154)

sal sij hulpe bidden aen die prioresse, ende die sal
haer dan hulpe versien Maer die ionghen oft
novitien sullen dan hulpen, oft sij saghen dat nood
waere , **Vander abdisen ende haren ampt . dat .c. ca.**
Die abdisse sal die eerste ende eijghen stoel
hebben inden rechten choor Beghinnen=
=de, ende ten einde der ghetijden teeken te doene Be=
=nedictien die leserssen te gheven Te deum lauda=
=mus beghinnen, dat ewangelium nae der nocturne te sin=
=ghen Daer op beghinnen Te decet, pater noster te
mettenen, ende te vesperen singhen, datment over
al hoore In allen feesten summis maioribus et mi=
=noribus In allen ghetijden daer sij teghenwoordich
is, ende inder vighilien Nativitatis domini, Pasche, et
Penthecoste, die ghetijden te vesperen beghinnende
Ende alle ghetijden der wekenersse der ghetijden
den dienst doen Ende .viii. oft .v. daghen voor den sel=
=fen vigilie voorschreven vercundighen ende ver=
=manen alle hare susteren die eighen schaffenerssen

*schaffenersse: opzichteres,zorg voor een of
ander zaak dragen*

waren oft conspiratie maecten teghen die overste,
oft teghen den ghemeijnen vrede desk cloosters,
met opset, oft teghen der orden van des abts we=
=ghen, want die inden voorschreven vigilie alle sijn

(blz. nr 298 op foto 155)

ondersaten brueders ende susters, die hem daer van niet ghereijnicht en hadden inden bant doen vander privilegien wegghen des ordens, want doch die selve van gheschreven rechten, ende voorschreven privilegien van haren wercken te bannen sijn, In cena domini sal sij dat mandaet doen met hel=pe sommighe andere Die prioresse, kellenersse, custersse, schijfmeesteresse ampt, met rade des abts, des biechters, ende des convents, oft der outster susteren ordineren Die ander ampten met rade sommigher der outster setten, penitencie setten nae gheleghentheijt der schult als voorschreven staet van der penitencien absolveren Item te setten sommighe personen, in eender hoogher oft neder stat, oft absolveren van sommighe convents inden capittel Ander dinghen mach sij buijten den capittel heeten, ende ontdraghen als haer dat in onse lieven here nut dunct, ende die nae der heijligher reghelen te handelen Item sij sal nader compleeten dat wijwater gheven Bij den gasten te sijne in reden ende antwoorde te gheven, alsoe verre dat haren persoon tamelijck is Die susteren

(blz. nr 299 op foto 155)

orlof te gheven nae haer goetduncken ende nae nootrufticheijt cleederen te gheven Oock salmen houden wanneer die abdissen eenighe suster iet weer seet heeft, dat en sal sij van gheene haren ondersaten bidden Ende als eenighe persoon iets weer=seet vander abdissen, prioressen, ende kelleners=sen wilt sij dat van die overste krijghen, soe sal sij oock segghen die sake waer om haer die ander dat ontseet hebben Desghelijckx salmen oock hou=den wie wat biddende ware vanden abt, oft visitor wie anders dede, die sal weten dat sij die bede niet weerdich en ware die sij biddende ware Wie oock van gheheeten der oversten oft ab=disse, met haren orlof van eenighe wercke, oft dinst af wesen moeste die sal dat der prioressen te kennen gheven dat sij orlof heeft, op dat die stathoudersse om haers af wesens wille niet bedraghen en sij Die abdisse sal ten minsten eens inden iare haren abt, oft visitor, ende den convente vanden tijtelijcken uutwendighen

goede een ghehele rekenschap doen Ende sij sal vierwerf rekenschap ontfanghen vander kelnenssen inden iare Voort sal die abdissen alle inwen=

(blz. nr 300 op foto 156)

=dighe ende uutwendighe dinghen in bevelen heb= ben die te besorghen, ende een ieghelijck te straffen, ende te vermanen in haren dinst ende bevelinghe Als die heijlighe reghele, ende dese cerimonien uut wijsen Ende die stat des abts vervullen nae ghelegghentheijt haers persoons in allen dinghen, dan daer haer die abt ontslaet Ende in alle visitacien nae haer rekenschap, vanden visitor haer absolutie eijsschen van haren dinst metten sloetelen hem te gheven, vander kiesinghe der abdissen, ende haer benedictie vintmen in een capittel hier nae beschreven **Vander prioessen Welcke suster ende haren dinst, dat ci. capit.** men een priorisse ordineren sal, als die van die overste in den capittel vercondicht is, sal sij terstont op staen van haer stat Ende haer midden in dat capittel neder in haer venie legghen, als sij van gheheeten des oversten es opghestaen, sal sij haer totten dinst onbequaem kinnen, ende oetmoedelijcken bidden datmen haer dies verdra= ghe Blijvet dan noch die overste in haer oordeel soe sal sij haer dan in laten Ten eersten ghetijde datmen dan doet, sal sij voor den outaer gaen

(blz. nr 301 op foto 156)

venie nemen ende dan opstaen, ende dit veers Deus in adiutorium drijwerf singhen, welck dat convent verhalen sal Dan sal sij neder knielen, oft nae den tijt ghebuecht staen Ende die abdisse sal die benedictie over haer lesen, als inden collectaneo gheschreven is, als dat gheschiet is sal sij haer op rechten, ende oetmoedelijck neijghen ende uutgaen, oft men niet meer singhen en sal Anders sal sij in die overste stat, op den slinken choor gaen staen Ende waer dat choor bij een is ghedeijlt in twee chooren, daer sal sij die overste stat houden aende slinker zijden, waer die abdisse niet en is, daer sal die prioresse die overste stat houden, ende in allen dinghen vervullen, uut= ghenomen dat sij gheen ampt veranderen, noch niemant in eenen grooten oft hoogheren, oft

nederen stat setten sal, het en sij eenen tijt om eenighe suster te veroetmoedighen Niemand in die sware schult doen, noch daer af absolveren, noch opder abdissen stat inden choor niet staen, als die abdissen selfve niet te choor, capittel, oft mandaet, ten refter, collatien, oft eenighen an=dereren dienst des convents niet en quame, dan sal

(blz. nr 302 op foto 157)

die prioresse der abdissen dinst vervullen alsoe verre als sij mach Ende oock gheen sonderlinghe be=vel der abdissen daer van verbeijden Die prioressen van ampts wegghen sal sij als der abdissen beijder hant sij bijsonder in gheestelijcken saken, ende haer na gheleghentheijt der tijt ende saken helpen onder tijt te male haeren last verlichten, doch al met haren orlof Aals die ghetemteert sijn troosten, die tweedrachtiche te vreden stellen, die in ampten sijn sorchvuldich te sijne, ende te corrigheren, ende oock die ander susteren Der uren, oft tijt waer te nemen in welcken dat convent eten sal, ende den dinst gods dag ende nacht, oft eenich werck naeder regghelen doen Die suster bedden ende ghemack ondersuecken, die crancke visiteren, in haren nootruft te hulpen, ghemeijnelijcken die saken te orlove, die de susteren daghelijckx ende ghestadelijck noot hebben, ende daerin haer toeganck tot haer hebben Het en sij dan iet soe groot, dat niet tamelijck en ware sonder sonderlinghen orlof, ende weten der abdissen te gheschien Die prioresse heeft orlof van haer bevel ende ampts wegghen, inden clooster te spreken Metten dienst der coke=

(blz. nr 303 op foto 157)

=nen, oft tafelen sal sij haer weken houden, ghemelijck den anderen ende dat officium inden choor in haer ordene Oock in allen feesten mediis, als die abdisse van noode een lesse leest inder mettenen, dan sal haer die prioresse benedictie gheven Maer wanneer haer behoort een lesse te lesen, is inden .ix. capitel hier voor gheschreven Sij sal oock dien diemen uut sinden sal oft weder comen benedictie gheven, ende als die abdisse dat officium in den choor doet over die spijsse totten convents eten benedictie gheven,

voort tot beijden eten avents ende morghens
dat teeken luiden, dat convent ten ghesetten tijden
disciplijnen gheven, oock buiten den capittel,
Comt sij te spade ten dinst gods, in teghenwoor=
=dicheijt der abdissen, dan sal sij voor den outaer
beteren als ghewonelijck is Oock als sij noot
heeft uut te gane uuten dienst gods, capittel,
maeltijt, collatien, mandaet, oft eenich ander
werck des convents, daer die abdisse teghenwoor=
=dich is sal sij orlof bidden, quame sij oock nae
den veersen totten eten, oft als dat convent ghe=
=seten ware ter collatien Dan sal sij orlof te eten

(blz. nr 304 op foto 158)

ende te drincken bidden Inden capitel ende anders
waer daer buiten sal sij in der abdissen teghen=
=woordicheijt venie nemen Ende haer schult spre=
ken ende anders niet, als die abdisse capittel hout
mach sij vanden convente om haer versumenisse
gheproclameert worden Alle iare als die ab=
=disse ghemeijn rekenschap vanden staet des cloos=
=ters ghedaen heeft, sal die prioresse openbaer inden
capittel absolveringhe van haren ampt begheren
ende die abt dan doen met rade der godvruch=
=tigher susteren wat hem ter eeren gods nut
dunct **Vander supprioessen , dat . cii. capittel ,**
Waer die vergaderinghe groot is, datmen
een suppriorinne heeft, die sal als die
abdisse oft prioresse vanden convente ghinghen haer
ampt vervullen, in saken diemen vander orden
weghen nae der reghelen doen sal, oft oock in an=
=deren saken, diemen niet op houden en mochte,
Maer in saken daermen niet mede in eijlt Ende
men die prioresse krijghen mag en sal sij niet doen,
noch ghebieden, bijsonder in grooten saken sonder
sonderlinghen gheheeten der abdissen, waer die prio=
=resse inden sieckhuijse, dan sal sij haer houden

(blz. nr 305 op foto 158)

nae wille der abdissen, oft nae rade der prioressen
=sen Maer waer die prioresse om eenighe noot=
=saken onledich inden clooster dat sij niet te choor,
oft tot anderen wercken des conventie en quame,
oft langhe beijde, dan sal die supprioresse echter
haer ampt vervullen In anderen saken der

prioressen ampt toe behorende, en sal sij niet
doen, sij en sal niet spreken, noch niemant or=
=lof gheven te spreken, het en sij dan van son=
=derlinghen gheheeten der abdissen, oft der prio=
=ressen Haer stat en sal sij niet wel verwandelen, dan
als die abdisse, oft prioresse niet daer en waere,
sal sij beijde maeltijt avents, ende morghens,
ende ter collatien als men vast aen der abdissen
tafel sitten **Van die meestersse der novitien**

Die meesters= , dat . ciii. capittel ,
=se der novitien, sal die uuter weerelt
ter bekeringhe comen, ten capittel bringhen op
den dach, als die abt, oft abdisse dat ghebiedt,
Ende haer vermanen, hoe sij haer daer houden sal,
alsmense dan cleeden sal, sal die novitie
meestersse wat daer toe noot is bestellen, ende
die novitie eerelijcken leeren, ende onderwijsen

(blz. nr 306 op foto 159)

alle ordinantie in neijghen gaen ende staen Ende
in alle haren wesen dat sij neerstich sij gheschictese=
=den te hebben, in alle dinghen een teeken der oetmoetdic=

=heijt te bewijsen Item oversten ende susteren bequa=
=me eere te bewijsen, haer weelelijcke seden te ver=
=wandelen haer voorleden ghebreken met dickwil te
biechten uut doen, vleeschelijcke begheerten verdruc=
=ken, haren eijghen wille duer dat goet der ghehoor=
=saemheijt te dooden Alle snoode en verworpen werc=
=ken, ende allen arbeit gheeren aen te nemen, uut=
=wendighe saken, ende hanteringhe endes cloosters hem
heijmelijck noch openbaer niet te onderwinden Maer
alleene godt te dienen, haer celle ende ruste te be=
=minnen, vlietich te sijne inder heijligher lessen, ende oefenin=
=ghen nae ghemeijne ghewoonheijt des cloosters Ende
alsoe allinxkens leerende wat tot onser insettinghe,
ende warighe gheestelijckheijt behoort Met rade ende
onderwijsinghe haerder meesterssen haer ghemoe=
=de schicken, ende ghewinnen tot gheestelijcker voort=
=ganghe Die novitien en sullen niet sijn inden col=
=loquio ende werken der ander susteren, maer sullen
den anderen susteren eere bieden, ende nauwe voor
hem dorren spreken Ende sullen leren met schamelheijt

(blz. nr 307 op foto 159)

ende vreesse ootmoedelijcken ende weijnich woor=
=den antwoorden als men hem vraegt Haren biech=
=ter sullen sij alle becoringhe, ende heijmelijcheijt
haers herten ghetrouwelijck openbaren Ende
niet in haren herten hebben dat voor hem, oft den
abt verborghen sij, haer meestersse sal hem da=
=ghelijckse wandelinghen mercken, oft sij iets min
oft meer doen dan sij sullen Hem heijmelijck
vermanen straffen, ende veroetmoedighen, venie te
nemen als hem dat behoort, sijnder novitien veele,
soe salmen dickwil capittel met hen houden, ende
leeren hem hoe sij deen den anderen proclameren
sullen om hen mesdaet Ende die dan gheproclameert
wort haer venie nemen, dat sij hem ghewinnen
die orden te houden, ende versumenisse te verhuden,
wat sij noot hebben sal sij hem besorghen alsoe
veele sij vermach Den dach teeken en als sij
ghecleet worden, hem vermanen dat sij alsoe dicke
die reghel uut is inden capittel venie te nemen,
ende onderwijsen haer te antwoorden op die vra=
ghe der oversten Item als sij professie doen sullen,
eerst in allen dinghen onderwijsen, ende leeren ende
leijen, oft die niet schrijven en cunnen haeren brief

(blz. nr 308 op foto 160)

schrijven, inct ende penne, om dat cruijs te maken
wijwater, cappen, ende wiel, ende wat anders noot is
in die kercke aen den outaer doen bestellen Die
novitien duer den choor leijen, dat sij dat convent
bidde ende cusse, die novitien en sullen niet eer
van haer meestersse ghelost worden, die overste
en absolvere hen namelijck daer van Die novi=
=tie meestersse mach oock met dien die haer
bevolen sijn spreken, op bequame steden ende tij=
=den, om die in te setten ende te leeren Doch niet
vrijelijck inder abdissen, prioressen, oft convents te=
=ghenwoordigheijt als men silentium houden
sal , **Vander kellenerssen, dat .ciiii. capittel.**
Die kellenerse ordineertmen, ende
absolveertmen in alder wijsen als die
prioresse Voor alle uutwendighe dinghen sal sij
strengelijck sorghe hebben Compt haer iet
groots oft onghewoonelijckx voor te doene,
daer in sal sij des abt raet nemen oft der ab=
=dissen in afwesen des abts, sonder welcken
orlof sij haer niet vermeten en sal iets groots te

doen, oft te gheven Die kellenersse sal alle
die ghene die ambachten, oft bevel hebben,

(blz. nr 309 op foto 160)

wat hem daer toe noot is besorghen Ende versien
dat die gasten, crancke, arme lieden, ende die kin=
=deren niet versuempt en worden, dat dat convent
haer ghesette provende niet vermindert en wort
noch dat sij niet en dorven wachten eer sijse krij=
=ghen Die ghemeijn spijsse oft dranck en sal
sij haer selven, noch niemant anders verwandelen,
noch meer gheven sonder orlof der oversten, haer
selven en sal sij niet besorghen van cleederen schoe=
=nen oft ander dinghen, die sij noot heeft, maer
ghelijck den anderen alle haren nootruft van die
overste eijsschen Die dinghen die nae uutrijsin=
=ghe der reghelen tot haren ambacht behooren, en
sal sij ghene versuemen het en ware dan dat
die abdisse, met sommighe saken anders ordineert,
want nae wille der abdissen sal sij haer in allen
houden Sij sal wesen goedertieren, ende saecht=
=moedich tot alle menschen, ende met onbescheij=
=den gheboden, oft herde woorden niemant die in
ampten sijn, oft der ander susteren gheene verstoo=
=ren, oft ontvreden Van haer ampts wegghen mach
sij ghemeijnelijck spreken, op bequame oft toe
ghelaten steden, ende tijden, metten leeken susteren,

(blz. nr 310 op foto 161)

met gasten, ende overcomende lieden sal sij niet
alleen spreken, dan nae orlof ende toelatinghe der
abdissen Met haren vrinden ende maghen als van=
=den anderen gheschreven staet, maer niet metten ghe=
=wielde susteren sonder sonderlinghen orlof, uut=
=ghenomen haer helpersse, het en ware dan om
overcomende nootsaken, ende sij der prioressen niet bij=
=der hant en hadde om orlof te bidden, dan mocht
sij cortelijck spreken Haer behoort toe alle tsijsse
renten, ende alle toevallen des cloosters in te
manen betalen ontfanen, ende uut te gheven Sal=
=men enighe vruchten oft beesten vercoopen, dat
sal sij doen met weten ende wille der oversten,
wat noot is te ghebruijcken der ghemeijnten, oft
elcke bijsonder, sal sij betalen, ende neerstelijck schrij=
=ven Ende des iaers vierwerf ten .iiii. maen=

=den ghetrouwe rekeninghe doen, maer eens in
des abts teghenwoordicheijt, oft des convents, oft
den ouders, die die abt daertoe roept metter
abdissen Welcke suster der kellenerssen te hulpe
ghegheven wort, die sal in afw esen der kelleners=
=sen haer ampt in allen dinghen die haer niet ver=
=boden en sijn vervullen, ende die wijle den sel=

(blz. nr 311 op foto 161)

=ven orlof hebben te spreken, maer in teghenwoor=
=digheijt der kellenerssen niet doen, het en waer haer
gheheeten Noch spreken dan alsoe vele haer
noot is totten wercke dat haer bevolen is, ende
oock niet ontdraghen sijn den ghemeijnen last des
convents mede te draghen het en sij dat die overste
anders orbor dunct, wat die kellenersse te
doene heeft van des ghemeijnen convents wegghen,
binnens cloosters, oft voor der vinsteren, dat en
sal sij niet doen dan in bijwesen haerder helpers=
=sen, oft der abdissen Maer in cleijnen dinghen
mag sij spreken in bijwesen der schijfmeesterssen
Die kellenersse hoe wel sij als martha dat am=
=bacht dat sij heeft met veel dinghen verstoort, ende
becommert moet sijn, doch en sal sij haer niet te
maele vanden convente vremde maken, noch dat
silentium, ende die ruste der cellen te male verworpen,
oft haer daer af ververren, maer als sij mach ende
ledich is te wercke Ende bij dat convent gaen oock
totter cellen, als tot eender sekere, ende rustelijcker
hopen loopen, dat sij met lesen beden ende bedach=
=tinghe bedwinghen mach die verstoorende bewe=
=ghinghe haers ghemoets comende van uutwen=

ververren : verwijderen

(blz. nr 312 op foto 162)

=digher sorghen ende onleden, ende met gheestelijc=
=ke troostinghe haer coelen Is sij hier in versume=
=lijck, oft wort sij vonden teveel milde ende te
rijve, oft vermaenende, ende dicke ghestraft
haer niet en betert, dan sal men een ander die be=
=ter es in haer stat setten Ende haer haer celle
heeten bewaren, dat sij haer salicheijt die te sorch=
=fuldelijcker mach wercken, sij sal op die selve
tijt ende inder selver wijsen ghelijck der prioressen
absolveringhe haers ampt begheeren , **Vander**
Die over= sangherssen . dat .cv. capittel.

onleden : drukke bezigheid; beslommeringen

rijve:rijf: vrijgevig, scheutig, kwistig

=ste sanghersse sal inden rechten choor staen,
 ende die onderste sanghersse inden slinken choor,
 ende een ieghelijck sal in haer choor die susteren
 vermanen eendrachtelijcken te singhen Dat sij
 ordelijcken staen ende sitten bij die boeken, vlie=
 =tich versien dat gheen versumenisse en gheschie
 Anteffenen beghinnen, responsoria cleijn oft groot,
 Veersen der responsorien , oft versijckel te singhen,
 lessen te lesen, ende elcken van hem sal in haer
 weken nae den veerse Deus in adiutorium des
 nachts te mettenen beghinnen dat veers Domine
 labia, dat invitorium, dan eersten psalm Ter

(blz. nr 313 op foto 162)

eerster, ende tweeder nocturne Die cantiken ter
 derder nocturne Te laudes, den psalm Deus mi=
 =sereatur, ende den psalm diemen daer nae sin=
 =ghet met een antefenne, oft alleluja Die psalmodije
 te prieme, tercie, sexte, noene, vesperen, ende
 compleeten Ende dan eersten psalm te versperen
 ende ter nocturne als men die met veel [anteffenen] hout
 dan sal die sanghersse daer die weke is, den
 eersten psalm beghinnen als voorschreven is Maer
 die andere selen een ieghelijck in haren choor, op
 die anteffenen beghinnen Alsoe salmen oock doen
 in vigilien als men die singht, wiens die we=
 =ke is die sal oock die vigilie beghinnen, als men
 die leest Oock die psalmodijen van onser liever
 vrouwen ghetijden, ende ymnen totten selven ghe=
 =tijden kirieleijson als men die singhen sal Alle
 catica de ewangelio, alle die groote Responsorien
 Oock sal sij beghinnen die repetitien der responsori=
 =en, ende Invitatori Die anteffenen op die psalmen,
 die anteffenen vanden commemoratien, oft suffragien,
 Inden capittel, den psalm De profundis, tot
 beijde maeltijden Benedicite, nae den eten
 die veersen Confiteantur, oft Memoriam nader

catica: cantica ?

(blz. nr 314 op foto 163)

tijt, den psalm Miserere slecht in directum Des
 sondaechs nae prieme Quicumquis vult, die
 anteffene Asperges Ter hoornissen Introitus met
 haren veerse Gloria, ende Introitus verhalen Gra=
 =duael, Alleluia Tractus Sequentia Offertoria
 Sanctus met sijnen veerse Agnus dei drijwerf

Gloria in excelsis, ende Credo, nae den priester
 beghinnen Et in terra pax, Ende patrem om=
 =nipotentem Als eenich feeste summum minus
 ghevele inder weker der ondersten sanghers=
 =sen, dan sal die sanck te male aen die over=
 =ste sanghersse gaen, op den feestdach beghinnen=
 =de ter eerster vesperen Desghelijckx sal oock
 die overste sanghersse beghinnen oock op slech=
 =te daghen, oft op cleijn feesten Tot alle den
 wercken die den abt te doen pleecht ghecleet
 met sonderlinghe, ende hoochtijdelijcke ornamen=
 =ten Als in processien Item die boeken om
 te deijlen inder processien, ende die te corrigeren
 oft noot ware, watmen indeer tafelen besien
 sal tijtelijck te teekenen Ende neerstelijck ver=
 =hueden dat sij die ordinantie niet en verkeerren Ver=
 =wandelt sij eenighe suster inder officien, welc=

(blz. nr 315 op foto 163)

=ke suster en wat alleen doen sal, nae dien
 dat sij haer inder tafelen gheteekent ghesien heeft,
 dat sal sij dien die sij verwandelt tijtelijcken con=
 =dich doen, oft met eenen worde, oft teeken ver=
 =manen Die de susteren die eenich werck te doe=
 =ne krijghen daer bij sij niet te choor ghegaen en
 cunnen, oft die in dat sieckhuijs gaen hebben
 sij eenighe officie, dat sullen sij der prioressen
 oft sangherssen te kinnen gheven dat dat al=
 =soe voorsien worde Dat om haer afwesen
 gheen versumenisse en gheschie, der sangherssen
 behoort dat sij op die tijt vervullen, dat ampt der
 gheender die daer niet en sijn, oft iemant anders
 heeten doen Die processien te ordineren, ende te
 schikken watmen daer doen sal, den sanck ende
 psalmodijen in maeten te houden, die onrecht
 heeft te onderwijzen Die ghene die ter tafelen
 lesen sal, te wijzen wat sij lesen sal, het en
 sij dan dat haer die prioresse onderwonde Om der
 choor boeken wille, als anteffenre Gradu=
 =ael lesse boecken, oft collecteneer, oft daermen
 uut ten refter, oft collatie lesen sal, soe mach
 die sanghersse in elcke officijne, oft plaetse gaen

(blz. nr 316 op foto 164)

daer sij meijnt dat sij sijn, ende nemense oft nie=

=mant daer in en is Maer is daer iemant in, dan
en sal sij niet in gaen, maer daer buijten blij=
=ven staen, ende wijsen datmen haer dat boeck
gheve dat sij suect, oft metter hant een teeken
gheven, ende orlof eijsschen ende gaen selven
in, ende nemen dat Die boecken die die suste=
=ren een ieghelijck bijsonder uutkiesen voor haer
studium sal sij inden beghin der vastenen inden
capittel tot gheheeten der abdissen den conven=
=te om deijlen Alsmen een suster berechten, oft
den heijlighen Olie gheven, oft dooden begraven sal, be=
=hoort haer te bestellen wie dat wierooch vat,
wijwater, cruce, ende ander deser ghelijcke dra=
=ghen sal, den .xxx.sten dag te tellen vanden
naesten daghe der begravinghen, haren naem
in dat doode boeck doen schrijven, die lesers=
se inden capittel te vermanen haer te ghedincken
Brieven diemen voor die dooden sinden sal,
schrijven, ende die van anderen cloosteren tot ons
ghesonden worden inden capittel te vercundi=
=ghen, oft der leserssen bevelen te lesen Men
sal weten stervet een suster, als die Compleeten

(blz. nr 317 op foto 164)

uut is, dan samen den selven dag teekenen,
in die brieven diemen voor haer sinden sal, sterft
sij naeder compleeten dan salmen den anderen
dach schrijven Die twee sangherssen selen hem
hueden, dat sij vanden dinst gods niet en blijven,
bijsonder daer die weke is, alles dat doch om
eenighe nootsaeken gheschiede, dan sal een an=
=der daer toe bequaem, vanden outsten inden sel=
=ven choor haer plaetse bewaren , **Vander custers=**
Wat suster sen . dat .cvi. capittel.
een custersse vander abdissen gheor=
=dineert wort, als sij die sluetelen heeft, sal sij
al dat inder kercken, oft custerijen is totten dinst
gods behorende als boeken, kelcten ende
heijlichdom, cleijnoot, priesterlijcke ornamen=
=ten, alle andere cieraet, oft wat tot haren
dinst behoort onder haer huede nemen Ende op
eenen brief teekenen die sij behouden sal, ende
eenen anderen dien ghelijck der abdissen ghe=
=ven, op dat sij wete waer af sij rekenschap
gheven sal oft noot ware Die custersse al
dat sij te bewaren heeft, sal sij neerstelijck be=

waren, ende dickwil besien oft haer iet ghe=

(blz. nr 318 op foto 165)

breckt, oft te schanden wort, waerder iet aen
priesterlijcke cleederen, oft anders iet dat tot=
=ter kercken behoorde ghebroken oft versleten,
oft dat men in eenigher wijsen weder, oft anders
maeken soude, dat sal sij bestellen dat haest ghe=
=maect worde Alle dinck schoon ende reijn hou=
=den, wat onreijn is doen wasschen, ende vlie=
=telijck verhueden dat gheen ghewijdde ghewaet
wanneer dattet iet out is, tot anderen saken
buijten den dinst gods gheorbort en worde
Ende als sij deser ghelijcke eenich verbrant
heeft, die assche sal sij doen op een heijlighe plaet=
=se legghen Die corporalen salmen vanden alder
luijtersten ende reijnsten vlasse maeken Ende
in een reijn schrijne, oft elders te samen legghen
ghevouden Alsmen die corporalen, oft kele=
=doecken wasschen sal, die sal die biechter sel=
=ve wasschen in eenen vate sonderlinghe daer
toe ghelaten Dat eerste daer af ghewasschen
in dat vier ghieten, dat ander voort op een reijn
stat, als sij dan ghewasschen, ende een weij=
=nich ghedroocht sijn salmense stijven metten
besten mele, daertoe bereijt, ende dan te

luijtersten: luter: helder

(blz. nr 319 op foto 165)

male laeten drooghen Ende effen maeken
met eenen gletten glazen steen, eenen reijnen
doeck daer onder legghen Die custersse behoort
oock toe wijn, ende hostie, olie was, die kerc=
ke te besorghen, als daer ghebreck es die kelle=
=nersse te eijsschen, wassen, oft rueten keersen
selve, oft die ander doen maken, op een bequa=
=me stat te bewaren Ende alser iemant
noot heeft te gheven, kolen te besurghen ende
te ontsteken, alst des winters noot ware
den priesteren, oft dienaren haer handen te
wermen Ende wat anders totten outaer noot
is, die abt, cappe, staf, de ander cieraet wan=
=neer hij die orboren sal te bestellen Keersen
asschen, palmen, ende vier te seghenen, op die
ghesette daghen, die kercke tamelijck te schicken
Die keersen ende palmen, als sij gheseghent sijn,

met haer helpersse den convente om te deijlen Die
palmen als dat offertorium ghesonghen is, bij
een lesen ende bewaren, als men een suster den
heijlighen olie gheven sal, werck daer die priester sijn
vingheren aen drooghen sal Ende wat anders
noot es, de bestellen op dat sieck huijs, als die

werck: werc: grove verwarde draden van vlas of hennep

(blz. nr 320 op foto 166)

crancke gheolijt is dat werck te verbernen Ende
die asschen dan metten ablucien van des priesters
vingheren in dat vier ghieten Des sondaechs sout
ende water te segghen in die kercke stellen Nae
misse dat sout vat metten soute inden refter dra=
ghen, versien altijd water, ende reijn hantdwelen
den priesteren, oft dienaren haer handen te wassen
Ende te drooghen die ampullen, ende ander vaten tot=
=ten heijlighen dinst behoorende dicke wasschen Die lam=
=pen reijn maeken, die clocken smeerem, den choor
dicke keren bijsonder die kercke ende capellen,
Ende den omganck te grooten hoochtijden ende
alst noot is met haer helpersse keren Haer
behoort oock toe op die tijt te wachten, dach ende
nacht den dinst got te besorghen, die ure clocke
te setten, dat convent te wecken, dat teeken voor
den ghetijden te luiden Ende alle luidinghe or=
=dineren, oft sij ondertijden te spade te mettenen
luijdet, dat der prioressen, oft sanghersse
segghen, dat sij om cortheijt der tijt dat officium
te gheringher doe Ende sij sal haer schult daer
van inden capittel spreken, nae den mendelaghe
besorghen den heijlighen olie als die oude uut is Der

mendelaghe: ???

(blz. nr 321 op foto 166)

suster die haer ter hulpen ghegheven is, mach
sij ter nootruftigher tijt, oft daghelijcx ghebruijcx=
=ken nae dat die abdisse, oft prioresse aenghesien
die nootruft goet dunct het en sal oock gheen
suster buitende choor in die kercke gaen, dan
te hoochtijden, die te cieren ende te bereijden, doch
dan niet alleene gaen, maer die abdisse met die cus=
=tersse Oft die custersse met twee oude wijse
susteren, ende dat op alsulken tijt als die kerc=
=ke buijten ende binnen ghesloten is, het en sullen
oock gheen mans, noch ambachts lieden dan in
die kercke ghelaten worden, dan in bij wesen

des biechters dat verbieden wij alle, ende elcken
bijsonder van wat ampten sij oock sijn onder penen
levioris culpe Men sal oock verhueden dat nie=
=mant in die ghereijcamer en gae, als eenighe
gasten op den biechthuijse sijn, op dat sij die sus=
=teren niet en sien, noch hooren , **Vander libra=
=ria , oft boeckmeestersse , dat . c vii. capittel ,**
Die boeckmeestersse sal alle die boecken
des cloosters die totten dinst gods
niet en behooren onder haer bewaringhe hebben,
ende een ieghelijck besonder met haren naem, ende

(blz. nr 322 op foto 167)

opschrift beschreven hebben, ende dickwil tellen dat
sij niet verloren en worden Oock neerstelijck merc=
=ken dat sij niet vanden motten, oft van ander ghe=
=breke ghesneden, oft gheten en worden Die boeck
meestersse sal oock die selve boecken op eenen brief
gheschreven hebben, dat sij van hem allen rekeninghe
mag eijsschen oft gheven, sij sal oock die boecken
teekenen alsmense iemant uuten clooster leent, een
pant, oft schrift daer af nemen, ende dat bewaren
Het en is dat der abdissen gheen noot en dunct te
Sijn, des saterdaechs inder weken in quadragesi=
=ma, sal sij die boecken diemen des naesten daechs
om deijlen sal onder dat convent bringhen, dat een
ieghelijck daer uut kiese Ende die sij op die tijt
heeft, weder op haer stat draghen, men en soude
dan ieghelijck daer van weder om deijlen Des
naesten daechs als des sondaechs quadragesime
sal sij die selve boecken, die die susteren uut ghecosen
hebben in dat capittel draghen Ende van gheheeten
der oversten haren brief vanden boecken lesen, dan
vander sangherssen om ghedeijlt worden, nae dat
sij uut ghecoren waren Die liberaria sal eenen
sluetel hebben totter liberijen, ende niemant an=

(blz. nr 323 op foto 167)

=ders Het en sij dan die prioresse, oft eenighe an=
=der suster dien die abdisse verhinghet , **Van=
=der cleeder meestersse , dat .c viii. capittel ,**
Die cleeder meestersse mag vermanen
die schoenen te maeken naeijersse, pels=
=makersse, ende weversse alleene in haren ampt

steden Ende daermen die cleederen legt om proftijt
ende noot haers ambachts Anders en sal sij met=
=ten eenen noch metten anderen susteren niet spreken, het en
waere dan wat cortelijck te spreken, als haer saken
toe quamen die sij met eenen teeken, oft wijsen niet
niet ghedoen en conde Sij en sal oock vanden choor
noch convent niet blijven sonder sonderlinghen or=
=lof der abdissen, oft prioressen, haer behoort te
besorghen, ende te vermanen cleederen lijnen, ende
wullen, doecken, pelsen schoenen der susteren Ende
den leeken, gasten, crancken, ende dat ghemijn ghe=
=sinne, die bedden ghewaet, tafellaken, voordwe=
=len, handtwelen, droech doecken voor dat mandaet
des convents Ende gasten, oft arme lieden gordelen,
messen, griffien, tafel, inct, pennen, coker,
oft schrijf ghetouwe Ende wat sij te verwaren
heeft hueden, dattet niet onreijn en worde, oft van=

(blz. nr 324 op foto 168)

=den wormen, oft motten gheten en worde, dic=
=ke besien ende schudden Ende nae vermoeghen
des cloosters een ieghelijck gheven wat hem
noot is Maer cappe, cuculle, rocken, nieuwe
pelsen, ende wat anders groot ende costelijck is
en sal sij niet gheven sonder sonderlinghen weten
ende wille der abdissen Ander cleijn dinghen
mag sij gheven dien diet redelijcken biddet
Een ieghelijck sal hem oock hoeden, dat sij niet
overvloedich en eijsschen Ende wat hem om
sijn nootruft ghegheven wort neerstelijcken
bewaren, soe wat suster alsoe versumelijck wa=
=re dat sij haer dinghen verlore, oft eer tijt versle=
=te, oft haer niet en liet ghenoeghen, met dien
datmen haer gheeft, die salmen totter abdissen
sinden sonder welcke sonderlinghen verhinghe=
=nisse, sij dat een, noch dat ander ontfanghen en sal
Wij willen dat alle susteren dies vermaent sijn,
dattet in gheenderwijs eender nonnen tamelijc
en sij, eenig cleet om snootheijt te versmaeijen,
openbaer onghemack en dwinghe haer dan,
een ander te eijsschen, dat sij toch haer niet ver=
=meten en sal te doene, sij en sij haren wille

(blz. nr 325 op foto 168)

oetmoedelijcken uutghegaen Die susteren

en sullen oock onder een haer cleederen niet ver=
manghelen, noch deen der anderen cleederen, oft
anders dat haer ghegheven is sonder orlof der
oversten gheven Die cleeder meestersse sal den
tijt waernemen, wanneermen die cleederen
wasschen sal, ende besurghen dat die reijne niet
te veele ghewasschen en worden, oft die onreijne
terstont ghewasschen Het is ghenoech datmen
des winters te twee maenden, ende somers alle
maenden, oft daer bij hemden wasschen, oft
men machse alsoe dickwil alst noot is was=
=schen Die overste cleederen salmen selden was=
=schen, ketel ende cuijpen, ende wat totten wasschen
noot is, sal sij oft die sieckmeestersse bewaren
Ende als sij eenen ghemeijnen wasch wilt was=
=schen, ende dat daertoe noot is bereijt heeft,
sal sij die susteren tijtelijck te weten doen, duer
een teeken inder tafelen, dat die iet onreijns heb=
=ben bringhen Dan sal die cleeder meestersse
susteren te hulpe nemen die haer daer toe noot
dunct sijn, ende den wasch doen, alst ghewas=
=schen is, en salmen die cleederen alsoe niet op

(blz. nr 326 op foto 169)

hanghen te drooghen, dat sij een ieghelijck voor
den oeghen hanghen Als sij drooghe sijn dan sal
elck nemen dat haere es, wie anders dickwils
noot heeft hemden oft andere doecken te wasschen
die salt selve waschen op een anderen tijt

Vander sieckmeesterssen , dat . cix . capittel.

Die sieck meestersse behoort toe dat
sij bermhertich, ende medelijdende
sij, die alle daghe alsoe dickwil alst noot is
die crancke visiteren sal Ende wat sij siet dat
hem noot is, sal sij uuter cuekenen, oft kelder
bestellen, ende nae haren vermoeghen, ende goe=
=den des cloosters sorchvuldich bereijden, welc=
=ke crancken doch vermaent onse reghel neers=
=telijcken te bedincken dat sij niet overvloedelijck
en eijsschen, oft murmureren Die hem dienen niet
en bedrueven, als sij ghedincken haers aenghe=
=nomen staets alt dat ghelijck wanneer sij ghe=
=sont vanden anderen ghesonden weerlijcken lie=
=den onderscheet hebben Soe sullen sij oock heb=
=ben als sij cranck sijn, van weerlijcken crancken
onderscheet Doch salmen verhueden dat die cranc=

=ken vanden dienerssen, oft anderen niet ver=

(blz. nr 327 op foto 169)

suempt en worden Der sieckmeesterssen
is verhinght om orbor, ende noot der crancken
met hem ende anderen te spreken, sij sal haer
doch hueden dat sij des orlofs niet en mesbruijc=
=ke want al en wort haer gheenen tijt verboden
te spreken, met dien die te male cranck ende
vast te bedde ligghen Doch sal sij op die tijt
als ons behoort stranghe silentium te houden,
luttel metten selven spreken Maer metten an=
=deren dien die prioresse dunct dat gheen noot
en is, en sal sij op die tijt haer te male niet
vermeten te spreken besonder sonder noot Sij
sal den crancken boecken besorghen, dat sij haer
ghetijden te betamelijcker lesen moeghen, ende
alst noot waere die ghetijden oft heijliche lessen
voor hem lesen Die boecken die sij vanden
choor, oft liberijen ghehaelt heeft, tijtelijck daer
weder draghen, die sieck meestersse sal voor die
siecken alsoe dickwil als sijs begheeren inden
capittel venie nemen, ende haer inder susteren
ghebet bevelen Ende dat ghebet dat daer int
ghemeijn voor hem allen gheset wort, oft oock
eenighe proclamatie over hem gheschiede, dat

(blz. nr 328 op foto 170)

sij hem openbaren, sijnder veel siecken inden
sieck huijse als die eten, ende alle dinck be=
=reijt voor hem hebben moeghen, sullen sij hem
selven onder een dienen, dat die sieckmeesters=
=se te choor, oft bij den convente gae Is hem niet
meer dan een siecke, ende dies begheert soe
sal sij bij haer blijven, alsoe dickwil alst noot
is, het sij om eene, oft veel siecken mach sij van=
=den choor ende convent blijven Doch met weten
der prioressen heeft sij soe langhen tijt dat sijt haer
te weten doe In die cueken, kelder, ende ander
officijne mach sij gaen alst noot is om der
crancker wille, der crancker cleederen sal
sij scudden ende reijn maeken, hem lieden voeten
sal sij waschen als sijs noot hebben, een bat
maeken met weten der oversten, sorchvuldich ver=
=hueden dat sij met biechten, metten heijlighen sacramente,

ende heijlighe olie niet versuempt en worden Ende den
abt oft biechter tijtelijck ontbieden, als die cranc=
=ke swaer beghint te worden Alsmen die siecken
berechten, oft den heijlighen olie gheven sal, sal sij die
plaetse bereijden Ende wat noot is te bestel=
=len, als sij die teeken en siet, dat die crancke suster

(blz. nr 329 op foto 170)

sterven wilt, sal sij stadelijck doen ratelen inden pant
Ende ist nacht een licht doen ontsteken, dat doode
lichaem metten welcken dient die abdissen heet doen
reijn maeken cleeden, ende op die bare legghen,
die bare weder vanden grave draghen, ende be=
=waren Haer behoort oock die crancken als sij
iet mesdoen te vermanen, oft te schelden, ende als
sij hem niet en beteren der abdissen te segghen
Als haer dunct dattet eenighe suster niet noot
en is, langher inden sieckhuijse te blijven, dat sal
sij der abdissen, oft prioressen te kinnen gheven,
ende in haer bescheijdenheijt laten, oft die suster
meer bermherticheijt, ende recreatie noot heeft
oft niet Die sieckmeestersse sal die vaten te ba=
=den, oft laeten der susteren nootruffich reijn houden,
ende te bequamen tijden uut gheven Alser gheen siec=
=ken en sijn, daer sij met onledich es, dan sal sij haer
ordinantie, ende orden houden ghelijck een ander
suster , **Vander schijfmeesterssen , dat .cx. capit.**
Die schijfmeestersse salmen setten een
vanden ghewielden susteren, die goe=
=dertieren, ende ghesprekich sij Ende anders
gheschiet, nae uutijsinghe der regghelen; alsoe

(blz. nr 330 op foto 171)

verre dat sijn mach, welcke een camer bijder
schijven hebben sal Daer sij om menichfuldicheijt
wille des dinst lesen, beden, ende werken sal,
als sij over misse te horen, haer ghetijden te lesen
oft oock metten choor te gane, te capittel om
crancheijt oft laten ter aderen, oft om eenighe an=
=der saken van daer ghinghe Dan sal haer hulpers=
=se te wijle die schijve bewaren, sij sal met groo=
=ten neerste hoeden, dat sij niemant van buijten
daer comende en bedruevene, als iemant belt
sal sij segghen Benedicite Dan oetmoedelijc
hen vraghen wie hij is, ende wat hij begheert,

als sij dat vernomen heeft, sal sij den persoon in=
=den spreckhuijse laten beijen, ende gaen, ende
segghent der abdissen, oft prioressen, ende gherin=
=ghe weder comen Meijnt sij datmen den gast in
laten sal, dan sal sij hem onderwijsen, hoe hij hem
inder ontfanghinghe hebben sal Ende hem dan niet
meer toe spreken, tot dat hij wech gaet, quame
eenich gast die die schijfmeestersse aen spreken
wilt, ende daer om alleene daer comen ware,
alsoe saen sij dat verstaet, op dat niet ghesien
en worde voor den anderen uutghescheijden van=

(blz. nr 331 op foto 171)

=der orden, ende reghelen willen wij bevelen strenghe=
=lijcken, dat sij gae totter abdissen, ende eijsschen
orlof te spreken, die haer dan een teeken gheven
sal, oft selve we bij haer gaen, den gast te ontfan=
=ghen, ende aen te spreken , **Vander gastmees=**
Totter =terssen , dat .cxi. capittel
gastmeesterssen salmen kiezen vanden
ghewielden, oft leeke susteren, die ghetrouwe sij
van seden, ende gheleert oft sijn mach Die die
overcomende gasten innichlijck ontfanghe, ende
alle tamelijcke eere bewijse, aldermeest den
gheestelijcken, ende devote personen Ende eenen
ieghelijcken nae sijnder weerden cunnen dienen,
ende toeven, sij sal neerstelijck voorsien, dat dat
gasthuijs alle tijt reijn, ende tamelijck gheciert
sij, beijde daer sij eten, ende slapen sullen Onder
haer huede, ende sorghe sal sij hebben, al dat
totten ontfanghinghe, ende tamelijcker tracteringhe
noot is Sij mach met allen gasten spreken waer
des noot is, haer behoort te versien wat, ende
als sij eten sullen, hoe, ende waer sij slapen sullen,
en we hem ter tafelen dienen Dat mandatum
sal sij, oft een ander heeten bereijden, als dat betamelijck

(blz. nr 332 op foto 172)

is, ende die compleeten inden convente uut is sal sij
wincken, die den mandaet doen sullen Ende oft donc=
=ker waere met een licht voor in gaen, als sij dan
gaen oft weder comen besonder voor der abdissen, oft
prioresse, ende waer des noot dat mandaet selve hel=
=pen doen, crancken, gasten, armen, oft rijcken, oft
die daer waren, groote sorghe hebben Soudemen

dat mandatum doen als dat convent te bedde ware,
dan sal sijt metter kellenerssen, oft met eender
leeker suster doen, oft sij gheen ander suster krij=
=ghen en can , **Hoemen dat weerdighe heijlighe sacra=
=ment ende heijlichdom houden sal, dat c xii.capit.**

Dat weerdighe heijlighe sacrament des lichaems
christi, salmen om der crancker wille alst
ghewoonelijck is houden in een reijn vat niet
houten, ghelassen, noch eerden Maer in een gulden
silveren, oft elpen beenen sonderlinghe daer toe ghe=
=maect, ende ghewijt Der heijligher ghebeenten salmen
oock in grooter eeren, ende reverentien hebben,
Ende altijt in reijnen cassen houden, oft sij niet coste=
=lijck en sijn, wie in desen voorschreven versumelijc
vonden worden, sullen vanden prelaten, oft visita=
=tors scherpelijck ghecorrigeert worden Ende

(blz. nr 333 op foto 172)

met weerdighe penitencie beteren **Vander abdis=
=sen ende convents seghel, dat .c xiii. capittel.**

Die abdisse sal eenen seghel hebben, die sij
in saken haerder officien aengaende ghe=
=bruijcken sal Maer in saken ende hanteringhe des
convents alleene aengaende sal sij haren seghel niet
alleen ghebruijcken sonder weten ende wille des
convents Maer salmen in sulken saken eenighe brie=
=ven maeken oft gheven met des convents wille, die
salmen met des convents seghel seghelen Der abdissen
salmen haren seghel laeten in haer behout, maer
des convents seghel salmen ghesloten houden in een
kiste, oft schrijne met drij oft vier onderscheijden
sloten ende sluetelen Den eenen sluetel sal hebben
den abt oft biechter, den anderen die abdisse, den
derden een vanden outsten susteren Is der sluetels
viere, dien sal die prioresse hebben, ende sullen die
sluetels van ghemeijnen consent der abdissen
ende convents bewaren Ghevielt dat eenighe dese
voorschreven .iiii. om eenighe saken niet daer bij
ghesijn en consten als men die kisten op, oft toe
doen sal Dan en salmen den sluetel den anderen
drijen niet laeten Maer eender ander ghetrouwer

(blz. nr 334 op foto 173)

zuster vanden convente bevelen, soe dat alle weghe
ten minsten drij daer bij sijn als men die kiste op oft

toe doen sal Ende elck sal sijnen sluetel bewaren,
ghelijckerwijs willen wij datmen privilegia heijl=
=dom, oft iuweelen, ende ghereet ghelt beware
datmen daghelijcx niet en behoeft, besonder oft
een merckelijcke summe ware **Vanden afganghe
eens abts, ende kiesinghe eens neuen abts,**
Als eenich abt ghe= dat .cxiii.capit.

heildom: (het) heilige; heilig relikwie

=storven is, die salmen begaen in alder
manieren als voorschreven staet vanden afganghe
eenigher suster met sulken onderscheijde datmen dat
ghelicht, ende den schijn, ende ghedachtenisse deser
begravinghe op den choor lesen sal Ende alsulck
ghebet als voorschreven staet dat een ieghelijcke
suster voor een doode suster lesen sal Ende die mis=
=sen voorschreven sullen dobbel voor des abts,
oft abdissen ziele gheschien, ende dat met grooter
minnen neerst ende aendacht, om des wille dat
hem die almachtighe god ghenadich, ende berm=
=hertich sijn wille wat hij versuemt heeft inder
sorchfuldicheijt die hij voor u ghedraghen heeft in
sijnen leven, ende op dat een nieuwe toecomende

(blz. nr 335 op foto 173)

abt in sulcker minnen die ghij bewijst den af=
=ghescheijden abt Dies te voorder in goddelijcker
minnen tot u gheneijcht worde, ende u willichlijc=
=ker in sijn sorghe, ende ghehoorsaemheijt ontfanghen
wille , **Vander kiesinghe ende herwijninghe eens**

Als u abt af= neuen abts, dat .cxv.ca.

=ghegaen is duer die doot, oft duer wil=
=lich overgheven sijnder abdijen, oft in eenighe ander
manieren hoe dat is, als dan een ander ghecoren
worden sal Ende die tijt daer toe gheset is, soe
salmen drij daghen te voren vasten, het en viel dan
op eenich feeste van .xii. lessen, oft in die paesch
weke, dan salmen die selve daghen voor oft nae
vasten, gheviele die vasten in der vasten vander
reghele, soe salmen die drij daghen vasten te vasten
spijse Ende alle daghe tot op die tijt, dat u onsen
lieven heere versiet, eens salmen nae den laudes
ende versperen op die knien lesen den psalm Ad te
levavi Gloria patri Kirieeleijson christeeleijson kiriee=
=leijson Pater noster Et ne nos Salvas fac ancil=
=las tuas [psalm] Mitte nobis domine auxilium [psalm] Nich=
=il proficiet Et filius Domine deus virtutum Domine
exaudi Oremus Pretende domine famulis et famu=

(blz. nr 336 op foto 174)

=labus [] Per christum Item den dach als men den abt
kiesen sal, salmen een misse singhen vanden heijlighen
gheest Ende die susteren selen alle vermaent wor=
=den neerstelijck onsen lieven heere te bidden, hem
alsoe te versiene van alsulcken man gheschickt
nae sijnen goddelijcken wille, ende tot salicheijt haer=
=der zielen Als die electie rechtelijck gheschiet is,
ende die abt gheconformeert, ende bestedicht es
inder possessien ende ghehoorsaemheijt des cloosters,
ontfanghen heeft, ende zijn ghelofte, oft eedt
ghedaen heeft, die heijlighe observantie, ende reforma=
=tie nae insettinghe ghewoonten, ende cerimo=
=nien des capittels der eerwaardighen, ende
gheestelijcken heeren, ende vaderen te Bursfelden
te houden ende te volbringhen Dan salmen
hem oetmoedelijcken bidden te comen in haer
clooster, oock daer possessie ende ghehoorsaemheijt
te ontfanghen, op eenen ghesetten dach op welc=
=ken dach hij comen sal in dat capittel metten
biechter, daer een collatie doen, oft ordineren
ghedaen te worden Daer nae ghehoorsaemheijt
ontfanghen Ten eerste vander vrouwen des
cloosters, daer nae vanden anderen een ieghe=

(blz. nr 337 op foto 174)

=lijck besonder voor hem te knielen, ende segghen
Ick suster .N. gheloven u ghehoorsaemheijt nae der
sancti benedicti Daer nae sal die abt een misse
singhen is hij daer toe gheschickt, ende naeder missen
sal die abdisse beghinnen Te deum laudamus, dat
convent voort uut singhen, als dat uut is, sal
die abdisse voort singhen Confirma hoc deus
A domino factum est istud Domine exaudi Oremus
Actiones nostras [Ops s] deus qui facis mirabi=
lia **Hoemen een nieuwe abdisse kiezen
sal , dat .cxvi. capittel .**

Als eenighe abdisse aflijvich wort,
oft om haer beden, oft ander saken wille,
die overste gheabsolveert wordt Dan sal die
abt die susteren neerstelijck vermanen, hem tot
onse lieven heere te keeren, ende te bidden om
sijn ghenade hem te versiene van sulken moeder

die hem in gheestelijcken, ende in tijtelijcken goede
orborlijck sij Ende op den ghesetten dach der kiesin=
=ghen, salmen ten eersten een misse singhen
vanden heijlighen gheest, voor welcker missen die sus=
=teren hem biechten selen, ende hem totten heijlighen sa=
=cramenten te ontfanghen bereijden sullen, oft

(blz. nr 338 op foto 175)

den abt alsoe goet dunct, naeder missen salmen op
een bequaem plaetse gaen Dan salmen ghemeij=
=nelijck neder knielen, ende lesen den psalm At te le=
=vavi (responsorium) met versijkelen ende collecten, als int voor=
=schreven capittel staet, dan sal die abt den susteren
ghemeijnelijck ghebidden bij ghehoorsaemheijt Ende
oft hem noot ende orbor dunct doen sweeren opt heijlighe
evangelium, ende niet aensien, gunst, maesschap,
gaven, noch gheen ander saken, dan alleen die eere
gods, salicheijt der zielen, ende profijt des cloosters,
een persoon te kiezen, die nae haren besten sinnen daer
toe bequaem sij, ende haer nut dunct sijn Ende dan
voort als dat capittel der reghelen uut wijst spreken=
=de van ordinerighe der abdissen, welck capittel
men oock daer lesen sal, daer nae sal die abt dat
convent heeten uitgaen Ende dan een ieghelijck bijson=
=der hooren in bij wesen des biechters, ende als dat
convent elck besonder al ghehoort es, dan sal die
abt ende biechter oock haer stemmen gheven, ende
kiesen als voor schreven staet Die dan dat meeste,
oft ghesontste deel kiest, die sal die abt dan con=
=firmeren, ende bestadighen Ende die selve sal
ghehoorsaemheijt gheloven den abt, ende haer voort

maesschap:maetscap: genootschap, gezelschap

(blz. nr 339 op foto 175)

die sluetelen, ende regiment bevelen Ende dan
sullen die susteren haer ghehoorsaemheijt gheloven
secundum ordinem In deser manieren Ick suster
N. ghelove u ghehoorsaemheijt nae den reghel sancti
benedicti, haer handen inder abdissen handen te
legghen, nae den convente sullen desghelijckx ghe=
=loven die conversinnen, ende leeke susteren, sonder
dat die leeke susteren niet en gheloven ghehoorsaemheijt
nae der reghelen Daer nae sal men haer leijden op
den choor voor den outaer, daer sal sij drijwerf
lesen op haer knien dit veers Deus in adiuto=
=rium meum intende, domine ad adiuvandum me festi=

=na Alsoe dickwil sal dat convent dien selven
veerse antwoorden Daer nae sal die abt lesen
dat versijckel, ende collecten, als in den collecteneer
gheschreven staet, dan sal haer die abt leijen
in haer stat, van dier tijt voort sal die abdisse
neerstelijck besien die capittelen der reghelen, die
der abdissen toe gheschreven staen, haer na haren
vermoeghen daer toe te voeghen Ende soe sij haer
dan verder vindt staen, vander abdissen die
onsen heijlighen vader beschrijvet, ende ordineert, soe sij
haer dan meer veroetmoedighen sal, Ende voor=

(blz. nr 340 op foto 176)

=sichtigher sijn sal in allen, oft sonderlinghe in
grooten saken raet te nemen met haren oversten
ende metten convente Item het es te weten dat=
=men gheen conversinnen, noch leeke susteren
tot gheender abdissen kiezen en sal, noch en sul=
=len oock gheen stemmen hebben inder kiesin=
=ghen der abdissen , **Vander visitacien.dat .c.xvii.**

Als men visiteren sal, soe sal ten eers=
=ten een misse van den heijlighen gheest ghe=
=songhen worden, sicut in festo simplici.xii.
lectionum Nae der missen sullen die visitators
in dat slot gaen, dan salmen die capittel cloc=
=ke luijden, die susteren inden capittel huijse
te vergaderen, oft op een ander bequaem plaetse,
daermen die visitators in leijden sal Ende ten
eersten salmen lesen den psalm At te levavi psalm
met Gloria patri, Kirieeleijson pater noster Et ne nos

Salvas fac ancillas (responsorium) Mitte nobis Esto
nobis Domine exaudi Dominus vobiscum Oremus
Deus qui corda Pretende domine famulis et famu
=labus Actiones nostras Hec pro visitatore
principalum leguntur Ceteris conventualibus
respondentibus als dat uut is seet die prin=

(blz. nr 341 op foto 176)

=cipael visitor Benedicite, dan antwoord
dat convent dominus Daer nae als die visitor
een collatie, oft vermaninghe ghedaen heeft van
der observantien, des oversten obedientia De proprij
pastoris reverentia, sive de pace, et charitate
mutua, dan sal die principael visitor die

de susteren vermanen, ende oock ghebieden in cracht
der ghehoorsaemheijt vander macht als hem
dat van bevels weghe van den heijlighen gheeste=
=lijcken vader den paus, oft vander orden bevolen
is, die waerheijt te segghen wat hem ghebracht
wort, oft wat hem condich is noot te beteren,
oft te straffen aender abdissen, prioresse, ende
kellenersse Ende voort alle personen in allen
inwendighen, ende uutwendighen dinghen des
cloosters, dat voort te bringhen uut goddelijc=
=ker minnen Ende dat niet te verberghen, om
gheenderande gheruchte, haet, vrintschap,
oft maeschap wille, saghen die visitators dat
noot ware, soe moghen sij die susteren dwin=
=ghen die waerheijt te segghen bij haren eede, dat
en sal toch niet gheschieden dan alst groot noot
ware Die visitators en sullen niet licht alle

rechtsonder :

(blz. nr 342 op foto 177)

gheesten gheloven, oft eenighe suster alleen uut ver=
moeden, oft van eenighe ghetuijch verordelen
Een ieghelijcke suster huede haer weder voort te
bringhen dat voor wel ghestraft en ghebetert is,
noch oock te segghen van suspicien, ende mis=
=dunckinghe dat haer niet voorwaer condich en
is Een ieghelijcke sal verhueden voort te brin=
=ghen met opset om meerder schande wille den
susteren te maeken, dat wel die abdisse, oft prio=
=resse voor mochten ghebetert hebben Die sus=
=teren salmen hooren voor der vinsteren, op dat
sij te vrijer moeghen spreken, ende een ieghelijc
bijsonder Ten eersten oft sij eenich verbont on=
=der hem ghemaect hebben Item oft die voor=
=leden visitacie wel ghehouden is, ende voort
alle dinck in gheestelijcken, ende tijtelijcken din=
=ghen wel gheregheert Oft die cerimonien ghele=
=sen ende ghehouden worden, voort vanden regi=
=ment der abdissen, ende ieghelijcker suster bijson=
=der Men sal oock niet openbaer bringhen
dat noch secreet is, dat salmen oock heijme=
=lijck straffen Als dat convent al ghehoort es,
sullen die visitators in dat capittel comen,

(blz. nr 343 op foto 177)

Een ieghelijck te vermanen voor haer open=
=bare ghebreken Ten eersten die leeke susteren,
ende dan die conversinnen, ieghelijck haer orden
uut te gane Daer nae die abdisse, ende voort
secundum ordinem voor gheheeten worden Ende
als eene voort gheroepen wort sal sij comen,
inden eersten haer te neijghen totten crucifix,
ende dan blijven staen alsoe langhe tot dat die
visitorator beghint haer schult te vertellen, dan
sal sij in haer venie ligghen tot dat haer die
visitorator doet opstaen Binnen der tijt dat
die abdisse voort gheroepen wort, sullen die
susteren haer ter eeren alle opstaen, alsoe langhe
tot dat sij orlof heeft te gaen sitten Die abdisse
salmen oock om elcke ghebreken buijten den ca=
=pittel tusschen den visitorator ende haer vermanen
haer te beteren daer haer dat behoort Oft eeni=
=ghe beduchten niet waer te sijne, dat teghen
haer gheseet ware, oft dan die versumenisse
groot ware, die salmen betuijghen metten an=
=deren susteren die dat voortbracht hebben, die
sullen dan oock totten gheheeten des oversten
voort opstaen, ende ghetuighen dat sij gheseet

(blz. nr 344 op foto 178)

hebben met vrijer stemmen, het gae der abdissen,
oft eenighe andere suster aen Daer om willen wij
dat nae die tijt dat die visitacie ghedaen is,
gheender suster voorworpen, oft verwijten, oft on=
=gunstich sijn om eenigher saken wille die visi=
=tacie aengaende, oft dat gheschieden dat salmen
swaerlijck beteren, ende pijnighen duer die over=
=ste wien dat aengaende ware, die abdisse, oft
ander susteren Maer ghewoonelijcke liefde, ende
meerder minnen salmen den susteren bewijzen,
die oock uuter selver minnen die vermaninghe ghe=
=daen hebben Die visitorators sullen hem hueden
dat sij der susteren ghebreken niemant anders en
openbaren dan onder hem ende den oversten,
aldermeest sulcken ghebreck, die der susteren aen
haer eeren mochten gaen Die susteren sullen
hem oock hueden niemants ghebreck en heij=
=melijcheijt uut te bringhen van buijten sonder den
visitorator bijder penen der swaerder schult,
noch oock vanden leeken susteren, oft den
anderen ghesinne, nnoch oock gasten des or=

=dens sulcken ghebreck ende heijmelijcheijt uut
te bringhen Die abt sal visiteren met eenen an=

(blz. nr 345 op foto 178)

=deren prelaet, oft een oft twee ander bruederen
vander orden In besluitinghe der visitacien
pleechtmen een carte te maeken daermen in
schrijve die ghebreken diemen vonden heeft, welc=
=ke carten die visitator een copie met hem nemen
sal, die principale salmen lesen alsoe dickwil
alst noot is Welcke carte men den toecomen=
=den visitator inder naester visitacie presen=
=teren sal te bewijzen die beteringhe Is daer inne,
oft in andere saken meer, dan salmen te samen
in die ander carte teekenen, ende die oude doo=
=den Inden visitacie sullen die visitators een ghe=
=heele rekeninghe hooren van alle den goede des
cloosters Men sal oock een inventarium maeken,
in allen onse cloosteren, daermen beweghelijck ende
onbeweghelijck in schrijve, welckx inventarium die
abt een copie bij hem hebben sal, om alle iare vlie=
=telijck te besiene, oft dat clooster in beide staten
vordert, oft tachter gaet Item die susteren te
hooren, en sullen die visitators niet secundum
ordinem hooren, maer hoe sij comen ionck ende
out onder een Om datmen niet moeijen
en sal, wat een ieghelijck gheseet heeft,

(blz. nr 346 op foto 179)

**Vanden conversinnen hoemen die ontfanghen
ende prueven sal, dat .i. capittel.**

Met eender die een conversinne begheert te
worden salmen doen als voorschreven
is, van eender die een nonne begheert te worden,
uutghenomen datmen haer niet vraghen en derf,
van leeringhen oft andere dinghen die een hinder sijn
mochten aenden ghetijden men en doe dat om ander
saken Als sij ontfanghen is, sal sij een proef iaer
hebben, ende eender meestersse bevolen wor=
=den, die neerstelijck op haer mercken sal, ende
onderwijsen van allen seden, ende orden Men en sal

haer die reghel niet altemale per ordinemen uut lesen,
maer alleene die capittelen die haer sonderlinghe
aengaen sal men haer bedieden Nae den iaere sal=
=men haer te capittel bringhen, daer seij een lan=
=ghe venie nemen sal, ende opstaen van gheheeten
der oversten Ende als sij ghevraegt is, ende daer
op gheantwoort heeft, ghelijckmen haer te vo=
=ren leeren sal, siet dan die abdisse dat haer
ghemoede vast is te volherden Ende sij met=
=ten convente haer daer op beraden heeft, sal sij
haer, ende der susteren wille openbaren Ende

(blz. nr 347 op foto 179)

als die schickinghe van haren goede ghedaen is,
salmen haer heeten uut gaen, haer totter profes=
sie te bereijden Ende haer meestersse sal haer
leeren hoe sij haer inder professie hebben sal,
ende oft sij niet schrijven en can, sal haer die mees=
=tersse den brief te voren schrijven, in deser ma=
=nieren Ick suster .N. ghelove ghestadicheijt ende
bekeeringhe mijnder seden, ende ghehoorsaemheijt
nae den reghel van sinte benedictus voor god
ende sijn heijlighen in dit clooster dwelck ghesticht is,
in die eere der glorioser maghet Maria, in die
teghenwoordigheijt van vrouwe .N. abdisse van corten=
=berghe Welcke professie aldus int dietsche
gheschreven, die novitie voor den offertorium staen=
=de achter den abt lesen sal, is dit niet soe sal sij
dien van buijten segghen met hoogher stemmen,
ende met haer hant dat teeken des heijlighen cruijs
op den brief maeken, ende op die rechte sijde des
outaers offeren, ende den outaer cussen Men
sal haer niet alleen leijden dat convent, maer ooc
den conversinnen te cussen, oft haren ghebeden
te bevelen Anders salmen voor ende nae met
alle dinghen met hem doen als voorschreven is

(blz. nr 348 op foto 180)

Wat die conversinnen lesen selen, dat .ii.capittel.

Gheen conversinne en sal een boeck hebben
noch iet leeren Dan pater noster Ave maria
Credo in deum, ende versijkel die sij noot heeft,
Als Deus in adiutorium Domine labia Adiutorium nostrum
Gloria patri Sicut erat In nomine patris et filii
Benedicamus domino Requiescant in pace Requiem

eternam Per dominum nostrum Confiteor Ende die .vii.
 psalmen int dietsche Ende macht sijn soe en
 sullen sij dit niet uut eenen boeck, oft brief lesen,
 maer van buijten In betalinghe haerder ghetijden
 sullen sij neijghen, knielen, ende recht staen Ende
 in alder observantien deser ghelijck sullen sij hem
 neerstelijck den convente ghelijcken Ende sul=
 =len .vii. werf des daechs ghelijck den ghewiel=
 =den god haren schepper loven Dat is totten
 nocturnen des nachts te laudes, prieme, tercie,
 sexte, noene, vesperen, ende compleeten Ende
 beijde snachts te mettenen, ende totter daechs
 ghetijden sullen sij die selve ghebeden, dat is
 pater noster oft Credo, voorsegghen ghebuijcht, oft
 op den knien, nae den tijt, als die ghewielde,
 ende hem dan oprechten ende metten cruijce teeke=

(blz. nr 349 op foto 180)

=nen, sijn haer twee, oft meer, dan sal die outste,
 segghen Domine labia, die versijckel uut, die ander
 antwoorden den selven veerse, ende dat drijwerf her=
 =halen, dan sullen sij stillijck pater noster segghen Als dat
 uut is, sal die outste dat sijt alle hooren lesen Gloria
 patri, die ander antwoorden Sicut erat, ende aldus
 sullen sij .xxx. werf pater noster Gloria patri Sicut erat
 segghen, als sij Gloria patri segghen sullen sij neijghen,
 als sij .xxx. werf dit gheseet hebben, sullen sij seg=
 =ghen kirieleijson christeleijson kirieleijson, ende
 dat eerste kirieleijson sal die outste beghinnen, dan
 sal die outste dat pater noster te male uut segghen,
 dat sijt alle hooren, te mettenen, ende tot allen
 ghetijden daer nae Per dominum nostrum, ende die
 ander sullen antwoorden Amen , dan sal sij seg=
 =ghen Benedicamus domino, die ander Deo gratias
 Totten daechs ghetijden nae Deus in adiutorium,
 sullen sij neijghen, die outste segghen Gloria patri, die
 ander Sicut erat Ende voort als voorschre=
 =ven is, sonder dat sij te laudes .viii. pater noster,
 ende Gloria patri segghen, ende te vesperen .x. met Gloria
 patri, totten anderen ghetijden.v. Dese ma=
 =niere selen sij altijt houden Maer op feesten

(blz. nr 350 op foto 181)

van .xii. lessen sullen sij te mettenen .lx. pater noster,
 ende Gloria patri segghen Als sij elck alleene, oft in=

=den choor binnen den dinst gods sij, sullen sij elck alleene stillijck beden, sij sullen oock op alder zielen dach sijn totten officio defunctorum, ende segghen die .vii. psalmen, ende .L. pater noster, ende Ave maria Aldus sullen sij oock doen In de steden daermen nae sinte machiels misse ghedachtenisse der zielen te doene pleecht Als eenighe ghewielde suster, conversinne, oft novitie ghestorven is, oock dit selve lesen In anderen sonderlinghe vigilien, die dat convent binnen den iaere houden Als eene voor die abten Een voor haer oude=
 =ren, viere, voor die susteren van onser vergaderin=
 =ghe, viere, voor alle die ons goet doen, tot dien vigilien Dertichste, ende iaer ghetijde eender ghewielder suster, conversinnen, enden no=
 =vitien, sullen sij telcken segghen .vii. Miserere, ende .vii. pater noster Ende sullen oft sij moeghen tot dien vigilien, ende missen sijn, binnen den .xxx. daghen alle daghe .vii. pater noster Dat iaer ghetijde duer, voor een ghewielde, conversin=
 =ne, ende novitie alle daghe twee pater noster

(blz. nr 351 op foto 181)

Item als eenig brueder, op convers eens ande=
 =ren cloosters onser unien ghecondicht wort, .vii. pater noster voor alle ander dooden, diemen daghelijckx inden capittel, met namen, oft met brieven condigt Alle maendaghen .v. pater noster Item voor alle die den clooster vrin=
 =delijck sijn, goet doen, oft bevolen sijn, alle vrij=
 =daghen .v. pater noster, ende daer toe verbonden Des daechs eens, als sij haer werck beginnen sullen sij eenen pater noster spreken Van beghinne der vasten tot paesschen, alle daghe met aendacht den psalm Miserere mei deus met drij venien, Opden goeden vrijdag sullen sij ten minsten totter noene in haren ghebede sijn, die niet meer dan den psalm Miserere en kunnen, ende gheen ander psalmen, die sullen dien alsoe menichwerf seg=
 =ghen alsoe menighen psalm sij gheseet soudén hebben, kunnen sij oock den psalm Miserere niet soe sullen sij voor elcken psalm drij pater noster, ende ave maria segghen Dese maniere ende ordinantie sullen sij houden dat sij tot allen haeren ghebeden sonder totten grooten ghetijden, ende wat sij voor die dooden lesen, eerst segghen sullen den veers Ad=

(blz. nr 352 op foto 182)

=iutorium nostrum (responsorium) Domini fecit Dan voort dat ghebet vervolghen als gheschreven is, nae elcken psalm dien sij voor levende lesen, sullen sij seg=
=ghen Gloria patri Sicut erat, dan kirieleijson christe=
=leijson kirieleijson Oft den psalmen niet meer dan een en is, isser hemder veele, Dan sullen sij totten Gloria patri, ende Sicut erat, des lesten psalms kiri=
=eleijson christeleijson kirieleijson segghen Ende pater noster, besluijtende per dominum nostrum Amen, wat sij voor die dooden sullen lesen, sullen sij slecht beginnen niet daer voor segghen Ende nae elcken psalm Requiem eternam, ten lesten niet kirieleijson segghen, maer slecht pater noster, besluijten met Per dominum nostrum, Amen, dan Requiescant in pace Amen , **Hoe sij sullen opstaen ende inden choor gaen, ende ophouden vanden arbeit, dat .iii. capittel.**

Alle werck daghen in dien men arbeit=
=den sal, beijde somers ende winters uutghenomen die drij daghen voor paesschen Als sij ghewect sijn vander custerssen, oft haer hul=
=perssen Ten laudes der grooter mettenen sul=
=len sij opstaen, ende gaen inden choor Als sij daer mettenen, laudes, prieme, ende die eerste

(blz. nr 353 op foto 182)

misse ghehoort hebben, sullen sij totten arbeit gaen, ende eerst segghen den veerse Deus in adiu=
=torium Gloria patri Sicut erat, pater noster, haer ander ghetijden des daegs moeghen sij des werck daegs lesen inder plaetsen daer sij arbeijden, ende knielen oft neijghen niet versumen, wie van hem cleijnen, oft gheenen arbeit binnens cloosters en doet, die sal oock haer andere ghetijden inden choor le=
=sen besoender haer compleeten Als sij hooren dat teeken datmen clipt totten heijlighen sacramenten binnen der hoomissen, sullen sij haer knien buijghen, waer sij inden arbeit sijn Die drij daghen voor paesschen, ende alle sondaghen, oft feesten daer=
=men niet in en arbeit, sullen sij opstaen als men die groote mettenen beghinnen sal, ende gaen in=
=den choor ende daer blijven, tot dat die mettenen uut is, op dieselve daghen sullen sij oock tot allen ghetijden, ende te missen sijn, en haer cappen

aen hebben, oock totter tafelen Die ure der
rusten salmen hem soe matighen, dat sij num=
=mermeer min dan .vii. uren te slapen en
hebben, van hantwerck sullen sij rusten, op al=
=len feesten ende daghen, diemen ghemeijnelijcken,

(blz. nr 354 op foto 183)

van gheboden der heijligher kercken, oft sonderlinghe op
plaetsen, daer onse cloosteren ligghen van insettinghe
des stichts oft ghewoonheijt openbaerlijcken viert
op die mercket , **Vanden swijghen ende anderen
poeijnten in dien hem den conversinnen den ghewielden**
Op allen steden ghelijcken sullen . dat iiiii. ca.
ende officinen daer die ghewielde silentium
houden sullen die conversinnen oock swijghen, noch
sonder orlof op gheen plaetse gaen Die den ghe=
=wielden verboden sijn daerin te gane, het en sij dan
van haers bevels ende ambachts wegghen Op den
dormpter, ende in haren eten sullen sij oock swijghen,
oock als sij op den hoven sijn, oft dat sij te samen
eten, ende anders in allen dinghen sullen sij ver=
=bonden sijn, ghelijck den ghewielden silentium te hou=
=den Maer in haren ampten oft arbeit moeghen
sij om profijt ende noot spreken Die conversinnen
sullen der selver spijsen, ghelijck den ghewielden
eten, als sij ghesont sijn ghelijck den ghesonden
ghewielden, cranck ghelijck den crancken, ghe=
=laten als die ghelaten in eender ghelijcker maeten, *ghelaten: re aderlaten*
sij sullen ghelijck den ghewielden vasten, die ab=
=disse en doe hem dan ghenade Ende om des ar=

(blz. nr 355 op foto 183)

=beijts wille die vasten vander reghelen dispen=
=seerde, tot welcke sij een goedertieren merckin=
=ghe hebben sal, ende ghenadich sijn besonder als den
arbeit groot ware Doch willen wij dat vasten
inden advent, ende des vrijdaechs vanden Idus
septembris tot aen die vasten van hem allen
ghelijck gheboden vasten ghehouden hebben, die
conversinnen sullen laeten ter aderen, als die ghe=
=wielde laeten, ende bedden ghewaet als die
ghewielde Ende ghecleet slapen sonder dat sij een
scapelier voor hem abijt draghen sullen, sij sul=
=len oock disciplijnen nemen op die daghen als

Idus septembris: 13 september

die ghewielde nemen naeder reghelen Oft eeni=
=ghe van hem om onleden oft andere oorsaken die dis= *onlede: drukke bezigheid; aardse beslommeringen*
=ciplijne op ghesette tijt versuemde te nemen,
die sal sij daer nae soe saen sij can nemen,
Ende soe menighen dach spijsen die niet van pulment
en sijn onberen, soe menighen dag sij dat van
haer versumenisse versuemde Die conversinnen
ende donaten sullen hem onder een, die ouden die
ionghen, ende die ionghen die ouden, suster heeten
Maer den ghewielden convente sullen sij noemen
nonnos, oft moeder, maer die abdisse sullen sij vrou=

(blz. nr 356 op foto 184)

=we heeten Quamen eenighe conversinnen tot ee=
=nighen clooster van onser orden, dan sal sij te ma=
=le haer orden en disciplijne houden, als die
conversinnen dier plaetsen doen, oft als sij in haer
clooster dede, sonder dat sij niet te capittel gaen
en sal sij en soude daer blijven , **Van bichten en=
=de sacrament der conversinnen , dat .v. capittel**
Die conversinnen sullen ghelijck den ghe=
=wielden des iaers vierwerf haren
abt biechten Ende ten .xiii. daghen den bichter,
opden eersten sondach van elcker maent hem
bereijden totten heijlighen sacramente te gane het en
sij dan een hoogtijt, oft tijt nakende, in dien
dat niet tamelijck en is, haer daer af te trecken
Want dan moeghen sij met orloft der abdisse, oft
biechters, dat heijlighe sacrament des sondaechs
laeten Ende sij sullen hem bereijden eer sij ten
heijlighen sacramente gaen, met biechten, ende ab=
=stinentien ten minsten eenen dach te voren,
ende met ander devotien Wie bij haeren schulde
op ghesette tijt versuemt te biechten, die sal
also langhe te water ende te broode vasten,
oft nog swaerlijcker pijnighen, nae raet der

(blz. nr 357 op foto 184)

overster Die conversinnen sullen alle sondaghen
in des convents capittel gaen, sonder op paesch=
=dach, sinxendach, ende als kerstdach op een=
=en sondach valt, want dan sullen sij op sinte
stevens dag, ende des naesten daechs na paes=
=schen, ende sinxen daer sijn Met allen anderen
saeken salmen met hem houden ende doen, ghelijc

den ghewielden Als sij swaere oft ligte schult
schuldich sijn sullen sij ghenoech doen ghelijc
den ghewielden, uutghenomen dat sij voor elcke
venie die die ghewielde inden choor nemen, sij
een disciplijne sullen nemen In anderen dinghen
daer sij in mesdoen, sullen sij nae der overster, ghe=
=betert ende ghecorrigeert worden **Vanden donaten** *geen nr. aangegeven; hier 6 bis genaamd*
Want onse lieve heere god wilt dat alle menschen behouden worden, soe en
vermaeijen wij niet weerlijke persoonen, die hem
ende dat sij hebben den clooster gheven, ende
comen totter bekeeringhen Hoe wel sij dat
abijt ende alle herdigeijt der conversinnen, niet
aen en nemen, als sij anders van goeden ghe=
=ruchte, ende out ghenoech sijn Ende profijtelijck
ende bequaem te arbeijden, soe dat een ieghelijck
rechtsonder : **R**

(blz. nr 358 op foto 185)

van hem eender dinstmaecht werck mach doen
Ende dat sij niemants eigghen en sijn, noch met
beloften van ander orden, oft gheestelijcheijt ghe=
=bonden, oft met eenigher schult die sij niet beta=
=len en cunnen, met crancheijt, oft siekten beswaert
diemen niet ghehelpen en can, oft met anderen
deser ghelijke daer den clooster eenighen cost
oft last af comen mochte, waer af men een neersti=
=ghe waghe doen sal eer men haer ontfanght Als
sij ontfanghen sijn sullen sij der meesterssen be=
=volen worden, die die ander gheprofesside onder
haer heeft, welcke haer onderwijsen sal, ende
leeren in haer seeden Ende neerstelijck proeven in
den arbeit, oft sij willich, ende ghehoorsaem in al=
=le dinghen wilt sijn, men en sal hem niet ter
profession ontfanghen haer proef iaer en sij uut
Het en dochte dan der abdissen ende convente orbor
sijn om redelijke saken, oft gheleghentheijt der persoonen
Als eenighe van hem professie doen sal Ende die
abdisse metten convente beraet daer op ghehadt
heeft salmen haer te capittel roepen, daer sij
een langhe venie nemen sal Ende als haer die ab=
=disse ghevraegt heeft wat sij begheert, sal sij

(blz. nr 359 op foto 185)

antwoorden, gods bermherticheijt ende u gheselschap

Dan sal haer die abdissen doen opstaen, ende ver=
=manen haer neerstelijck, ende haer voorlegghen
wat sij doen sal, oft aennemen, als dat gheschiet
is, siet die abdissen dan dat haren moet bereijt
ende vast is te volherden soe sal sij haer ende
der susteren wille seker maeken Daer nae sal
sij binnen der hoomissen openbaer professie doen,
in deser manieren Ick suster .N. ghelove ghe=
=hoorsaemheijt mij vrouwe .N. abdisse des cloos=
=ters ende haer naecomelighen, ende den clooster
ghetrouwe te sijne, ende onder doen mij te maele
haer correctie Als dat gheschiet is, sal sij den
brief der professien, gheteekent met eenen
cruijce op den outaer offeren Voort salmen in
alder wijsen met haer doen, ghelijck als wanneer
dat een conversinne professie doet, sonder datmen
haer cleederen niet en seghent Men salse leijden
haer des convents ghebeth te bevelen, ende te
cussen Sij sullen oock reijnicheijt, ende armoe=
=de gheloven

(blz. nr 360 op foto 186)

die abt in cracht der ghehoorsaemheijt ghebieden sal,
sij sal oock alle dat goet dat sij heeft inder overster
ghewelt gheven Men sal haer oock neerstelijck
vermanen, oft sij naemaels dat god verhueden
moet die vergaderinghe, oft susteren schandali=
=zeerde, oft verstoorde datmense dan corrigeren
sal, dat die ander dan daer exempel aen nemen
Der donaten overste cleet sal grau sijn, ende
in andere dinghen salmen hem versien nae ha=
=ren staet, doch in gheestelijken saken salmense
meer besorgen, ende sij sullen opt profijt des
cloosters sorchvuldich sijn, ende ghetrouwelijc
vervullen dat hem bevolen wort Men sal hem beij=
=de somers ende winters den tijt des slapens
soe matighen dat sij van ghebreck der rusten niet
beswaert en worden, nog oock van overvloedicheijt
niet te traech en worden, maer dat sij met ma=
=tighen slape haer lichaem hermaken, ende voe=
=den dat sij sterck ende vrolijck sijn Maecht sijn
soe sullen sij alle op een stat slapen, ende te samen
slapen gaen, ende te samen opstaen Altijt als
sij hem neder legghen oft opstaen, sullen sij hem

metten teeken des heijlighen cruijs teekenen, ende hem

(blz. nr 361 op foto 186)

der goddelijcker bescherminghe bevelen Als sij des
morghens opstaen ende haer ghebeth besonder
mettenen ende prieme uut hebben sullen sij op
haer werck gaen, haer daghelijcx ghebet, dat
sij ten .vii. ghetijden des daechs betalen sullen
dat sal dit sijn Dat sij des werck daechs voor
die mettenen .x. pater noster ende Ave maria, ende
voor die versperen .vii. voor die ander ghetijden
prieme, tercië, sexte, noene, ende compleeten
.v. pater noster ende ave maria Maer op hoochtijden
voor die mettenen .xiii. ende te vesperen .x. pater noster
ende Ave maria, welck ghebet sij op werck da=
=ghen segghen moeghen op elcke stat daer sij ar=
=beijden, doch met reverentien sonder mettenen
ende prieme die sij inden choor lesen sullen
alsoe saen sij opghestaen sijn Waer iemant
van hem die niet sonderlinx te doene en had=
=de, die sullen oock haer ander ghetijden besonder
haer compleeten inden choor lesen Des werck
daechs sullen sij alle die eerste misse hooren,
maer des heijlighen daechs sullen sij ter hoomissen,
ende alle ghetijden sijn, uutghenomen die op die
tijt van dinst wegghen onledich sijn Op alder

(blz. nr 362 op foto 187)

zielen dach, oft nae ghewoonte der plaetsen nae
sinte Machiels misse toe elcke mael sal een
eghelijck van hem verbonden sijn .xxx. pater noster
ende ave maria te segghen Als een ghewielde suster
conversinne, oft donate ghestorven is, sullen sij
dat selve ghebet dat die conversinnen doen, oock
doen, sij moeghen op bedden slapen Ende sondaechs
dijsdaechs, ende donderdaechs vleesch eten, sonder
inden advent Ende vanden sondach Circumde=
=derunt tot paesschen, ende oft eenighe gheboden
vasten dijsdaechs, donderdaechs vele Als sij tot=
=ten heijlighen sacramento gaen sullen, dan sullen sij
voor vasten ende abstinantie doen na ordinantie
haerder oversten Tot anderen vasten en willen
wij niet dat sij verbonden sijn, dan tot sonder=
=linghe vasten der heijligher kercken, en des vrijdaechs
dat iaer duere Inden advent [drij] daghen macht

sijn dan sullen sij te samen eten, ende niet sitten
gaen dat pulment en is opter tafelen gheset,
ende hebben haer benedicite gheseet int dietsche
Die outste van hem sal een cruijce metter rech=
=ter hant op die tafel maeken, dan sullen sij
neder sitten, en haer broot met swijghen, ende

(blz. nr 363 op foto 187)

met goddelijker vreesen eten, macht zijn dan
salmen hem wat dat hem sticht lesen, haerder twee
sullen aent eijnde sitten, ende opstaen alst noot
es dienen, die spijs op oft af te setten, dan we=
=der neder sitten ende metten anderen eten Hier
mede sullen sij haer weken houden, alle nae haer
ordinantie Als sij gheten hebben, sullen sij opstaen
ende ghebuijcht staen haer gratias in dietsche nae
haer ghewoonte te segghen, dan een ieghelijck
op haer werck gaen, oft tot haren ghebeden,
oft rusten nae den tijt Als sij haer werck be=
=ghinnen we sullen sij eerst eenen pater noster segghen
Item om vrede ende [enn] reijnicheijt des herten
te behouden salmen hem dwinghen altoos silen=
=tium te houden besonder op den dormpter ende
refter Oock op die plaetsen ende tijden daer dat
convent strenghe silentium houdt Die steden
ende ampte huijsen daer die ghewielde niet in
gaen en moeghen, en sullen sij oock niet in
gaen men en roepse daer om eenich werckx
wille daer te doene, sij en sullen niet veele bij
een gaen, noch hem vergaderen, noch twee, oft
meer bij een staen clappen sonder redelijke

(blz. nr 364 op foto 188)

saken, maer heeft eenighe den anderen noodsa=
=ken oft orbor te segghen, dat mag sij doen op ghe=
=oorloofde steden ende tijden, met corten woorden
Van ijdelen ghecken woorden verlaten, lachen,
roepen, nieumaren, sonderlinghe voor murmura= *nieumare: drukte, rumoer, lawaai, leven*
=tie, veselen, achterclappen, tweedracht, kijnen, *kijnen: kinen: grijnzen, zijn gezicht (de mond) vertrekken*
sweeren, blasphemien Ende ander deser ghelijcke,
die niet alleene gheestelijcke personen, maer ooc
alle kersten menschen ontamelijck zijn, ende
schouwen sullen, daer voor sullen sij hem em=
=mer hueden Sij sullen hem vlietighen, dat
sij haers oversten vermaninghe ghehoorsaem zijn,

ghetrouwe, ende willich in dien dat hem bevo=
=len is, vredelljck ende eendrachtich, van goeden
ende eerbaren seden, ende dat sij onbegrijpelijk
wandelen voor godt, ende voor den menschen,
Onder een sullen sij minsaem, ende ghediens=
=tich sijn, ende op allen plaetsen hem int goe=
=de onder een te verwecken, susterlijck om haer
versumenisse te vermanen, die een den ande=
=ren inden arbeit helpen, ende verlichten waert
noot es, deen danders hoeft wasschen, oft
scheeren, dat en sij dan iemant sonderlincx bevolen

onbegrijpelijk : onberispelijk, onbesmet

(blz. nr 365 op foto 188)

Ende in anderen deser ghelijke, sullen sij hem onder een
behulpelijk sijn Sij sullen ten heijlighen sacrament gaen
op die tijden als haer overste ende biechter hem dat
verhingt Ende hem met biechten ende gheestelijcke
oefeninghe daer toe bereijden Alle tijden te .xiii. da=
=ghen dan minsten eens te biechten, sij sullen oock te
capitel gaen, ende hem proclameren tot tijden, ende
in manieren als hem die abdisse dat ordineert
Die penitencie diemen hem setten sal, is dit
ghebet, lichamelijcke castijdinghe, ontreckinghe
van spijs ende dranck, disciplijnen Oock ver=
=oetmoedighen, als opter eerden te eten, oetmoe=
=dich neder vallen voor dat convent, vergiffenis=
=se te bidden om dat sij den susteren met haeren
quaden seden, ende wercken gheschandalizeert heb=
=ben In gravioribus culpis, beijde inden capittel, ende
inder biechten salmense totten abt wijsen, waer
die abt bijder hant niet, soe mach die abdisse met
hem doen met raet des biechters in sulcken saken
Als sij metten ghewielden dede, oft anders als haer or=
=bor dunct sijn Item sij sullen oock te mettenen gaen
op hoochtijden ende andere heijlighe daghen nae ordinantie
der oversten **h**ier eijnden die cerimonien

Hier beghint die tafel vander cerimonien,	
Met wat sedich ^t ende eerweerdich ^z den dienst gods te volbrin ^g hen is	i.
Welck dat goddelijck ampt gheheete wort	ii.
Wat tijt oft met wat ordinatie men dat goddelijck ampt doen sal	iii.
Op wat stede men den goddelijcken dienst doen sal	iiii.
Vā onser vrouwe ghetyden	v.
Vander vigiliē voor die dooden	vi.
Vandē. vii. psalmē	vii.
Vanden cruyß ghetyden	viii.
Vander schickin ^g hen die daer lesen, ende singhen sullen	ix.
Vandē nacht ghetydē en nacht wake	x.
Vanden laudes inder mettenen	xi.
Vander priemen	xii.
Vand tertiē, sexte, noene, en vesperē	xiii.
Vander compleeten, ende cōmemoratiē onser lieuer vrouwen	xiiii.
Vanden goddelijcken dienst hoemē dat volbrin ^g hen sal op hoochtijden	xv.
Hoe en wāneermē allā singhē sal	xvi.

(blz. nr 366 op foto 189)

Hier beghint die tafel vander cerimonien,

Met wat sedicheijt ende eerweerdicheijt den dienst gods te volbrin^ghen is

Welck dat goddelijck ampt gheheeten wort

Wat tijt oft met wat ordinantie men dat goddelijck ampt doen sal

i

ii

iii

Op wat stede men den goddelijcken dienst doen sal	iv
Van onser vrouwen ghetijden	v
Vander vigilien voor die dooden	vi
Vanden vii psalmen	vii
Vanden cruijs ghetijden	viii
Vander schickinghen die daer lesen, ende sin= =ghen sullen	ix
Vanden nacht ghetijden ende nacht wake	x
Vanden laudes inder mettenen	xi
Vander priemen	xii
Vander tercien, sexte, noene, ende vesperen	xiii
Vander compleeten, ende commemoratien onser liever vrouwen	xiiii
Vanden goddelijcken dinst, hoemen dat volbrin= =ghen sal op hoochtijden	xv
Hoe ende wanneer men alleluija singen sal	xvi
(blz. nr 367 op foto 189)	
Hoemen die principael collecten sluijten sal in= =den ghetijden	xvii
Vanden commemoratien ende suffragien hoemen die te laudes ende te vesperen houden sal	xviii
Vanden boecken des ouden ende nieuwen testa= =ments diemen des winters inden choor le= =sende is	xix
Vanden boeken diemen des somers lesen sal, ende van harer deijlinghen	xx
Hoemen dat opschrift voor der lessen inden choor, ende anders inden refter ende collatien le= =sen sal	xxi
Van menigherande hoochtijden	xxii
Hoemen summa festa pleghet te verlegghen, ende voor oft nae pleecht te houden	xxiii
Hoemen festa duplicia voor oft nae houden sal	xxiiii
Hoemen festum simplex verlegghen sal	xxv
Wanneer veel feesten nae een comen van welc= =ken men dan die vesperen houden sal	xxvi
Vanden luijden	xxvii
Vanden lichte des bedehuijs	xxviii
Van hoochtijdelijcker processien	xxix
Vander feesten purificationis marie	xxx

(blz. nr 368 op foto 190)

De feria quarta in capite ieiunij	xxx i
Vanden boeken te deijlen int beghinsel [vande] vastenen soe die reghel uut wijst	xxx ii
Van veel ghemeijn dinghen inder weken pas= =sionis ende palmarum	xxx iii
Vanden palm sondach	xxxiiii
Vanden witten donderdach	xxxv
Vanden goeden vrijdach	xxxvi
Vanden paesch avent	xxxvii
Vanden heijlighen paeschdach, ascentie, ende sinxen, ende die sondaghen daer tusschen	xxxviii
Vanden feesten des heijlighen sacraments	xxxix
In festo assumptionis beate marie, et dedica= =tionis ecclesie	xl
Hoemen hem des sondaechs totten wijwater sal bereijden	xli
Hoemen hem onder der missen houden sal, die vanden convente ghesonghen wort	xlii
Wanneer dat behooren twee missen vanden convente ghehouden te worden	xliii
Hoemen die missen houden sal, ende waer af op ledighe daghen	xliiii
Van kirieleyson Gloria in excelsis Sanctus,	

(blz. nr 369 op foto 190)

Agnus dei	xl v
Vander collecten inder vigilien ende missen de= =functorum diemen in die tafel teekenen sal in die gherijcamer	xlvi
Vanden graduale tracten, ende alleluia diemen inder missen behoort te singhen	xl vii
Vander sequentien wanneer ende welcke men totter missen singhen sal	xl viii
Wanneer men Credo singhen sal	xl ix
Vander biechten	l
Vanden capittel der schult	li
Welck die schult is daermen hem inden capittel af beschuldighen ende vermanen sal	lii
Hoe haer een suster hebben sal, wanneer sij van haren oversten, oft van andere susteren inden capittel vermaent wort	liii
Hoe die oversten bescheijdenheijt sullen hebben pe= =nitencie te setten	liiii
Vander lichter schult	lv

Vander swaerder schult	lvi
Vanden susteren die in lasterlijcke sonden vallen	lvii
Vanden susteren die sonder orlof uuten cloos= =ter gaen	lviii

*gherijcamer: sacristie, kerkekamer, kleedkamer van den dienstdoenden geestelijke
sequentie: naam van een kerkgezag, dat op de antiphona volgt*

(blz. nr 370 op foto 191)

Wat sij doen sullen die te spade comen ten dinst gods	lix
Hoe die susteren beteren sullen die int singhen oft lesen confusie maeken	lx
Hoe hem die susteren hebben sullen die om berm= =herticheit inden capittel bidden, ende wat reveren= =tie men uutwendighe lieden bewijzen sal die om eenighe saken in die vergaderinghe, oft in dat ca= =pittel comen	lxi
Vanden capittel eenigher hanteringhe, oft saken den closter aengaende	lxii
Vander lessen hoemen die houden sal	lxiii
Vanden hantwerck des ghemeijnen arbeijts	lxiiii
Vanden swijghen	lxv
Hoe hem die susteren houden sullen als sij colloquium hebben	lxvi
Vander scheeringhe der susteren	lxvii
Wanneer die susteren laetdaghen hebben selen	lxviii
Vanden baden der susteren	lxix
Hoemen vasten ende suvel derven sal	lxx
Hoe ende wanneer die lesersse ende dienersse voor eten sullen	lxxi
<i>scheeringe : het scheren, het snijden of knippen van haar</i>	
<i>laetdach : dag van aderlating</i>	
<i>suvel : zuivel, melk, ook boter en kaas; ook eieren</i>	

(blz. nr 371 op foto 191)

Vanden eten der susteren	lxxii
Vander dienerssen ende leserssen eten	lxxiii
Vanden kinderen ionghen ende ouden	lxxiiii
Vanden mandaet der susteren	lxxv
Vander collatien ende drincken der susteren	lxxvi
Vander oefeninghe voor den ghetijden	lxxvii
Vander besluytinghe des cloosters	lxxviii
Dat gheen persoon in dat slot ghelaten en sal	

worden	lxxix
Van besluitinghe des spreek vinsters	lxxx
Van besluitinghe des dormpters, ende hoemen slapen sal	lxxxix
Hoe die susteren slapen selen ende opstaen	lxxxii
Vanden abijte ende cleedinghe der susteren	lxxxiii
Hoemen die gasten ontfanghen sal	lxxxiiii
Vanden siecken die buijten den sieckhuijse sijn ende van naturen niet sterck en sijn	lxxxv
Hoe hem die siecken houden selen inden sieck huijse	lxxxvi
In wat manieren men een crancke sustere berech= =ten ende den heijlighen olie gheven sal	lxxxvii
Vanden uutghanghe eender stervender suster	lxxxviii
Watmen terstont nae der doot eender suste=	

collatie : in de kloosters, vóórdat men naar bed ging, nog de een of andere drank werd
rondgediend, vergezeld van de een of andere lichte spijs of ook vruchten, heeft collacie de
betekenis aangenomen van een lichte avondmaaltijd

besluytinghe : afsluiting

dormpter : van 'dormter': slaapzaal, vooral in een klooster.

vinster : venster

(blz. nr 372 op foto 192)

=ren doen sal	lxxxix
Hoemen den lichaem met eender eijghender missen begraven sal oft niet	xc
Hoemen den lichaem te grave draghen sal ende begraven	xcix
Watmen voor den dooden doen sal naeder begravinghe	xcii
Hoemen die gasten begraven sal	xciii
Vanden novitien ende scholieren	xciiii
Vander professien Wanneer, ende hoe die gheschien sal	xcv
Vander weken der collecten	xcvi
Vander weken invitatorij	xcvii
Vander weken die ter tafelen lesen sal	xcviii
Vander dienerssen ter tafelen	xcix
Vander abdissen ambacht	c
Vander prioressen ambacht	ci
Vander supprioressen	cii
Vander novitien meestersse	ciii
Vander kellersse	ciiii
Vander sangherssen	cv
Vander custerssen	cvi
Vander boeken meestersse	cvii

invitorij : benaming van een kerkgezag, een "antiphona" (fr. antienne; zie antiffene), die bij de metten (te mettentide, bij de vroegmis) gezongen werd

kellenerssen : kelnersce: hetzelfde als kelnarinne; keldermeesteres, opzichteres over de spijskamer, huishoudster, huisbestuurster.

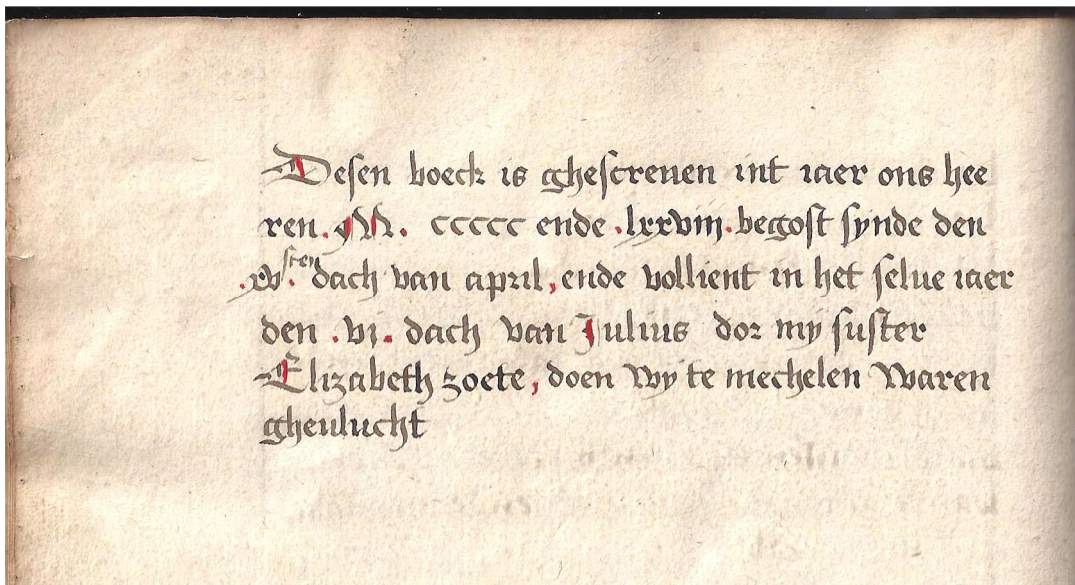
custersse : kosteres

(blz. nr 373 op foto 192)

Vander cleeder meestersse	cviii
Vander sieckmeestersse	cix
Vander schijfmeestersse	cx
Vander gastmeesterssen	cxii
Hoemen dat weerdighe heilighe sacrament ende heijlichdom houden sal	cxiii
Vander abdissen ende convents seghel	cxiiii
Vanden afganghe eens abts, ende kiesinghe eens neuen abts	cxv
Vander kiesinghe ende wijinghe eens neuen abts	cxvi
Hoemen een abdisse kiezen sal	cxvii
Vander visitatien	i
Vanden conversinnen hoemen die ontfanghen ende prueven sal	ii
Wat die conversinnen beden sullen	iii
Hoe sij selen opstaen ende inden choor gaen oft ophouden vanden arbeit	iiii
Van swijghen ende anderen poeijnten inden welcken die conversinnen den ghewielden ghelijcken sullen	v
Wanneer die conversinnen biechten, ende ter heilighen sacra=	vi
=mente gaen selen	
Vanden donaten	

Hier indet die tafel vander cerimonien

wijinghe: wijding

(blz. nr 374 op foto 193)

Desen boeck is ghescrenen int iaer ons hee=
ren M.ccccc ende .lxxviii. begost sijnde den
xv.sten dach van april, ende vollient in het selve iaer
den .vi. dach van Julius dor mij suster
Elizabeth Zoete, doen wij te mechelen waren
ghevlucht

geschrenen : schrijffout ?

(blz. nr 375 op foto 193)

Moderne notitie in potlood:

<u>1578</u>	<u>82 dagen</u>	374 bladz. is iet meer dan 4 ½ bladz. p dag
-------------	-----------------	---

Bijlage

Tabel met overeenstemming tussen nummer foto en bladzijde van het manuscript

<u>foto nr.</u>	<u>nr. blz.</u>	<u>Inhoud</u> en opmerkingen
foto 000	<i>nvt</i>	<i>Kaft bovenzijde</i>
foto 1 links	<i>nvt</i>	<i>binnenzijde kaft voor, eigendomskenmerk S Lorentina del Can religieusen in de abdij van Cortenberg</i>
foto 1 rechts	<i>nvt</i>	<i>rond etiketje : U.1</i>
foto 2 links	<i>nvt</i>	<i>blanco , onleesbaar etiket op linkerblad</i>
foto 2 rechts	<i>nvt</i>	<i>blanco</i>
foto 3 links	<i>nvt</i>	<i>blanco</i>
foto 3 rechts	<i>nvt</i>	<i>blanco</i>
foto 4 links	<i>nvt</i>	<i>blanco</i>
foto 4 rechts	blz. . 1	Hier beghint dat prologus vander cerimonien
foto 5 links	blz. . 2	
foto 5 rechts	blz. . 3	
foto 6 links	blz. . 4	
foto 6 rechts	blz. . 5	
foto 7 links	blz. . 6	cap - 1 - Met hoedanigher sedicheijt ende reverentie den goddelijcken dinst ghedaen sal worden
foto 7 rechts	blz. . 7	
foto 8 links	blz. . 8	
foto 8 rechts	blz. . 9	
foto 9 links	blz. . 10	
foto 9 rechts	blz. . 11	
foto 10 links	blz. . 12	
foto 10 rechts	blz. . 13	
foto 11 links	blz. . 14	
foto 11 rechts	blz. . 15	cap. - 2 - Wat dat goddelijcke ampt gheheeten wort
foto 12 links	blz. . 16	cap. - 3 - Tot wat tijden oft met wat ordinantien men den goddelijcken dinst doen sal
foto 12 rechts	blz. . 17	
foto 13 links	blz. . 18	cap. - 4 - Op wat stede men den goddelijcken dienst doen sal
foto 13 rechts	blz. . 19	cap. - 5 - Van onser liever vrouwen ghetijden
foto 14 links	blz. . 20	
foto 14 rechts	blz. . 21	cap. - 6 - Vander vigilien voor die dooden
foto 15 links	blz. . 22	
foto 15 rechts	blz. . 23	

foto 16 links	blz. . 24	
foto 16 rechts	blz. . 25	cap. - 7 - Vanden vii psalmen
foto 17 links	blz. . 26	
foto 17 rechts	blz. . 27	cap. - 8 - Vanden heilighen cruijs ghetijden
foto 18 links	blz. . 28	cap. - 9 - Van die ordinantie der gheender die lesen oft singhen sullen
foto 18 rechts	blz. . 29	
foto 19 links	blz. . 30	
foto 19 rechts	blz. . 31	
foto 20 links	blz. . 32	
foto 20 rechts	blz. . 33	
foto 21 links	blz. . 34	
foto 21 rechts	blz. . 35	
foto 22 links	blz. . 36	cap. - 10 - Vanden nacht ghetijden ende nacht wakinghen
foto 22 rechts	blz. . 37	
foto 23 links	blz. . 38	
foto 23 rechts	blz. . 39	
foto 24 links	blz. . 40	
foto 24 rechts	blz. . 41	
foto 25 links	blz. . 42	
foto 25 rechts	blz. . 43	
foto 26 links	blz. . 44	
foto 26 rechts	blz. . 45	
foto 27 links	blz. . 46	
foto 27 rechts	blz. . 47	
foto 28 links	blz. . 48	cap. - 11 - Van die laudes inder mettenen
foto 28 rechts	blz. . 49	
foto 29 links	blz. . 50	cap. - 12 - Vander priemen
foto 29 rechts	blz. . 51	
foto 30 links	blz. . 52	
foto 30 rechts	blz. . 53	
foto 31 links	blz. . 54	
foto 31 rechts	blz. . 55	
foto 32 links	blz. . 56	cap. - 13 - Vander tercien, sexte, noene, ende vesperen
foto 32 rechts	blz. . 57	
foto 33 links	blz. . 58	cap. - 14 - Vander compleeten, ende commemoratien onser liever vrouwen
foto 33 rechts	blz. . 59	
foto 34 links	blz. . 60	
foto 34 rechts	blz. . 61	
foto 35 links	blz. . 62	cap. - 15 - Vanden goddelijcken dinst, hoemen dat volbringhen sal op hoochtijden
foto 35 rechts	blz. . 63	
foto 36 links	blz. . 64	
foto 36 rechts	blz. . 65	cap. - 16 - Hoe ende wanneer men all'a (alleluija) singen sal

foto 37 links	blz. . 66	
foto 37 rechts	blz. . 67	cap. - 17 - Vander besluytinghe der principael collecten
foto 38 links	blz. . 68	cap. - 18 - Vanden commemoratien ende suffragien hoemen die te mettenen ende te vesperen houden sal xviii
foto 38 rechts	blz. . 69	
foto 39 links	blz. . 70	
foto 39 rechts	blz. . 71	cap. - 19 - Vanden boecken des ouden ende nieuwen testaments diemen des winters inden choor lesende is
foto 40 links	blz. . 72	
foto 40 rechts	blz. . 73	
foto 41 links	blz. . 74	cap. - 20 - Vanden boeken diemen des somers lesen sal, ende van hare deijlinghen
foto 41 rechts	blz. . 75	
foto 42 links	blz. . 76	
foto 42 rechts	blz. . 77	cap. -21- Hoemen dat opschrift voor den lessen inden choor refter ende collatien lesen sal.
foto 43 links	blz. . 78	
foto 43 rechts	blz. . 79	
foto 44 links	blz. . 80	
foto 44 rechts	blz. . 81	cap. - 22 - Van menicherande hoochtijden
foto 45 links	blz. . 82	
foto 45 rechts	blz. . 83	cap. - 23 - Hoemen summa festa pleghet te [verleggen], ende voor oft nae pleecht te houden
foto 46 links	blz. . 84	
foto 46 rechts	blz. . 85	
foto 47 links	blz. . 86	cap. - 24 - Hoemen festa duplicia voor oft nae houden sal
foto 47 rechts	blz. . 87	
foto 48 links	blz. . 88	cap. - 25 - Hoemen festum simplex (simpel feesten) verlegghen sal
foto 48 rechts	blz. . 89	cap. - 26 - Wanneer veel feesten nae een comen van welcken men dan die vesperen houden sal
foto 49 links	blz. . 90	
foto 49 rechts	blz. . 91	cap. - 27 - Vanden luiden
foto 50 links	blz. . 92	
foto 50 rechts	blz. . 93	
foto 51 links	blz. . 94	
foto 51 rechts	blz. . 95	
foto 52 links	blz. . 96	cap. - 28 - Vanden lichte des bedehuijs
foto 52 rechts	blz. . 97	
foto 53 links	blz. . 98	cap. - 29 - Vander solempne processie
foto 53 rechts	blz. . 99	
foto 54 links	blz. . 100	cap. - 30 - Vander feesten purificationis marie
foto 54 rechts	blz. . 101	
foto 55 links	blz. . 102	
foto 55 rechts	blz. . 103	cap. - 31 - De feria quarta in capite ieiunij
foto 56 links	blz. . 104	

foto 56 rechts	blz. . 105	
foto 57 links	blz. . 106	
foto 57 rechts	blz. . 107	cap. - 32 - Vanden boeken te deijlen int beghinsel [vande] vastenen soe die reghel uut wijst
foto 58 links	blz. . 108	
foto 58 rechts	blz. . 109	cap. - 33 - Van sommige ghemeijn dinghen inder weken passionis ende palmarum
foto 59 links	blz. . 110	cap. - 34 - De dominica palmarum (Vanden palm sondach)
foto 59 rechts	blz. . 111	
foto 60 links	blz. . 112	
foto 60 rechts	blz. . 113	
foto 61 links	blz. . 114	cap. - 35 - Opten (Vanden) witten donderdach
foto 61 rechts	blz. . 115	
foto 62 links	blz. . 116	
foto 62 rechts	blz. . 117	
foto 63 links	blz. . 118	
foto 63 rechts	blz. . 119	cap. - 36 - Opten goeden vrijdag
foto 64 links	<i>nvt</i>	<i>foto 64 - nummer 64 is niet toegekend; de tekst van foto 63 vervolgt op foto 65</i>
foto 64 rechts	<i>nvt</i>	
foto 65 links	blz. . 120	
foto 65 rechts	blz. . 121	
foto 66 links	blz. . 122	
foto 66 rechts	blz. . 123	
foto 67 links	blz. . 124	cap. - 37 - Op den (vanden) paesch avent
foto 67 rechts	blz. . 125	cap. - 38 - Vander heijligher feesten paeschen, ascentionis et penthecoste ende oock daer tusschen
foto 68 links	blz. . 126	
foto 68 rechts	blz. . 127	cap. - 39 - Vander feesten des heijlighen sacraments
foto 69 links	blz. . 128	
foto 69 rechts	blz. . 129	
foto 70 links	blz. . 130	cap. - 40 - In festo assumptionis beate marie virginis et visitacionis et dedicationis (ecclesie)
foto 70 rechts	blz. . 131	cap. - 41 - Hoemen hem des sondaechs totten wijwater sal bereijden
foto 71 links	blz. . 132	
foto 71 rechts	blz. . 133	cap. - 42 - Hoemen hem onder der missen houden sal, die vanden convente ghesonghen wort
foto 72 links	blz. . 134	
foto 72 rechts	blz. . 135	
foto 73 links	blz. . 136	
foto 73 rechts	blz. . 137	
foto 74 links	blz. . 138	cap. - 43 - Wanneer dattet convent behoort twee messen te houden
foto 74 rechts	blz. . 139	
foto 75 links	blz. . 140	
foto 75 rechts	blz. . 141	
foto 76 links	blz. . 142	cap. - 44 - Hoemen die missen houden sal op ledighe daghen

foto 76 rechts	blz. . 143	cap. - 45 - Vanden kirieleyson Gloria in excelsis Sanctus Agnus dei
foto 77 links	blz. . 144	
foto 77 rechts	blz. . 145	cap. - 46 - Vander collecten der vigilien ende missen defunctorum diemen in die tafel teeken en sal in die gherijcamer
foto 78 links	<i>nvt</i>	<i>foto 78 - nummer 78 is niet toegekend; de tekst van foto 77 vervolgt op foto 79</i>
foto 78 rechts	<i>nvt</i>	
foto 79 links	blz. . 146	
foto 79 rechts	blz. . 147	cap. - 47 - De gradalibus tractibus et alleluia, diemen inder missen behoort te singhen
foto 80 links	blz. . 148	
foto 80 rechts	blz. . 149	
foto 81 links	blz. . 150	cap. - 48 - Vander sequentien wanneer ende welcke men totter missen singhen sal
foto 81 rechts	blz. . 151	
foto 82 links	blz. . 152	
foto 82 rechts	blz. . 153	cap. - 49 - Wanneer men Credo singhen sal
foto 83 links	blz. . 154	cap. - 50 - Vander biechten
foto 83 rechts	blz. . 155	
foto 84 links	blz. . 156	
foto 84 rechts	blz. . 157	
foto 85 links	blz. . 158	
foto 85 rechts	blz. . 159	
foto 86 links	blz. . 160	
foto 86 rechts	blz. . 161	
foto 87 links	blz. . 162	cap. - 51 - Vanden capittel der schult
foto 87 rechts	blz. . 163	
foto 88 links	blz. . 164	cap. - 52 - Welck die schult is daermen hem inden capittel af beschuldighen ende vermanen sal
foto 88 rechts	blz. . 165	
foto 89 links	blz. . 166	
foto 89 rechts	blz. . 167	
foto 90 links	blz. . 168	
foto 90 rechts	blz. . 169	cap. - 53 - Hoe haer een suster hebben sal, wanneer sy van haren oversten, oft van andere susteren inden capittel vermaent wort
foto 91 links	blz. . 170	
foto 91 rechts	blz. . 171	
foto 92 links	blz. . 172	cap. - 54 - Hoe die oversten bescheijdenheijt sullen hebben penitencie te setten
foto 92 rechts	blz. . 173	
foto 93 links	blz. . 174	cap. - 55 - Vander lichter schult
foto 93 rechts	blz. . 175	cap. - 56 - Vander swaerder schult
foto 94 links	blz. . 176	
foto 94 rechts	blz. . 177	
foto 95 links	blz. . 178	
foto 95 rechts	blz. . 179	cap. - 57 - Vanden susteren die in lasterlijcke sonden vallen

foto 96 links	blz. . 180	
foto 96 rechts	blz. . 181	cap. - 58 - Vanden susteren die sonder orlof uuten clooster gaen
foto 97 links	blz. . 182	
foto 97 rechts	blz. . 183	
foto 98 links	blz. . 184	cap. - 59 - Hoe sy beteren selen die te spade comen ten dinst gods
foto 98 rechts	blz. . 185	
foto 99 links	blz. . 186	
foto 99 rechts	blz. . 187	
foto 100 links	blz. . 188	
foto 100 rechts	blz. . 189	cap. - 60 - Hoe die susteren beteren sullen die met singhen, oft lesen confusie maeken
foto 101 links	blz. . 190	
foto 101 rechts	blz. . 191	cap. - 61 - Hoe hem die susteren houden sellen die om bermherticheit inden capittel bidden, ende wat reverentien men uutwendighe lieden bewysen sal die om eenighe saken in die vergaderinghe, oft in dat capittel comen
foto 102 links	blz. . 192	
foto 102 rechts	blz. . 193	
foto 103 links	blz. . 194	cap. - 62 - Vanden capittel eenigher hanteringhe, oft saken den closter aengaende
foto 103 rechts	blz. . 195	
foto 104 links	blz. . 196	cap. - 63 - Vand[er] lessen hoemen die houden sal
foto 104 rechts	blz. . 197	
foto 105 links	blz. . 198	cap. - 64 - Vanden hantwerck des ghemeynen arbeys
foto 105 rechts	blz. . 199	
foto 106 links	blz. . 200	cap. - 65 - Vanden swijghen
foto 106 rechts	blz. . 201	
foto 107 links	blz. . 202	
foto 107 rechts	blz. . 203	cap. - 66 - Hoe hem die susteren houden sullen als sy colloquium hebben
foto 108 links	blz. . 204	
foto 108 rechts	blz. . 205	
foto 109 links	blz. . 206	
foto 109 rechts	blz. . 207	cap. - 67 - Van die scheeringhe der susteren cap. - 68 - Wanneer die susteren muniones, dat sijn laet dagen hebben selen
foto 110 links	blz. . 208	
foto 110 rechts	blz. . 209	cap. - 69 - Vanden baden der susteren
foto 111 links	blz. . 210	
foto 111 rechts	blz. . 211	cap. - 70 - Hoemen vasten sal ende sonder suvel sijn
foto 112 links	blz. . 212	
foto 112 rechts	blz. . 213	cap. - 71 - Hoe ende wanneer die lesersse, ende die dienersse voor eten sullen
foto 113 links	blz. . 214	cap. - 72 - Vanden eten des convents
foto 113 rechts	blz. . 215	
foto 114 links	blz. . 216	

foto 114 rechts	blz. . 217	
foto 115 links	blz. . 218	
foto 115 rechts	blz. . 219	
foto 116 links	blz. . 220	
foto 116 rechts	blz. . 221	cap. - 73 - Vander leserssen ende dienerssen eten
foto 117 links	blz. . 222	cap. - 74 - Vanden kinderen ionghen ende ouden
foto 117 rechts	blz. . 223	
foto 118 links	blz. . 224	cap. - 75 - Vanden mandaet der susteren
foto 118 rechts	blz. . 225	
foto 119 links	blz. . 226	
foto 119 rechts	blz. . 227	cap. - 76 - Vander collatien ende drincken der susteren
foto 120 links	blz. . 228	
foto 120 rechts	blz. . 229	
foto 121 links	blz. . 230	cap. - 77 - Vander oefeninghe voor den ghetijden
foto 121 rechts	blz. . 231	cap. - 78 - Vander besluytinghe des cloosters
foto 122 links	blz. . 232	cap. - 79 - Dat gheen persoon in dat slot ghelaten en sal worden
foto 122 rechts	blz. . 233	
foto 123 links	blz. . 234	
foto 123 rechts	blz. . 235	cap. - 80 - Van besluytinghe des spreek vinsters
foto 124 links	blz. . 236	cap. - 81 - Van besluytinghe des dormpters, ende hoemen slapen sal
foto 124 rechts	blz. . 237	
foto 125 links	blz. . 238	cap. - 82 - Hoe hem die susteren slapen selen legghen ende opstaen
foto 125 rechts	blz. . 239	
foto 126 links	blz. . 240	cap. - 83 - Vanden abijte ende cleedinghe der susteren
foto 126 rechts	blz. . 241	
foto 127 links	blz. . 242	cap. - 84 - Hoemen die gasten ontfanghen sal
foto 127 rechts	blz. . 243	
foto 128 links	blz. . 244	
foto 128 rechts	blz. . 245	
foto 129 links	blz. . 246	cap. - 85 - Vanden siecken die buijten den sieckhuyse sijn, die van naturen niet sterck en sijn
foto 129 rechts	blz. . 247	
foto 130 links	blz. . 248	cap. - 86 - Hoe hem die siecken houden selen inden sieck huijse
foto 130 rechts	blz. . 249	
foto 131 links	blz. . 250	
foto 131 rechts	blz. . 251	cap. - 87 - In wat ordinantien ende manieren datmen een crancke suster berechten ende den (heijlighen olie gheven sal
foto 132 links	blz. . 252	
foto 132 rechts	blz. . 253	
foto 133 links	blz. . 254	
foto 133 rechts	blz. . 255	cap. - 88 - Vanden uutghanghe eender stervender suster
foto 134 links	blz. . 256	
foto 134 rechts	blz. . 257	cap. - 89 - Watmen terstont nae die doot eender suster doen sal
foto 135 links	blz. . 258	

foto 135 rechts	blz. . 259	
foto 136 links	blz. . 260	
foto 136 rechts	blz. . 261	cap. - 90 - Hoemen den lichaem met eender eyghender missen begraven sal oft niet
foto 137 links	blz. . 262	
foto 137 rechts	blz. . 263	
foto 138 links	blz. . 264	cap. - 91 - Hoemen den lichaem te grave draghen ende begraven sal
foto 138 rechts	blz. . 265	
foto 139 links	blz. . 266	
foto 139 rechts	blz. . 267	
foto 140 links	blz. . 268	cap. - 92 - Watmen voor den dooden doen sal naeder begravingehe
foto 140 rechts	blz. . 269	
foto 141 links	blz. . 270	
foto 141 rechts	blz. . 271	cap. - 93 - Hoemen die gasten begraven sal
foto 142 links	blz. . 272	
foto 142 rechts	blz. . 273	cap. - 94 - Vander novitien ende scholieren
foto 143 links	blz. . 274	
foto 143 rechts	blz. . 275	
foto 144 links	blz. . 276	
foto 144 rechts	blz. . 277	
foto 145 links	blz. . 278	
foto 145 rechts	blz. . 279	cap. - 95 - Vander professien wanneer ende hoe die gheschien sal
foto 146 links	blz. . 280	
foto 146 rechts	blz. . 281	
foto 147 links	blz. . 282	
foto 147 rechts	blz. . 283	cap. - 96 - Van die wekenersse der ghetijden
foto 148 links	blz. . 284	
foto 148 rechts	blz. . 285	
foto 149 links	blz. . 286	
foto 149 rechts	blz. . 287	
foto 150 links	blz. . 288	cap. - 97 - Vander wekernersse invitorij
foto 150 rechts	blz. . 289	
foto 151 links	blz. . 290	
foto 151 rechts	blz. . 291	cap. - 98 - Vander wekenersse die ter tafelen lesen sal
foto 152 links	blz. . 292	
foto 152 rechts	blz. . 293	cap. - 99 - Van die ghene die die weke dienen sal ter tafelen
foto 153 links	blz. . 294	
foto 153 rechts	blz. . 295	
foto 154 links	blz. . 296	
foto 154 rechts	blz. . 297	cap. - 100 - Vander abdissen ende haren ampt
foto 155 links	blz. . 298	
foto 155 rechts	blz. . 299	
foto 156 links	blz. . 300	cap. - 101 - Vander prioressen ende haren dinst
foto 156 rechts	blz. . 301	

foto 157 links	blz. . 302	
foto 157 rechts	blz. . 303	
foto 158 links	blz. . 304	cap. - 102 - Vander supprioressen
foto 158 rechts	blz. . 305	cap. - 103 - Van die meestersse der novitien
foto 159 links	blz. . 306	
foto 159 rechts	blz. . 307	
foto 160 links	blz. . 308	cap. - 104 - Vander kellerssen
foto 160 rechts	blz. . 309	
foto 161 links	blz. . 310	
foto 161 rechts	blz. . 311	
foto 162 links	blz. . 312	cap. - 105 - Vander sangherssen
foto 162 rechts	blz. . 313	
foto 163 links	blz. . 314	
foto 163 rechts	blz. . 315	
foto 164 links	blz. . 316	
foto 164 rechts	blz. . 317	cap. - 106 - Vander custerssen
foto 165 links	blz. . 318	
foto 165 rechts	blz. . 319	
foto 166 links	blz. . 320	
foto 166 rechts	blz. . 321	cap. - 107 - Vander libraria, oft boeckmeestersse
foto 167 links	blz. . 322	
foto 167 rechts	blz. . 323	cap. - 108 - Vander cleeder meestersse
foto 168 links	blz. . 324	
foto 168 rechts	blz. . 325	
foto 169 links	blz. . 326	cap. - 109 - Vander sieckmeesterssen
foto 169 rechts	blz. . 327	
foto 170 links	blz. . 328	
foto 170 rechts	blz. . 329	cap. - 110 - Vander schijfmeesterssen
foto 171 links	blz. . 330	
foto 171 rechts	blz. . 331	cap. - 111 - Vander gastmeesterssen
foto 172 links	blz. . 332	cap. - 112 - Hoemen dat weerdighe heilighe sacrament ende heijlichdom houden sal
foto 172 rechts	blz. . 333	cap. - 113 - Vander abdissen ende convents seghel
foto 173 links	blz. . 334	cap. - 114 - Vanden afganghe eens abts, ende kiesinghe eens neuen abts
foto 173 rechts	blz. . 335	cap. - 115 - Vander kiesinghe ende herwijnghe eens neuen abts
foto 174 links	blz. . 336	
foto 174 rechts	blz. . 337	cap. - 116 - Hoemen een nieuwe abdisse kiezen sal
foto 175 links	blz. . 338	
foto 175 rechts	blz. . 339	
foto 176 links	blz. . 340	cap. - 117 - Vander visitacien
foto 176 rechts	blz. . 341	
foto 177 links	blz. . 342	
foto 177 rechts	blz. . 343	
foto 178 links	blz. . 344	

foto 178 rechts	blz. . 345	
foto 179 links	blz. . 346	cap. - 1 bis - Vanden conversinnen hoemen die ontfanghen ende prueven sal
foto 179 rechts	blz. . 347	
foto 180 links	blz. . 348	cap. - 2 bis - Wat die conversinnen lesen selen
foto 180 rechts	blz. . 349	
foto 181 links	blz. . 350	
foto 181 rechts	blz. . 351	
foto 182 links	blz. . 352	cap. - 3 bis - Hoe sij sullen opstaen ende inden choor gaen, ende ophouden vanden arbeit
foto 182 rechts	blz. . 353	
foto 183 links	blz. . 354	cap. -4 bis - Vanden swijghen ende anderen poeynten in dien hem den conversinnen den ghewielden ghelijcken sullen
foto 183 rechts	blz. . 355	
foto 184 links	blz. . 356	cap. - 5 bis - Van bichten ende sacrament der conversinnen
foto 184 rechts	blz. . 357	cap. - 6 bis - Vanden donaten
foto 185 links	blz. . 358	
foto 185 rechts	blz. . 359	NB: op foto.185, blz. 359 is een klein stukje tekst afgeplakt. We vermoeden dat het stukje papier werd gekleefd door de schrijfster zelve om een drietal fout bevonden schrijflijnen af te dekken (anders dan op perkament kan op papier een fout niet 'geschraapt' worden). Vermoedelijk idem zo op foto 143.
foto 186 links	blz. . 360	
foto 186 rechts	blz. . 361	
foto 187 links	blz. . 362	
foto 187 rechts	blz. . 363	
foto 188 links	blz. . 364	
foto 188 rechts	blz. . 365	Hier einden die ceremonien
foto 189 links	blz. . 366	Hier beghint die tafel vander ceremonien
foto 189 rechts	blz. . 367	
foto 190 links	blz. . 368	
foto 190 rechts	blz. . 369	
foto 191 links	blz. . 370	
foto 191 rechts	blz. . 371	
foto 192 links	blz. . 372	
foto 192 rechts	blz. . 373	Hier indet die tafel vander ceremonien
foto 193 links	blz. . 374	Desen boek is geschrenen (schrijffout, moet zijn 'geschreven'); in ander handschrift ! .
foto 193 rechts	blz. . 375	<i>moderne notitie in potlood</i>
foto 194 links	blz. . 376	<i>blanco</i>
foto 194 rechts	blz. . 377	<i>blanco</i>
foto 195 links	blz. . 378	<i>blanco</i>
foto 195 rechts	blz. . 379	<i>blanco</i>
foto 196 links	blz. . 380	<i>blanco</i>
foto 196 rechts	blz. . 381	<i>blanco</i>
foto 197 links	blz. . 382	<i>blanco</i>
foto 197 rechts	blz. . 383	<i>binnenzijde koft achter</i>

foto 201	nvt	postkaart recto - re eigendom na 1933
foto 202	nvt	postkaart verso - re eigendom na 1933
foto 203	nvt	<i>Kaft onderzijde</i>
foto 204	nvt	<i>Snede met 2 sloten ; 1 sluithaak ontbreekt</i>

- o 0 o -